

INTERNATIONAL MAGAZINE

ਬ੍ਰਹਮ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮ ਸੁਣੀਐ ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ॥
ਆਤਮ ਪਸਾਰਾ ਕਰਣਹਾਰਾ ਪ੍ਰਭ ਬਿਨਾ ਨਹੀ ਜਾਣੀਐ॥

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਤੰਬਰ (September) 2013

ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ "ਸੁੱਭ ਮੋਕੇ" ਤੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸੀਸ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਚੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਗਤਾਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ।

ਆਤਮ ਮਾਰਗ

ਸਾਲ ਉਨ੍ਹੀਵਾਂ, ਮਹੀਨਾ ਸਤੰਬਰ, 2013
ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ
ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਨੀ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ
ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ

ਚੇਅਰਮੈਨ

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਐਡੀਟਰ-ਇਨ-ਚੀਫ

ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

ਡਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ ਐਡੀਟਰ

ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਫੋਨ ਨੰ: - 9779816909

Postal Address for any Enquiry, Money Order,
Cheque and drafts :

**VISHAV GURMAT ROOHANI MISSION
CHARITABLE TRUST**

Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib

(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas, Teh.
Kharar, Distt. Ajitgarh (Mohali) 140901, Pb. India

SUBSCRIPTION - ਚੰਦਾ - (ਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ	ਫੀ ਕਾਪੀ
200/-	2000/-	20/-
220/-	2020/-	(For outstation cheques)

SUBSCRIPTION FOREIGN (ਵਿਦੇਸ਼)

ਸਾਲਾਨਾ	ਜੀਵਨ ਕਾਲ
2500/-	25000/-

Exemption U/S 80-G vide Cir. No. 7/2010
[F.No. 197/21/2010-ITA-II]

Registration Under Foreign Contribution
(Regulation) Act 1976 R.No.115320023

For more information please visit us on internet at:-
Email : atammarg1@yahoo.co.in
http:# www.ratwarasahib.org
http:# www.babalakhbirsinghbalongi.org

ਮੈਗਜੀਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਣ ਸੰਬੰਧੀ ਪੁੱਛਗਿੱਛ

ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਮਹੀਨੇ ਦੀ 15 ਤਰੀਕ ਤੱਕ
ਮੈਗਜੀਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਤੇ ਤਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨੰਬਰਾਂ ਤੇ
ਦਫਤਰੀ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 10.00 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ 6.00
ਵਜੇ ਤੱਕ ਫੋਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਫੋਨ :- 9417214391, 9592009106, 9417214379
Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਅਮਰੀਕਾ - ਬਾਬਾ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
ਫੋਨ ਅਤੇ ਫੈਕਸ : 001-408-263-1844

ਕਨੇਡਾ - ਭਾਈ ਸਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂੰ, ਵੈਨਕੂਵਰ
ਫੋਨ : 001-604-433-0408
ਭਾਈ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ - ਮੋਬਾਇਲ 001-7788389135
ਭਾਈ ਤਰਸੇਮ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ - ਮੋਬਾਇਲ 001-604-862-9525
ਫੋਨ : 001-604-288-5000

ਇੰਗਲੈਂਡ - ਬੀਬੀ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਕੌਰ ਅਤੇ ਭਾਈ ਜਗਤਾਰ ਸਿੰਘ ਜੱਗੀ
ਫੋਨ : 0044-121-200-2818 ਫੈਕਸ : 0044-121-200-2879,
ਭਾਈ ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਰਾਜ) ਮੋਬਾਇਲ : 0044-7968734058

ਆਸਟਰੇਲੀਆ : ਬੀਬੀ ਜਸਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-406619858

ਭਾਈ ਗੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ : ਮੋਬਾਇਲ - 0061-469927233,

ਸੰਪਰਕ ਗੁ. ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ	01602255001
(ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਜੀ) ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ	9855132009
ਅਖੰਡਪਾਠ ਬੁਕਿੰਗ ਸਬੰਧੀ	9417214386
ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੇਵਾਦਾਰ	9417214381
ਬੀ ਐਫ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ	9417214382
ਆਡੀਓ ਵੀਡੀਓ	9872814385
	9855528517, 9417214385
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਚਿੰਤਿਆ ਮੰਦਰ (CBSE)	01602255003
ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ (PSEB)	1602255004
ਜਰਨਲ	9417214384, 83
ਹਸਪਤਾਲ ਸੇਵਾ	0160-2255007, 8872485694
ਬਿਰਧ ਆਸ਼ਰਮ	0160-2254459

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਦੇ ਸਭ ਹੱਕ ਰਾਖਵੇਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਿੰਟਰ, ਪਬਲਿਸ਼ਰ ਤੇ ਐਡੀਟਰ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਰਤਵਾੜਾ
ਸਾਹਿਬ ਨੇ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਜੈ ਆਫਸੈਟ ਪ੍ਰਿੰਟਰਜ਼, 905
ਇੰਡਸਟਰੀਅਲ ਏਰੀਆ, ਫੇਜ਼-2, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਛਪਵਾ ਕੇ ਮੁੱਖ
ਦਫਤਰ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ', ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਡਾਕਖਾਨਾ
ਮੁਲਾਂਪੁਰ ਗਾਰੀਬਦਾਸ, ਤਹਿਸੀਲ ਖਰੜ, ਜ਼ਿਲਾ - ਅਜੀਤ ਗੜ੍ਹ
(ਮੋਹਾਲੀ) ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ।

ਤਤਕਰਾ

1.	ਸੰਪਾਦਕੀ <i>ਡਾ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ</i>	4
2.	ਬਾਰਹਮਾਹਾ <i>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	6
3.	ਸੰਤ ਬਚਨ <i>ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ</i>	10
4.	ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ <i>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	16
5.	ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭਇਆ ਨਾਮੁ.....। <i>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	21
6.	ਭਾਈ ਮੰਝ <i>ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	24
7.	ਸਟੀਕ (ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) <i>ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ</i>	28
8.	ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ (ਜਨਮ ਦਿਹਾੜਾ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ)	30
9.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ <i>ਸੰਤ ਗਿਆਨੀ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ</i>	39
10.	ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ <i>ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	50
11.	ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ <i>ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ</i>	53
12.	ਰੈਡ ਕਰਾਸ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ - ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ <i>ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਐਮ.ਏ</i>	55
13.	ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ <i>ਪ੍ਰਿੰ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ</i>	58
14.	ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ-ਭਾਗ 2 <i>ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ</i>	60
15.	ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ <i>ਵੈਦ ਮੇਘਨਾਥ ਸਿੱਧ</i>	62

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਅਸੀਂ 'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਅਗਸਤ 2013 ਦੀ ਸੰਪਾਦਕੀ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੁਖ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਦੁੱਖਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਜਫਰ ਜਾਲਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ, ਬਸਤੀਆਂ, ਉਜਾੜਾਂ ਵਿਚ ਨੱਠਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ। ਸੱਚ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੇ ਗਿਆਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮਨੁੱਖ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਤ੍ਰਿਪਤੀ ਹਿਤ, ਦੁਰਲੱਭ ਜੀਵਨ ਨਿਰਾਰਥਕ ਗਵਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਟਕਣਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਇਕ ਝਾਕੀ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਦਰਸਾਈ ਹੈ -

**ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰੁ ਭੂਮਨ ਤਾ ਕੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨ ਨ ਬੁਝੀ ॥
ਲਪਟਿ ਰਹੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਮਾਤੇ ਲੋਚਨ ਕਛੁ ਨ ਸੁਝੀ ॥**

ਅਰਥਾਤ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਅਤੇ ਭੂਮਨ ਭੂਮੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹਨ। ਮਾਇਆ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਕਦੇ ਭੀ ਨਹੀਂ ਮੁਕਦੀ। ਕਿਉਂਕਿ -

**ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਕਿਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਪਾਈ ॥
ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਧ੍ਰਾਪੈ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਹਾ ਅਘਾਈ ॥**

ਅੰਗ - ੬੭੨

ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹ ਵਿਚੋਂ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਕਦੇ ਤ੍ਰਿਪਤੀ, ਰੱਜ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜਿਵੇਂ ਅੰਗ ਬਾਲਣ ਨਾਲ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰੱਜਦੀ, ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਮਚਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਧਦੀ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਤੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਹੀ ਰੱਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਧਨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੀ ਦੁਖੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਪਾਸ ਮੁਢਲੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਜੋਗਾ ਵੀ ਧਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਵੀ 'ਦੁਖੀ' ਹੈ। ਸੁਖੀ ਸੁਹੇਲਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਸਲੀ ਆਦਰਸ਼, ਸੱਚ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ -

**ਜਿਸੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਹੁਤੁ ਤਿਸੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਚਿੰਤਾ ॥
ਜਿਸੁ ਗ੍ਰਿਹਿ ਥੋਰੀ ਸੁ ਫਿਰੈ ਭ੍ਰਮੰਤਾ ॥
ਦੁਹੁ ਬਿਵਸਥਾ ਤੇ ਜੋ ਮੁਕਤਾ ਸੋਈ ਸੁਹੇਲਾ ਭਾਲੀਐ ॥**

ਅੰਗ - ੧੦੧੯

ਦੁਖ-ਸੁਖ ਦੇ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ੇ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਾਂ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਲਾਲਚ, ਹੋਰ ਹੋਰ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਮਨ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾ ਆਧਾਰ ਮਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਹੈ। ਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸ਼ਾਂਤ ਮਨ ਦੁਖਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ। ਸਾਰੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤੀ

ਦੇ ਸੋਮੇ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਧੀਕ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭਟਕਣਾ ਤੋਂ ਹੋੜਦੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਹੁਲਤਾ ਲਈ ਮਨੁੱਖ ਦਰ-ਦਰ ਭਟਕਦਾ, ਜ਼ਮੀਰ ਮਾਰ ਕੇ ਜਣੇ ਖਣੇ ਦੀ ਮੁਹਤਾਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਨੇਕ ਦੁਖ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੁਖ, ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਵਾਂਗ ਉਸਦੇ ਪੱਲੇ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ -

ਸੁਖ ਕੈ ਹੇਤਿ ਬਹੁਤੁ ਦੁਖ ਪਾਵਤ ਸੇਵ ਕਰਤ ਜਨ ਜਨ ਕੀ ॥

ਦੁਆਰਹਿ ਦੁਆਰਿ ਸੁਆਨ ਜਿਉ ਡੋਲਤ ਨਹ ਸੁਧ ਰਾਮ ਭਜਨ ਕੀ ॥

ਅੰਗ - ੨੩੩

ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਐਲਾਨੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਵਾਚਿਆ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਕੱਢਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਯਾਤਰਾ ਦੌਰਾਨ ਦੁਖ ਸਹੇੜ ਕੇ ਇਕੱਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਧਨ, ਦੌਲਤ, ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਸਭ ਸਰੀਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਆਹ ਹੋ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਜੇ ਮਨੁੱਖੀ ਯਾਤਰਾ ਵਿਚ ਸੁਖ, ਅਨੰਦ, ਸਹਜ, ਵਿਗਾਸ ਮਾਣਨਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸੁਖ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭੂ-ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਨਾ ਲੋੜੀਏ -

ਡਿਠਾ ਸਭੁ ਸੰਸਾਰੁ ਸੁਖੁ ਨ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ॥

ਤਨੁ ਧਨੁ ਹੋਸੀ ਫਾਰੁ ਜਾਣੈ ਕੋਇ ਜਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੨

ਅੱਜ ਵਿਗਿਆਨ ਦਾ ਯੁੱਗ ਹੈ। ਵਿਗਿਆਨਕ ਕਾਵਾਂ ਨੇ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਬਾਹਰੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਹੂਲਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿਤੀਆ ਹਨ। ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ, ਵਧੇਰੇ ਖਤਰਿਆਂ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਬੇਚੈਨ ਵੀ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪਰਮ ਸੱਚ ਤੋਂ ਵੀ ਵਧੇਰੇ ਦੂਰ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਨੀ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚ ਵੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਦੁਖੀ ਹੈ, ਸੋਗੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਬਹੁਤ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿਚ ਰੋਗੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਸਾ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸਲ ਸੁਖ, ਸਹਜ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦਾ ਸੋਮਾ, ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਸਲਾ ਪਰਮ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਦੈਵੀ-ਨਾਮ ਹੈ। ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਸੁਖੀ ਹੈ, ਨਾਮ ਤੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਸਦਾ ਦੁਖੀ -

ਸੁਖ ਸਮੂਹਾ ਭੋਗ ਭੂਮਿ ਸਬਾਈ ਕੇ ਧਣੀ ॥

ਨਾਨਕੁ ਹਭੇ ਰੋਗੁ ਮਿਰਤਕੁ ਨਾਮ ਵਿਹੁਣਿਆ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੦੧

ਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਨਾਮ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਮਨੁੱਖ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਸੁਖ ਹੀ ਸੁਖ ਹੈ, ਦੁਖ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ, ਭਲਾ ਹੀ ਭਲਾ ਹੈ, ਬੁਰਿਆਈ ਦੀ ਕੋਈ ਹੋਂਦ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਮਨ ਦੀ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਪੂਰੀ ਜਿਤ ਹੈ, ਇਥੇ ਸੋਗ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਹਰਖ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਹੈ। ਐਸੇ ਆਤਮਕ-ਅਨੰਦਮਈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਨੁੱਖ ਵਿਚਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਦੁਖੁ ਨਾਹੀ ਸਭੁ ਸੁਖੁ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਏਕੈ ਏਕੀ ਨੇਤੈ ॥

ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਸਭੁ ਭਲਾ ਹੀ ਹੈ ਰੇ ਹਾਰ ਨਹੀ ਸਭ ਜੇਤੈ ॥ ੧ ॥

ਸੋਗੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਹਰਖੀ ਹੈ ਰੇ ਛੋਡਿ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਲੇਤੈ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੦੨

ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੀ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਸੁਖਦਾਤਾ ਹੈ, ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਹੈ, ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਰਾਸਿ ਹੈ, ਸਰਬ ਸੁਖ

ਸੁਆਮੀ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਹੈ, ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ-ਆਤਮਾ ਵੀ ਸ਼ੁੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਾਮ-ਗੁਣ-ਸੰਪੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਮੇਰੇ ਮੀਤਾ ਇਹੈ ਸਾਰ ਸੁਖ ਪੂਰਾ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਨਮ ਮਰਣੁ ਨਿਵਾਰੈ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੀ ਪੂਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੨੧੫

ਸਰਬ ਕਲਿਆਣ ਸੁਖ ਨਿਧਿ ਨਾਮੁ ॥ ਬੁਭਤ ਜਾਤ ਪਾਏ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮੁ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੦

ਵਿਪਰੀਤ ਇਸਦੇ, ਧਨ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤਾਤ ਵਿਚੋਂ ਸੁਖ ਲੱਭਣਾ, ਸਰੀਰਕ ਭੋਗਾਂ, ਰੰਗ-ਰਲੀਆਂ ਮਾਣਨ ਵਿਚ ਸਦੀਵ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ ਨਿਰੀ ਅਗਿਆਨਤਾ ਅਤੇ ਭਟਕਣਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਤੇ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਉਪਲਬਧ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨੀ, ਕੇਵਲ ਮੂਰਖਤਾ ਹੀ ਹੈ -

ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁਤੈ ਧਨਿ ਖਾਣੇ ॥
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਪੇਖੇ ਨਿਰਤਿ ਨਾਣੇ ॥
ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਬਹੁ ਦੇਸ ਕਮਾਏ ॥
ਸਰਬ ਸੁਖਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਏ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੪੭

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰੂਪੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਸੁਖਾਂ ਦਾ ਸਾਗਰ ਹੈ, ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਮਣੀ ਹੈ - ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਖ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਭ ਨਾਮੁ ॥ ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੈ ਮਨਿ ਬਿਸ਼੍ਰਾਮੁ ॥ (ਅੰਗ - ੨੬੨) ਨਾਮ ਨਾਲ ਰਤਿਆਂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੱਸੀ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਪਰਮ-ਸੁਖ, ਸਹਜ, ਅਨੰਦ ਨਾਲ ਸਰਸਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ - ਮਹਿਮਾ ਤਾ ਕੀ ਕੇਤਕ ਗਨੀਐ ਜਨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਰੰਗਿ ਰਾਤੇ ॥ ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਤਿਨਾ ਸੰਗਿ ਉਨ ਸਮਸਰਿ ਅਵਰ ਨ ਦਾਤੇ ॥ (ਅੰਗ - ੨੦੭) ਜਦੋਂ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੁੱਖ ਮਿਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਸੁਖ ਦੁਖ ਦਾਤਾ ਮਨਿ ਵਸੈ ਤਿਤੁ ਤਨਿ ਕੈਸੀ ਭੁਖ ਜੀਉ ॥ (ਅੰਗ - ੭੫੧) ਸੁਖਦਾਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬੇਮੁਖ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਹਉਮੈ ਦੇ ਰੋਗ ਵਿਚ ਦੁਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ - ਮਨਮੁਖੁ ਰੋਗੀ ਹੈ ਸੰਸਾਰਾ ॥ ਸੁਖਦਾਤਾ ਵਿਸਰਿਆ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ ॥ (ਅੰਗ - ੧੧੮) ਤਾਂ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ - ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਖ ਸਾਗਰੋ ਨਾਨਕ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੪੬ ਤਾਂ ਤੇ ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ, ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ 'ਸੁਖਾਂ ਦੇ ਸਾਗਰ' ਵਿਚ ਟੁੱਭੀਆਂ ਲਾਈਏ-

ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਹਿਰ ਗਭੀਰੁ ਹੈ ਸੁਖ ਸਾਗਰੁ ਅਘਖੰਡੁ ॥
ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਆ ਆਪਣਾ ਜਮਦੁਤ ਨ ਲਾਗੈ ਭੰਡੁ ॥ ਅੰਗ - ੫੦

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਭਿਨਾਸੀ ਮੰਤਰ ਹੈ, ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ (ਨਿਧਾਨ) ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਤਾਪ-ਸੰਤਾਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-

ਸੁਖ ਨਿਧਾਨ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਤੁਮਰਾ ਏਹੁ ਅਭਿਨਾਸੀ ਮੰਤੁ ਲੀਓ ॥
ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਮੋਹਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਦੀਨਾ
ਤਾਪੁ ਸੰਤਾਪੁ ਮੇਰਾ ਬੈਰੁ ਗੀਓ ॥ ਅੰਗ - ੩੮੨

ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਅਤਿ ਸੁਖਦਾਈ ਹੈ -
ਸਤਿ ਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸੁਖਦਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੨੮੪

ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ ਸਾਧਨਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਧਨਾ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਖੋਜਤ ਖੋਜਤ ਖੋਜਿਆ ਨਾਮੈ ਬਿਨੁ ਕੂਰੁ ॥
ਜੀਵਨ ਸੁਖੁ ਸਭੁ ਸਾਧਸੰਗਿ ਪ੍ਰਭ ਮਨਸਾ ਪੂਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੮੧੧
ਸੁਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਲਹਹੁ ॥
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਪਾਈਐ ਵਡਭਾਗੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਕਹਹੁ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੪੭

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਇਹ ਨਿਰਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾਮ-ਜਪ-ਸਿਮਰਨ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਥੋੜ੍ਹਾ ਸਮਾਂ ਵੀ ਸਿਮਰਨ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਬਾਜੀ ਜਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ -

ਸੁਖੁ ਨਾਹੀ ਰੇ ਹਰਿ ਭਗਤਿ ਬਿਨਾ ॥
ਜੀਤਿ ਜਨਮੁ ਇਹੁ ਰਤਨੁ ਅਮੋਲਕੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਜਪਿ ਇਕ ਖਿਨਾ ॥
ਅੰਗ - ੨੧੦

ਸਾਰੀ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸਾਰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਰਾਹੀਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ -

1. ਕੋਈ ਜਾਨੈ ਕਵਨੁ ਈਹਾ ਜਗਿ ਮੀਤੁ ॥
ਜਿਸੁ ਹੋਇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸੋਈ ਬਿਧਿ ਬੁਝੈ ਤਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਰੀਤਿ ॥
ਅੰਗ - ੭੦੦

ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਮਨੁੱਖ ਹੀ ਇਸ ਸਚਾਈ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਥੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਅਸਲੀ ਮਿੱਤਰ ਕੌਣ ਹੈ? ਜਿਸ ਉਪਰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਇਆਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਓਹੀ ਇਸ ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਉਸ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਜੁਗਤਿ ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

2. ਮਾਤ ਪਿਤਾ ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਬੰਧੁ ਇਸਟ ਮੀਤ ਅਰੁ ਭਾਈ ॥
ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਕੇ ਮਿਲੇ ਸੰਜੋਗੀ ਅੰਤਹਿ ਕੇ ਨ ਸਹਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੭੦੦

ਅਰਥਾਤ ਮਾਂ, ਪਿਉ, ਇਸਤ੍ਰੀ, ਪੁੱਤਰ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਪਿਆਰੇ ਮਿੱਤਰ ਅਤੇ ਭਰਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੇਲ-ਮਿਲਾਪ, ਰੋਸੇ ਝਗੜੇ, ਦੁਖ-ਸੁਖ ਵਿਚ ਸਾਡਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਰਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਅਸਲ ਮਿੱਤ੍ਰ ਨਹੀਂ, ਅਖੀਰ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਸਾਥੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦੇ, ਸਹਾਇਕ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।

3. ਮੁਕਤਿ ਮਾਲ ਕਨਿਕ ਲਾਲ ਹੀਰਾ ਮਨ ਰੰਜਨ ਕੀ ਮਾਇਆ ॥
ਹਾ ਹਾ ਕਰਤ ਬਿਹਾਨੀ ਅਵਧਹਿ ਤਾ ਮਹਿ ਸੰਤੋਖੁ ਨ ਪਾਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੭੦੦

ਅਰਥਾਤ ਮਨੁੱਖ ਮਨ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ, ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ ਜਿਵੇਂ ਕੀਮਤੀ ਮੋਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਾਲਾ, ਸੋਨਾ, ਲਾਲ, ਹੀਰੇ ਇਕੱਠੇ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅੰਦਰ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਤਪਸ਼ ਕਾਰਨ, ਮਨ ਰੱਜਦਾ ਨਹੀਂ, ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ ਸਗੋਂ 'ਹਾਇ ਹਾਇ' ਕਰਦਿਆਂ ਉਮਰ ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

4. ਹਸਤਿ ਰਥ ਅਸੁ ਪਵਨ ਤੇਜ ਧਣੀ ਭੂਮਨ ਚਤੁਰਾਂਗਾ ॥
ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਿਓ ਇਨ ਮਹਿ ਕਛੁਐ ਉਠਿ ਸਿਧਾਇਓ ਨਾਂਗਾ ॥
ਅੰਗ - ੭੦੦

ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਬਹੁਤ ਧਨਾਢ ਹੋਣ ਦੇ ਰੁਹਬ ਅਤੇ ਵਿਖਾਵੇ ਵਜੋਂ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਾਥੀ, ਰਥ, ਤੇਜ ਰਫਤਾਰ ਘੋੜੇ, ਮਾਇਆ, ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋਵੇ, (ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 15 'ਤੇ)

ਅਸੁਨਿ

(ਅੱਸੁ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ : 16 ਸਤੰਬਰ ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ

ਅਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਜਾਇ॥
ਮਨਿ ਤਨਿ ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ ਘਣੀ ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮਾਇ॥
ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਾ ਪਾਇ॥
ਵਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥
ਜਿੰਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਅਘਾਇ॥
ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਲੜਿ ਲਾਇ॥
ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤਿ ਮਿਲਾਈਆ ਸਿ ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਇ॥
ਪ੍ਰਭ ਵਿਣੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਇ॥
ਅਸੁ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥

ਅੰਗ - 134

ਪਿਛਲਾ ਮਹੀਨਾ ਭਾਦਰੋਂ ਦਾ ਲੰਘ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹੇਚ ਦਿਖਾਇਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੁੱਲੜਾਂ ਨੂੰ ਸੁਚੇਤ (warn) ਕੀਤਾ ਕਿ ਪਿਆਰਿਆ! ਜਦੋਂ ਜਮਾਂ ਦਾ ਤਕੜਾ ਹੱਥ ਪੈ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵੇਹਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ-

*ਇਕ ਰਤੀ ਬਿਲਮ ਨ ਦੇਵਨੀ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ
ਓਨੀ ਤਕੜੇ ਪਾਏ ਹਾਥ॥* ਅੰਗ - 78

ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਣਾ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਚਿਆ ਰਿਹਾ - ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ, ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ, ਈਰਖਾ, ਬਖੀਲੀ; ਉਹ ਸਭ ਸਾਥ ਛੱਡ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬੀਜੇ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਸੱਚ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ ਵਿਚ ਲਿਜਾਇਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਡਾਵਾਂਡੋਲ ਹੋਏ ਜੀਵ ਨੂੰ ਦੱਸ ਦਿਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਬੋਹਿਥਾ ਉਛਾਲੇ ਮਾਰਦੇ ਅਗਨ ਸਾਗਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵੀ ਭੇਤ ਦੀ ਗੱਲ ਦੱਸ ਦਿਤੀ ਕਿ ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਓਹੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਮਾਇਆ ਦੇ ਛਲਾਵਿਆਂ, ਭੁਲਾਵਿਆਂ ਵਿਚ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਪਿਆਰ ਬਿਨਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਇਸਨੂੰ ਭਵਜਲ ਵਿਚ ਭੁੱਬਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਸਾਰਾ ਮਹੀਨਾ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਗੁੱਸੜਾਂ ਵਿਚ ਇਹ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇ, ਗੁਰੂ ਕਿਥੋਂ ਮਿਲੇ? ਅਰਦਾਸਾਂ

ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੁ! ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਮੇਲ, ਕੋਈ ਰਸਕ ਬੈਰਾਗੀ ਪਿਆਰਾ ਜਿਹੜਾ ਤੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਅਰਦਾਸ ਸੁਣੀ ਗਈ, ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨੇ ਉਹ ਮੰਤਰ ਦੇ ਦਿਤਾ ਜਿਸ ਦਾ ਜਾਪ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹਉਮੈ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਵੇਖ ਲਵੇ ਕਿ ਮੈਂ ਕੀ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ। ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਰੱਥ ਗੁਰੂ ਨੇ ਆਦੇਸ਼ ਦਿਤਾ ਕਿ ਐ ਭੁੱਲੜ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਝੂਠਿਆਂ ਦੀ, ਕੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਛੱਡ ਦੇਹ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰ - ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੰਗ ਰੱਤੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਸਦਾ ਹੀ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਭੇਦ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸੰਤ ਕਹਿ ਕੇ ਨਿਵਾਜਦੇ ਹਾਂ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਏਥੇ ਵੀ ਨਿਭਣਗੇ ਅਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਨਿਭਣਗੇ -

ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜਿ

ਢੂਢਿ ਸਜਣ ਸੰਤ ਪਕਿਆ॥

ਓਇ ਜੀਵੰਦੇ ਵਿਛੁੜਹਿ

ਓਇ ਮੁਇਆ ਨ ਜਾਹੀ ਛੋੜਿ॥ ਅੰਗ - 1102

ਅਜਿਹੇ ਰੰਗ ਰੱਤੜੇ, ਪ੍ਰਭੁ ਦਾ ਪਿਆਰ ਰੋਮ-ਰੋਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੱਸ-ਦੱਸ ਕੇ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਜਗਿਆਸਾ ਪੂਰੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਜਾਗੀ, ਇਕ ਉਮਾਹ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਇਕ ਕਾਂਗ ਉਠੀ, ਲਹਿਰ ਵਧਦੀ ਹੀ ਗਈ, ਮਿਲਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨੇ ਖਿੱਚ ਪਾਈ, ਬਿਰਹੁ ਜਾਗ ਪਿਆ, ਨੈਣਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਨੀਰ ਵਗਣ ਲੱਗ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤਰਲਾ ਲੈ ਰਿਹਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਜਣੁ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਰਾਇਆ॥
 ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰਾਣ ਜੀਵਾਇਆ॥
 ਹਉ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਪ੍ਰੀਤਮਾ
 ਮੈ ਨੀਰੁ ਵਹੇ ਵਹਿ ਚਲੈ ਜੀਉ॥
 ਸਤਿਗੁਰੁ ਮਿਤ੍ਰੁ ਮੇਰਾ ਬਾਲ ਸਖਾਈ॥
 ਹਉ ਰਹਿ ਨ ਸਕਾ ਬਿਨੁ ਦੇਖੇ ਮੇਰੀ ਮਾਈ॥
 ਹਰਿ ਜੀਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਧਨੁ ਪਲੈ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - 94

ਅੰਦਰ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਪੀੜ ਜਾਗ ਗਈ। ਮਾਇਆ ਦੇ ਭੁੱਲੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਕੀ ਜਾਨਣ - ਇਸ ਬਿਰਹੁ ਦੀ ਪੀੜ ਨੂੰ? ਪਿਆਰ ਦੇ ਬਾਣਾਂ ਨੇ ਘਾਇਲ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਮੱਛੀ ਵਾਂਗੂੰ ਤੜਫ ਰਿਹਾ ਹੈ- ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਤੋਂ -

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕਉ ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਬਹੁ ਤਪਤੈ
 ਜਿਉ ਤ੍ਰਿਖਾਵੰਤੁ ਬਿਨੁ ਨੀਰ॥
 ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਲਗੋ ਹਰਿ ਤੀਰ॥
 ਹਮਰੀ ਬੇਦਨ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ
 ਮੇਰੇ ਮਨ ਅੰਤਰ ਕੀ ਪੀਰ॥

ਅੰਗ - 862

ਨਿਤ ਅੰਦਰੋਂ ਸੰਦੇਸ਼ੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ - ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ। ਪਰ ਕੋਈ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੋਈ ਸੰਦੇਸ਼ਾ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਵਿਚੋਲਾ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕਿਆ ਹੋਵੇ। ਤੜਫ ਹੈ ਅੰਦਰ, ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ -

ਹਉ ਮਨੁ ਅਰਪੀ ਸਭੁ ਤਨੁ ਅਰਪੀ
 ਅਰਪੀ ਸਭਿ ਦੇਸਾ॥

ਹਉ ਸਿਰੁ ਅਰਪੀ ਤਿਸੁ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ
 ਜੋ ਪ੍ਰਭ ਦੇਇ ਸਦੇਸਾ॥

ਅੰਗ - 247

ਬਿਰਹੁ ਕੁੱਠੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਹੱਕ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿਤੀ, ਸੱਚ ਦੇ ਬੋਲ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ ਕਿ ਤੇਰੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸ ਪਿਆਰੇ ਤਕ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਇਕ ਕੰਧ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਖਰਾ ਰੱਖ ਕੇ ਬਣਾ ਲਈ। ਜਿਸਨੂੰ ਤੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਬਿਲਕੁਲ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ ਪਰ ਤੇਰੀ ਕੰਧ ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਤੇਰੀ ਅਵਾਜ਼ ਇਸ ਕਰੜੀ ਵਲਗਣ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਦਿੰਦੀ ਹੈ -

ਹਉ ਹਉ ਭੀਤਿ ਭਇਓ ਹੈ ਬੀਚੋ
 ਸੁਨਤ ਦੇਸਿ ਨਿਕਟਾਇਓ॥

ਭਾਂਡੀਰੀ ਕੇ ਪਾਤ ਪਾਰਦੋ ਬਿਨੁ ਪੇਖੇ ਦੂਰਾਇਓ॥

ਅੰਗ - 624

ਤੂੰ ਪੂਰੇ ਗੁਰੁ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਲੈ, ਉਸਦੀ ਮਿਹਰ ਬਿਨਾਂ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲਾਪ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਣਾ। ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਮੰਗ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਸੇਵ। ਉਹ ਤੇਰੇ ਤੇ ਤਰੁਠੇਗਾ ਤੇ ਇਸ ਕੰਧ ਨੂੰ ਤੋੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਗੱਲ ਦਾ ਇਕ ਭੇਤ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝ -

ਧਨ ਪਿਰ ਕਾ ਇਕ ਹੀ ਸੰਗਿ ਵਾਸਾ
 ਵਿਚਿ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਕਰਾਰੀ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਤੋਰੀ
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਮਿਲੇ ਬਨਵਾਰੀ॥

ਅੰਗ- 1263

ਗੁਰੂ ਦਇਆਲ ਹੋ ਗਿਆ -

ਭਇਓ ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਰਬ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ
 ਸਗਰੋ ਦੂਖੁ ਮਿਟਾਇਓ॥

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਉਮੈ ਭੀਤਿ ਗੁਰਿ ਖੋਈ
 ਤਉ ਦਇਆਰੁ ਬੀਠਲੋ ਪਾਇਓ॥

ਅੰਗ - 624

ਧੰਨ ਹਨ ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਲੋਚਾ ਲਗ ਗਈ। ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਲਗ ਜਾਣੀ ਹੀ ਮਿਹਰ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਲੋਚਾ ਦੇ ਵਿਚ ਉਡੀਕਵਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ-।

ਜਿਸੁ ਜਨ ਕਉ ਪ੍ਰਭ ਦਰਸ ਪਿਆਸਾ॥

ਨਾਨਕ ਤਾ ਕੈ ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਸਾ॥

ਅੰਗ - 266

ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪਿਆਸ ਵਾਲਾ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਵਿਚ ਗਿਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿਆਰ ਦੀ ਰੋ ਰੁਮਕਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੋਚਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਮੁਰਦਾ ਹੈ - ਪਿਆਰ ਬਿਨਾਂ -

ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰੁ
 ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ॥

ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ

ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ॥

ਅੰਗ - 253

ਉਹ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰੇ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ, ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ, ਉਹ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ -

ਜਪ ਤਪ ਸੰਜਮ ਪੁੰਨ ਸਭਿ ਹੋਮਉ
 ਤਿਸੁ ਅਰਪਉ ਸਭਿ ਸੁਖ ਜਾਂਈ॥

ਏਕ ਨਿਮਖ ਪ੍ਰਿਅ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਵੈ

ਤਿਸੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਬਲਿ ਜਾਂਈ॥

ਕਰਉ ਨਿਹੋਰਾ ਬਹੁਤੁ ਬੇਨਤੀ

ਸੇਵਉ ਦਿਨੁ ਰੈਨਾਈ॥

ਮਾਨੁ ਅਭਿਮਾਨੁ ਹਉ ਸਗਲ ਤਿਆਗਉ

ਜੋ ਪ੍ਰਿਅ ਬਾਤ ਸੁਨਾਈ॥

ਅੰਗ - 1207

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਿਜੋਗਣ ਦੇ ਦਿਲ ਦੀ ਹੂਕ ਨੂੰ ਵਰਣਨ ਕਰਦਿਆਂ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ -

ਬਾਯਸ ਉਡਹ ਬਲ ਜਾਉ ਬੇਗ ਮਿਲੋ ਪੀਯ
 ਮਿਟੈ ਦੁਖ ਰੋਗੁ ਸੋਗੁ ਬਿਰਹ ਬਿਯੋਗ ਕੋ॥

ਅਵਧ ਬਿਕਟ ਕਟੈ ਕਪਟ ਅੰਤਰਿ ਪਟੁ

ਦੇਖਉ ਦਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਸਹਜ ਸੰਜੋਗ ਕੋ।

ਲਾਲ ਨ ਆਵਤ ਸੁਭ ਲਗਨ ਸਗਨ ਭਲੇ

ਹੋਇ ਨ ਬਿਲੰਭ ਕਛੁ ਭੇਦੁ ਬੇਦ ਲੋਕ ਕੋ।

ਅਤਿਹਿ ਆਤੁਰ ਭਈ ਅਧਿਕ ਅੰਸੋਰ ਲਾਗੀ।
ਧੀਰਜ ਨ ਧਰੋ ਖੋਜੋ ਧਾਰਿ ਭੇਖ ਜੋਗ ਕੋ॥

ਕਬਿੱਤ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਸੋ ਮਿਲਾਪ ਵਾਸਤੇ ਹੁਣ ਅੱਸੂ ਦੇ ਇਸ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਉਮਾਹ ਉਠ ਖੜਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਖਿੱਚ ਦਾ ਵਰਣਨ ਸਖੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨਾਲ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ -

ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਗਰਬਿ ਗਹੇਲੀ॥
ਸੁਣਿ ਸਹ ਕੀ ਇਕ ਬਾਤ ਸੁਹੇਲੀ॥
ਜੋ ਮੈ ਬੇਦਨ ਸਾ ਕਿਸੁ ਆਖਾ ਮਾਈ॥
ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਨ ਰਹੈ ਕੈਸੇ ਰਾਖਾ ਮਾਈ॥
ਹਉ ਦੋਹਾਗਣਿ ਖਰੀ ਰੰਵਾਣੀ॥
ਗਇਆ ਸੁ ਜੋਬਨੁ ਧਨ ਪਛੁਤਾਣੀ॥
ਤੁ ਦਾਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰਿ ਮੇਰਾ॥
ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੀ ਜਨੁ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ॥
ਭਣਤਿ ਨਾਨਕੁ ਅੰਦੇਸਾ ਏਹੀ॥

ਬਿਨੁ ਦਰਸਨ ਕੈਸੇ ਰਵਉ ਸਨੇਹੀ॥ ਅੰਗ - 990
ਤਰਲਾ ਹੈ ਦਰਸਨ ਦੇਖਣ ਦਾ -

ਅਸੁਨਿ ਪ੍ਰੇਮ ਉਮਾਹੜਾ ਕਿਉ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿ ਜਾਇ॥
ਮਨਿ ਤਨਿ ਪਿਆਸ ਦਰਸਨ ਘਣੀ
ਕੋਈ ਆਣਿ ਮਿਲਾਵੈ ਮਾਇ॥ ਅੰਗ - 134

ਹੈ ਕੋਈ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਿਹੜਾ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਵੇ? ਮਾਇਆ ਦੇ ਮੋਹੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਮੁਰਦੇ ਹਨ। ਜੀਵਨ ਰੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਰੁਮਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਅੰਨ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਰੀਰ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੁਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਆਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਮਿਲਾਪ ਕਰਾ ਦੇਣ?

ਸੋ ਜੀਵਿਆ ਜਿਸੁ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ॥
ਨਾਨਕ ਅਵਰੁ ਨ ਜੀਵੈ ਕੋਇ॥
ਜੇ ਜੀਵੈ ਪਤਿ ਲਥੀ ਜਾਇ॥
ਸਭੁ ਹਰਾਮੁ ਜੇਤਾ ਕਿਛੁ ਖਾਇ॥ ਅੰਗ - 142

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੀ ਮੇਲਣਾ ਹੋਇਆ। ਮੇਲਦੇ ਉਹ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਆਪ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਆਪਣਾ ਆਪ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ॥
ਭੇਦੁ ਨ ਜਾਣਹੁ ਮੂਲਿ ਸਾਂਈ ਜੇਹਿਆ॥
ਅੰਗ - 397

ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਆਖਿਆ ਜਾਵੇ? ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸੰਤ ਹਨ। ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਏ ਹੋਏ ਮੇਰਾ ਹੀ ਰੂਪ ਬਣ ਗਏ ਹਨ -

ਦਾਸ ਅਨਿੰਨ ਮੇਰੋ ਨਿਜ ਰੂਪ॥ ਅੰਗ- 1252
ਜਿਨਾ ਸਾਸਿ ਗਿਰਾਸਿ ਨ ਵਿਸਰੈ

ਹਰਿ ਨਾਮਾਂ ਮਨਿ ਮੰਤੁ॥
ਧੰਨੁ ਸਿ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਪੂਰਨੁ ਸੋਈ ਸੰਤੁ॥

ਅੰਗ - 319

ਪਿਆਰਿਆ! ਗਿਣਤੀ ਛੱਡ ਦੇਹ। ਤੈਨੂੰ ਗੁਰੂ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਅਜਿਹੇ ਅਭੇਦ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਦੱਸ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਭੇਜਦੇ ਹਨ ਤੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਜਿਹੜੇ ਮਿਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਜੋ ਆਪ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਖ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਥਾਂ ਵੀ ਐਸੀ ਨਹੀਂ ਜਿਥੇ ਸੁਖ ਟੋਲ੍ਹ ਲਿਆ ਜਾਵੇ।

ਸੰਤ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਹਉ ਤਿਨ ਕੈ ਲਾਗਾ ਪਾਇ॥
ਵਿਣੁ ਪ੍ਰਭ ਕਿਉ ਸੁਖੁ ਪਾਈਐ
ਦੂਜੀ ਨਾਹੀ ਜਾਇ॥
ਜਿੰਨੀ ਚਾਖਿਆ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸੁ
ਸੇ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਰਹੇ ਆਘਾਇ॥ ਅੰਗ - 135

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਜਾਓ, ਪੁਛੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਮਾਣਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਮਿਲਦਾ ਕਿਥੋਂ ਹੈ?

ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਰਸੁ ਅਤਿ ਭਲਾ
ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਮਿਲੈ ਰਸੁ ਖਾਇ॥
ਜਾਇ ਪੁਛਹੁ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਤੁਸਾ ਕਿਉ ਕਰਿ ਮਿਲਿਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਇ॥
ਓਇ ਵੇਪਰਵਾਹ ਨ ਬੋਲਨੀ
ਹਉ ਮਲਿ ਮਲਿ ਧੋਵਾ ਤਿਨ ਪਾਇ॥
ਭਾਈ ਰੇ ਮਿਲਿ ਸਜਣ ਹਰਿ ਗੁਣ ਸਾਰਿ॥
ਸਜਣੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਦੁਖੁ ਕਢੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ॥
ਗੁਰਮੁਖੀਆ ਸੋਹਾਗਣੀ
ਤਿਨ ਦਇਆ ਪਈ ਮਨਿ ਆਇ॥
ਸਤਿਗੁਰ ਵਚਨੁ ਰਤੰਨੁ ਹੈ
ਜੋ ਮੰਨੇ ਸੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਭੇਤ ਦੇ ਦਿਤਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਜੋ ਬਚਨ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੂੰ ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਹਰਿ ਰਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਇਸ ਰਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ -

ਸੇ ਵਡਭਾਗੀ ਵਡ ਜਾਣੀਅਹਿ
ਜਿਨ ਹਰਿ ਰਸੁ ਖਾਧਾ ਗੁਰ ਭਾਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਇਹ ਰਸ ਝਿਮ-ਝਿਮ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਹੀ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦਿਆਂ ਵਿਚ ਵਰਸਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਰਖਾ ਸਾਰੇ ਵਣਾਂ, ਪਹਾੜਾਂ, ਥਲਾਂ, ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਉਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਹੁ ਹਰਿ ਰਸੁ ਵਣਿ ਤਿਣਿ ਸਭਤੁ ਹੈ
ਭਾਗਹੀਣ ਨਹੀ ਖਾਇ॥
ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਪਲੈ ਨਾ ਪਵੈ

ਮਨਮੁਖ ਰਹੇ ਬਿਲਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਉਹ ਕਿਉਂ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੀ ਅਗਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਾੜ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਟਾ ਦੇ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਂਗੂੰ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੋਤੀਆਂ ਦੇ ਮੰਦਰ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜੇ ਹੋਏ, ਮਨ ਮੋਹਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਸੁੰਦਰ ਸੇਜਾਂ, ਰਿੱਧੀਆਂ-ਸਿੱਧੀਆਂ, ਮਸ਼ਹੂਰੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ, ਰਾਜਸੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰ ਰਹੀਆਂ। ਹਿਰਦਾ ਜਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਾਇ-ਹਾਇ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਰਸ ਦੀ ਸੋਝੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ -

ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਜੀਉ ਜਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ॥

ਮੈ ਆਪਣਾ ਗੁਰੁ ਪੂਛਿ ਦੇਖਿਆ

ਅਵਰੁ ਨਾਹੀ ਥਾਉ॥ ਅੰਗ - 14

ਸੋ ਇਹ ਭਾਗਹੀਣ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਆਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਮਾਇਆ ਨਾਲ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ। ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਵਿਚ ਜਲ ਰਹੇ ਹਨ -

ਓਇ ਸਤਿਗੁਰ ਆਗੈ ਨ ਨਿਵਹਿ

ਓਨਾ ਅੰਤਰਿ ਕ੍ਰੋਧੁ ਬਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਿਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੀ ਖੰਡਾਂ, ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜੋਤੀ ਸਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੀ ਕੀਤੀ ਕਿਰਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਜਿਸੀ ਜਮਾਨ ਕੇ ਬਿਖੈ ਸਮੱਸਤਿ ਏਕ ਜੋਤ ਹੈ॥

ਨ ਘਾਟ ਹੈ ਨ ਬਾਢ ਹੈ ਨ ਘਾਟਿ ਬਾਢਿ ਹੋਤ ਹੈ॥

ਅਕਾਲ ਉਸਤਤਿ

ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਜੋਤ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਹੈ -

ਜਤੁ ਤਤੁ ਦਿਸਾ ਵਿਸਾ ਹੁਇ ਫੈਲਿਓ ਅਨੁਰਾਗ॥

ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ

ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਸੁ ਆਪਿ ਹੈ

ਆਪੇ ਹਰਿ ਰਸੁ ਹੋਇ॥

ਆਪਿ ਦਇਆ ਕਰਿ ਦੇਵਸੀ

ਗੁਰਮੁਖਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚੋਇ॥

ਸਭੁ ਤਨੁ ਮਨੁ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ

ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਵਸਿਆ ਮਨਿ ਸੋਇ॥ ਅੰਗ - 41

ਸੋ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਰਸ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚਖ ਲਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਮਨ ਅ-ਮਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਗੜ੍ਹਦ ਹੋ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ

ਸਮਾਈ ਕਰ ਲਈ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, 'ਮੈਂ' 'ਤੂੰ' ਬਣ ਗਈ ਤੇ 'ਤੂੰ' 'ਮੈਂ' ਬਣ ਗਈ। ਕੌਣ ਪਰਖੇ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਵਿਹਲ ਹੈ ਇਸ ਰਸ ਵਿਚੋਂ ਵਖਰਾ ਹੋਣ ਦੀ।

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛੱਡ ਦੇਵੋ 'ਮੈਂ' ਭਾਵ, ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਫਿਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੁਗ ਬੀਤ ਗਏ, ਹੁਣ ਤਾਂ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਲੜ ਲਾ ਲਵੋ -

ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ

ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਲੜਿ ਲਾਇ॥ ਅੰਗ - 135

ਜਿਹੜੇ ਲੜ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਵਿਛੜਦੇ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤੋਂ ਬਗੈਰ ਹੋਰ ਉਸ ਦੇ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਆਪ ਹੈ, ਉਸ ਬਿਨ ਦੂਜਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।

ਆਪੁ ਤਿਆਗਿ ਬਿਨਤੀ ਕਰਹਿ

ਲੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਲੜਿ ਲਾਇ॥

ਜੋ ਹਰਿ ਕੰਤਿ ਮਿਲਾਈਆ

ਸਿ ਵਿਛੁੜਿ ਕਤਹਿ ਨ ਜਾਇ॥

ਪ੍ਰਭ ਵਿਣੁ ਦੂਜਾ ਕੋ ਨਹੀ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਸਰਣਾਇ॥

ਅਸੁ ਸੁਖੀ ਵਸੰਦੀਆ ਜਿਨਾ ਮਇਆ ਹਰਿ ਰਾਇ॥

ਅੰਗ - 135

ਸੋ, ਸੁਖੀ ਵਸਦੇ ਹਨ ਉਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਗਈ। ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਭੁੱਲਿਆ ਹਾਂ, ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਬੀਤ ਗਿਆ-

ਬਹੁਤ ਜਨਮ ਬਿਛੁਰੇ ਥੇ ਮਾਧਉ

ਇਹੁ ਜਨਮੁ ਤੁਮਾਰੇ ਲੇਖੇ॥

ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਆਸ ਲਗਿ ਜੀਵਉ

ਚਿਰ ਭਇਓ ਦਰਸਨੁ ਦੇਖੇ॥ ਅੰਗ - 694

ਕਿੰਨਿਆਂ ਰੂਪਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਘੁਮੇਟਣੀਆਂ ਖਾਧੀਆਂ, ਕੋਈ ਗਿਣ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਕੀ-ਕੀ ਮੈਂ ਬਣਦਾ ਰਿਹਾ, ਕਿਹੋ ਜਿਹੇ ਮੈਂ ਸਰੀਰ ਧਾਰਦਾ ਰਿਹਾ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ॥

ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ॥ ਅੰਗ - 176

ਹੁਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ! ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਬਣਾ ਲੈ, ਮੈਨੂੰ ਮੇਲ ਐਸਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜਿਹੜਾ ਹਸੰਦਿਆਂ, ਖੇਲੰਦਿਆਂ, ਪਹਿਨੰਦਿਆਂ, ਖਾਵੰਦਿਆਂ ਵਿਚੇ ਹੀ ਜੁਗਤ ਦੱਸ ਕੇ ਮੇਲ ਕਰਾ ਦੇਵੇ -

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰਿ ਭੇਟਿਐ ਪੂਰੀ ਹੋਵੈ ਜੁਗਤਿ॥

ਹਸੰਦਿਆ ਖੇਲੰਦਿਆ ਪੈਨੰਦਿਆ ਖਾਵੰਦਿਆ

ਵਿਚੇ ਹੋਵੈ ਮੁਕਤਿ॥ ਅੰਗ - 522

ਸੰਤ ਬਚਨ

ਭਾਗ ਤੀਜਾ

(ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਵਲੋਂ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ (ਸ੍ਰੀ 108 ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ) ਰਾੜੇ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਜੋ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਸਵੇਰੇ, ਇਕ ਘੰਟਾ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਅੱਜ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਕੱਲ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਐਨਰਜੀ ਸੈਂਟਰਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਗਿਆਤ ਕਰਾਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸਾਡੇ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਸੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ। ਅਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਕ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਪੁੱਛੇ ਹੀ ਲੰਮੇ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਐਨਰਜੀ ਸੈਂਟਰਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਿਆ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਅਸਾਡੇ ਇਹ ਸ਼ੰਕੇ ਦੂਰ ਹੋ ਗਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਧਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਿਖਮ ਸਨ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਸਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਜੁਗਤੀ ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ?

ਉਤਰ - ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਨਸਿਕ ਸਾਧਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂ, ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ, ਨੌਕਰੀ, ਵਣਜ ਵਪਾਰ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਆਦਿ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ; ਪੂਰਨ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ, ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਵਿਵੇਕ' ਹੈ, ਇਸ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ 'ਵੈਰਾਗ' ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਵੈਰਾਗ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਮਾਇਆ ਦੀਆਂ ਪਕੜਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ ਕਰਦਾ। ਤੀਸਰਾ 'ਸ਼ਮ' ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਛੇ ਭੇਦ ਹਨ। ਚੌਥਾ 'ਦ੍ਰਿੜ ਜਗਿਆਸਾ' ਹੈ। ਇਥੋਂ ਲੰਘ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਮੁਖ ਦੁਆਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਅਗਲੇ ਸਾਧਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਸੁਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਦੀ ਗਿਆਤ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਹਿਜੇ ਹੀ ਬਿਖੜਾ ਸਾਗਰ ਤਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਇਕ-ਇਕ ਬਾਰੇ ਚਿਤ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ ਸੁਵਣ ਕਰੋ।

1. ਵਿਵੇਕ - ਇਹ ਆਤਮਾ ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਬਿਨਸ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜੋ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹੈ, ਉਸਨੇ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸਰੀਰ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਰਕਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਪਰਿਪੂਰਨ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨ ਹੈ ਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਨਾਸ਼ ਰਹਿਤ, ਇਕ ਰਸ, ਕਿਸੇ ਅਸਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਅਚਾਹ, ਅਮਰ ਹੈ। ਸਰੀਰਧਾਰੀ ਜੋ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ

ਆਇਆ, ਉਹ ਚਲਿਆ ਗਿਆ, ਸਰੀਰ ਉਸਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝ ਸੋਚ ਕੇ ਵਸਾ ਲੈਣਾ, ਵਿਵੇਕ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੰਸ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਸਤਿ ਤੇ ਅਸੱਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਅਸੱਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ ਨਿਤ ਕਰਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਹੰਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੇ ਉਸਦੇ ਪੀਣ ਵਾਸਤੇ ਦੁੱਧ ਰੱਖੇ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਚੁੰਝ ਇਕ ਵਾਰ ਦੁੱਧ ਵਿਚ ਪਾ ਕੇ ਪਿਛੇ ਹਟ ਕੇ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਧ ਫਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਪਨੀਰ ਵੱਖਰਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੰਸ ਅੱਗੇ ਵਧ ਕੇ ਪਨੀਰ ਖਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਇਕ ਨਿਤ ਪਦਾਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅਨਿਤ ਪਦਾਰਥ ਹੈ। ਨਿਤ ਪਦਾਰਥ ਪਰਿਪੂਰਨ ਆਤਮਾ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ, ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਹੈ, ਜੋ ਜਨਮ ਮਰਨ ਤੋਂ, ਹਰਖ ਸੋਗ ਤੋਂ, ਗਾਣ ਲਾਭ ਤੋਂ, ਨਿੰਦਾ ਉਸਤਤਿ ਤੋਂ ਸਦੀਵ ਨਿਆਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਕ ਰਸ, ਅਮਰ, ਨਿਰ-ਚਾਹ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਨਾਮ ਤੇ ਰੂਪ ਦੋਨੋਂ ਹਨ, ਇਹ ਸਦੀਵ ਨਾਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਸ਼ਕਲ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੋਣ ਵਸਤੂ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਤਮਾ ਨੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਸਤਾ ਦੇ ਰਖੀ ਸੀ। ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਇਹ ਸਾਰਾ ਪਰਪੰਚ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸੋ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਤਮਾ ਅਭਿਨਾਸ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸੰਸਾਰ ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਉਲਟ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਹੈ ਤੇ ਸੰਸਾਰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਇਹ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਦ੍ਰਿੜ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਣਾ ਵਿਵੇਕ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਉਚੇ ਮੰਦਰ ਤੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਪੌੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ, ਵਿਵੇਕ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਹੈ। ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਿਵੇਕ ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਤਨੀ ਦੇਰ ਤਕ ਰੂਹਾਨੀ ਮਾਰਗ ਉਤੇ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਉਤੇ ਵਿਵੇਕ ਧਾਰਨ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿੰਨੇ ਵੀ ਉਸਦੇ ਪ੍ਰਤਰਾਂ, ਧੀਆਂ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਬਰਾਦਰੀਆਂ, ਦੇਸ਼ਾਂ, ਕੌਮਾਂ ਦੇ ਬੰਧਨ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਾਰ ਜਾਣ ਕੇ ਸਤਿ ਪਦਾਰਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ, ਸਦਾ ਜੁੜਿਆ ਰਹੇ।

2. ਵੈਰਾਗ - ਦੂਸਰਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਧਨ ਵੈਰਾਗ ਹੈ। ਜਦੋਂ

ਤਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਉਤਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਉਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਉਸਦੀ ਬਿਰਤੀ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੇ ਸਵਰਗ ਆਦਿ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਹੀ ਰਹੇਗੀ ਅਤੇ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਵਾਸ਼ਨਾ ਦੀ ਮਧਾਣੀ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਰ ਤਕ ਉਸਦਾ ਚਿਤ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਵੀ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਐਨੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੱਖ ਜਤਨ ਕਰਨ ਤੇ ਵੀ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦੀ।

ਇਸ ਪਰ ਇਕ ਸਾਖੀ ਦੱਸਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਰਾਜਾ ਭਰਥਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਤੀਬਰ-ਤਰ-ਤਮ, ਅੰਤਮ ਦਰਜੇ ਦਾ ਵੈਰਾਗ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦਾ ਚਿਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਵਲੋਂ ਮੁੜ ਗਿਆ। ਰਾਜ ਭਾਗ ਛੱਡ ਕੇ, ਪਦਮਨੀ ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ, ਹੀਰੇ ਜਵਾਹਰਾਤ ਤੇ ਸੁੰਦਰ ਭੂਸ਼ਣਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਕੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ, ਸਾਧਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੇ। ਇਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਸਰੀਰ ਉਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਬਸਤਰ ਨਾ ਰੱਖਿਆ, ਬਸਤੀਆਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਬਿਲਕੁਲ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜੰਗਲ ਵਿਚੋਂ ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣ ਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ। ਹਰ ਵਕਤ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਉੱਜਲ (ਓਕ) ਬਣਾ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪੀ ਲੈਂਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਧਨ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਘਾਹ ਉਤੇ ਤਰੇਲ ਦੇ ਪੈਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਸ ਉਪਰ ਚੰਦ ਦੀ ਪੂਰੀ ਚਾਨਣੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਇਉਂ ਦਰਸਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਇਕੱਲੇ-ਇਕੱਲੇ ਘਾਹ ਦੇ ਤਿਣਕੇ ਉਤੇ ਮੋਤੀਆਂ ਨੇ, ਹੀਰਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਸਰਾਮ ਲਈ ਡੇਰੇ ਲਾ ਲਏ ਹੋਣ। ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਅਨੰਦਮਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਇਕ ਨਿੱਕੇ ਜਿਹੇ ਬੂਟੇ ਉਤੇ ਇਕ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਚਮਕਦਾਰ ਵਸਤੂ ਨਜ਼ਰ ਆਈ। ਭਰਥਰੀ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਆਇਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਅਮੁੱਲ ਲਾਲ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਮਿਲਣਾ ਅਸੰਭਵ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਹਿਣ ਵਿਚ ਪਏ ਨੇ ਹੱਥ ਵਧਾਇਆ ਤੇ ਲਾਲ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਗਿਆ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਲਾਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਤਾਂ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਰਮ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਛਲ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਾਨ ਖਾ ਕੇ ਬੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਚਾਂਦਨੀ ਵਿਚ ਕਣ-ਕਣ ਵਿਚੋਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਛੱਡਦਾ ਹੋਇਆ ਅਮੁੱਲ ਲਾਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸਮਝ ਕੇ ਭਰਥਰੀ ਦਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੈਰਾਗਮਈ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪਛਤਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜ-ਭਾਗ ਛੱਡ ਦਿਤਾ, ਪਦਮਨੀ ਰਾਣੀਆਂ ਛੱਡ ਦਿਤੀਆਂ, ਸੇਜਾਂ ਦੇ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਸੰਸਾਰਕ ਸੁਖਾਂ ਨੂੰ ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ, ਪਿੱਠ ਦੇ ਆਇਆ ਪਰ ਅਜੇ ਤਕ ਮੇਰੇ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਪਟ ਭਰੀ ਵਾਸ਼ਨਾ ਜਿਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ -

ਮਨ ਰਿਪੁ ਜੀਤੇ ਸਭੁ ਰਿਪੁ ਜੀਤੇ ॥
ਮਨ ਰਿਪੁ ਜੀਤੇ ਸਭੁ ਰਿਪੁ ਜੀਤੇ ॥

(ਵੈਰਾਗ ਸ਼ਤਕ)

ਮਨ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਿਉਂਦੇ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਿਉਂਦੇ ਨੇ। ਮਨ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਜਿੱਤ ਲਏ। ਸੋ ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜਦੋਂ ਮਨ ਐਨਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਤਕ ਦੇ ਸੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਗੰਦਗੀ ਸਮਾਨ ਸਮਝੇ, ਉਸ ਮਾਨਸਿਕ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵੈਰਾਗ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ ਦਾ ਇਕ ਦੋਹਰਾ ਹੈ -

ਬ੍ਰਹਮ ਲੋਕ ਲੋ ਭੋਗ ਜੇ ਚਹੈ ਸਬਨ ਕੋ ਤਿਆਗ ॥
ਵੇਦ ਅਰਥ ਗਿਆਤਾ ਮੁਨੀ ਕਹਤ ਤਾਹਿ ਵੈਰਾਗ ॥

ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ, ਪੰਨਾ - ੫

ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਭਰਥਰੀ ਵਾਂਗੂੰ ਅਤੀਤ ਹੋ ਕੇ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋ ਗਏ; ਐਸੀ ਬਾਤ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਰਾ ਸਬੰਧ ਮਨ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ-

ਮਮਾ ਮਨ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਹੈ ਮਨ ਸਾਧੇ ਸਿਧਿ ਹੋਇ ॥

ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਸਿਉ ਕਹੈ ਕਬੀਰਾ

ਮਨ ਸਾ ਮਿਲਿਆ ਨ ਕੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੩੪੨

ਜੇ ਮਨ ਸਾਧ ਲਿਆ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਵੇਕ ਤੇ ਵੈਰਾਗ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰੱਖੇ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਠਾਠਾ ਬਾਗਾ ਰੱਖੇ। ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਰੁਚਿਤ ਨਾ ਕਰੇ, ਕੋਈ ਵਾਸ਼ਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾ ਲਿਆਵੇ, ਅਤੇ ਪਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇਣ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦਾ ਸਦਾ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਰੱਖੇ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਉਪਰ ਕਥੇ ਦੋ ਸਾਧਨ ਪਹਿਲੀ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਪੜੀ ਹਨ ਜੋ ਪ੍ਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਲਈ ਆਵੱਸ਼ਕ ਹਨ।

3. ਸ਼ਮ - ਇਸ ਦੇ ਛੇ ਲੱਛਣ ਹਨ - ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਸ਼ਮ ਦਮ ਸੁਧਾ ਤੀਸਰੀ ਸਮਾਧਾਨ ਉਪਰਾਮ ॥

ਛਠੀ ਤਿਤੀਕਸ਼ਾ ਜਾਨਿਏਂ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਯਹ ਨਾਮ ॥

ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ, ਪੰਨਾ - ੫

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਮਨ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲ ਨਾ ਹੋਣ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਮ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਿੰਸਾ ਨਾ ਕਰੇ, ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ, ਚੋਰੀ ਨਾ ਕਰੇ, 'ਏਕਾ ਨਾਰੀ ਜਤੀ ਹੋਇ' ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਣ ਗੁਣ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਪੀਰਜਵਾਨ ਰਹੇ, ਦਇਆ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਕੋਮਲ ਹਿਰਦੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਵੇ, ਅਲਪ ਆਹਾਰ ਛਕੇ, ਸਰੀਰ, ਮਨ, ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਿਤ ਕਰਾਵੇ। ਜਲ ਨਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼, ਈਰਖਾ, ਵੈਰ, ਕਪਟ, ਛਲ, ਧੋਖਾ; ਇਹ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਸਰਬੱਤ ਦੇ ਭਲੇ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਰੱਖਣੀ, ਮਨ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਸਤਿ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਦਾ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰ ਕੇ ਰੱਖਣੇ, ਇਹ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਸੋ ਮਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਲੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਰੋਕ ਕੇ ਰੱਖਣਾ, ਇਸਨੂੰ ਸ਼ਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਦਮ - ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦ੍ਰਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ੁਧਤਾ ਰਖਣੀ ਅਤੇ ਪੰਜੇ

ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ - ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਰੋਕ ਕੇ ਰਖਣਾ, ਦਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸ਼ਰਧਾ - ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਬਚਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਮੰਨਣੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਪੂਰਨ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਜਾਨਣਾ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ।

ਸਮਾਧਾਨ - ਮਨ ਵਿਚ ਵਿਖਸ਼ੇਪਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ -

ਏਹੁ ਵਿਸੁ ਸੰਸਾਰੁ ਤੁਮ ਦੇਖਦੇ
ਏਹੁ ਹਰਿ ਕਾ ਰੂਪੁ ਹੈ
ਹਰਿ ਰੂਪੁ ਨਦਰੀ ਆਇਆ॥ ਅੰਗ - ੯੨੨
ਜਾਂ

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ
ਜਾਈ॥
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰੁ ਮੈ ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ॥
ਅੰਗ - ੯੭੭

ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ
ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ॥ ਅੰਗ - ੯੧੨
ਜਾਂ

ਫਰੀਦਾ ਬੁਰੇ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰਿ ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ॥
ਦੇਹੀ ਰੋਗੁ ਨ ਲਗਈ ਪਲੈ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਪਾਇ॥
ਅੰਗ - ੧੩੮੨
ਜਾਂ

ਵਵਾ ਵੈਰੁ ਨ ਕਰੀਐ ਕਾਹੂ॥
ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਸਮਾਹੂ॥ ਅੰਗ - ੨੫੯
ਜਾਂ

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥
ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ॥
ਅੰਗ - ੧੩੬੪

ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਕਰਕੇ ਨਾ ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤ ਦਾ ਤਿਆਗ ਨਾ ਕਰਨਾ - ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਹੈ ਜੋ ਜਗਿਆਸੂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਚਲਣ ਦਿੰਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਸ਼ਿਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ, ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਵਿਰਤ ਕਰਨਾ ਤੇ ਕਰਾਉਣਾ, ਸਮਾਧਾਨ ਕਹਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਇਹ ਸ਼ਿਕੇ ਕੁਸੰਗਤ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਮਾੜੇ, ਰਾਗ ਤੇ ਦੂਸ਼ ਦੇ ਭਰੇ ਲਿਟਰੇਚਰ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ, ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਜੜ੍ਹਾਂ ਫੜ੍ਹ ਲੈਣ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਮਤਿ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੋਚਣਾ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਲਟ ਬਾਤ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਆਈ ਹੋ ਕੇ ਚਲਣਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ

ਰਸਤੇ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਸਮਾਧਾਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਪਰਾਮ - ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਲਾਨੀ ਹੋਣੀ ਅਤੇ ਪਰ-ਇਸਤਰੀ ਨੂੰ ਮਾਤਾ, ਧੀ, ਭੈਣ ਤੁਲ ਸਮਝਣਾ।

ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਵਿਚ ਵਰਤਣਾ, ਜ਼ਹਿਰ ਖਾਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਇਹ ਦੁਰ-ਭਾਵਨਾਵਾਂ, ਮਾੜੇ ਵਿਚਾਰ ਦੂਰ ਕਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਪੰਜਾਂ ਚੋਰਾਂ- ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਹੰਕਾਰ; ਪੰਜਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ- ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ; ਪੰਜੇ ਠੰਗਾਂ - ਰਾਜ, ਮਾਲ, ਰੂਪ, ਜਾਤ, ਜੋਬਨ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਅਗਨੀਆਂ - ਹੰਸ, ਹੇਤ, ਕੋਪ, ਲੋਭ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਛੋਹ ਰਖਣਾ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਉਪਰਾਮ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤਿਤਿਕਸ਼ਾ - ਸਤਿਸੰਗ ਸੁਣਨ ਸਮੇਂ ਗਰਮੀ, ਸਰਦੀ, ਭੁੱਖ, ਪਿਆਸ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਗਰਮੀ, ਸਰਦੀ ਵਿਚ ਮੌਸਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਆਈਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ, ਤਿਤਿਕਸ਼ਾ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਮਮੁਖਸ਼ਤਾ (ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ) ਆਖਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਚਾਰ ਸਾਧਨ ਰੂਹਾਨੀ ਸਫਰ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਦੀਆਂ, ਚਾਰ ਗਰੁੱਪਾਂ ਵਿਚ, ਚਾਰ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੰਦਰ ਤੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਐਵੇਂ ਹੀ ਇਹ ਸਾਧਨ ਅਪਨਾਉਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਅਗਲੇ ਸਾਧਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਰਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਿੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ ਕਰਦੇ। ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਲੰਘ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮ - ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਵਾਸ਼ਨਾ, ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਚਿੰਤਾਵਾਂ, ਲੰਘ ਗਏ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਹਿਮ, ਅਤੇ ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ ਆਦਿ ਦੇ ਵਿਅਰਥ ਫੁਰਨਿਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿੱਤਰ ਰੱਖਣਾ, ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਸ਼ੋਕ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਨਾ ਹੀ ਧਨ ਵਾਸਤੇ ਚਿਤਵਨੀ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਬੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਮਿਤਰਤਾ ਦੀ ਚਿਤਵਨਾ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਹੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤ ਦੇ ਵਿਹਾਰ ਦੀ ਸੋਚ ਕਰਨੀ, ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣੀ, ਲੰਘ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਮਨ ਨੂੰ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਨਾ ਫਸਾਉਣਾ, ਨਾ ਹੀ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਨਿਰਾਰਥਕ ਫੁਰਨੇ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੂਰਖਾਂ, ਕੱਟੜਵਾਦੀਆਂ, ਅਗਿਆਨੀਆਂ, ਭੋਗੀਆਂ, ਲੰਪਟਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਕਬੂਲਣੇ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ ਬਾਰੰਬਾਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਅਤੇ ਸੋਸ਼ਟ ਸਾਧਨਾ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ। ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਜੰਜਾਲਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਣ ਦਾ ਕੇਵਲ ਮਾਤਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਖੈਨ ਉਪਾਅ ਹੈ। ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਹਿਰਾ ਦੇਣਾ।

ਸੰਤੋਖ - ਨਾਮ ਜਪਣ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਰੁਕਾਵਟ ਸੰਤੋਖ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਤਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਰੁੜ੍ਹ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਸੰਤੋਖ ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਸੁਖ ਨਹੀਂ। ਜਿਸ ਥਾਂ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਪੂਰੀ ਨੇਸ਼ਟਾ ਨਾਲ ਉਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰੋ ਅਤੇ ਜੇ ਕੁਛ ਪਰਾਲਬਧ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਰਹਿਣਾ, ਸੰਤੋਖ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮਨ ਦੇ ਰੱਜਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਕੇਵਲ ਸੰਤੋਖ ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਬਿਨਾ ਸੰਤੋਖ ਨਹੀਂ ਕੋਊ ਰਾਜੈ॥

ਸੁਪਨ ਮਨੋਰਥ ਬਿਥੇ ਸਭ ਕਾਜੈ॥ ਅੰਗ - ੨੭੯

ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ -

ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਦਇਆ ਕਮਾਵੈ ਏਹ ਕਰਣੀ ਸਾਰ॥

ਅੰਗ - ੫੧

ਪਿਮਾ ਗਹੀ ਬ੍ਰੁਤ ਸੀਲ ਸੰਤੋਖੰ॥

ਰੋਗੁ ਨ ਬਿਆਪੈ ਨਾ ਜਮ ਦੋਖੰ॥ ਅੰਗ - ੨੨੩

ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਤਿਸ਼ਨਾ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਿਸ਼ਨਾਲੂ ਬੰਦਾ ਹਰ ਵਕਤ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਦਰ-ਦਰ ਡੋਲਦਾ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਮਾਨਸਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਤਿਸ਼ਨਾ ਇਕ ਅਗਨ ਹੈ ਜੋ ਸਦਾ ਹੀ ਅੰਦਰ ਜਲਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਤਿਸ਼ਨਾ ਵਿਚ ਲਗਿਆ ਜੀਵ, ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਜਤਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਮੌਤ ਨੂੰ ਭੁੱਲਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਏਹ ਤਿਸਨਾ ਵਡਾ ਰੋਗੁ ਲਗਾ

ਮਰਣੁ ਮਨਹੁ ਵਿਸਾਰਿਆ॥ ਅੰਗ - ੯੧੯

ਜੀਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਉਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿਚ ਫਸ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਭਟਕਦਾ ਅਤੇ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਵਿਸਿਮਰਨ ਕਰਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ।

ਮਾਇਆ ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿਆ ਭੀਤਰਿ ਚੋਗ ਬਣਾਇ॥

ਤਿਸਨਾ ਪੰਖੀ ਫਾਸਿਆ ਨਿਕਸੁ ਨ ਪਾਏ ਮਾਇ॥

ਅੰਗ - ੫੦

ਇਹ ਤਿਸ਼ਨਾ, ਮਾਇਕ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਜਜ਼ਬਾ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀ ਸਦਾ ਹੀ ਇਸ ਉਧੇੜ-ਬੁਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਇਕ ਲੱਖ ਰੁਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਆਹ-ਆਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਜਦੋਂ ਇਕ ਲੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੱਸ ਲੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇ; ਜਦੋਂ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਗਿਆ, ਫੇਰ ਕਰੋੜ, ਅਰਬ ਦੀ ਇੱਛਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਅਗਨ ਐਸੀ ਹੈ, ਜਿਉਂ-ਜਿਉਂ ਇਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦਾ ਬਾਲਣ ਪੈਂਦਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਿਉਂ-ਤਿਉਂ ਵੱਧ ਭੜਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਮ ਮਨੋਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਰਹਿ ਕੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਚੁੱਕ ਭਾਰ ਲੈ ਕੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਗਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਵਡੇ ਵਡੇ ਰਾਜਨ ਅਰੁ ਭੂਮਨ

ਤਾ ਕੀ ਤਿਸਨ ਨ ਬੁਝੀ॥

ਲਪਟਿ ਰਹੇ ਮਾਇਆ ਰੰਗ ਮਾਤੇ

ਲੋਚਨ ਕਛੁ ਨ ਸੂਝੀ॥

ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਕਿਨ ਹੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਨ ਪਾਈ॥

ਜਿਉ ਪਾਵਕੁ ਈਧਨਿ ਨਹੀ ਧ੍ਰਾਪੈ

ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਹਾ ਅਘਾਈ॥ ਅੰਗ - ੬੭੨

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਪੁਰਸ਼ ਜਿਸਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਨਾਮ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਗਿਆ, ਉਸਦੀ ਤਿਸ਼ਨਾ ਬੁਝ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਤਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਭਾਂਬੜ ਉਚੇ ਤੋਂ ਉਚਾ ਲਾਟਾਂ ਦਿੰਦਾ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਸਾੜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਬਿਰਲੇ ਹੀ ਕੀ ਬੁਝੀ ਹੇ॥

ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨੁ ਨ ਹੋਰੇ॥

ਪਰੈ ਪਰੈ ਹੀ ਕਉ ਲੁਝੀ ਹੇ॥ ਅੰਗ - ੨੧੩

ਹਰੀ ਦੇ ਨਾਮ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪੂਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਸਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਮਾਉਂਦਾ, ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਰੋਗ ਵਿਚ ਜਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਇਹੁ ਜਗਤੁ ਮਿਟੀ ਕਾ ਪੁਤਲਾ ਜੋਗੀ

ਇਸੁ ਮਹਿ ਰੋਗੁ ਵਡਾ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਮਾਇਆ॥

ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਭੇਖ ਕਰੇ ਜੋਗੀ

ਰੋਗੁ ਨ ਜਾਇ ਗਵਾਇਆ॥

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਅਉਖਧੁ ਹੈ ਜੋਗੀ

ਜਿਸਨੋ ਮੰਨਿ ਵਸਾਏ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਹੋਵੈ ਸੋਈ ਬੁਝੈ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਸੋ ਪਾਏ॥

ਅੰਗ - ੯੦੯

ਤਿਸ਼ਨਾਲੂ ਪੁਰਸ਼ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ ਆਪਣੇ ਦਲਿੱਦਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਲਈ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਚਾਰ ਬੱਤੀਆਂ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਇਕ ਬੱਤੀ ਜਲਾ ਕੇ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਈਂ, ਉਥੇ ਧਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਫੇਰ ਜੇ ਤੇਰਾ ਘਰ ਪੂਰਾ ਨਾ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਇਵੇਂ ਹੀ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਜਾਈਂ, ਉਥੇ ਵੀ ਧਨ ਮਿਲੇਗਾ। ਫੇਰ ਤੂੰ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਜਾਈਂ, ਉਥੇ ਵੀ ਧਨ ਮਿਲੇਗਾ। ਪਰ ਭੁੱਲ ਕੇ ਵੀ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਨਾ ਜਾਈਂ। ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ, ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਪੂਰਬ ਦਿਸ਼ਾ ਵਲ ਗਿਆ। ਜਿਥੇ ਬੱਤੀ ਬੁਝੀ, ਉਥੋਂ ਤਾਂਬੇ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲਿਆ; ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲਿਆ; ਤੀਸਰੇ ਦਿਨ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਗਿਆ, ਉਥੇ ਮੋਹਰਾਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮਿਲਿਆ। ਇਹ ਸਾਰਾ ਧਨ ਇਸਦੇ ਵਾਸਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੀ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਸੰਤੋਖ ਨਾ ਆਇਆ। ਅਖੀਰ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਾਰ ਕੇ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਥੇ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸ ਕੇ ਕੈਦ ਹੋ ਗਿਆ। ਨਾ ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਖਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦਾ ਉਸਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਹੋਇਆ, ਸਗਮਾਂ ਇਸ ਤਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਜੰਜਾਲਾਂ ਵਿਚ ਫਸਾ ਦਿਤਾ।

ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸਦਾ

ਇਲਾਜ 'ਨਾਮ' ਹੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। ਤਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨ ਵਿਚ ਜਲਦਾ ਸੰਸਾਰ ਖੱਪ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਕ ਦੇਸ਼, ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਰਾਜ ਖੋਹਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਸ਼ਨਾ ਦਾ ਇਲਾਜ ਨਾਮ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੰਤੋਖ ਹੈ -

ਤਿਸ਼ਨਾ ਬੁਝੈ ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ॥
ਮਹਾ ਸੰਤੋਖੁ ਹੋਵੈ ਗੁਰ ਬਚਨੀ
ਪ੍ਰਭ ਸਿਉ ਲਾਗੈ ਪੂਰਨ ਧਿਆਨੁ॥

ਅੰਗ - ੬੮੨

ਸੋ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਸੰਤੋਖ ਵਰਗਾ ਪ੍ਰਮ ਮਿਤਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਤਿਸ਼ਨਾ ਵਰਗਾ ਵੈਰੀ, ਸਦਾ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਸਦਾ ਹੀ ਭਟਕਣਾ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਆਦਮੀ ਮਹਾਂ ਨਿੰਦਨੀ ਕੁਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਪਟ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਧਨ ਖੋਹਣਾ, ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ, ਰਿਸ਼ਵਤਾਂ ਲੈਣੀਆਂ, ਮੰਤ੍ਰ, ਤੰਤ੍ਰ, ਜੰਤ੍ਰ, ਭੂਤ ਵਿਦਿਆ ਸਿਧ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਠੱਗਣਾ, ਖੋਟੇ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਲੈਣਾ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਸੰਤੋਖ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ, ਇਹ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਮ ਮਿੱਤਰ ਹੈ।

ਵਿਚਾਰ - ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਤਿ ਵਸਤੂ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੱਤਿ ਵਸਤੂ ਕਿਹੜੀ ਹੋਈ? ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਇਹ ਸਦੀਵ ਹੀ ਸਤਿ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਅਸੱਤਿ ਅਤੇ ਛਿਨਭੰਗਰ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੌਣ ਹਾਂ? ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਂ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਤੱਤ ਹਾਂ, ਨਾ ੨੫ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਨਾ ਮੈਂ ਪੰਜ ਗਿਆਨ ਇੰਦਰੇ - ਅੱਖਾਂ, ਨੱਕ ਆਦਿ ਹਾਂ, ਨਾ ਪੰਜ ਕਰਮ ਇੰਦਰਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਹੱਥ, ਪੈਰ ਆਦਿ ਕੋਈ ਇੰਦਰੀਆਂ ਹਾਂ, ਨਾ ਮੈਂ ਮਨ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਟਿਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਬੁੱਧੀ ਹਾਂ, ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਚਿਤ ਹਾਂ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਮੈਂ ਹਾਂ ਜ਼ਰੂਰ। ਫੇਰ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਸਰਵਣ ਕਰਨ ਤੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਆਤਮਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ ਹਾਂ; ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਚੇਤਨ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਚੇਤਨ ਹਾਂ; ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਹਾਂ; ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਸਤਿ ਹੈ, ਮੈਂ ਵੀ ਸਤਿ ਰੂਪ ਹਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਜਗਤ ਦੀ ਬਿਆਧੀ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਪਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਅੰਸ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਕਰੋ। ਬਾਰ-ਬਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਰੀਰ ਵਿਚ, ਮਨ ਵਿਚ, ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ, ਅਹੰਭਾਵ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਯਥਾਰਥਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਣ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਹੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਅਤਿ ਕਰੜੀ ਕਮਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਨ

ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਭੇਤ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਤਿਸੰਗ - ਜਿਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਸਤਿ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ, ਸਤਿ ਵਿਦਿਆ, ਸਤਿ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਸਤਿਸੰਗਤਿ ਕੈਸੀ ਜਾਣੀਐ॥
ਜਿਥੈ ਏਕੋ ਨਾਮੁ ਵਖਾਣੀਐ॥ ਅੰਗ - ੭੨

ਸਤਿਸੰਗ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਾ ਹੀ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸ਼ੰਕਿਆਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋ ਕੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਸਾਧਨ, ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਦਾ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕੀਰਤਿ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਹੈ
ਸਿਰਿ ਕਰਮਨ ਕੈ ਕਰਮਾ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਭਇਓ ਪਰਾਪਤਿ
ਜਿਸੁ ਪੁਰਬ ਲਿਖੇ ਕਾ ਲਹਨਾ॥ ਅੰਗ - ੬੪੨

ਸਤਿਸੰਗ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਬੀਜ ਹੈ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਮਾਤਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਸਮ, ਸੰਤੋਖ, ਵਿਚਾਰ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਤਿਸੰਗ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਜੀਵ ਕੁਸੰਗਤ ਦੇ ਬੁਰਿਆਂ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿ ਕੇ ਭਜਨ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਲਾਹਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਪੁਰਸ਼ ਤੱਤ ਬੋਤੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਸ਼ੀਘਰ ਹੀ ਫਲੀਭੂਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਤਿਸੰਗ ਦਾ ਮਾਹੌਲ ਹੀ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਨਿਰੋਲ ਸਤਿ ਦੇ ਬਚਨ ਹੀ ਸਰਵਣ ਤੇ ਮੰਨਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਸੰਗ ਦੇ ਦੋ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਇਕ ਨੂੰ 'ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ' ਆਖਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ 'ਅੰਤਰੰਗ ਸਾਧਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਬਹਿਰੰਗ ਸਾਧਨ ਲਈ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਜਾਣਾ, ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੋਚ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਉਣਾ; ਇਸਨੂੰ ਬਹਿਰੰਗ ਸਤਿਸੰਗ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਬੈਠ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਨਾ, ਮੰਨਣਾ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਗਊ ਘਾਹ ਖਾ ਕੇ ਆਰਾਮ ਨਾਲ ਬੈਠ ਕੇ ਜੁਗਾਲੀ ਕਰਦੀ ਆਪਣੇ ਮੇਹਦੇ ਵਿਚ ਪਚਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਥਾਂ ਦੇ ਕੇ ਮੰਨਨ ਕਰਨਾ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਨਿਧਿਆਸਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਜੇ ਦੁਖ ਅਤੇ ਜਤਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਧੀਰਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸਹਾਰਨਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਭ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰਭਾਈ ਨਾਲ ਜੋ ਮੰਨਣਸ਼ੀਲ, ਨਿਰਮਲ ਮਤਿ, ਧੀਰਜਵਾਨ ਅਤੇ ਸੋਹਣੇ ਚਿਤ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਕ-ਇਕ ਬਚਨ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ। ਜੇ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣੇ ਹੋਏ ਬਚਨ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਨਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਇਕਾਂਤ ਵਿਚ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦਾ ਰਹੋ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਨ ਕਰਕੇ ਨਿਧਿਆਸਣ ਕਰੋ। ਕੁਛ ਸਮਾਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਪੰਜ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ

ਦੇ ਮਹਾਤਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜੀਅ ਹੀ ਅਮਰ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਾਧਨ 'ਨਾਮ ਸਿਮਰਨ' ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਐ -

ਅਬ ਕਲੁ ਆਇਓ ਰੇ॥

ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ ਬੋਵਹੁ॥

ਅਨ ਰੂਤਿ ਨਾਹੀ ਨਾਹੀ॥

ਮਤੁ ਭਰਮਿ ਭੁਲਹੁ ਭੁਲਹੁ॥ ਅੰਗ - ੧੧੮੫

ਨਾਮ ਦੇ ਜਪਣ ਨਾਲ ਉਪਰਲੇ ਸਾਧਨ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਛੇਤੀ ਲਕਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਰਹਿਤ ਬਹੁਤ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਤੱਤ ਬੇਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇ। ਇਸਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜੇ ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼ ਵਾਲੀ ਬਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਕਥਾਕਾਰ, ਵਿਆਖਿਆਕਾਰ, ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਦੀ ਸੰਗਤ ਜਾਂ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰੇ, ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹੇ ਤਾਂ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸੰਸੇ ਰੂਪ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪ, ਬਿੱਛੂ ਆਦਿ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਗਿਆਨੀ, ਅਨੁਭਵ ਤੋਂ ਵਿਹੁਣੇ ਪੁਰਸ਼ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਉਲਟ ਸੰਤਾਂ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨਾ ਹੀ ਆਪਣੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਕਲਮੀ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਕਮਾਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਪ ਵੀ ਡੁੱਬਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਖਿਆਲਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵੀ ਭਵਸਾਗਰ ਵਿਚ ਡੁਬੋ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਿਆਨ ਦੇ ਚਖਸ਼ੂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜਗਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਭਾਗ ਅੰਨ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦਾ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਅੰਨਾ ਆਗੂ ਜੇ ਥੀਐ, ਸਭੁ ਸਾਥੁ ਮੁਹਾਵੈ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੫/੨)

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਬੰਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੀ ਸੰਗਤ ਬਹੁਤ ਸੁਝਵਾਨ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਭੇਦਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਉੱਠ ਕੇ, ਰਾਗ ਤੇ ਦ੍ਰੋਸ਼ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਕੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਿਆ ਕਰੋ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦਾ ਹਾਰਦਿਕ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ! ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੀਆਂ ਸੰਪਰਦਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਆਪ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨਾਂ ਦੀ ਵਰਸ਼ਾ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਬੰਦਲ, ਇਕ ਰਸ ਆਪਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ ਸਭ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਜੋ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਈ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸਾਈਏ ਅਤੇ ਸੱਚੇ ਜਗਿਆਸੂ ਵਾਂਗੂੰ ਮਿਲਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਲਈ ਸਰਲ ਚਿਤ ਹੋ ਕੇ ਉਪਰਾਲਾ ਕਰੀਏ।

(ਪੰਨਾ 5 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਵੀ ਮਨ ਦਾ ਟਿਕਾਓ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਸਤੂ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ, ਐਨੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਸਮਾਂ ਆਉਣ ਤੇ ਏਥੋਂ ਨੰਗਾ ਹੀ ਤੁਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਫੇਰ ਅਸਲੀਅਤ ਕੀ ਹੈ? ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਸੱਚ ਕੀ ਹੈ? ਸਦੀਵ ਸੁਖ ਦੀ ਭਾਲ ਕਿੱਥੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ? 'ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ, ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' ਕਿਵੇਂ ਹੋਣ? ਆਖਰੀ ਬੰਦ ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਤਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥

ਨਾਨਕ ਈਹਾ ਸੁਖ ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ ਸੰਗਿ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੦

ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਭਗਤ, ਸੰਤ ਜਨ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸੁਖ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਵੀ ਸੁਖੀ, ਸੁਹੇਲੇ, ਸੁਰਖਰੂ ਹੋ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਦਾਤਿ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿਚ ਹੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਐਸਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਹੈ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ।

ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਸੰਤ ਜਨਾਂ, ਭਗਤਾਂ, ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ, ਨਾਮ-ਅਭਿਆਸੀ ਗੁਰਸਿਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਜੁੜ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਗਾਵੀਐ, ਸੁਣੀਐ, ਮਨ ਰਖੀਐ ਭਾਉ' ਨਤੀਜਾ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? "ਦੁਖੁ ਪਰ ਹਰਿ ਸੁਖੁ ਘਰਿ ਲੈ ਜਾਇ" (ਪਉੜੀ ੫ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ) ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੇ, ਹਿਰਦੇ ਰੂਪੀ ਘਰ ਵਿਚ ਸੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਦੀਵੀ ਨਿਵਾਸ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖਾਂ-ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਕੇ ਅਨੰਦ-ਮਈ, ਵਿਗਾਸ-ਮਈ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ, ਆਤਮ-ਮਾਰਗ, ਪੁਸਤਕਾਂ, ਸੀਡੀਆਂ, ਸੇਵਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਸਕੂਲ, ਹਸਪਤਾਲ ਆਪ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹਿਤ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਪਰਉਪਕਾਰ ਹਿਤ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਗੁਰਮਤਿ ਮਰਿਆਦਾ ਨੂੰ ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੂਹ ਸੇਵਕਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ, ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਨਦੇਹੀ ਨਾਲ ਬਖੂਬੀ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਆਤਮ-ਮਾਰਗ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਵੀ 'ਬ੍ਰਹਮੁ ਦੀਸੈ ਬ੍ਰਹਮੁ ਸੁਣੀਐ, ਏਕੁ ਏਕੁ ਵਖਾਣੀਐ' ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਤੇ ਪਾਸਾਰ ਹੈ। ਸਜਦੇ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਸੰਗਤਾਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ ਵਿਚ ਇਹੋ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ -

ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਤਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗਾਈਐ ॥

ਨਾਨਕ ਈਹਾ ਸੁਖ ਆਗੈ ਮੁਖ ਉਜਲ ਸੰਗਿ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਾਈਐ ॥

ਅੰਗ - ੨੦੦

ਸਮੂਹ ਪਾਠਕ, ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ, ਵਡਭਾਗੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਸਭਨਾ ਉੱਪਰ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਅਪਾਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੀ ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਬਖਸ਼ੇ, ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਵੇ, ਨਾਮ ਚਿਤ ਆਉਣ ਸਦਕਾ ਸਰਬ ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ। ਸਾਡੀ ਇਹੋ ਅਰਦਾਸ ਹੈ।

ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ

ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ

(9779816909)

ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....।

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!
ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਸਰਗੁਨ ਨਿਰਗੁਨ ਨਿਰੰਕਾਰ ਸੁੰਨ ਸਮਾਧੀ ਆਪਿ ॥
ਆਪਨ ਕੀਆ ਨਾਨਕਾ ਆਪੇ ਹੀ ਫਿਰਿ ਜਾਪਿ ॥
ਅੰਗ - ੨੯੦

ਧਾਰਨਾ - ਮਹਿਮਾ ਤੇਰੀ ਨਾ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ।
ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ।
ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥
ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥ ੧ ॥
ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ ॥
ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਵ ॥ ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥
ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਮਰਮ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥
ਅੰਗ - ੯੯੪

ਧਾਰਨਾ - ਤੇਰਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਇਆ,
ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਤੇਰੀ ਵੇਦ ਜਾਣਦੇ।
ਅਪਨੈ ਰੰਗਿ ਕਰਤਾ ਕੇਲ ॥
ਆਪਿ ਬਿਛੋਰੈ ਆਪੇ ਮੇਲ ॥
ਇਕਿ ਭਰਮੇ ਇਕਿ ਭਗਤੀ ਲਾਏ ॥
ਅਪਣਾ ਕੀਆ ਆਪਿ ਜਾਣਾਏ ॥ ੩ ॥
ਸੰਤਨ ਕੀ ਸੁਣਿ ਸਾਚੀ ਸਾਖੀ ॥
ਸੋ ਬੋਲਹਿ ਜੋ ਪੇਖਹਿ ਆਖੀ ॥
ਨਹੀ ਲੇਪੁ ਤਿਸੁ ਪੁੰਨਿ ਨ ਪਾਪਿ ॥
ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪੇ ਆਪਿ ॥ ਅੰਗ - ੯੯੪

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਬਿਰਤੀਆਂ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਭਟਕਾਉਂਦੀਆਂ
ਨੇ, ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਪੰਜ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਿਣੀਆਂ ਨੇ। ਉਹ
ਏਸ ਜੀਵ ਦੀ consciousness (ਚੇਤਨਤਾ) ਹੈ ਜਿਹੜੀ
ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੈ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ ਖਿੱਚ
ਕੇ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਹਰ ਵਕਤ, ਬਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਬੰਦਾ
ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਕੁਛ ਬਿਰਤੀਆਂ ਐਸੀਆਂ ਨੇ
ਜਿਹੜੀਆਂ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿ ਮੰਨਦੀਆਂ ਨੇ। ਜੋ
ਕੁਛ ਦਿਸ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਸਤਿ ਮੰਨਣਾ, ਜੋ ਕੁਛ ਇਸ ਤੋਂ
ਪਰ੍ਹੇ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਉੱਤੇ

ਮੁਨਕਰ ਰਹਿਣਾ, ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ। ਇਹ ਪੱਕੀ ਬਿਰਤੀ ਹੋਇਆ
ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ
ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਿਸਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।
ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਉਹਦੀ ਦਿਬੜ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ
ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਉਹਦੀ ਮਿਠਾਸ ਜੋ ਮਿੱਠਾ ਰਸ ਹੈ, ਉਹ
ਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਬਾਹਰਲੀ ਸਪਰਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਹਦੀ
ਅੰਦਰਲੀ ਸਪਰਸ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ।
ਬਾਹਰਲੀ ਦੇ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਦਿਬੜ ਸੁਗੰਧੀ ਹੈ, ਉਹਦਾ
ਕੋਈ ਅਨੁਮਾਨ ਨਹੀਂ ਲਗ ਸਕਦਾ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਆਦਮੀ ਦਾ
ਮਨ ਮੁਨਕਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ,
ਜਾਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ
ਵਿਚ ਇਹ ਪਰਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਓਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਦੇਖਣ ਦੀ
ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਸੋ ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਪਾਸੇ
ਲੱਗਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆ ਕਰਦੀ। ਦੂਸਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਬਿਰਤੀ
ਕਿ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਜਾਣੀ, ਕਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਾਰੇ
ਪਰਿਪੂਰਨ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਉਹਦੇ ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਆਉਣਾ, ਸਮਝ
'ਚ ਆਈ ਹੋਈ ਹੈ, ਗੱਲ ਮੰਨੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਵੀ
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹਦੇ
ਉਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਾ ਆਉਣਾ। ਜੇ ਆਉਣਾ ਤਾਂ ਮੱਧਮ ਜਿਹਾ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਵਿਚ ਹੋਵੇ
ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਜਿੱਥੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ ਉਥੇ ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਾ ਹੋਵੇ।
ਜੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਇਆ ਸੀ
ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੇ ਨੂੰ। ਜਿਸਨੂੰ ਜਦੋਂ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟਿਆ ਗਿਆ
ਉਹਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੂ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਹੈ। ਉਹਨੇ
ਮੈਨੂੰ ਡੁੱਬਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਪਾਣੀ 'ਚ। ਸੰਗਲ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੇ ਨੇ,
ਪੱਥਰ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਪਾਣੀ ਆਪਣਾ ਡੁਬਾਉਣ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਛੱਡ
ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠੇ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਧਰਤੀ
ਦੇ ਉੱਤੇ ਆਪਾਂ ਬੈਠੇ ਹਾਂ। ਅੱਗ ਦੇ ਵਿਚ ਸੁੱਟਣ ਲੱਗਦੇ ਨੇ,
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਡੋਲਦਾ ਕਿ ਉਹ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਅੱਗ ਵਿਚ
ਵੀ ਹੈਗਾ। ਹਰ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਜਦੋਂ ਓਹੀ ਹੈ ਫੇਰ ਡਰਨਾ ਕਿਹੜੀ
ਚੀਜ਼ ਤੋਂ।

ਨਿਰਭਉ ਸੰਗਿ ਤੁਮਾਰੈ ਬਸਤੇ ਇਹੁ ਡਰਨੁ ਕਹਾ ਤੇ ਆਇਆ ॥
ਅੰਗ - ੨੦੬

ਉਹਨੇ ਮੰਨ ਲਿਆ ਸੀ ਏਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ, ਅੱਗ 'ਚ
ਬਿਠਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਲਿਕਾ ਜਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਇਹ
ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਸੁੱਟਿਆ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹਨੇ ਸੁੱਟਣਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਵੀ, ਜਦੋਂ ਮੈਂ
ਰਾਹ ਵਿਚ ਆਉਣਾ ਹੈ ਗਿਰਦੇ ਨੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤੋਂ
ਉਥੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ਤੋਂ

ਜਾ ਕੇ ਸਿੱਧਾ ਸੁੱਟਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੇਠਾਂ ਨੂੰ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਵੇਂ ਹੌਲੀ ਦੇ ਕੇ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਐਵੇਂ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਧਰਤੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਹਿਸਤਾ-ਆਹਿਸਤਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬੰਦੇ ਦੇਖ ਰਹੇ ਨੇ ਤੇ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਲੱਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਤੁਰ ਪਿਆ, ਤੱਤੇ ਥੰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਉਣ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਮੇਰਾ ਸਾਰੇ ਹੀ ਹੈ। ਸੋ ਤੱਤਾ ਥੰਮ ਆਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਬਦਲ ਕੇ ਬਰਫ ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਬਿਰਤੀ ਹੈ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ, ਜਿਹਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਕਲਪ ਹੈ। ਉਹ ਬਿਰਤੀ ਸਾਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ, ਭਜਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਾਠ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਇੱਕ routine (ਨਿਤ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ) ਹੈ ਸਾਰੀ, ਨਿਹਚੇ ਵਾਲੀ ਬਾਤ ਕਿਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਹਲੂ ਦਾ ਬਲਦ ਤੁਰਦਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਹੈ, ਤੇਜ਼ ਵੀ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਹੌਲੀ ਵੀ ਤੁਰਦਾ ਹੈ, ਗੋੜੇ ਵੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਸਫਰ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਰਿਹਾ ਉਹ, ਖੋਪੇ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿਓ ਉਹਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੈੜ ਵਿਚ ਹੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ, ਗੋੜੇ ਹੀ ਕੱਢੇ ਨੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ, ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਤੋਂ ਹੀਣਾ ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹੈ, ਉਹ ਕਰਮ-ਧਰਮ ਪਾਠ, ਜਪ, ਤਪ ਸਭ ਕਰਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਖੜ੍ਹਾ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੇ, ਉਸ point (ਥਾਂ) ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੱਡਦਾ ਜਿੱਥੇ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਦਾ ਉਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਿਰਤੀ ਜਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਸ਼ੱਕ ਵਿਚ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਲੰਘਣ ਦਿਆ ਕਰਦੀ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਤੱਤੀਆਂ ਤਵੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਆਸਣ ਲਾਇਆ। ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਸੀਸ ਵੀ ਦਿਤਾ। ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਯੁੱਧ ਵੀ ਕਰੇ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡਣਾ ਵੀ ਪਿਆ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਵੀ ਕਰਾਉਣੇ ਪਏ। ਏਧਰ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਲੰਘ ਜਾਂਦੇ ਨੇ ਮਾਲਵੇ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਅਣਜਾਣ ਬੰਦਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚ ਤੁਰੇ ਫਿਰਦੇ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਸ਼ਕਤੀ ਸੀ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੀ ਉਹ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਸੀਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਆਹ ਸ਼ੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣ ਦਿੰਦਾ। ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਬੱਝ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬੱਝ ਜਾਵੇ, ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਹਚਾ ਨਹੀਂ ਬੱਝਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਕਲਪ ਬਿਰਤੀ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਭੁੱਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਲੰਘ ਚੁੱਕਿਆ ਜ਼ਮਾਨਾ, ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਸਮੇਂ ਦਾ ਡਰ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਕੁਛ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਹਦੀ ਚਿਤਵਨ। ਏਸ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ਲੈ ਕੇ ਨੱਠ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਾਰੇ ਕੁਛ ਅਸੀਂ ਸੰਵਾਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜੇ ਲੰਘ ਗਿਆ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਹੁਣ ਲੰਘ ਹੀ ਗਿਆ, ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨੀ, ਮਨ ਵਿਚ ਨਰਾਜ਼ਗੀ ਲਿਆਉਣੀ, ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ ਲਿਆਉਣੀ, ਇਹ ਬੇਮਤਲਬੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਲੰਘ ਚੁੱਕਿਆ ਹੁਣ ਬਣਨਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ। ਜੇ ਹੋ ਗਿਆ ਸੋ ਹੋ ਗਿਆ। ਸੋ ਜੋ ਹੁਣ ਚੱਲ

ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਜਿੰਨੀ ਕੁ ਸਾਡੀ ਤਾਕਤ ਹੈ ਉਹਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਅਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਸਾਡਾ ਕਿਤੇ ਹੱਥ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਕੁਛ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਤਾਣ ਲਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕੁਛ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਤੇ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਹੜਾ ਆਉਣਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਭਲਕ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ। ਇਕ ਛਿਨ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਗਾਂਹਾਂ ਕੀ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੋ ਇਹ ਬਿਰਤੀ ਜਿਹੜੀ ਹੈ ਤਿੰਨਾਂ ਕਾਲਾਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਭੂਤ, ਭਵਿੱਖਤ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਹੰਡੋਲੇ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਦਮੀ ਖਿਆਲਾਂ 'ਚ ਭੁੱਬਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਸੋ ਇਹ ਵੀ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ਸੋ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ ਭਾਈ, ਇਹ ਐਵੇਂ ਨਹੀਂ ਗੱਲ ਹੁੰਦੀ, ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਫਿਲਾਸਫੀ ਹੈ ਇਹਦੇ ਪਿੱਛੇ। ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬਿਰਤੀਆਂ ਨੇ, ਦੋ ਤਾਂ ਇਕਾਗਰ ਨੇ, ਤਿੰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਕਾਗਰ ਬਿਰਤੀ ਤਾਂ ਹੈ ਹੀ ਇਕਾਗਰ, ਨਿਰੁੱਧ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣਾ ਆਪ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾਅ ਜਾਣਾ, ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਫੁਰਨਾ ਹੀ ਪੈਦਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਉਹਦੇ 'ਚ ਤਾਂ ਆਪਣਾ ਆਪ ਹੀ ਭੁੱਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਤਿੰਨ ਬਿਰਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ 'ਚ ਲਿਆ ਕੇ, ਇਕਾਗਰ ਕਰੋ। ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਕੁਛ ਸਾਧਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਵਲ ਨਾ ਦੇਖੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਮਿਲਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਫੇਰ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਖਿਆਲ ਜੁੜ ਜਾਏਗਾ। ਖਿਆਲ ਲੈ ਕੇ ਸਬਦ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ। ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖੋ, ਨੇਤਰ ਬੰਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੁੰਦਰਾ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੂੰ, ਚੰਗਿਆਂ-ਚੰਗਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਦੇਖੀ ਹੈ। ਉੱਘਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦਾ ਧਿਆਨ ਕਰੋ। ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹਰੀ ਦਾ ਜਸ ਸੁਣੋ। ਬੁਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰੋ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਚਿੱਤ ਦੇ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰਦੇ ਚਲੇ ਜਾਓ ਕਿ ਮੇਰੇ 'ਚ ਆਹ ਫਰਕ ਹੈ, ਆਹ ਗੱਲ ਮੇਰੇ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਇਹਦਾ ਕੁਛ ਸਾਧਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਚਿੱਤ ਬਿਰਤੀ ਇਕਾਗਰ ਕਰਕੇ, ਰਸਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਬੋਲਾਂਗੇ, ਓਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹਨੂੰ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਧਾਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਾਂਗੇ। ਸੋ ਆਪਾਂ ਹੁਣ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ - **'ਮਹਿਮਾ ਨ ਜਾਨਹਿ ਬੇਦ ॥ ਬ੍ਰਹਮੇ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥ ਅਵਤਾਰ ਨ ਜਾਨਹਿ ਅੰਤੁ ॥ ਪਰਮੇਸਰੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਬੇਅੰਤੁ ॥ ੧ ॥ ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਆਪਿ ਜਾਨੈ ॥ ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਅਵਰ ਵਖਾਨੈ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਸੰਕਰਾ ਨਹੀ ਜਾਨਹਿ ਭੇਦ ॥ ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ ॥ ਦੇਵੀਆ ਨਹੀ ਜਾਨੈ ਸਰਮ ॥ ਸਭ ਉਪਰਿ ਅਲਖ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ॥'** ਉਹਦਾ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ, ਬ੍ਰਹਮਾ, ਵਿਸ਼ਨੂੰ, ਮਹੇਸ਼ ਕੋਈ ਵੀ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਾ ਲਖਿਆ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਉਪਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤੋਂ ਸੂਖਸ਼ਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾ ਤਾਂ ਉਹ ਧਿਆਨ

ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿਸੇ ਗਿਆਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਕੋਈ ਤਰੀਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਹ ਜਿਹੜੇ ਸਾਡੇ ਯੰਤਰ ਨੇ ਦਿਤੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਯੰਤਰ ਨੇ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਾਇੰਸ ਦੀ ਉਲਝਣ ਨੂੰ ਸਮਝ ਜਾਵਾਂਗੇ, ਐਟਮ ਤੋਂ ਵੀ ਕਰੋੜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਛੋਟੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਜਾਵਾਂਗੇ ਲੇਕਿਨ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸੂਖਸ਼ਮਤਾ ਕਿੰਨੀ ਹੈ -

ਸੁਫ਼ਮ ਤੇ ਸੁਫ਼ਮ ਕਰ ਚੀਨੇ

ਬ੍ਰਿਧਨ ਬ੍ਰਿਧ ਬਤਾਏ।

ਸ਼ਬਦ ਹਜ਼ਾਰੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦

ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਤੁਸੀਂ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹੋਰ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਛੋਟਾ ਕਿਹਾ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਹੋਰ ਹੈ। ਜਦ endless (ਬੇਅੰਤ) ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਫੇਰ ਸਮਝਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਓਹੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਆਹ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਇੱਕ tool (ਯੰਤਰ) ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ, ਹਥਿਆਰ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ, ਕੰਨ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ, ਠੀਕ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਅੱਖ ਹੈ। ਅੱਖ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਭੁਲੇਖਾ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਅੱਖ ਹੋਣੀ ਹੈ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀਆਂ ਦੇ ਅੱਖਾਂ ਨੇ, ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉਹ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ, ਜਿਹੜੀ ਚੀਜ਼ ਦੇਖੀ ਨਹੀਂ ਉਹਦੇ ਬਾਰੇ ਵਰਨਣ ਕੀ ਕਰੇ।

ਸੋ ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਹੋ ਗਈ ਆਪ ਨੂੰ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਹੋਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਸਰੋਤੇ ਨੇ ਉਹ ਸੁਣਨ ਵਾਸਤੇ ਆਈ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਦੂਸਰੀ ਜਮਾਤ 'ਚ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਤਰੱਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਸੋ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਨਿਹਚੇ 'ਚ ਲਿਆਉਣੀ ਹੈ, ਜੇ ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਓ। ਚੌਰ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਕ ਕਹਿੰਦੇ ਓ ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਪੁੰਜਕ ਆਖਦੇ ਓ। ਖੰਡਾਂ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਆਖਦੇ ਓ। ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਕਿ ਉਹਦੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਓ, ਬਾਕੀ ਮੰਨੋ ਨਾ ਮੰਨੋ। ਉਹਦਾ ਜਦੋਂ ਨੰਬਰ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਹੁਣ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਆਈ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ, ਬੁਨਿਆਦ ਹੈ ਜੇ ਬੁਨਿਆਦ ਨਾ ਹੋਵੇ ਮਕਾਨ ਕਿੱਥੋਂ ਚੱਲ ਪਵੇਗਾ। ਹਰ ਚੀਜ਼ ਬੁਨਿਆਦ 'ਤੇ ਖੜਦੀ ਹੈ। ਸੋ ਬੁਨਿਆਦ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਓ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦ ਕੀ ਹੈ। ਨੀਂਹ ਕਿਸ ਉਪਰ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਨਿਹਚੇ 'ਚ ਲੈ ਆਓ -

ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਬ੍ਰਹਮ ਲੁਕਾਇਆ

ਘਟਿ ਘਟਿ ਜੋਤਿ ਸਬਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੭

ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੁਗਤ ਹੈ ਸਰੀਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉਹ ਪਰਮ ਸ਼ਕਤੀ ਜਿਹਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਉਹ ਛੁੱਪ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਲੁਕ ਕੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ। ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਗਾ ਸਰੀਰ। ਮੈਂ ਜੋ ਬੋਲਦਾ ਹਾਂ ਇਹ

ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ। ਜੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਪਤ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ, ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਕੇਵਲ ਉਹਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਇਹ ਨਿਹਚਾ 100% ਪੱਕਾ ਹੋਵੇ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੋਤ ਹੈ, ਜਿਹਨੂੰ ਇਹ ਗਿਆਨ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਉਹਦਾ ਫੇਰ ਨਿਹਚਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਜੋਤ ਵੀ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਪ੍ਰਤੱਖ ਰੂਪ 'ਚ ਦਿੱਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹਨੂੰ 'ਮੰਨੋ' ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ -

ਮੰਨੋ ਕੀ ਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥ ਜੇ ਕੋ ਕਹੈ ਪਿਛੈ ਪਛੁਤਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੩

ਕਹਿੰਦੇ ਜੀ, ਇਹ ਤਾਂ ਗਿਆਨੀ ਵੀ ਜਾਣਦੇ ਨੇ ਕਿ ਹਰੇਕ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੈ। ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਹਰ ਵਕਤ ਨਹੀਂ ਯਾਦ ਰਹਿੰਦੀ ਇਹ ਗੱਲ, ਇਹ ਕੇਵਲ ਜਦੋਂ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦੇ ਕੋਲ ਗੱਲ ਕਰੋ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਜੇ ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ ਰਹਿ ਜਾਵੇ ਤਾਂ 'ਮੰਨੋ' ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ intellectual level (ਗਿਆਨ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਦੇ ਉਤੇ ਗੱਲ ਛੁਪੀ ਤਾਂ ਪਈ ਹੈ, ਸਮਝੀ ਵੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਹੱਥ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੇ ਨੇ, ਬੋਲ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣਾ ਸਕਦੇ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਰ ਵਕਤ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਇਹ ਚੀਜ਼। ਹਰ ਵਕਤ ਜੇ ਯਾਦ ਰਹੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਘਨੱਈਏ ਦੇ ਯਾਦ ਰਹੀ ਸੀ। ਯੁੱਧ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਬਹੁਤ ਜਾਨ-ਗੁਲਾਮਾ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਲੇਕਿਨ ਕੀ ਮਜ਼ਾਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹਦੇ ਨਿਹਚੇ 'ਚ ਕੋਈ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਏ। ਇਹ ਦੌੜ-ਦੌੜ ਕੇ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰ ਲਈ ਓਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਖਾਲਸੇ ਨੇ ਮਾਰ ਲਈ ਓਧਰ ਨੂੰ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੇ ਮਾਰ ਲਈ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਲ ਨੂੰ। ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਵੱਜ ਗਏ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਨੂੰ ਸਵੇਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ ਨਿਹਚੇ 'ਚ ਸੀ ਇਹ ਸਾਰੀ ਚੀਜ਼। ਪਰਪੱਕ ਸੀ ਉਹਨੂੰ। ਅਲੋਪ ਨਹੀਂ ਉਹਨੂੰ। ਸੋ ਜਿਹਨੂੰ ਅਲੋਪ ਨਾ ਹੋਵੇ ਨਾ ਇਹ ਗੱਲ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਫੇਰ ਪਤਾ ਹੈ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ -

ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਮੁਕਤੇ ਗੁਰਮਤੀ ਨਿਰਭੈ ਤਾੜੀ ਲਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੭

ਆਹ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮੱਤ ਜੇ 100% ਅੰਦਰ ਆ ਜਾਵੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਬੱਜਰ ਕਪਾਟ ਆਪੇ ਹੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਖੁਲ੍ਹਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈਗੇ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸੀਗੇ ਕਿ ਨਹੀਂ ਸੀਗੇ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬਜਰ ਕਪਾਟ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਫੇਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਡਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਸਾਰੇ ਡਰਾਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਲਗਾਤਾਰ ਲਿਵ ਦੇ ਅੰਦਰ ਤਾੜੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜੰਤ ਉਪਾਇ ਕਾਲੁ ਸਿਰਿ

ਜੰਤਾ ਵਸਗਤਿ ਜੁਗਤਿ ਸਬਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੭

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਬੇਅੰਤ ਜੰਤ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ, ਕਾਲ ਸਾਰਿਆਂ

ਜੰਤਾਂ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ -

ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਪਦਾਰਥੁ ਪਾਵਹਿ ਛੁਟਹਿ ਸਬਦੁ ਕਮਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੭

ਏਥੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਓਹੀ ਗੱਲ ਦਸਦੇ ਨੇ। ਕਿਤੇ ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਚਾਬੀ ਦੇ ਵਹਿਮ 'ਚ ਨਾ ਪੈ ਜਾਏ ਕਿ ਚਾਬੀ ਲਈਏ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜਿਹੜਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹਨੂੰ ਇਹ ਆਤਮ ਪਦਾਰਥ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਉਹ ਛੁਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਬਦ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਕੇ ਪਰ ਉਹ ਸਮਝਦਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਕਿਹੜੇ ਹਿਰਦੇ 'ਚ? ਕਹਿੰਦੇ -

ਸੁਚੈ ਭਾਡੈ ਸਾਚੁ ਸਮਾਵੈ ਵਿਰਲੇ ਸੁਚਾਚਾਰੀ ॥ ਅੰਗ - ੫੯੭

ਸੁਚੇ ਸੇਈ ਨਾਨਕਾ ਜਿਨ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੭੨

ਸੁੱਚਾ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਚ ਨਾਲ ਲਿਵ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਫੇਰ ਸੁੱਚਾ ਭਾਂਡਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਉਹਦੇ ਵਿਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਮਾਅ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਸਮਾਇਆ ਹੈ ਉਹ ਪ੍ਰਗਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਸੁੱਚ ਆਚਾਰਾਂ ਵਾਲੇ, ਸੁੱਚ ਕਰਮਾਂ ਵਾਲੇ, ਵਿਰਲੇ-ਵਿਰਲੇ ਪੁਰਖ ਨੇ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? -

ਤੰਤੈ ਕਉ ਪਰਮ ਤੰਤੁ ਮਿਲਾਇਆ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੭

ਫੇਰ ਜਿਹੜਾ ਤੰਤ ਹੈ, ਜੀਵ ਤੰਤ ਹੈ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਤੰਤ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਸ਼ਰਨ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਤੇ ਏਸ ਤਰੀਕੇ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਜਿਹੜਾ ਜੀਵਨ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਕੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਕਿਉਂ ਖਹਿੜੇ ਪੈਂਦੇ ਓਂ ਬਾਕੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਖੱਕ ਗਏ -

ਮਨਹਠਿ ਭੇਖ ਕਰਿ ਭਰਮਦੇ ਦੁਖੁ ਪਾਇਆ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੩

ਦੁੱਖ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ ਮਨਹਠਿ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਨਾਲ। ਜੇ ਵੀ ਹੱਠ ਕਰਕੇ ਮਰਦਾ ਹੈ -

ਗੁਰੁ ਕਰਿ ਮਰੈ ਨ ਲੇਖੈ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੬

ਕਿਉਂਕਿ ਹਠ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅੰਦਰੋਂ ਤਾਂ ਲਿਵ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਾਹਰੋਂ-ਬਾਹਰੋਂ ਹਠ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਦਾ ਦੁੱਖ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਿਆ ਹੈ -

ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਸਭੁ ਮੋਹੁ ਹੈ ਨਾਮੁ ਨ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੩

ਕਹਿੰਦੇ, ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਫੇਰ ਮਨ ਨਿਰਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀ ਹੈ? ਕਈ ਆ ਕੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਵਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਕਈ ਚੋਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਨੇ। ਪੁੱਛੋ, ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ! ਕਹਿੰਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹਦੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਜੇ

ਕੋਈ ਗੱਲ ਉਹਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਕਹੀ ਜਾਵੇ ਉਹਨੂੰ ਠੇਸ ਲਗਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਹਨੂੰ ਭਾਵਨਾ ਤੋੜਨੀ ਹੈ ਇਹਦੀ, ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਇਹਨੂੰ ਸਮਝ 'ਚ ਆ ਜਾਵੇ ਕਦੇ ਨਾ ਕਦੇ ਇਹ ਗੱਲ। ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ -

ਆਗਿਆ ਸਮ ਨਹੀ ਸਾਹਿਬ ਸੇਵਾ।

ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਲਓ, ਲੱਤਾਂ ਘੁੱਟੀ ਜਾਓ, ਆਗਿਆ ਮੰਨੋ ਹੀ ਨਾ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਪਾਣੀ ਲਿਆਓ, ਬੜੀ ਪਿਆਸ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਤਾਂ ਘੁੱਟੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਨਾ ਹੋਈ। ਉਹ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਹਿਣਗੇ ਪਰ੍ਹੇ ਹਟ। ਆਹ ਹਾਲ ਸਾਡਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਗੁਰੁ ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਨੁ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਵੈ ਅਗਿਆਨੁ ਅੰਧੇਰਾ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੩

ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਮਨ, ਨਿਰਮਲ ਹੋਣ ਤੇ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਘਰਿ ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਨਾਨਕ ਸਹਜਿ ਸਮਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੫੯੩

ਫੇਰ ਉਹ ਜਿਹੜਾ ਰਤਨ ਸੀ ਪ੍ਰਮੋਸ਼ਵਰ, ਉਹ ਹਿਰਦੇ 'ਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਹਿਜ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਨਹਠਿ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ -

ਮਨਹਠਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਰਿ ਉਪਾਵ ਥਕੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਸਹਸ ਸਿਆਣਪੁ ਕਰਿ ਰਹੇ ਮਨਿ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੪੦

ਸਿਆਣਪਾ ਕਰ-ਕਰ ਕੇ ਖੱਕ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦਾ ਨਾਮ ਬੜੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ। ਲੇਕਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਦੋ ਤਿੰਨ ਪਹਿਲੂ ਨੇ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਾਂ ਦੀ ਆਗਿਆ ਪਾਲਨ ਕਰਨਾ। ਦੂਜਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ। ਤੀਸਰਾ ਹੈ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲਗਨ ਤੇ ਉਹਦੇ ਵਾਸਤੇ ਜ਼ੋਰਦ (ਤਪ) ਕਰਨਾ। ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਜ਼ੋਰਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਇੱਕ ਰਿਆਜ਼ਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇੱਕ ਭਗਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਵਿਚ ਹਨ। ਤੀਸਰਾ ਗੁਰੂ ਭਗਤੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਹੈ। ਸੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜਿੰਨਾਂ ਕੁ ਸਹੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁ ਦਸਦੇ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਖੋਜ ਨਹੀਂ ਕਰੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਵੀ ਲਿਖ ਲੈਂਦੇ, ਸਾਡੇ ਕਿਹੜਾ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਜਨਮਸਾਖੀ, ਗੁਰੂਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 35 ਸਾਲ ਬਾਅਦ, ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ 27 ਸਾਲ ਰਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 35 ਸਾਲ ਹੋਏ। ਉਹ ਕੋਇਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ 52 ਸਾਲ ਲੰਘਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਹ ਵੀ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ। 57 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਹੋਰ ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ,

77 ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਫੇਰ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਡੇਢ ਸੌ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ, ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਬਾਅਦ ਲਿਖਿਆ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪਰਚੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੁਛ ਲਿਖਿਆ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਚਲਦੀਆਂ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਜਿਹਾ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਨ 'ਚ ਆਇਆ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਲਿਖ ਦਿਤਾ। ਕੋਈ authenticity (ਪਰਮਾਣੀਕਤਾ) ਨਹੀਂ ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਦੇ 'ਚ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੋਧ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਆ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਸਾਖੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸੋਹਣੀਆਂ ਲਗਦੀਆਂ ਨੇ, ਸੁਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਮਨ ਮੋਹਿਤ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਨੇ। ਪਰ ਉਹ ਗੁਰਮਤਿ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀਆਂ। ਨਾ ਮੇਲ ਕਰਨ ਕਰਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ ਉਹ ਚੁੱਪ ਕਰ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਬੇ ਫਰੀਦ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ।

ਬਾਰੂਵਾਂ ਫਰੀਦ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਹਦਾ ਨਾਉਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਸੀ, ਸ਼ੇਖ ਬ੍ਰਹਮ ਕਹਿੰਦੇ ਸੀ। ਕੁਛ ਤਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਉਹਦੀਆਂ ਰਲ ਗਈਆਂ, ਕੁਛ ਪਹਿਲੇ ਫਰੀਦ ਦੀਆਂ ਰਲ ਗਈਆਂ। ਦੋਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਨੇ ਰਲਵੀਆਂ ਮਿਲਵੀਆਂ। ਜੇ ਉਹ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਟਕਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਖੂਹ ਵਿਚ ਲਟਕਦਾ ਸੀ, ਜੇ ਉਹ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਇਹ ਵੀ ਭੁੱਖਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੇ ਉਸਨੇ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜ਼ੋਰਦ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਏਸਨੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਿਲਣ ਤੱਕ ਕੀਤਾ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਮਿਲੇ ਨੇ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਬੜਾ ਹਠੀ ਜਪੀ ਤਪੀ ਸੀਗਾ ਇਹ। ਰੋਟੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਖਾਂਦਾ ਹੁੰਦਾ -

*ਫਰੀਦ ਰੋਟੀ ਮੇਰੀ ਕਾਠ ਕੀ ਲਾਵਣੁ ਮੇਰੀ ਭੁਖ ॥
ਜਿਨਾ ਖਾਧੀ ਚੋਪੜੀ ਘਣੇ ਸਹਨਿਗੇ ਦੁਖ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭੯*

ਲੱਕੜੀ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਰੋਟੀ, ਜਦੋਂ ਭੁੱਖ ਲੱਗਣੀ ਚੱਕ ਮਾਰ ਲੈਣਾ, ਜੇ ਕੋਈ ਦੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਖਾ ਲੈਣਾ। ਜੇ ਰੱਜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਫੇਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿਣਾ ਕਿ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲੈ ਫਰੀਦਾ! ਫੇਰ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਆਹ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਆਸਾਮ 'ਚ ਗਏ ਇਹ ਨਾਲ ਸੀ, ਉਥੇ ਰਾਜਾ ਹਰਨਾਖਸ ਸੀ, ਉਹਦੀ ਖੋਪਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਲਦੀ, ਜੋਤਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਓ। ਕਿਸੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਦੇ ਚਰਨ ਜਦੋਂ ਇਹਨੂੰ ਛੂੰਹਣਗੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਫਟ ਜਾਏਗੀ, ਫੇਰ ਜਲੇਗੀ।

ਤਾਂ ਖੋਪਰੀ ਪਈ ਹੈ, ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਪਏ (ਨਜ਼ਰਸਾਨੀ) ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸੀ ਹਮੇਸ਼ਾਂ। ਸਾਧੂ ਬੇਅੰਤ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਖੋਪਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾ ਕੇ ਲੰਘਦੇ ਸੀ। ਲੋਕਿਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਬਚਾਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਖੋਪਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ ਬੰਦੇ ਕਿਉਂ ਬੈਠੇ ਨੇ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਫਰੀਦ! ਖੋਪਰੀ ਪਈ ਹੈ?

ਚਰਨ ਛੋਹ।

ਕਹਿੰਦਾ, "ਮਹਾਰਾਜ! ਤੁਹਾਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਚਰਨ ਲਾਵਾਂ?"

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੀ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਚਰਨ ਛੂਹੇ ਉਹ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਈ, ਚਰਨ ਲੱਗਦੇ ਸਾਰ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰੇ ਰਿਆਇਆ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਦੁਨੀਆਂ ਹੁੰਮ-ਹੁੰਮਾ ਕੇ ਆ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਧੂ ਆ ਗਿਆ ਜਿਹਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਰ ਕਰਦੇ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਅੰਗੂਠਾ ਲਾਇਆ, ਅੰਗੂਠਾ ਲਾਉਂਦੇ ਸਾਰ ਖੋਪਰੀ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਗਏ। ਜਿਹੜੀ ਜਲਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਲਾ ਦਿਤੀ ਗਈ।

ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਾ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਿਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਫਰੀਦ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਵੀ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਦਰਵੇਸ ਹੈ, ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੱਤਾਂ ਵੀ ਕਾਨਿਆਂ ਵਰਗੀਆਂ ਨੇ, ਪੇਟ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਪਿਆ ਹੈ, ਕਰੰਗ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਚਿਹਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਸੁੱਕਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਉਸ ਵਕਤ ਜਦੋਂ ਇਹਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਲਿਆਂਦੇ ਭੋਜਨ, ਇਹਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਤਾਂ ਹੈਗੀ ਰੋਟੀ। ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ, ਬਾਬਾ! ਸਾਨੂੰ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ੱਕ ਪੈ ਗਿਆ।

ਕਹਿੰਦਾ, ਦੱਸੋ, ਕੀ ਸ਼ੱਕ ਪਿਆ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਐਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੱਗਿਆ ਸਾਨੂੰ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਝੂਠਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈਂ, ਝੂਠਿਆਂ ਦੇ ਦੇਸ ਦਾ ਬੰਦਾ ਹੈਂ ਤੈਨੂੰ ਸੱਚ ਦੀ ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਉਹ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਕਿਉਂ ਝੂਠਾ ਕਿਉਂ ਹਾਂ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਫਰੀਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈਂ। ਫਰੀਦ ਝੂਠਾ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਉਹ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਬੰਨ੍ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਕੋਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੋਟੀ ਖਾ ਲਓ, ਕਹਿੰਦੇ ਕਾਠ ਦੀ ਰੋਟੀ ਦਿਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਤੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਝੂਠਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਬਾਬਾ! ਸਾਡੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਝੂਠ ਬੋਲਿਆ ਸੀ। ਇਹਦੀ ਖੋਪਰੀ ਨਹੀਂ ਜਲੀ। ਜੇ ਤੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈਂ ਤੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਗੈਰਤ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ, ਪਰਨਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲਿਆ, ਗੰਢਾਂ ਖੋਲ੍ਹ ਲਈਆਂ, ਪੌਣੇ ਵਿਚ ਵਲੋਟੀ ਹੋਈ, ਕਈ ਤੈਹਾਂ ਦੇ ਕੇ ਵਿਚੋਂ ਰੋਟੀ ਕੱਢ ਲਈ ਕਾਠ ਦੀ, ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰੀ। ਕਹਿੰਦਾ, ਓ ਪ੍ਰੇਮੀਓ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਹਾਂ ਹੀ ਸੱਚੀ ਫਰੀਦ। ਮੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ?

ਜੇ ਆਹ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਝੂਠ ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਆਹ ਹਾਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੋਏਗਾ?

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਭਇਆ ਮਨਿ ਉਦਮੁ ਨਾਮੁ ਰਤਨੁ ਜਸੁ ਗਾਈ॥ ਮਿਟਿ ਗਈ ਚਿੰਤਾ ਸਿਮਰਿ ਅਨੰਤਾ ਸਾਗਰੁ ਤਰਿਆ ਭਾਈ॥

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੁ. ਮਿਸ਼ਨ

ਜਦ ਤੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਸ਼ਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਅਨੰਤ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ earth planet (ਧਰਤੀ ਗ੍ਰਹਿ) ਦੇ ਉਤੇ ਜੋ ਰਚਨਾ ਰਚੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ੮੪ ਲੱਖ ਰੰਗਾਂ, ਰੂਪਾਂ, ਜੂਨਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਪਰ ਸਾਰੇ ਪੂਰਬੀ ਮਤ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਦੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹਨ। ਇਕ ਦਾ ਨਾਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ (matter) ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਜੀਵ ਤੱਤ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਂ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਨਾ ਕੁਛ ਘਟਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਕੁਛ ਵਧਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੇ ਸੂਖਸ਼ਮ ਤੱਤ, ਪਉਣ: ਪਉਣ ਵਿਚ, ਅਕਾਸ਼: ਅਕਾਸ਼ ਵਿਚ, ਅਗਨ: ਅਗਨ ਵਿਚ, ਪਾਣੀ: ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ: ਮਿੱਟੀ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਦੂਜਾ ਜੋ ਜੀਵ ਤੱਤ ਹੈ, ਇਹ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਿਚੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਨਵੀਆਂ ਅਨੇਕ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਧਾਰਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਿਸੇ ਉਚੀ ਅਵਸਥਾ ਵੱਲ ਨੂੰ ਵਧਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪਾਂ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਜੂਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਭਵੀ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ੮੪ ਲੱਖ ਗਿਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇਕ-ਇਕ ਜੂਨ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਮਤਭੇਦ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਇਕ ਗਿਣਤੀ ਉਪਰ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਜੋੜ ਉਪਰ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਇਕ ਦਸਦੇ ਹਨ -

ਬੀਸ ਸੌ ਸਥਾਵਰ ਜਾਨੋ॥
ਨੌ ਲਾਖ ਸਭ ਜਲਚਰ ਜਾਨੋ॥
ਗਿਆਰਾਂ ਲਾਖ ਪੂਰਨ ਕਵੀ ਗਾਏ॥
ਪੰਖੀ ਗਣ ਦਸ ਲਾਖ ਬਤਾਏ॥
ਤੀਸ ਲਾਖ ਪਸ਼ੂ ਜਾਨੋ ਭਾਈ॥
ਚਾਰ ਲਾਖ ਬਾਨਰ ਦੁਖ ਦਾਈ॥
ਜਬ ਇਹ ਚਉਰਾਸੀ ਮਿਟ ਜਾਏ
ਤਬ ਮਾਨੁਖ ਕੇ ਤਨ ਕੋ ਪਾਵੈ॥

ਜੈਨ ਮਤ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ -

ਸੱਤ ਲੱਖ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਵਿਚ
ਸੱਤ ਲੱਖ ਜਲ ਵਿਚ
ਸੱਤ ਲੱਖ ਪਉਣ ਵਿਚ
ਸੱਤ ਲੱਖ ਅਗਨ ਵਿਚ
ਦੱਸ ਲੱਖ ਸ਼ਬਜੀਆਂ-ਭਾਜੀਆਂ ਵਿਚ

ਚੌਦਾਂ ਲੱਖ ਝਾੜੀਆਂ, ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਆਦਿ
ਦੋ ਲੱਖ ਤੁਚਾ ਦੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ
ਦੋ ਲੱਖ ਤਿੰਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ
ਦੋ ਲੱਖ ਚਾਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜਿਹੜੇ ਤਵਚਾ, ਨੱਕ,
ਮੁੱਖ,

ਨੇਤਰ ਵਾਲੇ ਹਨ
ਚਾਰ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਦੇਵਤਾ ਸਵਰਗ ਵਿਚ
ਚਾਰ ਲੱਖ ਕਿਸਮ ਦੇ ਜੀਵ ਨਰਕ ਵਾਸੀ
ਚੌਦਾਂ ਲੱਖ ਮਨੁੱਖ ਵਰਗੇ ਇਕ ਟੰਗੇ, ਦੋ ਟੰਗੇ ਆਦਿ
ਚਾਰ ਲੱਖ ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੇ = ੮੪

ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਪਰ ਇਸ਼ਾਰੇ ਮਾਤਰ ਆਪ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ-

ਕੇਤੇ ਰੁਖ ਬਿਰਖ ਹਮ ਚੀਨੇ ਕੇਤੇ ਪਸੂ ਉਪਾਏ॥
ਕੇਤੇ ਨਾਗ ਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ ਕੇਤੇ ਪੰਖ ਉਡਾਏ॥

ਅੰਗ - ੧੫੬

ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਜ ਮੀਨ ਕੁਰੰਗਾ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਪੰਖੀ ਸਰਪ ਹੋਇਓ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਹੈਵਰ ਬ੍ਰਿਖ ਜੋਇਓ॥
ਮਿਲੁ ਜਗਦੀਸ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ॥
ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਸੈਲ ਗਿਰਿ ਕਰਿਆ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ॥
ਕਈ ਜਨਮ ਸਾਖ ਕਰਿ ਉਪਾਇਆ॥
ਲਖ ਚਉਰਾਸੀਹ ਜੋਨਿ ਭ੍ਰਮਾਇਆ॥

ਅੰਗ - ੧੭੬

ਸੋ ਐਸੇ ਤੱਤ ਬਚਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਅਤੇ ਮੰਨ ਕੇ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵ ਦਾ ਸਫਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਦੁਖਾਂ ਭਰਿਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਹਾਂਦੁਖ ਦੇ ਵਿਚ ਪਇਆ ਭਟਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਤੱਤਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜੀਵ ਮਰਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਹੋਂਦ ਦੇ ਕੁਝ ਅੰਸ਼ ਲੈ ਕੇ ਇਸਨੂੰ ਨਵਾਂ ਸਰੀਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਦੂਜੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਪਹਿਲੇ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਚੇਤਨਾ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਬਦਲਣ ਵੇਲੇ ਐਉਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਕਪੜਾ ਲਾਹ ਕੇ ਦੂਜਾ ਮਿਲ ਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਕਪੜਾ ਆਪਣੇ ਮਨ

ਪਸੰਦ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ; ਜਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਰੀਰ ਰੂਪੀ ਕਪੜਾ ਪੁਆ ਦਿਤਾ, ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਪਹਿਨਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਜੀਵ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਤਰੱਕੀ ਕਰਦਾ ਬੜੇ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪਿਛੋਂ ਮਨੁੱਖ ਜਾਮਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

*ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਬਹੁਤੇ ਜੁਗ ਹਾਰਿਓ ਮਾਨਸ ਦੇਹ ਲਹੀ॥
ਨਾਨਕ ਕਹਤ ਮਿਲਨ ਕੀ ਬਰੀਆ
ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ॥ ਅੰਗ - ੬੩੧*

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਨੂੰ ਸਾਜਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਰਾਹੀਂ ਦਿਤੀ ਸਤਿ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ -

*ਭਈ ਪਰਾਪਤਿ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹੁਰੀਆ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਮਿਲਣ ਕੀ ਇਹ ਤੇਰੀ ਬਰੀਆ॥
ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੇ ਨ ਕਾਮ॥
ਮਿਲੁ ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਭਜੁ ਕੇਵਲ ਨਾਮ॥
ਸਰੰਜਾਮਿ ਲਾਗੁ ਭਵਜਲ ਤਰਨ ਕੈ॥
ਜਨਮੁ ਬ੍ਰਿਥਾ ਜਾਤ ਰੰਗਿ ਮਾਇਆ ਕੈ॥*

ਅੰਗ - ੧੨

ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਸੁਚੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਦੇਹੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਹੋ ਜੀਵ! ਤੂੰ ਬਹੁਤ ਲੰਮਾ ਸਫਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਵਸਥਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੈਂ। ਕੁਝ ਹੋਸ਼ ਵਿਚ ਆ, ਕੁਝ ਸੁਰਤ ਵਿਚ ਆ; ਤੇਰੇ ਅੰਦਰ ਜਿਥੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਵਾਸਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਤੇਰੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੈਲਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਟੀਆ ਸੰਸਕਾਰ ਐਉਂ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਇਕ ਵੱਡਾ ਚੁਬੱਚਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਬਦਬੂਦਾਰ ਗੰਦ-ਮੰਦ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੋਵੇ। ਪਸ਼ੂ ਬਿਰਤੀ ਦੇ ਭੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਵੈਰ, ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ ਵਾਸ਼ਨਾਵਾਂ, ਲੋਭ ਲਹਿਰਾਂ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਭਿਆਨਕ ਅਸਰ, ਮੋਹ ਦਾ ਪੱਕਾ ਜਾਲ ਅਤੇ ਅਭਿਮਾਨ ਦੀਆਂ ਛੱਲਾਂ, ਤਿਸ਼ਨਾ ਦੇ ਭਾਂਬੜ, ਆਸਾ ਤੇ ਅੰਦੇਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਡੈਣਾਂ ਆਪਣੇ ਮੈਲੇ ਸੁਭਾਅ ਲੈ ਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਸੜਿਆਂਦ ਦਿੰਦੀਆਂ ਕੁਰਬਲ-ਕੁਰਬਲ ਕਰਦੀਆਂ ਅੰਸਾਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਲਗਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਨਿਕਲਣ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ। ਇਹ ਜੀਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੈਲਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸਤਿ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੁਣਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫਲ ਭੋਗਣ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਨਰਕ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਮਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਫਲ ਭੋਗਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਫੇਰ ਹੇਠਾਂ ਨਖਿੱਧ ਜੂਨੀਆਂ ਵਿਚ ਸੁਟ ਦਿਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਚੱਕਰ ਇਸ ਦੇ ਗਲੇ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

*ਸੰਗਿ ਸਹਾਈ ਸੁ ਆਵੈ ਨ ਚੀਤਿ॥
ਜੋ ਬੈਰਾਈ ਤਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ॥
ਬਲੁਆ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹ ਭੀਤਰਿ ਬਸੈ॥*

*ਅਨਦ ਕੇਲ ਮਾਇਆ ਰੰਗਿ ਰਸੈ॥
ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ ਮਨਹਿ ਪ੍ਰਤੀਤਿ॥
ਕਾਲੁ ਨ ਆਵੈ ਮੂੜੇ ਚੀਤਿ॥
ਬੈਰ ਬਿਰੋਧ ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਮੋਹ॥
ਝੂਠ ਬਿਕਾਰ ਮਹਾ ਲੋਭ ਯੋਹ॥
ਇਆਹੂ ਜੁਗਤਿ ਬਿਹਾਨੇ ਕਈ ਜਨਮ॥
ਨਾਨਕ ਰਾਖਿ ਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ॥*

ਅੰਗ - ੨੬੭

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਅਣਗਿਣਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਭਟਕਦਾ ਮਹਾਨ ਦੁਖ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਫੇਰ ਮਨੁੱਖਾ ਜਨਮ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਫੇਰ ਠੱਗਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀਆਂ ਚੇਤਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਰਜੋ ਗੁਣ, ਤਮੋ ਗੁਣ, ਸਤੋ ਗੁਣ ਦੇ ਅਸਰ ਅਧੀਨ ਆਪ ਵੀ ਸੁੱਤੀਆਂ ਪਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜੀਵ ਭੀ ਸੁਤਾ ਪਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

*ਤਿਹੀ ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰੁ ਭ੍ਰਮਿ ਸੁਤਾ
ਸੁਤਿਆ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਣੀ॥
ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਸੇ ਜਨ ਜਾਗੇ
ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਬੋਲਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ॥*

ਅੰਗ - ੯੨੦

ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਾਤਾ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਲਟਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਨੂੰ ਪਿਛਲੇ ਸੈਂਕੜੇ ਜਨਮਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਥਾਂ ਤੇ ਨਾਮ ਧੁਨ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਕੇ ਫੁਰਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਨਾਮ ਜਪਾਂਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਦੁਖਾਂ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ ਪਰ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਵਾ ਲਗਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਭੁੱਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਿਆ ਹੈ-

*ਜੈਸੀ ਅਗਨਿ ਉਦਰ ਮਹਿ ਤੈਸੀ ਬਾਹਰਿ ਮਾਇਆ॥
ਮਾਇਆ ਅਗਨਿ ਸਭ ਇਕੋ ਜੇਹੀ
ਕਰਤੈ ਖੇਲੁ ਰਚਾਇਆ॥
ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਣਾ ਤਾ ਜੰਮਿਆ
ਪਰਵਾਰਿ ਭਲਾ ਭਾਇਆ॥
ਲਿਵ ਛੁੜਕੀ ਲਗੀ ਤ੍ਰਿਸਨਾ
ਮਾਇਆ ਅਮਰੁ ਵਰਤਾਇਆ॥
ਏਹ ਮਾਇਆ ਜਿਤੁ ਹਰਿ ਵਿਸਰੈ
ਮੋਹੁ ਉਪਜੈ ਭਾਉ ਦੂਜਾ ਲਾਇਆ॥ ਅੰਗ - ੯੨੧*

ਅਤੇ ਫਿਰ ਫਸ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

*ਪਹਿਲੈ ਪਿਆਰਿ ਲਗਾ ਬਣ ਦੁਧਿ॥
ਦੂਜੈ ਮਾਇ ਬਾਪ ਕੀ ਸੁਧਿ॥
ਤੀਜੈ ਭਯਾ ਭਾਭੀ ਬੇਬ॥
ਚਉਥੈ ਪਿਆਰਿ ਉਪੰਨੀ ਖੇਡ॥
ਪੰਜਵੈ ਖਾਣ ਪੀਅਣ ਕੀ ਧਾਤੁ॥
ਛਿਵੈ ਕਾਮੁ ਨ ਪੁਛੈ ਜਾਤਿ॥
ਸਤਵੈ ਸੰਜਿ ਕੀਆ ਘਰ ਵਾਸੁ॥*

ਅਠਵੈ ਕ੍ਰੋਧੁ ਹੋਆ ਤਨ ਨਾਸੁ॥

ਨਾਵੈ ਧਉਲੈ ਉਭੇ ਸਾਹ॥

ਦਸਵੈ ਦਧਾ ਹੋਆ ਸੁਆਹ॥ ਅੰਗ - ੧੩੭

ਇਸਨੂੰ ਜਾਗ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮਾਇਆ ਰੂਪੀ ਠਗਮੂਰੀ ਬੂਟੀ ਸੁੰਘਾ ਕੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਇਆ ਦਾ ਇਸ ਦੇ ਉਤੇ ਸਦਾ ਹੀ ਅਸਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੱਤਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਇਸੁ ਦੇਹੀ ਅੰਦਰਿ ਪੰਚ ਚੋਰ ਵਸਹਿ

ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਲੋਭੁ ਮੋਹੁ ਅਹੰਕਾਰਾ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਲੁਟਹਿ ਮਨਮੁਖ ਨਹੀ ਬੂਝਹਿ

ਕੋਇ ਨ ਸੁਣੈ ਪ੍ਰਕਾਰਾ॥

ਅੰਧਾ ਜਗਤੁ ਅੰਧੁ ਵਰਤਾਰਾ ਬਾਝੁ ਗੁਰੂ ਗੁਬਾਰਾ॥

ਅੰਗ - ੬੦੦

ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਾਖੇ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਹਨ -

ਨੈਨਹੁ ਨੀਦ ਪਰ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਵਿਕਾਰ॥

ਸ੍ਰਵਣ ਸੋਏ ਸੁਣਿ ਨਿੰਦ ਵੀਚਾਰ॥

ਰਸਨਾ ਸੋਈ ਲੋਭਿ ਮੀਠੈ ਸਾਦਿ॥

ਮਨੁ ਸੋਇਆ ਮਾਇਆ ਬਿਸਮਾਦਿ॥

ਇਸੁ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਕੋਈ ਜਾਗਤੁ ਰਹੈ॥

ਸਾਬਤੁ ਵਸਤੁ ਓਹੁ ਅਪਨੀ ਲਹੈ॥

ਸਗਲ ਸਹੇਲੀ ਅਪਨੈ ਰਸ ਮਾਤੀ॥

ਗ੍ਰਿਹ ਅਪੁਨੇ ਕੀ ਖਬਰਿ ਨ ਜਾਤੀ॥

ਮੁਸਨਹਾਰ ਪੰਚ ਬਟਵਾਰੇ॥

ਸੁਨੇ ਨਗਰਿ ਪਰੇ ਠਗਹਾਰੇ॥

ਉਨ ਤੇ ਰਾਖੈ ਬਾਪੁ ਨ ਮਾਈ॥

ਉਨ ਤੇ ਰਾਖੈ ਮੀਤੁ ਨ ਭਾਈ॥

ਦਰਬਿ ਸਿਆਣਪ ਨਾ ਓਇ ਰਹਤੇ॥

ਸਾਧਸੰਗਿ ਓਇ ਦੁਸਟ ਵਸਿ ਹੋਤੇ॥ ਅੰਗ - ੧੮੨

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਜੀਵ ਅਨੇਕ ਜੂਨਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਪਿਆ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ, ਵਿਰਲਾਪ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਦਾ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਪਰਮ ਦੁੱਖ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਵਾਂ। ਇਸ ਦੇ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਧਨ ਕਰਦਾ ਆਇਆ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਅਭਿ ਕਠਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੱਠ ਯੋਗ ਵਿਚ ਨੇਤੀ, ਧੋਤੀ, ਬਸਤੀ, ਕਪਾਲੀ, ਤ੍ਰਾਕਟ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸਾਧਨ ਹਨ ਤੇ ਪੰਜ ਮੁਦਰਾ ਖੇਚਰੀ, ਭੂਚਰੀ, ਚਰਚਰੀ, ਅਗੋਚਰੀ, ਉਨਮਨੀ ਆਦਿ ਕਰਨੀਆਂ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣਾ, ਭੁੱਖਾਂ, ਪਿਆਸਾਂ ਕੱਟਣੀਆਂ; ਦੂਸਰੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨਾਲ ਭਜੰਗਾ ਨਾੜੀ ਨੂੰ ਮੂਲਧਾਰ ਚੱਕਰ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਚੱਕਰ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਣ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸਵਾਧਿਸ਼ਠਾਨ ਚੱਕਰ, ਮਣਿਪੂਰਕ ਚੱਕਰ, ਅਨਾਹਤ ਚੱਕਰ, ਵਿਸ਼ੁਧ ਚੱਕਰ ਵਿਚੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਾਣ ਆਗਿਆ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ। ਇਸ ਥਾਂ ਉਪਰ ਦੇ ਹੋਰ ਨਾੜੀਆਂ ਇੜਾ ਤੇ ਪਿੰਗਲਾ, ਸੁਖਮਨਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਸਨੂੰ ਤ੍ਰਿਵੇਣੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ

ਇਥੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਕੁਟੀ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਲੰਘਾ ਕੇ ਸਹੱਸਰ ਦਲ ਕਮਲ ਦੇ ਮੰਡਲ, ਦਸਮ ਦੁਆਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਣ ਸਥਿਤ ਕਰਨੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਉਮਰ ਵਧਾ ਲੈਣੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਸਰੋਵਰ ਪੁੱਟਣ ਵੇਲੇ ਮੱਠ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਇਥੇ ਬੰਦ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਮੱਠ ਵਿਚ ਸਮਾਧਿਸ਼ਠ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਇਤਨੀ ਮਿਟੀ ਉਚੀ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਹ ਸਰੋਵਰ ਪੁੱਟਣ ਵੇਲੇ ਹੀ ਹੇਠਾਂ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ। ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਤੱਤ ਗਿਆਨ, ਉਪਦੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਉਸ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਜੋਗੀਪੁਰ ਵਿਚ ੫੧੦੦ ਸਾਲ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਮਰ ਦਾ ਇਕ ਯੋਗੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਚਰਨ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਚੁੱਪ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕਲਪਾਤੀ ਬਿਰਤੀ ਧਾਰ ਕੇ, ਵਸਤਰਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਇਸੇ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜਗਿਆਸੂ ਧਰਤੀ ਦੇ ਉਤੇ ਭੁਮਣ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਮ ਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਕੰਢਿਆਂ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਵਸਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤੇ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਜਲ ਪਵਿੱਤਰ ਜਾਣ ਕੇ ਪਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਸੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਦਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸੇ ਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੋਨਾ, ਹਾਥੀ, ਘੋੜੇ, ਜ਼ਮੀਨ, ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਗਹਿਣੇ ਪਾ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਦੇ ਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਪੂਜਾ, ਅਰਚਾ, ਡੰਡਉਤ ਅਤੇ ਖਟ ਕਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਰਹਿ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਮਨ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜੋਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ੮੪ ਆਸਨ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉਮਰਾਂ ਵਧਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਆਸ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸਾਨੂੰ ੮੪ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲੇ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਾਧਨਾਵਾਂ ਦਾ ਫਲ ਰਿਧੀਆਂ ਸਿਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ ਪਰ ਮਨ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਰੱਚਕ ਮਾਤ੍ਰ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ।

ਇਸ ਜੀਵ ਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਜਨਮਾਂ ਜਨਮਾਤਰਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਵਾਂ, ਵਰਤਾਰਿਆਂ ਤੇ ਪਕੜਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਐਨੀ ਲਗ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ, ਕਾਲਾ ਸਿਆਹ ਹੋ ਚੁਕਿਆ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਤਕ ਇਸ ਮੈਲ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਇਸਦੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਤਕ ਇਸਨੂੰ ਪ੍ਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦੀ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਭਾਈ ਮੰਝ

(ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬਚਨ-ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ)

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ,
ਬਾਨੀ ਵਿ. ਗੁ. ਰੂ. ਮਿਸ਼ਨ।

ਸ਼ਾਨ.....

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ,
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀਓ ਮਹਾਰਾਜ!

ਡੰਡਉਤਿ ਬੰਦਨ ਅਨਿਕ ਬਾਰ ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ॥
ਡੋਲਨ ਤੇ ਰਾਖਹੁ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਨਕ ਦੇ ਕਰਿ ਹਥ ॥ ਅੰਗ - ੨੫੬

ਫਿਰਤ ਫਿਰਤ ਪ੍ਰਭ ਆਇਆ ਪਰਿਆ ਤਉ ਸਰਨਾਇ॥
ਨਾਨਕ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਬੇਨਤੀ ਅਪਨੀ ਭਗਤੀ ਲਾਇ॥
ਅੰਗ - ੨੮੯

ਧਾਰਨਾ - ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ਜੀ,
ਮੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ-ਮੈ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ।
ਮੈ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭ ਸਭ ਕਿਛੁ ਤੇਰਾ ॥
ਈਘੈ ਨਿਰਗੁਨ ਉਘੈ ਸਰਗੁਨ
ਕੇਲ ਕਰਤ ਬਿਚਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰਾ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਨਗਰ ਮਹਿ ਆਪਿ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਆਪਨ
ਪ੍ਰਭ ਮੇਰੇ ਕੇ ਸਗਲ ਬਸੇਰਾ ॥
ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਜਨੁ ਆਪੇ ਹੀ ਰਾਇਆ
ਕਹ ਕਹ ਠਾਕੁਰੁ ਕਹ ਕਹ ਚੇਰਾ ॥ ੧ ॥
ਕਾ ਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾ ਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ
ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਤਹ ਨੇਰਾ ॥
ਸਾਧ ਮੂਰਤਿ ਗੁਰੁ ਭੋਟਿਓ ਨਾਨਕ
ਮਿਲਿ ਸਾਗਰ ਬੁੰਦ ਨਹੀ ਅਨ ਹੇਰਾ ॥ ਅੰਗ - ੮੨੭

ਸਾਧਸੰਗਤ ਜੀ! ਗੱਜ ਕੇ ਬੋਲਣਾ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ।
ਕਾਰੋਬਾਰ ਸੰਕੋਚਦੇ ਹੋਏ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਓ।
ਨੇਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਰੂਪ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ, ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ
ਬਾਣੀ ਸਰਵਣ ਕਰੋ। ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੋ।
ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਗਤ ਜੋੜੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚਲਦੀ ਹੈ, ਹੌਲੀ-
ਹੌਲੀ ਆਪਣੇ ਮਨਾਂ 'ਚ 'ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ'
ਕਰਦੇ ਆਵੇ। ਰੌਲਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ, ਜਿੱਥੇ ਥਾਉਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ
ਬੈਠ ਜਾਇਓ ਤੇ ਜੋ ਬਚਨ ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਹਿਰਦੇ
ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕਰੋ। ਇੱਕ ਦੀਵਾਨ ਸੁਣਨ 'ਚ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ
ਦੀਵਾਨ, ਅੱਜ ਦਾ ਸੁਣ ਲਓ, ਕੱਲ੍ਹ ਦਾ ਸੁਣ ਲਓ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ
ਵਾਸਤੇ ਰਾਹ ਲੱਭ ਜਾਏਗਾ। ਭਟਕਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਫੇਰ ਮੁੜ
ਕੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਕਮਾਓ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕੰਮ ਆਉਣਗੇ।
ਸੋ ਏਸ ਕਰਕੇ ਧਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕਰਨਾ। ਬਹੁਤ ਸੁਖਾਲਾ
ਪ੍ਰਕਰਣ ਲਿਆ ਹੈ ਸਾਰੇ ਗੱਜ ਵੱਜ ਕੇ ਬੋਲੋ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਾਮ ਜਪੀਏ ਤਾਂ ਦੂਰ ਹੁੰਦੇ ਦੁਖੜੇ,
ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਮਾਣ ਪਾਈਏ।
ਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਪਾਏ ਮਾਨੁ ॥ ਗੁਰ ਉਪਰਿ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨੁ ॥
ਅੰਗ - ੮੬੪

ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੬

ਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਥੇ
ਆਦਮੀ ਦੇ ਜਿੰਨੇ ਕਰਮ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਸਭ ਦਾ ਲੇਖਾ-ਪੱਤਾ
ਹੋਣਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫਲ (ਇਨਾਮ) ਮਿਲਣਾ ਹੈ। ਮਾੜੇ
ਕੰਮਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਜਾ ਕੇ ਕਚਿਹਰੀ 'ਚ ਖੜ੍ਹਨਾ
ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮਾਂ, ਨਾ ਕੋਈ ਪਿਓ, ਨਾ ਕੋਈ ਭਾਈ,
ਨਾ ਕੋਈ ਪੈਸਾ ਟਕਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਅਹੁਦਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ -
ਓਥੇ ਹਥੁ ਨ ਅਪੜੈ ਕੂਕ ਨ ਸੁਣੀਐ ਪੁਕਾਰ ॥
ਓਥੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੋਲੀ ਹੋਵੈ ਕਢਿ ਲਏ ਅੰਤੀ ਵਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੮੧

ਓਸ ਥਾਂ 'ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜੇ ਏਥੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਜਾਵੇ-
ਵਿਚਿ ਦੁਨੀਆ ਸੇਵ ਕਮਾਈਐ ॥
ਤਾ ਦਰਗਹ ਬੈਸਣੁ ਪਾਈਐ ॥
ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਬਾਹ ਲੁਡਾਈਐ ॥ ਅੰਗ - ੨੬

ਉਥੇ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਿਰਭੈ ਹੋ ਕੇ ਆਦਮੀ ਤੁਰਿਆ ਫਿਰਦਾ ਹੈ
ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਮੈਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਹੈ -
ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲੁ ਹੈ ਜੇ ਕੇ ਕਰੇ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥
ਅੰਗ - ੬੪੪

ਚਿੱਤ ਲਾ ਕੇ, ਬੱਧਾ-ਰੁੱਧੀ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਸੇਵਾ ਸਫਲ
ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਵੀ ਮਨ ਵਿਚ
ਇਛਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਮਿਲ ਜਾਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ -

ਮਨਿ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲੁ ਪਾਵਣਾ ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੪੪

ਇੱਕ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਹ ਚੀਜ਼
ਮਿਲ ਜਾਏ, ਹੱਥ ਪਹੁੰਚਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਲੈ ਸਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ।
ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਐਨਾ ਪੈਸਾ ਨਹੀਂ
ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੈਸਾ ਦੇ ਕੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰ ਲਵੇ। ਲੇਕਿਨ ਜੇ ਗੁਰੂ
ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲਵੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਇਹ ਵੀ ਤੈਨੂੰ ਮਿਲ
ਜਾਏਗੀ। ਓਲਾਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਕੋਈ ਡਾਕਟਰ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕਰ
ਸਕਦਾ। ਲੇਕਿਨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਲਓ, ਮਨ ਚਿੰਦਿਆ ਫਲ
ਮਿਲ ਜਾਏਗਾ। ਪਰ ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੈ -

.....ਜੇ ਕੇ ਕਰੇ ਚਿਤੁ ਲਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੪੪

ਸੇਵਾ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਰਨ ਦਾ।

.....ਹਉਮੈ ਵਿਚਹੁ ਜਾਇ ॥

ਬੰਧਨ ਤੋੜੈ ਮੁਕਤਿ ਹੋਇ ਸਚੇ ਰਹੈ ਸਮਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੬੪੪

ਜਦੋਂ ਹਉਮੈ ਚਲੀ ਗਈ ਤਾਂ ਜੰਮਣ ਮਰਣ ਹਟ ਗਿਆ।
ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਦੂਸਰਾ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਨੇ ਕਿ -

ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਨਾਮੁ ਅਲਖੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵਸੈ ਮਨਿ ਆਇ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੪

ਹੋਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਸਭ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਨੇ। ਲੇਕਿਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮਿਲਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਦੇ ਰਾਹੀਂ ਮਨ ਵਿਚ ਵਸਦਾ ਹੈ -

ਨਾਨਕ ਜੋ ਗੁਰੁ ਸੇਵਹਿ ਆਪਣਾ ਹਉ ਤਿਨ ਬਲਿਹਾਰੈ ਜਾਉ ॥

ਅੰਗ - ੬੪੪

ਜਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਹਿੰਦੇ ਮੈਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੋਂ, ਸੋ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਵੀ ਮਾਣ ਤੇ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਵੀ ਮਾਣ। ਏਥੇ ਜੋ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਜਪਣ ਦੇ ਨਾਲ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਹੜਾ ਬੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਕ ਦੇ ਚਾਰ ਨਹੀਂ -

ਨਾਨਕ ਦੁਖੀਆ ਸਭ ਸੰਸਾਰ।

ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਘੇਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ ਲੱਭਦਾ। ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਦੋੜੇ ਫਿਰਦੇ ਹਾਂ, ਲੇਕਿਨ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਿਹਾ। ਸੋ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹਦਾ ਇਲਾਜ ਇੱਕ ਹੈ ਭਾਈ। ਜੇ ਤੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਾਮ ਜਪੋ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹੋ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਮਹਾਰਾਜ ੧੭ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਹੋ ਗਈ, ਚਾਰਪਾਈ 'ਤੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ, ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਰਹਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਖਿਆਲ ਆਇਆ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਵੈਦ ਕੋਲ ਜਾਂਦੇ ਨੇ, ਹਰਿਦਾਸ ਕੋਲ। ਵੈਦ ਨੂੰ ਲੈ ਆਉਂਦੇ ਨੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਵੈਦ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੰਜੇ 'ਤੇ ਪਏ ਨੇ। ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਦਿਤੀਆਂ ਕਿ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਨਾਨਕ ਜੀ? ਕੋਈ ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਜਾਗਦੇ ਪਏ ਨੇ, ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਭਰਦੇ। ਆਹੀ ਦੁੱਖ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੈਦ ਨੂੰ ਮੂੜਾ ਡਾਹ ਦਿਤਾ ਮੰਜੇ ਦੇ ਕੋਲ। ਉਥੇ ਬੈਠ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੀ ਕਲਾਈ ਨੂੰ ਫੜਿਆ ਤੇ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲਾਂ ਨਬਜ਼ ਦੇ ਉੱਤੇ ਰੱਖ ਦਿਤੀਆਂ। ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਤੱਤ ਗਲਤ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਵਾਈ ਦਿਤੀ ਜਾਵੇ। ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵੈਦ ਨੇ ਬਾਂਹ ਫੜ ਲਈ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਆਪ ਉੱਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਮੁਸਕਰਾਉਣ ਲੱਗ ਗਏ। ਛੋਟਾ-ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਾਸਾ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉੱਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਵੈਦ ਨੇ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਗੱਲ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਨਾਨਕ ਜੀ! ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਨਬਜ਼ ਦੇਖਣ ਆਇਆ ਹਾਂ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ?

ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮੈਨੂੰ 99 ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ। ਐਸੀ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਿਹਦਾ ਮੈਂ ਇਲਾਜ ਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੋਵਾਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਵਿਚ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਨੇ, ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਵੈਦ ਜੀ ਐਵੇਂ ਹੀ ਤੂੰ ਸਮਾਂ ਆਪਣਾ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਨੇ -

ਧਾਰਨਾ - ਵੈਦ ਮੇਰੀ ਓ ਬਾਂਹ ਛੱਡ ਦੇ।

ਤੈਨੂੰ ਰੋਗ ਦਾ ਪਤਾ ਨਾ ਕੋਈ।

ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ ਪਕੜਿ ਢੰਢੇਲੇ ਬਾਂਹ ॥

ਭੋਲਾ ਵੈਦ ਨ ਜਾਣਈ ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭੯

ਵੈਦ ਜੀ! ਕੀ ਗੱਲ ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਫੜੀ ਹੈ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਾਨਕ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਿਮਾਰ ਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਕਿੰਨੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦਾ ਮੈਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਾਲੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਇਸ਼ਕ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ, ਖਿੱਚ ਦੀ ਬਾਤ ਹੈ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਹੈਂ?

ਕਹਿੰਦਾ, ਹਾਂ ਮਹਾਰਾਜ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹਾਂ। ਕਿਉਂਕਿ ਮੇਰੇ ਜਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਤੱਤ ਨੇ - ਵਾਇ ਹੈ, ਕਫ ਹੈ, ਪਿੱਤ ਹੈ, ਇਹ ਸਮਾਨ ਚੱਲ ਰਹੇ ਨੇ। ਏਸ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੇ ਬੰਦੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤੱਤ ਸਮਾਨ ਸਰੀਰ 'ਚ ਚਲਦੇ ਨੇ, ਉਹਨੂੰ ਬਿਮਾਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਿਆ ਕਰਦੀ।

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਵੈਦ ਜੀ! ਤੂੰ ਤਾਂ ਤੂੰ, ਏਥੇ ਜਿੰਨਾਂ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਉਹ ਪਸ਼ੂ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਪੰਛੀ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਸੂਰਜ ਹੈ, ਚੰਦਰਮਾ ਹੈ ਦੋਵੇਂ ਨੇ, ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਹੈ, ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਰੋਗੀ ਹੈ -

ਜੇ ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਸੋ ਰੋਗੀ ॥

ਰੋਗ ਰਹਿਤ ਮੇਰਾ ਸਤਿਗੁਰੁ ਜੋਗੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੪੦

ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਵੈਦ ਨੇ ਸ਼ਰਧਾ 'ਚ ਆ ਕੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹ ਲਏ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ! ਆਪ ਨੇ ਪਾਧੇ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਮੌਲਵੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿਤਾ। ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਵਾਰੀ ਆਈ ਹੈ ਵੈਦਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀ। ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਓ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਦੇਖੋ, ਸਰੀਰ ਦੇ ਰੋਗ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਗੇ। ਹੋਰ ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਲੇਕਿਨ ਜਿਹੜੇ ਮਨ ਦੇ ਰੋਗ ਨੇ, ਉਹ ਇੱਥੇ ਵੀ ਦੁਖੀ ਕਰਦੇ ਨੇ ਤੇ ਜਦੋਂ ਸਰੀਰ ਛੱਡ ਜਾਏਗਾ, ਫੇਰ ਵੀ ਮਨ ਰੋਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਮਨ ਰੋਗੀ ਹੈ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ -

ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਹੇ ਨਾਨਕ ਜੀ! ਆਪ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਸੋ,

ਕਿਹੜੇ-ਕਿਹੜੇ ਰੋਗ ਨੇ ਮਨ ਦੇ?

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, "ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਜਿਹਨੂੰ ਕੋਹੜ ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਮਨ ਦਾ, ਉਹ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਹੈ -

ਹਉਮੈ ਏਹਾ ਜਾਤਿ ਹੈ ਹਉਮੈ ਕਰਮ ਕਮਾਹਿ ॥

ਹਉਮੈ ਏਈ ਬੰਧਨਾ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਪਾਹਿ ॥ ਅੰਗ - ੪੬੬

ਇਹ ਜੀਵ ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਜੰਮਦਾ ਮਰਦਾ ਹੈ, ਹਉਮੈ ਦੇ ਰੋਗ ਕਰਕੇ ਜੰਮਦਾ ਹੈ, ਜਿੰਨਾਂ ਚਿਰ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ, ਇਹਦਾ ਜੰਮਣ ਮਰਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹਟਾ ਸਕਦਾ। ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੰਦਾ। ਸਹਿਜ ਪਾਠ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀ ਦੀ ਹੈ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਕਿ ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਆਹ ਜਿਹੜੀ ਵਿਛੜੀ ਹੋਈ ਰੂਹ ਹੈ, ਇਹਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ 'ਚ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਦੇ। ਸੋਝੀ ਵਾਲੇ ਬੰਦੇ ਜਦੋਂ ਸੁਣਦੇ ਨੇ ਤਾਂ ਹੈਰਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੱਚਖੰਡ 'ਚ? ਸੱਚਖੰਡ 'ਚ ਤਾਂ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਰੋਗ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਇਹਦੀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਤਾਂ ਨਾਲ ਰੋਗ ਲੈ ਕੇ ਗਈ ਹੋਈ ਹੈ ਹਉਮੈ ਦਾ। ਸੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹਉਮੈ ਦਾ ਰੋਗ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਓਨੀਂ ਦੇਰ ਤੱਕ ਇਹ ਜੀਵ ਜਿਹੜਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੰਮਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਟਿਕਾਣਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਕਰਦਾ। ਦੂਸਰਾ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਨਿੰਦਿਆ ਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਦਤ ਹੈ ਕਿ ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ। ਕਿਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾ ਸਹਿ ਸਕਣਾ। ਨਾ ਜਾਣ ਨਾ ਪਛਾਣ। ਉਹਦੀ ਨਿੰਦਿਆਂ ਕਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣੀ। ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਬਹੁਤ ਭਿਆਨਕ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ -

ਧਾਰਨਾ - ਨਰਕਾਂ ਵਿਚ ਤੜਫੇ ਜੀ,

ਮੁਰਖ ਇਹ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਕੇ।

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੭੫੫

ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੀ ਨਿੰਦਿਆ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਭਾਈ ਗੁਰਮੁਖੇ। ਜੇ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਕਿਹਾ ਕਰੋ -

ਕਬੀਰ ਸਭ ਤੇ ਹਮ ਬੁਰੇ ਹਮ ਤਜਿ ਭਲੇ ਸਭੁ ਕੋਇ ॥

ਜਿਨਿ ਐਸਾ ਕਰਿ ਬੁਝਿਆ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ ਸੋਇ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੬੪

ਮੈਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ, ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ ਭਲਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਗੱਲ ਬੁੱਝਦਾ ਹੈ ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ। ਜਿਹੜਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਹੀ ਮਾੜਾ ਹਾਂ -

ਹਮ ਨਹੀ ਚੰਗੇ ਬੁਰਾ ਨਹੀ ਕੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੭੨੮

ਉਹ ਕੀਹਦੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰ ਲਏਗਾ। ਜਿਹੜਾ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ -

ਨਿੰਦਾ ਭਲੀ ਕਿਸੈ ਕੀ ਨਾਹੀ ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧ ਕਰੰਨਿ ॥

ਮੁਹ ਕਾਲੇ ਤਿਨ ਨਿੰਦਕਾ ਨਰਕੇ ਘੋਰਿ ਪਵੰਨਿ ॥ ਅੰਗ - ੭੫੫

ਇੱਕ ਤਾਂ ਉਹ ਮਨਮੁਖ ਨੇ, ਇੱਕ ਉਹ ਮਹਾਂਮੁਰਖ ਨੇ। ਕਿਉਂ ਇਹਦਾ ਫਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਦੇ ਵਿਚ ਵਾਸਾ ਹੋ ਜਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੁੰਭੀ ਨਰਕ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਉਹ ਉਬਲਦਾ ਹੋਇਆ ਨਰਕ ਹੈ, ਉਥੇ ਜੀਵ ਤੜਫਦਾ ਹੈ, ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਫਰਿਆਦਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ -

ਏ ਮਨ ਜੈਸਾ ਸੇਵਹਿ ਤੈਸਾ ਹੋਵਹਿ

ਤੇਹੇ ਕਰਮ ਕਮਾਇ ॥

ਆਪਿ ਬੀਜਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖਾਵਣਾ ਕਹਣਾ ਕਿਛੁ ਨ ਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੭੫੫

ਆਪੇ ਬੀਜਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਆਪੇ ਖਾਂਦਾ ਹੈ -

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੀ ਮਲੁ ਧੋਵੈ ਪਰਾਈ ਆਪਣਾ ਕੀਤਾ ਪਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੦

ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਔਗੁਣ ਧੋਂਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਔਗੁਣ ਆਪਣੇ ਉਤੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫੇਰ ਦਰਗਾਹ ਦੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਤੜਫਦਾ ਹੈ -

ਈਹਾ ਸੁਖੁ ਨਹੀ ਦਰਗਹ ਢੋਈ

ਜਮ ਪੁਰਿ ਜਾਇ ਪਚਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੦

ਜਮਾਂ ਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਪਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ -

ਨਿੰਦਕਿ ਅਹਿਲਾ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ ॥

ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕੈ ਕਾਹੁ ਬਾਤੈ ਆਗੈ ਠਉਰ ਨ ਪਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੩੮੦

ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਆਦਮੀ ਵੱਡਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਬੇਗਾਨੀ ਮੈਲ ਖਾਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਬੇਗਾਨੇ ਪਾਪ ਖਾਣੇ ਪੈਂਦੇ ਨੇ। ਐਸਾ ਬਾਣੀ 'ਚ ਫੁਰਮਾਨ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ -

ਸਹੰਸਰ ਦਾਨ ਦੇ ਇੰਦੁ ਰੋਆਇਆ ॥

ਪਰਸ ਰਾਮੁ ਰੋਵੈ ਘੋਰਿ ਆਇਆ ॥

ਅਜੈ ਸੁ ਰੋਵੈ ਭੀਖਿਆ ਖਾਇ ॥

ਐਸੀ ਦਰਗਹ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ॥

ਅੰਗ - ੯੫੩

ਅਜੁ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇੱਕ। ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਜੀ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸੀ ਉਹ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਬਾਹਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਲਣ ਵਾਸਤੇ। ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਨੇ, ਮਹਾਤਮਾ ਨਾਲ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉੱਠ ਕੇ ਦਾਨ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਨੌਂ ਵਜੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਤੱਕ। ਬਹੁਤ ਦਾਨੀ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਸਾਰੇ। ਬੇਅੰਤ ਲੋੜਵੰਦ ਉਹਦੇ ਦਰ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਨੌਂ ਵਜੇ ਤੱਕ ਜੋ ਕੋਈ ਕੁਛ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਦਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਸੋਨਾ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਸੋਨਾ ਦਿੰਦਾ ਸੀ, ਪੈਸੇ ਮੰਗਦਾ ਸੀ, ਪੈਸੇ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਵਸਤਰ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਵਸਤਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਦਾ ਐਸਾ ਜ਼ਿਕਰ, ਇੱਕ ਸਾਧੂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਉਹ ਨੌਂ ਵਜੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ। ਐਨੇ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਜਿਹੜਾ ਸੀ ਉਹ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਤਬੇਲੇ 'ਚ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਸਤਿ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਰਾਜਨ! ਕੁਛ ਦਾਨ ਦਿਓ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਾ ਸਾਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ 'ਚ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਤੇ ਜੇਬ ਵਿਚ

ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਈਸ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਕਹਿੰਦਾ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਬੇ-ਵਕਤ ਆਇਆ ਹੈ। ਫੇਰ ਦੂਜਾ ਮੈਂ ਦਾਨ ਵਾਲੀ ਸੀਟ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਹੈਗਾ। ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਨਰੀਖਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਕੀ ਹੈ ਲਿੰਦ, ਤੇ ਇਹ ਮੰਗਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦਾ, ਉੱਜਲ ਚੁੱਕ ਲਿੰਦ ਪਾ ਦੇ, ਇੱਕ ਉੱਜਲ ਚੁੱਕ ਕੇ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੇ ਇੱਕ ਉੱਜਲ ਚੁੱਕਿਆ, ਉਹਨੇ ਚਿੱਪੀ ਅੱਗੇ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤੇ ਉੱਜਲ ਉਹਦੇ 'ਚ ਪਾ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜਨ! ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਵਧੇ, ਅਸੀਸ ਦਿਤੀ ਸੰਤਾਂ ਨੇ, ਬਦ-ਦੁਆ ਨਹੀਂ ਦਿਤੀ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਜੰਗਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਜਿਹੜਾ ਹਰਨ ਸੀ ਉਹ ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਓਹਲੇ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਥੇ ਜਾ ਕੇ ਰਿਸ਼ੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਦੇ ਨੇੜੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਉਥੇ ਨਾਲ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਨੇ ਕਿ ਬੜਾ ਭਾਰਾ ਲਿੰਦ ਦਾ ਢੇਰ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਿਗੂ ਮਾਰੀ ਕਿ ਘੋੜਾ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਖੁਰਲੀਆਂ ਦੇਖੀਆਂ ਤੇ ਖੁਰਲੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਤੇ ਇੱਥੇ ਅਗਾੜੀ ਪਛਾੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਘੋੜੇ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਜਦੋਂ ਸੰਸਾ ਵਿਆਪਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਕੁਟੀਆ ਵਲ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਏ, ਜਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ! ਆਹ ਲਿੰਦ ਦੇ ਐਡੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਢੇਰ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਨੇ, ਆਪ ਦੇ ਘੋੜੇ ਕਿੱਥੇ ਨੇ? ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜਨ! ਸਾਨੂੰ ਘੋੜੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਸਾਧੂ ਆਦਮੀ। ਕਹਿੰਦੇ, ਫੇਰ ਆਹ ਲਿੰਦ ਦੇ ਢੇਰ ਕਿੱਥੋਂ ਲੱਗ ਗਏ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਰਾਜਨ! ਇਹ ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਫਲਿਆ ਹੈ ਭਾਈ ਦਾਨ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਮੇਰਾ ਦਾਨ?

ਕਹਿੰਦੇ, ਹਾਂ, ਯਾਦ ਹੈ ਨਾ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਗਏ ਸੀ। ਇੱਕ ਉੱਜਲ ਭਰ ਕੇ ਲਿੰਦ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਫਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ, ਦੁਨੀਆਂ 'ਚ ਦੱਸ ਗੁਣਾਂ ਫਲਦਾ ਹੈ ਤੇ 70 ਗੁਣਾਂ ਦਰਗਾਹ 'ਚ ਫਲਦਾ ਹੈ। ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ, ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਦਿਤਾ ਹੋਇਆ ਦਾਨ, ਲੱਖਾਂ ਗੁਣਾਂ ਫਲਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਦਾਨ ਫਲ ਗਿਆ ਭਾਈ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇਹ ਕੀ ਕਰਾਂਗਾ ਮੈਂ, ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਪਾਵਾਂਗਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਖੇਤਾਂ 'ਚ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣਾ, ਇਹ ਤੈਨੂੰ ਖਾਣਾ ਪਵੇਗਾ।

ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਐਡਾ ਵੱਡਾ ਢੇਰ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ ਖਾ ਲਵਾਂਗਾ?

ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸੂਰ ਬਣ ਕੇ ਖਾਵੇਂਗਾ।

ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰੋੜ ਜਨਮ 'ਚ ਮੁੱਕੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿੰਨੇ 'ਚ ਮੁੱਕੇ। ਇਹਨੇ ਵਧਦਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਜਿੰਨੀ ਛੇਤੀ ਖਾ ਲਏਂਗਾ, ਓਨਾਂ ਹੀ ਛੇਤੀ ਤੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਬਹੁਤ ਫਿਕਰ ਹੋ ਗਿਆ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿ ਲਿੰਦ ਖਾਣੀ ਪਵੇਗੀ, ਸੂਰ ਬਣਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਚਰਨ ਫੜ ਲਏ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਦੱਸੋ। ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਅਧੀਨਗੀ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਇਆ ਆਈ, ਗਲਤੀਆਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਸੰਸਾਰ। ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ ਫੇਰ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਰਾਜਨ! ਇੱਕ ਉਪਾਅ ਦਸਦੇ ਹਾਂ ਤੈਨੂੰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰ ਆਪਣੀ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾ ਲੈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਕੋਈ ਭੇਸ ਧਾਰ ਲੈ ਕਿ ਤੇਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋ ਜਾਏ।

ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਆ ਗਿਆ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਹੀ। ਆਪਣੀ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਲੈ ਲਈ, ਰੰਗਦਾਰ ਬੋਤਲਾਂ ਲੈ ਲਈਆਂ ਸ਼ਰਬਤ ਦੀਆਂ, ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿਚੀਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਿੰਦਿਆ ਹੋਈ, ਦੇਖੋ ਜਵਾਨ ਲੜਕੀ ਨਾਲ ਬੈਠੀ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਂਦਾ ਹੈ ਕੇਸ ਖੋਲ੍ਹੇ ਨੇ, ਇਹਦੀ ਮੱਤ ਮਾਰੀ ਗਈ। ਸਾਰਾ ਸ਼ਹਿਰ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਵੀ, ਦਿਨ ਨੂੰ ਵੀ, ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਜਿਹਨੇ ਨਾ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰੀ। ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਰਾਜਾ ਫੇਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ 'ਤੇ ਗਿਆ ਉਥੇ ਇੱਕ ਉੱਜਲ ਪਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ, ਮਹਾਰਾਜ! ਇੱਕ ਉੱਜਲ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਕਹਿੰਦੇ ਰਾਜਨ, ਇੱਕ ਤੇਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਇੱਕ ਕੀਰਤੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ਉਹਨੇ ਤੇਰੀ ਨਿੰਦਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਜੇ ਉਸ ਤੋਂ ਨਿੰਦਿਆ ਕਰਾ ਲਵੇਂ ਫੇਰ ਇਹ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਏਗੀ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਮਹਾਰਾਜ! ਕੰਮ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਉਹ ਲੁਹਾਰ ਹੈ, ਲੁਹਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਸੀ.ਆਈ.ਡੀ ਤੋਂ ਪਤਾ ਮੰਗਾਇਆ। ਕਣਕ ਵੱਢਣ ਦੀ ਰੁੱਤ ਸੀ, ਦਾਤੀਆਂ ਲਈਆਂ ਵੀਹ ਤੀਹ। ਇਹ ਖਿਆਲ ਕਰਕੇ ਕਿ ਇਹ ਦੰਦੇ ਕੱਢੇਗਾ, ਮੈਂ ਬੈਠਾ ਰਹਾਂਗਾ ਤੇ ਇਹਨੂੰ ਮੈਂ ਗੱਲ ਚਲਾਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਫੇਰ ਕੋਈ ਬਚਨ ਕਰੇਗਾ, ਨਿੰਦਿਆ ਆਪੇ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਜਾ ਕੇ ਦਾਤੀਆਂ ਦਿਤੀਆਂ, ਉਹਨੇ ਟਕੋਰਾ ਲੈ ਕੇ ਦੰਦੇ ਕੱਢਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੇ। ਜਦੋਂ ਅੱਧੇ ਦਾਤੀ ਦੇ ਦੰਦੇ ਨਿਕਲ ਗਏ ਕਹਿੰਦੇ ਮਿਸਤਰੀ ਜੀ ਕੋਈ ਬਚਨ ਸੁਣਾਓ? ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਬੈਠਾ ਹਾਂ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਬੈਠੇ ਓ। ਕੋਈ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰੀਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਾ ਕਰੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਆਪੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ ਜੀ! ਰਾਜਾ ਕਿੱਡਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ, ਕੱਲ੍ਹ ਪਤਾ ਹੈ ਰਾਜੇ ਨੇ ਕੀ ਕਰਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦਮ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ, ਦੇਖ ਕੇ ਦਾਤੀਆਂ ਵਗਾਹ ਕੇ ਮਾਰੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਰਾਜਨ! ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਲਿੰਦ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ, ਤੂੰ ਆਪੇ ਖਾ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਸਟੀਕ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁ ਜੀ ਸਾਹਿਬ

ਸੰਤ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰੰਧਾਵੇ ਵਾਲੇ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ - 44)

ਪਉੜੀ ਛੇਵੀਂ

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ, ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ

ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਤੀਰਥਿ = ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਤਾਂ ਨਾਵਾ = ਨਾਈਏ ਜੇ = ਜੇਕਰ ਤਿਸੁ = ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਭਾਵਾ = ਭਾਵਾਂ (ਭਾਈਏ) ਵਾ; ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚੱਲੀਏ ਵਾ: ਭਾਵਾ = ਭਾਵਨਾ ਜਾਂ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ ਤਿਸੁ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ = ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਮੰਨੇ ਨਾਇ = ਨਹਾ ਕਿ = ਕੀ ਕਰੀ = ਕਰੋਗੇ? ਜੇਕਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ = ਬਿਨਾਂ ਭਾਣੇ ਤੋਂ ਨਾਇ = ਨਹਾ ਕਿ = ਕੀ ਕਰੀ = ਕਰੋਗੇ? ਭਾਵ ਉਸ ਦੇ ਭਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹਾ ਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਤੀਰਥ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਭਾਣੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਤੀਰਥਾਂ 'ਤੇ ਨਹਾਉਣਾ ਨਿਸਫਲ ਹੀ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਣ ਜਾਉ ਤੀਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ ॥

ਤੀਰਥੁ ਸਬਦ ਬੀਚਾਰੁ ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨੁ ਹੈ ॥ ਅੰਗ - ੬੮੭

ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕੋੜੀ ਲੋਕੀ (ਤੂੰਬੀ, ਤੂੰਮਾ) ਨੂੰ ਭਾਵੇਂ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਉਤੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਉਸ ਦਾ ਕੋੜਾਪਣ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਰਥਾਂ ਉਪਰ ਕੇਵਲ ਸਰੀਰ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨ ਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਕੜਵਾਹਟ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਯਥਾ :

ਲਉਕੀ ਅਠਸਠਿ ਤੀਰਥੁ ਨਾਈ ॥

ਕਉਰਾਪਨੁ ਤਉ ਨ ਜਾਈ ॥ ਅੰਗ - ੬੮੬

ਤੂੰਮੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਿੰਜਾਐ ਕਉੜਤੁ ਨ ਜਾਵੇ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੫, ਪਉੜੀ ੨

ਜਲ ਕੈ ਮਜਨਿ ਜੇ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਮੇਂਡੁਕ ਨਾਵਹਿ॥

ਜੈਸੇ ਮੇਂਡੁਕ ਤੈਸੇ ਓਇ ਨਰ ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਜੋਨੀ ਆਵਹਿ॥

ਅੰਗ - ੪੮੪

ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ;

ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਜੇਤੀ=ਜਿੰਨੀ ਵੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਉਪਾਈ=ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਸਿਰਠਿ=ਸਿ੍ਰਸ਼ਟੀ ਵੇਖਾ=ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ=ਭਾਗਾਂ ਤੋਂ

ਕਿਸਨੂੰ ਕਿ=ਕੀ ਮਿਲੈ=ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੀ ਲਈ=ਲਿਆ ਹੈ। ਸੱਚ ਇਹੋ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਸਿ੍ਰਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ (ਭਾਗਾਂ) ਨਾਲ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਕਿਆ ਕਰਿ ਕਹਿਆ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - ੪੩੦

ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਲੋਚੀਐ ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਪਾਇਆ ਨ ਜਾਇ॥

ਅੰਗ - ੯੫੦

ਦਦੈ ਦੇਸੁ ਨ ਦੇਉ ਕਿਸੈ ਦੇਸੁ ਕਰਮਾ ਆਪਣਿਆ ॥

ਜੇ ਮੈ ਕੀਆ ਸੇ ਮੈ ਪਾਇਆ ਦੇਸੁ ਨ ਦੀਜੈ ਅਵਰ ਜਨਾ ॥

ਅੰਗ - ੪੩੩

ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿਛੁ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਜੇ ਬਹੁਤੇਰਾ ਧਾਵੈ ॥

ਅੰਗ - ੭੨੨

ਮਤਿ ਵਿਚਿ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਿਕ;

ਜੇ ਇਕ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਸੁਣੀ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜੇ=ਜੇਕਰ ਗੁਰ ਕੀ=ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਕ=ਏਕਤਾ ਵਾਲੀ ਸਿਖ=ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣੀ=ਸੁਣ ਲਈ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਹੀ ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ ਵਿਚਿ=ਅੰਦਰ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਰਤਨ, ਗਿਆਨ ਰੂਪੀ ਜਵਾਹਰਾਤ ਅਤੇ ਮੰਨਣ ਰੂਪੀ ਮਾਣਕ ਆਦਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਭਾਵ ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਹਰੀ ਰਤਨ, ਜਵਾਹਰਾਤ ਜਾਂ ਮਾਣਕਾਂ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਵਾ: ਜੇ=ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖ=ਸਿੱਖਿਆ ਸੁਣੀ=ਸੁਣ ਕੇ ਮਤਿ=ਬੁੱਧੀ ਵਿਚ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੇ ਹੀ ਰਤਨ, ਜਵਾਹਰਾਤ ਅਤੇ ਮਾਣਕ ਆਦਿ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜੈਸਾ ਕਿ-

ਅੰਤਰਿ ਰਤਨ ਜਵੇਹਰ ਮਾਣਕ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਲੀਜੈ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੪

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸਿ ਜਵਾਹਰ ਮਾਣਕ ਸੇਵੇ ਸਿਖੁ ਸੇ ਖੋਜਿ ਲਹੈ॥

ਅੰਗ - ੧੩੨੮

ਗੁਰਾ ਇਕ ਦੇਹਿ ਬੁਝਾਈ॥

ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਕਾ ਇਕੁ ਦਾਤਾ;

ਸੇ ਮੈ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ॥

ਹੇ ਸਿੱਧੋ! ਗੁਰਾ=ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਕ ਗੱਲ ਬੁਝਾਈ=ਸਮਝਾ ਦੇਹਿ=ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਭਨਾ=ਸਾਰਿਆਂ ਹੀ ਜੀਆ=ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਦਾਤਾ ਇਕੁ=ਅਦਵੈਤ ਰੂਪ ਪਰਮਾਤਮਾ ਹੈ। ਸੇ=ਉਹ ਮੈ=ਮੈਨੂੰ ਵਿਸਰਿ ਨ ਜਾਈ=ਭੁੱਲ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਭਾਵ ਉਸ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਹੈ।

ਅਰਥ ਨੰ: ੨ (ਅੰਤਰੀਵ ਅਰਥ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਜੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪੀ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦੱਸੋ।

ਉਤਰ - ਤੀਰਥਿ ਨਾਵਾ ਜੇ ਤਿਸੁ ਭਾਵਾ; ਵਿਣੁ ਭਾਣੇ ਕਿ ਨਾਇ ਕਰੀ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰਸਿੱਖੋ! ਜੇ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਤੀਰਥ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਨਾਵਾ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਹੀ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੇ=ਜੇਕਰ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਵਿਚ ਭਾਵਾ=ਸ਼ਰਧਾ ਭਾਵਨਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇ ਭਾਣੇ=ਰਜਾ ਵਿਚ ਚੱਲੇ ਤੋਂ ਵਿਣੁ=ਬਿਨਾਂ ਆਤਮਾ ਰੂਪ ਤੀਰਥ 'ਤੇ ਕਿ=ਕਿਵੇਂ ਨਾਇ=ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਂਗੇ? ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਵਣ, ਮੰਨਣ, ਨਿਧਿਆਸਣ ਰੂਪ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਵਾ: ਸ਼ਰਧਾ, ਭਾਵਨਾ ਸਮੇਤ ਭਾਣੇ ਵਿਚ ਚੱਲੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ਜੇਤੀ ਸਿਰਠਿ ਉਪਾਈ ਵੇਖਾ;

ਵਿਣੁ ਕਰਮਾ ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ॥

ਜੇਤੀ=ਜਿਤਨੀ ਸਿਰਠਿ=ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਉੱਤਮ, ਮੱਧਮ, ਕਨਿਸ਼ਟ, ਰਜੇ, ਤਮੇ, ਸਤੋ) ਇਤਿਆਦਿਕ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਉਪਾਈ=ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੀ ਸ਼੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖਾ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾ ਰੂਪ ਹੋ ਕੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਵਿਣੁ=ਬਿਨਾਂ ਕਰਮਾ=ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਭੀ ਕਿ ਮਿਲੈ ਲਈ=ਕੀ ਮਿਲਿਆ ਹੈ? ਭਾਵ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ।

ਪਉੜੀ ਸੱਤਵੀਂ

ਜੇ ਜੁਗ ਚਾਰੇ ਆਰਜਾ; ਹੋਰ ਦਸੁਣੀ ਹੋਏ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਉਮਰ ਚਾਰ ਜੁੱਗਾਂ ਦੀ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ=ਜੇਕਰ ਜੁਗ ਚਾਰੇ=ਚਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਆਰਜਾ=ਉਮਰ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਹੋਰ ਵੱਧ ਕੇ ਦਸੁਣੀ=ਦਸ ਗੁਣਾਂ ਹੋਏ=ਹੋ ਜਾਵੇ ਭਾਵ 40 ਜੁੱਗਾਂ ਦੀ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਜੁਗਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ 43 ਲੱਖ 20 ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ -

ਸਤਿਜੁਗ ਦੀ ਉਮਰ	17, 28,000	ਸਾਲ
ਤ੍ਰੇਤੇ ਦੀ ਉਮਰ	12, 96,000	ਸਾਲ
ਦੁਆਪਰ ਦੀ ਉਮਰ	8, 64, 000	ਸਾਲ
ਕਲਜੁਗ ਦੀ ਉਮਰ	4, 32,000	ਸਾਲ
ਚਾਰ ਜੁੱਗਾਂ ਦੀ ਉਮਰ	43, 20, 000	ਸਾਲ

ਬਹੁਤੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਭਿੰਨ-ਵਿਭਿੰਨ ਧਰਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ -

ਵਡੀ ਆਰਜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਇੰਦ੍ਰ ਪੁਰੀ ਵਿਚ ਰਾਜੁ ਕਮਾਵੈ।

ਚਉਦਹ ਇੰਦ੍ਰ ਵਿਣਾਸੁਕਾਲਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਦਾ ਇਕੁ ਦਿਵਸੁ ਵਿਹਾਵੈ।

ਧੰਧੇ ਹੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਮਰੈ ਲੋਮਸ ਦਾ ਇਕੁ ਰੋਮ ਛਿਜਾਵੈ।

ਸੇਸ ਮਹੇਸ ਵਖਾਣੀਅਨਿ ਚਿਰੰਜੀਵ ਹੋਇ ਸ਼ਾਤਿ ਨ ਆਵੈ।

ਜੋਗ ਭੋਗ ਜਪ ਤਪ ਘਣੇ ਲੋਕ ਵੇਦ ਸਿਮਰਣੁ ਨ ਸੁਹਾਵੈ।

ਆਪੁ ਗਣਾਇ ਨ ਸਹਜਿ ਸਮਾਵੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਵਾਰ ੧੨/੧੦

ਹੇ ਸਿੱਖੋ! ਇੰਨੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ, ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦੇ ਸਿਮਰਨ ਕੀਤਿਆਂ ਇਹ ਵੀ ਵਿਅਰਥ ਹੀ ਬੀਤ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਬਿਨੁ ਸਿਮਰਨ ਕੋਟਿ ਬਰਖ ਜੀਵੈ ਸਗਲੀ ਅਉਧ ਬ੍ਰਿਥਾਨਦਾ॥

ਅੰਗ - ੧੨੦੪

ਕੋਟਿ ਕੋਟੀ ਮੇਰੀ ਆਰਜਾ ਪਵਣੁ ਪੀਅਣੁ ਅਪਿਆਉ॥ ਅੰਗ - ੧੪

ਸਾਖੀ ਇਕ ਯੋਗੀ ਦੀ - ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤੋਖਸਰ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਕਾਫੀ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਸਰੋਵਰ ਕਾਫੀ ਗਹਿਰਾ ਖੋਦਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਮੱਠ ਨਿਕਲਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਇਕ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸਿਲਾ ਨਾਲ ਬੰਦ ਸੀ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੁਣਾਇਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਇਸ ਸਿਲਾ ਨੂੰ ਪਰ੍ਹਾਂ ਹਟਵਾ ਕੇ ਇਸ ਮੱਠ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁਲ੍ਹਵਾਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਮੱਠ ਵਿਚ ਇਕ ਜੋਗੀ ਸਮਾਧੀ ਇਸਥਿਤ ਬੈਠਾ ਮਿਲਿਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਆਦਿ ਕਰਵਾਈ। ਜਦੋਂ ਉਸ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਸੁਰਤ ਆਈ ਤਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਪੁੱਛਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੌਣ ਧਰਮਾਤਮਾ ਹਨ? ਉਸ ਸਮੇਂ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਕਲਜੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਹਨ ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਉਤੇ ਇਸ ਸਮੇਂ ਪੰਜਵੇਂ ਸਰੂਪ ਵਿਚ ਸੁਭਾਇਮਾਨ ਹਨ। ਤਾਂ ਜੋਗੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ 'ਚ ਢਹਿ ਕੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਮੈਂ ਜੁੱਗਾਂ ਤੋਂ ਯੋਗ ਸਾਧਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬੜੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਪਾਈ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਮੁਕਤੀ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਅਨੁਸਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰੋ। ਤਦ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਵਾਲੇ ਜੋਗੀ ਦਾ ਅਗਿਆਨ ਦਾ ਪਰਦਾ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਜੋਗੀ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਉਸ ਜੋਗੀ ਨੂੰ ਜੋਗ ਸਾਧਨਾ ਦੁਆਰਾ ਇੰਨੀ ਉਮਰ ਵਧਾ ਕੇ ਕੁਝ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 38 'ਤੇ)

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਜਨਮ-ਦਿਵਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ

ਅੱਜ ਮਿਤੀ 8 ਅਗਸਤ 2013 ਨੂੰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਵਿਖੇ ਸਵੇਰੇ ਦਸ ਵਜੇ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਸਮਾਗਮ ਪ੍ਰਾਰੰਭ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਭਰ ਤੋਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਅਨੇਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਤੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਭਰਪੂਰ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਸੰਗਤਾਂ ਵਲੋਂ ਜੈਕਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗੂੰਜ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਨਾਲ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬੇਅੰਤ ਸੇਵਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਤਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਯਕੂਗੀ ਵਿਚ ਅਭਵਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਅਤੇ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਸੰਤ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੇਤ ਪੰਜ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਨਰਸਿੰਗ ਦੀ ਟ੍ਰੇਨਿੰਗ ਦੇ ਕੇ ਦੇਸ ਪ੍ਰਦੇਸ ਵਿਚ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਥੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਅਦਾਰੇ ਚਲ ਰਹੇ ਹਨ - ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ, ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮਿੰਨੋਰੀਅਲ ਪਬਲਿਕ ਸਕੂਲ, ਮਲਟੀ-ਫੈਕਲਟੀ ਫਰੀ ਹਸਪਤਾਲ, ਬੀ.ਐਫ਼ ਕਾਲਜ, ਚਿਹਪ ਆਸ਼ਰਮ, ਰੂਹਾਨੀ ਸਾਹਿਤ, ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਆਦਿ ਇਹ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਇਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਉਪਰਾਲਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਸੰਗਤ ਦੇ ਭਰਪੂਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਵੇਖਦਿਆਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਬਾਲੀ ਸੰਬੰਧ-ਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਨ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੀ ਲਾਈ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਸੇਵਾ ਦੀ ਬਰੀਚੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਸ਼ੁਘੜਤਾ ਤੇ ਸੰਜਮ ਨਾਲ, ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਸਮੇਤ ਪਿਆਰ ਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਸਿੱਚਿਆ ਤੇ ਪਾਲਿਆ ਜੋ ਹੁਣ ਵਧ ਫੈਲ ਕੇ ਸੁਗੰਧੀ ਤੇ ਫੁਲ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਪਰਮ ਪੁਜਯ ਸੰਤ ਮਾਤਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ 97ਵੇਂ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਬਖਸ਼ਦੇ ਹੋਏ।

ਅੱਜ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਇਹ ਸਨ -

ਭਾਈ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸ਼ਾਂਤ ਨੇ 'ਤੇਰੇ ਘਰਿ ਅਨੰਦ ਵਧਾਈ ਤੁਰੁ ਘਰਿ' ਦਾ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਇੰਜ, ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨੇ 'ਮਾਂ' ਦੇ ਉੱਚ-ਆਚਰਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਧਿਆਨ ਸਿੰਘ ਰੰਗੀਲਾ, ਭਾਈ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲੌਹੀ, ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ ਅਲਹੋਰਾ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਵਲੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨੇ ਸ਼ਬਦ-ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ-ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਕੂਲ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਦਿਆ ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮਿੰਨੋਰੀਅਲ ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਬੜੇ ਰੁਸ-ਭਿੰਨਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ। ਸਬਾਨਕ ਐਮ.ਐਲ.ਏ. ਜਗਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਨੇ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ ਅਤੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ। ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਚਾਹਲ ਨੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਸਵਿਆਂ ਆਪਣੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਅਭਵਾਈ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਜੁਟੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦੀ ਸਭ ਨੂੰ ਵਧਾਈ ਦਿਤੀ।

ਡਾ. ਦਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਚੌਮਾ ਐਮ.ਐਲ.ਏ ਹਲਕਾ ਰੋਪੜ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰਦਿਆਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਜੀਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਾ ਸਰੋਤ ਬਣੇ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਨੂੜ, ਠਿਆਨੀ ਸਸਬੀਰ ਸਿੰਘ ਹੌਂਡ ਗੁੰਡ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੈਕਟਰ 8, ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਜੀ ਨੇ ਬੀਜੀ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੀ ਸਲਾਘਾ ਕੀਤੀ। ਸ. ਇੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰੰਧਾਵਾ ਨੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਉੱਨਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਜਥੇਦਾਰ ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ ਬਠਾਲੀ ਜੋ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਜਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਛਹੁਰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਸਿਬਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਏਥੇ ਜਗਤ ਜੂਠ ਬੀਜਣ ਦਾ ਛਹੁਰ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰਿਵਾਜ ਸੀ, ਐਸ ਕੋਈ ਜਗਤ ਜੂਠ ਨਹੀਂ ਬੀਜਦਾ। ਕਿਤੇ ਕੁਚਾਲ ਆਏ, ਹੜ੍ਹ ਆਏ, ਦੁਖੀਆਂ ਦਾ ਦੁਖ ਵੱਡਾਉਣ ਨਈਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਭੱਜੇ ਕਏ। ਬੀਬੀ ਜੀ ਸੰਤ ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵਿਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ। ਜੇ ਸੰਗਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਆਤਮਾਵਾਂ ਨੇ ਕੀਤੀ, ਉਹ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਉੱਤੇ ਜੇ ਕੌਂਸਰ ਦਾ ਫਰੀ ਚੈਕਅੱਪ ਕੈਂਪ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਉਸ ਵਿਚ 125 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਮਾਹਿਰ ਡਾਕਟਰਾਂ ਵਲੋਂ ਚੈਕਅੱਪ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 10 ਕੌਂਸਰ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਫਰੀ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੋਈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਚਨਾਂ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਅਤੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਤਿਕਾਰ ਭੇਟ ਕੀਤਾ - ਤਿਨ ਧੰਨੁ ਜਠੋਰੀ ਮਾਉ ਆਏ ਸਫਲੁ ਸੇ। ਅੰਗ - ੪੮੮

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਜੋਗ ਸੂਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਵੇਂ ਸਰੀਰ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਪਰ ਉਹ ਜਲਾ ਹੀ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹਨ। "ਫੁਹਮ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਦਾ ਜੀਵੇ ਨਹੀਂ ਮਰਤਾ" ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਚੁਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੁਭਾ ਜੇਡੀ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਸੰਤ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾਡਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਸੇਵਕ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵੀ ਰੰਜ ਕੇ ਮਾਣੀ ਤੇ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਦਿਨ ਰਾਤ ਲੱਗੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਸੇਵਾ ਤੇ ਜਿਮਕਨ ਦੀ ਕਮਾਈ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਅੱਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੰਜ ਰੰਜ ਕੇ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ -: ਕੁਰਮੁਖ ਜਨਮ ਸਕਾਰਬਾ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਜਹਜ ਸੁਭਾਈ।

ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੇ ਐਨ ਚੁਕਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਤੇ ਰੰਬੀ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਆ ਬਣਿਆ। ਬਾਬਾ ਨਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਚਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿਚੋਂ ਬੁੰਦ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਦਾਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਰਾਹੀਂ

ਸਿੱਧ ਵਿਚ,
ਸਰਵਿਸ

ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੇ
ਜਨਮ ਦਿਹਾੜੇ ਦੇ
ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਗਮ ਸਮੇਂ
ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਦੇਹਾਨ ਆਗਮੀ ਵਿਚ, ਪਟਿਆਲੇ, ਸਿਕਟਰੀਏਟ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਫੋਰ ਯੂ.ਪੀ. ਵਿਚ ਲੱਖਾਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆ ਕੇ ਨੇੜਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਫਿਰ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੇਂਦਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਹਰ ਸਮੇਂ ਹਰ ਯਾਜ ਵਿਚ ਅੱਗੇ ਹੋ ਕੇ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿਖੇ ਲਗਭਗ 12 ਸਾਲ ਸੰਤ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਘਰ-ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਐਸੇ ਰੰਬ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਸੁਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ, ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਅਹੰਕਾਰ ਤੋਂ, ਕੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਹੀਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਐਸਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਸੀ। ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਆਪ ਜੀ ਸੁਭਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸੇਵਾਵਾਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਅਖ਼ਾੜ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਪਿਆਰੇ ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਅਖੀਰ ਉੱਤੇ ਬਾਬਾ ਨਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਦੇਹ ਅਰੰਗਤਾ, ਦੀਰਘ ਆਯੂ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਗੁਰ ਸਤੰਤਰ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਬੀਬੀ ਚਰਨਜੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਬੀਬੀ ਉਜਰਾਰ ਕੌਰ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਨੇ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਉਪਰੰਤ ਅਰਦਾਸ ਅਤੇ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਨਿਰਾ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਨਾਲ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਸਮਪੰਨਤਾ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਕੇ ਅਟੰਟ ਲੰਗਰ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਵਰਤਦੇ ਰਹੇ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਾਹਲ ਪੂਰੇ ਅਤੇ ਖੀਰ ਦਾ ਲੰਗਰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਵੰਡਿਆ ਤੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸਮੇਤ ਪੰਜ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਦਰਸ਼ਨੀ
ਡਿਊਢੀ ਅਤੇ ਬਹੁ ਮੰਜ਼ਲੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ।

ਰਤਵਾਤਾ ਸਾਹਿਬ
 ਵਿਖੇ 'ਮਾਤਾ ਰਣਜੀਤ
 ਕੌਰ ਨਰਸਿੰਗ ਕਾਲਜ'
 ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ
 ਅਰੰਭਤਾ ਸਮੇਂ
 ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਾਤਾ
 ਜੀ ਅਸੀਸ ਬਖਸ਼ਦੇ
 ਹੋਏ ਅਤੇ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ
 ਰੱਖਣ ਸਮੇਂ ਸੰਤ ਬਾਬਾ
 ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ
 ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ।

(ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ) ਬਾਬਾ ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦੇਖ ਰੇਖ ਹੇਠ 'ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਸੀਨੀ. ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਕੂਲ' ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਤੀਜੀ ਮੰਜਲ ਤੇ ਲੈਂਟਰ ਦੀ ਕਾਰਸੇਵਾ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦ੍ਰਿਸ਼।

ਰਤਵਾੜਾ
 ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ
 'ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ
 ਸਿੰਘ
 ਮੈਮੋਰੀਅਲ'
 ਹਸਪਤਾਲ
 ਵਿੱਚ ਕੈਂਸਰ ਦੇ
 ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ
 ਫਰੀ ਚੈਕਅੱਪ
 ਕੈਂਪ।

ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਕੁਲਚਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਹਯੋਗੀ ਸਮਾਧਾਮ ਸਮੇਂ ਪੰਥਕ ਬਖਸ਼ੀਆਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਨਖਛੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ।

ਰਚਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚੋਗਿਰਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਹਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਘਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁੱਖ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ।

ਹੋਇਆ। ਯਥਾ -

ਸਵੈਯਾ : ਗੁਰੂ ਅਰਜਣ ਸਰ ਸੰਤੋਖ ਰਚੈ
 ਤਿਹ ਭੀਤਰ ਤੇ ਜੋਗੀ ਨਿਕਸਾਯੋ।
 ਗੁਰੂ ਕਰੁਣਾ ਤੇ ਤਿਹ ਸੁਰਤਿ ਧਰੀ
 ਪਿਖਿ ਸੁਨਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਗ ਸੀਸ ਨਿਵਾਯੋ।
 ਹਠ ਯੋਗ ਅਰੁ ਸੰਜਮ ਕਰਮ ਕਰੇ
 ਜਿਨਿ ਦੀਰਘ ਬਯ ਨਿਜ ਤਨ ਕੀ ਪਾਯੋ।
 ਨਹਿ ਮੇਖ ਭਈ ਗੁਰੂ ਗਿਆਨ ਬਿਨਾ
 ਦੇ ਗਯਾਨ ਗੁਰੂ ਤਿਸਿ ਮੁਕਤ ਕਰਾਯੋ। (ਗੁਰ-ਇਤਿਹਾਸ ਸਵੱਯੋ)

ਨਵਾ ਖੰਡਾ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ;

ਨਾਲਿ ਚਲੈ ਸਭੁ ਕੋਇ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਨਵਾ ਖੰਡਾ = ਨੌਂ ਖੰਡ ਜੋ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਿ ਜਾਣੀਐ=ਜਾਣਿਆ ਭੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਭੁ ਕੋਇ=ਸਭ ਕੋਈ ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚਲੈ=ਚੱਲ ਪਵੇ, ਭਾਵ ਜਿਧਰ ਵੀ ਜਾਵੇ, ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਚੱਲ ਪੈਣ।

ਚੰਗਾ ਨਾਉ ਰਖਾਇ ਕੈ;

ਜਸੁ ਕੀਰਤਿ ਜਗਿ ਲੇਇ॥

ਪੀਰ, ਪੈਗੰਬਰਾਂ ਜਾਂ ਅਵਤਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਨਾਉ=ਨਾਮ ਰਖਾਇ ਕੈ=ਰਖਵਾ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲੋਕ ਵਿਚਿ ਜਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਲੋਕ ਵਿਚਿ ਕੀਰਤਿ=ਕੀਰਤੀ ਲੇਇ=ਲੇਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਆਮ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਅਖੌਤੀ ਸੰਤ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਨੂੰ ਪੁੱਛੇ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ ਕੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਉੱਤਰ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪੂਜਯ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਸ੍ਰੀ ਸ੍ਰੀ 108 ਮਹਾਂਮੰਡਲੇਸ਼੍ਵਰ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੀ ਸੰਤ ਸ੍ਰੀ ਚਰਨ ਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ" ਹੈ ਅਥਵਾ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਆਪਣਾ ਚੰਗਾ ਨਾਮ ਰਖਾ ਕੇ ਮੁੱਖ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਜਸ ਅਤੇ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਦੀ ਕੀਰਤਿ=ਕੀਰਤੀ ਕਰਾ ਲੇਇ=ਲੇਵੇ ਅਥਵਾ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਚੰਗਾ ਨਾਮ ਰਖਾ ਕੇ ਜਸ ਦੇ ਕੀ=ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿਚਿ ਰਤਿ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਨੀ ਜਗਿ ਲੇਇ=ਸੰਸਾਰ ਵਿਚਿ ਲੇਵੇ।

ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ;

ਤ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇ।

ਪਰੰਤੂ ਜੇ=ਜੇਕਰ ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਦਰਿ=ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚਿ ਨ ਆਵਈ=ਨਾ ਆਵੇ ਤ=ਤਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚਿ ਉਸ ਦੀ ਕੇ=ਕੋਈ ਭੀ ਵਾਤ=ਗੱਲ ਭੀ ਨਹੀਂ ਪੁਛੈ=ਪੁੱਛਦਾ, ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚਿ ਉਸ ਦਾ ਕੋਈ ਆਦਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਥਵਾ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੇ=ਕਿਆ ਭਾਵ ਮਿਥਿਆ ਰੂਪ ਜਾਣਨੇ ਵਾਲੇ ਸੰਤ ਜਨ ਐਸੇ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕੋਈ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਪੁੱਛਦੇ ਅਰਥਾਤ ਨਜ਼ਰ-ਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਕੀਟਾ ਅੰਦਰਿ ਕੀਟੁ ਕਰਿ;

ਦੋਸੀ ਦੋਸੁ ਧਰੇ॥

ਉਸ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੀਟਾ=ਕੀੜਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰਿ=ਵਿਚਿ ਕੀਟੁ=ਕੀੜਾ ਕਰਿ=ਬਣਾ ਕੇ ਦੋਸੀ=ਦੋਖੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਉਸ ਦੇ ਜਿੰਮੇ ਧਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਥਵਾ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਐਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੀਟਾ=ਕੁੱਤਿਆਂ ਵਿਚਿ ਕੀੜਿਆਂ ਵਾਲਾ ਕੀਟੁ=ਕੁੱਤਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋਸੀ=ਕੋਹੜੀ ਲੋਕ ਵੀ ਉਸ 'ਤੇ ਦੋਸ਼=ਦੋਸ਼ ਧਰਨ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਵਾ: ਐਸਾ ਪੁਰਸ਼ ਕੀਟਾ=ਕੀੜਿਆਂ ਅੰਦਰਿ=ਵਿਚਿ ਕੀਟੁ=ਸੱਪ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਕਾਰਨ ਹੀ ਦੋਸੀ ਸਮਝ ਕੇ ਉਸ ਉੱਤੇ ਦੋਸ਼ ਧਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੜ ਕੇ (ਡੰਗ ਮਾਰ ਕੇ) ਮਾਰ ਦੇਵੇਗਾ। ਜੈਸਾ ਕਿ -

ਸਭਦੁੰ ਮੰਦੀ ਸਪ ਜੋਨਿ ਸਪਾ ਵਿਚਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਭਾਈ।

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੩੩, ਪਉੜੀ ੮)

ਨਾਨਕ ਨਿਰਗੁਣਿ ਗੁਣੁ ਕਰੇ;

ਗੁਣਵੰਤਿਆ ਗੁਣੁ ਦੇ।

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਐਸਾ ਦਿਆਲੂ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਨਿਰਗੁਣਿ=ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗੁਣੁ ਕਰੇ=ਸਤਿ, ਸੰਤੋਖ ਆਦਿ ਸੁਭ ਗੁਣ ਦੇਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਰ ਗੁਣ ਦੇ=ਗੁਣ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿਵੇਂ ਵਰਖਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਨੀਵੀਆਂ ਥਾਵਾਂ, ਤਲਾਬਾਂ, ਸਰੋਵਰਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਤਾਂ ਭਰਦੀ ਹੀ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਉੱਚੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਵੀ ਜਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਨਹੀਂ ਕਰੀ। ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਹ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵੀ ਨਿਰਗੁਣਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਗੁਣਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਵਾ: ਜੋ ਸ਼ਰਧਾ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹਨ, ਉਹੋ ਜਿਹਿਆਂ ਨੂੰ ਭਜਨ, ਸਿਮਰਨ ਆਦਿਕ ਦੇ ਹੋਰ ਸੁਭ ਗੁਣ ਬਖਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਹੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਕੋਈ ਐਸਾ ਵੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚਿ ਹੈ ਜੋ ਗੁਣਾਂ ਬਦਲੇ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਵੀ ਗੁਣ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੋਵੇ?

ਉੱਤਰ - ਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ -

ਤੇਹਾ ਕੋਇ ਨ ਸੁਝਈ;

ਜਿ ਤਿਸੁ ਗੁਣੁ ਕੋਇ ਕਰੇ॥

ਹੇ ਸਿੱਧ ਪੁਰਸ਼ੋ! ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚਿ ਤੇਹਾ=ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕੋਇ=ਕੋਈ ਭੀ ਨ ਸੁਝਈ=ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦਾ ਜਿ=ਜਿਹੜਾ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਗੁਣੁ=ਗੁਣ ਦੇਣਾ ਕਰੇ ਵਾ: ਜਿ=ਜਿਹੜਾ ਤਿਸੁ=ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਉੱਤੇ ਗੁਣੁ=ਉਪਕਾਰ ਕਰੇ ਅਤੇ ਇਹ ਆਖੇ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪਾਦਨਾ

ਸੰਤ ਬਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਸਾਗਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਗਰ ਖਾਰਾ ਨਹੀਂ, ਮਿੱਠਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਸਾਗਰ ਵਿਚੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸਦੈਵ ਅਮਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਰਤਨ ਅਮੋਲ ਲਾਲ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਨਿਰਮਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮੱਤ ਵਿਚ ਹੀਰੇ ਰਤਨ ਮਾਣਕ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਸੰਖ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਉਪਕਾਰ, ਗਿਆਨ, ਸ਼ਰਧਾ, ਭਗਤੀ, ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪੂਰਨ ਗਿਆਨ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿਚ ਚਾਨਣ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੋ ਜੋ ਵਡਭਾਗੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰ ਕਰਣ ਵਿਚ ਸਿੱਚਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਲ ਵਿਖਸ਼ੇਪ ਅਤੇ ਆਵਰਣ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਕਲਪ ਵਿਕਲਪ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 'ਸਤਯ ਚਿੰਤ-ਆਨੰਦ' ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 'ਸਤਿ ਸੁਹਾਣੁ ਸਦਾ ਮਨਿ ਚਾਉ' ਕਿਹਾ ਹੈ, ਅਨਾਦੀ ਕਾਲ ਤੋਂ ਜਿਹਵਾ ਵੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ 'ਕ੍ਰਿਤਮ ਨਾਮ' ਦਾ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। 'ਪਰਾ' ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵੀ 'ਪੂਰਬਲਾ (ਪਹਿਲਾ) 'ਸਤਿਨਾਮੁ' (ਸ਼ਬਦ) ਗੁਰਬਾਣੀ 'ਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਦੇ ਜਾਪ ਨਾਲ ਚਾਰ ਵਰਨਾਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਤਾਪ (ਅਧਯਾਤਮ, ਅਧਿਦੈਵ, ਅਧਿਭੂਤ) ਪੰਚ ਕਲੇਸ਼ (ਅਵਿਦਯਾ, ਅਸਮਿਤਾ, ਸਾਕਸ਼ੀ, ਰਾਗ, ਦ੍ਰੋਸ਼, ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼) ਮਿਟ ਗਏ। ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭੇਦ, ਪੰਜ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭ੍ਰਮ ਨਿਵ੍ਰਿਤ ਹੋ ਗਏ। ਅਗਿਆਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ, ਗਿਆਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ, ਮਨ ਸੁੱਖ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਨਵਤਾ ਨੂੰ ਸਦ-ਮਾਰਗ ਮਿਲ ਗਿਆ, ਸੱਜਾ ਖੱਬਾ ਤਿਆਗ ਕੇ ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀ ਰਾਹ ਪੈ ਗਏ। ਸਤਿਨਾਮੁ ਪ੍ਰਭ ਕਾ ਸੁਖਦਾਈ॥ (ਅੰਗ ੨੮੪) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿਚ ਵਸ ਗਿਆ, ਉਹ 'ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀਏ ਪਰਲੋਕ ਸੁਹੇਲੇ' (ਅੰਗ ੨੯੩) ਬਣ ਗਏ।

ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਯੋਗ ਹੈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਥਿਹਾਸਕ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਾ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਨਾ ਹੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਜਰ ਜੇਰੂ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਯੁੱਧ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਨਾ ਹੀ ਨਯਾਯ, ਯੋਗ, ਕਰਮ ਕਾਂਡ, ਵੇਦਾਂਤ ਦਾ ਵਾਦ-ਵਿਵਾਦ ਭਰਿਆ ਜਲ ਮੰਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਾ ਸਰਗੁਣ ਨਿਰਗੁਣ ਦਾ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਨਿਰਾਸਾਵਾਣ/ਮਿਥਿਆਵਾਦ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਥਾਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਉਦਮ (ਪਰਿਸ਼ਮ) ਕਰਨ ਦਾ 'ਆਗਾਹਾ ਕੂ ਤ੍ਰਾਪਿ' (ਅੰਗ ਵਧਣ ਦਾ) ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਭ੍ਰਾਂਤੀ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਬਢਣੀ (ਬੁਹਾਰੀ) ਨਾਲ ਹੁੰਝ ਕੇ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਬਾਰੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਪਸ਼ਟ ਨਿਰਣੈਪੂਰਬਕ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਾਕਾਰ, ਸ੍ਰਯੰਭੂ ਸ੍ਰੈਸ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼

ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੈ। ਨਿਰਭੈ ਨਿਰਵੈਰ ਹੈ ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਕਾਲ ਹੈ। ਅਗੰਮਯ ਅਗੋਚਰ ਹੈ, ਸਰਵਗਯ ਹੈ। ਨਿਰਾਕਾਰ ਦਾ ਸੁੱਧ ਗਿਆਨ, ਯਥਾਰਥ ਸਰੂਪ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ 'ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ, ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਸ ਸ੍ਰਾਸ ਸਿਮਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ -

ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਆਈ ॥

ਤਿਨਿ ਸਗਲੀ ਚਿੰਤ ਮਿਟਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੮

ਨਿਤ ਉਠਿ ਗਾਵਹੁ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥

ਆਠ ਪਹਰ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੩੪੦

ਜਪਿ ਮਨ ਮੇਰੇ ਗੋਵਿੰਦ ਕੀ ਬਾਣੀ ॥

ਸਾਧੂ ਜਨ ਰਾਮੁ ਰਸਨ ਵਖਾਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੯੨

ਜੈਸੀ ਮੈ ਆਵੈ ਖਸਮ ਕੀ ਬਾਣੀ ਤੈਸੜਾ ਕਰੀ ਗਿਆਨੁ ਵੇ ਲਾਲੇ ॥

ਅੰਗ - ੭੨੨

ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਸਤਿ ਸਤਿ ਕਰਿ ਜਾਣਹੁ

ਗੁਰਸਿਖਹੁ ਹਰਿ ਕਰਤਾ ਆਪਿ ਮੁਹਹੁ ਕਢਾਏ ॥

ਅੰਗ - ੩੦੮

ਬੋਲੇ ਸਾਹਿਬ ਕੈ ਭਾਣੈ ॥ ਦਾਸੁ ਬਾਣੀ ਬ੍ਰਹਮੁ ਵਖਾਣੈ ॥

ਅੰਗ - ੬੨੯

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਤਤੁ ਵਖਾਣੀ ਗਿਆਨ ਧਿਆਨ ਵਿਚਿ ਆਈ ॥

ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤੀ ਸੁਰਤੀ ਕਰਮਿ ਧਿਆਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੪੩

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੇ ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥

ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੁ ਕੇਰੀ ਬਾਣੀਆ ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ ॥

ਅੰਗ - ੯੨੦

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਨੇ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵੱਲੋਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਰਹੇ, ਇਹ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਆਪਣਾ ਕਥਨ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਕਥਨ ਦਾ ਨਿਰੂਪਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੁਕਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਸਤਿ/ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰਯੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਸਰੂਪ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੰਡ ਕੇ ਅਮਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਉ ਆਪਹੁ ਬੋਲਿ ਨ ਜਾਣਦਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭੁ ਹੁਕਮਾਉ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੭੬੩

ਤਾ ਮੈ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ ਜਾ ਤੁਝੈ ਕਹਾਇਆ ॥

ਅੰਗ - ੫੬੬

ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਗਰ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਤਨਾਕਾਰ (ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ) ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਹੀ ਸੰਕਲਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਬਲਕਿ ੧੨ਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਦੇ ਸਤਿ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਸੱਚੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ

ਤੋਂ ਗਿਆਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ, ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਗੀਤਾ, ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆ, ਤ੍ਰਿਪਿਟਕ, ਤੌਰੇਤ, ਜੰਬੂਰ, ਅੰਜੀਲ (ਬਾਈਬਲ) ਕੁਰਾਨ, ਜਿੰਦਾ ਵਸਤਾਂ, ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਰਚਨ ਵਾਲੇ ਰਿਸ਼ੀਮੁਨੀ, ਸੰਤ ਅਵਤਾਰ, ਪੈਗੰਬਰ, ਰਹਿਬਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਹੇਠ ਲਿਖਤੀ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕੇ, ਬਹੁਤ ਚਿਰ/ਕਾਲ ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਮੌਖਿਕ ਚਲਦੇ ਰਹੇ। ਵਿਸ਼ਵ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਨਿਵੇਕਲਾ ਕਾਰਜ ਸੀ ਕਿ 'ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੇਖ-ਰੇਖ (ਨਿਗਰਾਨੀ) ਹੇਠ ਇਕ-ਇਕ ਲਗ-ਮਾਤਰ ਸੋਧ ਕੇ ਬੀੜ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਵਿਲਕਸ਼ਣ ਕਾਰਜ ਹੈ। ਧਾਰਮਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕ੍ਰਿਆਤਮਿਕ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਹਿੰਦੂਆਂ (ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ), ਸੂਦਰਾਂ, ਅਛੂਤਾਂ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਅਤੇ ਅਨਯ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕ ਸੂਤ੍ਰ ਵਿਚ ਬੰਨ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸਤਿਪੁਰਸ਼ ਦਾ 'ਸਤਿ' ਕਿਸੇ ਵੀ ਜਾਤੀ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਵਿਚ ਸੀ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਕੇ ਅਮਰ ਕਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਈਸ਼੍ਵਰੀਯ ਗਿਆਨ ਦੀ ਇਕ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਵੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ -

ਨਾਮਾ ਛੀਬਾ ਕਬੀਰੁ ਜੋਲਾਹਾ ਪੂਰੇ ਗੁਰ ਤੇ ਗਤਿ ਪਾਈ ॥
ਬ੍ਰਹਮ ਕੇ ਬੇਤੇ ਸਬਦੁ ਪਛਾਣਹਿ ਹਉਮੈ ਜਾਤਿ ਗਵਾਈ ॥
ਸੁਰਿ ਨਰ ਤਿਨ ਕੀ ਬਾਣੀ ਗਾਵਹਿ ਕੋਇ ਨ ਮੇਟੈ ਭਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੬੭

ਗੁਰਬਾਣੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਬਖਸ਼ੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਸੱਚਖੰਡ ਦੀ ਦਾਤ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸਰਵੋਪਰੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਮੱਤ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕੀ ਹੈ? ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਫੁਰਮਾਇਆ 'ਗੁਰੂ ਸੰਗਤਿ ਬਾਣੀ ਬਿਨਾ ਦੂਜੀ ਓਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਰਾਈ॥' (੧/੪੨)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਚਹੁ ਵਰਣਾਂ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਰਬੱਤ ਪ੍ਰਾਣੀ ਮਾਤ੍ਰ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੁਆਰਾ ਮੋਖ-ਭੋਗ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਾਇਆ।

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਐਸਾ ਜਾਣੀਐ ਜੋ ਸਭਸੈ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ਜੀਉ ॥
ਅੰਗ - ੨੨

ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਸੁਦ ਬੈਸੁ ਉਧਰੈ ਸਿਮਰਿ ਚੰਡਾਲ ॥ ਅੰਗ - ੩੦੦
ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਸੁਦ ਵੈਸ ਉਪਦੇਸੁ ਚਹੁ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਝਾ ॥
ਅੰਗ - ੨੪੮

ਖੜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਸੁਦ ਵੈਸ ਸਭ ਏਕੈ ਨਾਮਿ ਤਰਾਨਥ ॥
ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਉਪਦੇਸੁ ਕਹਤੁ ਹੈ ਜੋ ਸੁਨੈ ਸੋ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਥ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੦੧

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਇਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ (ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ) ਬੜੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ

ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਨੂੰ ਹਰ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਲੰਮੇ ਸਫਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹੀ, ਮੱਕੇ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਸਮੇਂ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਗਾਤਰੇ ਪਾਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਆਸਾ ਹਥਿ ਕਿਤਾਬ ਕਛਿ ਕੁਜਾ ਬਾਂਗ ਮੁਸੱਲਾ ਧਾਰੀ॥
(ਪੰਨਾ ੧/੩੨)

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ (ਹੁਣ ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਵਿਚ ਵੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਬਾਣੀ ਮੁਖਹੁ ਉਚਾਰੀਐ ਹੁਇ ਰੁਸਨਾਈ ਮਿਟੈ ਅੰਧਾਰਾ॥
ਪੰਨਾ ੧/੩੮

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਦੇ ਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲ ਦਿਤੀ, ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ -

ਤਿਤੁ ਮਹਿਲ ਜੋ ਸਬਦ ਹੋਆ ਸੋ ਪੋਥੀ ਜੁਬਾਨਿ
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੋਗ ਮਿਲੀ॥

ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਜ਼ਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ -

ਪ੍ਰਸਿੰਨ ਹੋ ਕਰ ਬਾਣੀ ਕਾ ਖਜਾਨਾ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ।

ਇਹ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ, ਹਰਿ ਜੀ ਨੇ ਰਚਿਤ 'ਗੋਸਟਾਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਕੀਆਂ; ਵਿਚ ਦੂਸਰੀ ਗੋਸਟ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸਿ ਸੰਬਤੁ 1638 ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ੩ ਕਉ ਸਬਦੁ ਕੀ ਥਾਪਨਾ

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨੁ ਕਉ ਦੇ ਕਰਿ ਆਪਿ ਸਚਖੰਡੁ ਕਉ ਸਿਧਾਰੇ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਕਤਾ ਸੀ। ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੋਥੀ ਸੰਭਾਲਦੇ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚ ਗਈ। ਜੀਵਨ ਮੁਕਤਿ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਹੋਏ, ਗੁਰਮਤਿ ਅਨੁਸਾਰੀ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਭ੍ਰਮਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਲਿਖ ਲਿਆਏ ਸਨ। ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ 'ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਉਤਮ ਬਾਣੀ' ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਰਹੀ ਸਮਾਈ ॥
ਅੰਗ - ੯੦੯

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਭੰਡਾਰ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੋਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਠਨ ਪਾਠਨ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪਰਮ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ

ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਪੀਊ ਦਾਦੇ ਕਾ ਖੋਲਿ ਡਿਠਾ ਖਜਾਨਾ ॥
ਤਾ ਮੇਰੈ ਮਨਿ ਭਇਆ ਨਿਧਾਨਾ ॥ ੧ ॥
ਰਤਨ ਲਾਲ ਜਾ ਕਾ ਕਛੂ ਨ ਮੋਲੁ ॥
ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਅਖੁਟ ਅਤੋਲੁ ॥ ੨ ॥
ਖਾਵਹਿ ਖਰਚਹਿ ਰਲਿ ਮਿਲਿ ਭਾਈ ॥
ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਵਧਦੇ ਜਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੧੮੬

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਪਕਸ਼ੀ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਗਰਮ ਸਨ। ਭਾਵੇਂ ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਲਾ ਗੁਰਾਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਚਯ (ਪੋਥੀ) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ, ਪਰ ਜਨ ਸਾਧਾਰਨ ਵਿਚ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਘੜ ਘੜ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਤੀਸਰੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੱਚੀ ਅਤੇ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਬਾਰੇ ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸੀ -

ਆਵਹੁ ਸਿਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਹੋ ਗਾਵਹੁ ਸਚੀ ਬਾਣੀ ॥
ਬਾਣੀ ਤ ਗਾਵਹੁ ਗੁਰੂ ਕੇਰੀ ਬਾਣੀਆ ਸਿਰਿ ਬਾਣੀ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ ॥
ਬਾਣੀ ਤ ਕਚੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਝਹੁ ਹੋਰ ਕਚੀ ਬਾਣੀ ॥
ਕਹਦੇ ਕਚੇ ਸੁਣਦੇ ਕਚੇ ਕਚੀ ਆਖਿ ਵਖਾਣੀ ॥ ਅੰਗ - ੯੨੦

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਮੀਣਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਤੇ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖ ਕੇ 'ਨਾਨਕ ਕਾਵਿ ਛਾਪ' ਦੇ ਕੇ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਪਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਅਤੇ ਹਰੀ ਜੀ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਪ੍ਰਚਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਨ। ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛਿੱਬਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਮਿਹਰਵਾਨ ਪੁੱਤ ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕਾ ਕਬੀਸਰੀ ਪੜ੍ਹੇ।
ਪਰਸੀ ਹਿੰਦਵੀ ਸਹੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੜ੍ਹੇ।
ਤਿਨ ਭੀ ਬਾਣੀ ਬਹੁਤ ਬਣਾਈ।
ਭੋਗ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਪਾਈ।

ਬਾਬਾ ਮਿਹਰਵਾਨ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਰਚੇ ਸ਼ਬਦ ਭੋਲੇ-ਭਾਲੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਮਝ ਕੇ ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਚਾਰੇ ਜਾਣ ਲੱਗੇ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਿਆਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝ ਕੇ, ਮਿਹਰਵਾਨ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਤਿ ਕਸ਼ੋਭ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਸ਼ਬਦ ਮਿਹਰਵਾਨ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਪੜ੍ਹਿਆ।
ਸੋ ਸਰਵਣੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਜੀ ਦੀ ਪਰਿਆ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾਵਟਾਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਕ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਣੈ ਕੀਤਾ। ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਛਿੱਬਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਬਚਨ ਕੀਤਾ-ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੁਦਾ ਕਰੀਏ।
ਮੀਣੇ ਪਾਂਧੇ ਨੀ ਰਲਾ, ਸੋ ਵਿਚ ਰਲਾਨਾ ਧਰੀਏ।
ਸੋ ਸਾਹਿਬ ਬਾਣੀ ਅਗੇ ਹੀ ਉਚਾਰ ਕਰਤ ਸੇ ਭਏ।
ਸੋ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਸਭ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰ ਲਏ।

ਗੁਰਿਆਈ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਤਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਚੌਠਾਂ ਗੁਰੂਆਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ, ਸਲੋਕ, ਪਦੇ, ਦੁਪਦੇ, ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ, ਛੰਤ, ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ, ਦੱਖਣੀ ਓਅੰਕਾਰ, ਸਿੱਧ ਗੋਸਟ ਅਤੇ ਵਾਰਾਂ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਇਕੱਠੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਰਤੀਬ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ-ਭੰਡਾਰ ਨੂੰ ਗੁੰਠਨ ਕੀਤਾ, ੩੬ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ (ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਅਸੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਪੰਜ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ੫੮੯੪ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕਰਨਾ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਲੌਕਿਕ ਨਿਵੇਕਲਾ ਕਾਰਜ ਹੈ।

ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੁਣ ਛਾਣ ਕਰਕੇ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਕ-ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਨੂੰ ਦੀਰਘ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਬਰੀਕੀ) ਨਾਲ ਘੋਖਿਆ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਤਰਤੀਬ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਵੀ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ/ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਕਈ ਵਰਜ ਦਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕੰਮ ਵਾਸਤੇ ਭਾਈ ਸੰਤ ਰਾਮ, ਹਰੀਆ, ਸੁਖਾ, ਮਨਸਾ ਰਾਮ ਚਾਰ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਨੇ 'ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਸਾਹਿਬ ਲਗੇ ਉਚਾਰਨ, ਰਸਨਾ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਬਾਣੀ।
ਚਾਰ ਲਿਖਾਰੀ, ਤੀਰ ਅਪਨੇ ਠਹਿਰਾਏ।
ਲਿਖਦੇ ਜਾਣ, ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਕੁਝ ਰਸਨੀ ਅਲਾਏ।
ਭਾਈ ਸੰਤ ਰਾਮ ਤੇ ਹਰੀਆ ਸੁਖ ਮਨਸਾ ਰਾਮ।
ਲਿਖਦੇ ਜਾਣ, ਸਾਹਿਬ ਜੋ ਕਰਮ ਬਖਾਨ।

ਇਹ ਲਿਖਾਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਮੂਲ ਪੋਥੀ ਵਿਚੋਂ ਵਿਸ਼ੇ-ਪ੍ਰਸੰਗ ਅਨੁਸਾਰ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਪਾਦਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਹਰ ਰਾਗ ਵਿਚ ਕ੍ਰਮ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਦੇ, ਦੁਪਦੇ, ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਦੇ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਦੇ, ਰੱਖ ਕੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਦੇ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ, ਛੰਤ, ਸੋਹਲੇ, ਫਿਰ ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ, ਸੁਖਮਨੀ, ਅਨੰਦ ਆਦਿਕ ਰੱਖੀਆ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਫਿਰ ਵਾਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ।

ਹਰ ਇਕ ਵਾਰ ਵਿਚ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ੨-੨-੩-੩ ਸਲੋਕ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਪਾਠਕ ਯਾਦ ਰੱਖਣ 'ਵਾਰ' ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਸਲੋਕ ਹੋਰ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ।

ਇਹ ਸਲੋਕ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇ/ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕੇ ਰੱਖੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਹਨ, ਨਾਲ ਮਹਲਾ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। 'ਵਾਰ' ਦਾ ਮਹਲਾ ਇਕ ਵੇਰ 'ਵਾਰ' ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ -

ਸਿਰੀਰਾਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਸਲੋਕ ਨਾਲਿ॥ (ਅੰਗ ੮੩)
ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਕੀ ਸਲੋਕ ਨਾਲਿ ਮਹਲਾ ੩। (ਅੰਗ ੭੮੫)

ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੀਆਂ ਅੰਤਲੀਆਂ ਕੁਝ ਪਉੜੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਲੋਕ ਵੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਹਨ। ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੧॥
ਵਾਰ ਸਲੋਕ ਨਾਲਿ ਸਲੋਕ ਭੀ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ਲਿਖੇ

ਅੰਗ - ੪੬੨

ਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ੯ ਧੁਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਗਾਉਣ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਆਸਾ ਕੀ ਵਾਰ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਟੁੰਡੇ ਅਸ ਰਾਜੈ ਕੀ ਧੁਨੀ॥ (ਅੰਗ - ੪੬੨)
ਸਾਰੰਗ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੪ ਰਾਇ ਮਹਮੇ ਹਸਨੇ ਕੀ ਧੁਨਿ

ਅੰਗ - ੧੨੩੭

ਵਾਰ ਮਲਾਰ ਕੀ ਮਹਲਾ ੧ ਰਾਣੇ ਕੈਲਾਸ ਤਥਾ ਮਾਲਦੇ ਕੀ ਧੁਨਿ॥

ਅੰਗ - ੧੨੭੮

ਬਹੁਤੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ 'ਸੁਧ' ਪਾਠ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੋਧੀ ਗਈ ਹੈ। 'ਗਉੜੀ ਕੀ ਵਾਰ ਮਹਲਾ ੫ ਦੇ ਅੰਤ 323 ਅੰਗ ਤੇ 'ਸੁਧ ਕੀਚੇ' ਪਾਠ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕੇ ਸੋਧਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਮਗਰੋਂ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ, ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਵੀ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕਬੀਰ, ਨਾਮਦੇਵ, ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖ ਕੇ ਅੱਗੋਂ ਹੋਰ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਬਾਣੀ ਬਾ-ਤਰਤੀਬ ਚੱਲਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਕਈ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਤਰਤੀਬ ਵਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾ ਕੇ, ਆਪ ਪੜ੍ਹ ਸੋਧ ਕੇ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕ ਬੀੜ ਲਿਖਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕੀਤੀ। ਵਰਤਮਾਨ ਰਾਮਸਰ (ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਏਕਾਂਤ ਸਥਾਨ ਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜ ਸੰਪੰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਬਣਾਇਆ। ਰਾਮਸਰ ਵਿਚ ਇਕ ਤਲਾਈ ਸੀ, ਬੋਰੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ ਸੀ। ਅਨੇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਬ੍ਰਿਛ ਸਨ। ਦਰਸ਼ਨੀਯ/ਮਨੋਹਰ ਸਥਾਨ ਸੀ। ਇਥੇ ਤੰਬੂ ਤਮੋਟੀਆਂ ਲਾਏ ਗਏ, ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ, ਸਮੱਗਰੀ, ਕਾਗਜ਼ ਸਿਆਹੀ ਆਦਿਕ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ 1660 ਬਿ: ਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਅਤਿਅੰਤ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗਯ ਸਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਪੂਰਵ ਗਿਆਤਾ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਘਰ ਦੇ ਅਨਨਯ ਸਿੱਖ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਾਤਰ ਸਨ।

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਚਾਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੰਗਲ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੂਪ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

1. ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰ ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਇਹ ਮੰਗਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ੩੩ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ।

੨. ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਇਹ ਮੰਗਲ 524 ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ।

3. ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਇਹ ਮੰਗਲ 2 ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ।

4. ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥ ਇਹ ਮੰਗਲ ੯ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਮੂਲ ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਜਪੁ ਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ੩੮ ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿਚ 'ਪਵਣੁ ਗੁਰੂ ਪਾਣੀ ਪਿਤਾ.....' ਵਾਲਾ ਸਲੋਕ ਹੈ।

ਜਪੁਜੀ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਸੋ ਦਰੁ ਅਤੇ ਸੋ ਪੁਰਖੁ ਹੈ ਸੋ ਦਰੁ ਦੇ ੫ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਸੋ ਪੁਰਖ ਦੇ ੪ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਸੋ ਦਰੁ ਅਤੇ ਸੋ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਰਹਰਾਸਿ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਸੋਹਿਲਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਣੀ ਦੇ ਵੀ ੫ ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਬਾਣੀ ਰਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਿਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗ ਤੱਕ ੩੦ ਰਾਗ ਲਿਖੇ ਹਨ, ੩੧ਵਾਂ ਰਾਗ ਜੈਜੈਵੰਤੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਗੇ ਵਰਣਨ ਕਰਾਂਗੇ।

ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ, ਮਾਝ, ਗਉੜੀ, ਆਸਾ, ਗੁਜਰੀ, ਦੇਵਰਗੰਧਾਰੀ, ਬਿਹਾਗੜਾ, ਵਡਹੰਸੁ, ਸੋਰਠਿ, ਧਨਾਸਰੀ, ਜੈਤਸਰੀ, ਟੋਡੀ, ਬੈਰਾੜੀ, ਤਿਲੰਗ, ਸੂਹੀ, ਬਿਲਾਵਲ, ਗੋਂਡ, ਰਾਮਕਲੀ, ਨਟ ਨਾਰਾਇਨ, ਮਾਲੀ ਗਾਉੜਾ, ਮਾਰੂ, ਤੁਖਾਰੀ, ਕੇਦਾਰਾ, ਭੈਰਉ, ਬਸੰਤ, ਸਾਰੰਗ, ਮਲਾਰ, ਕਾਨੜਾ, ਕਲਿਆਨ, ਪ੍ਰਭਾਤੀ, ਜੈਜਾਵੰਤੀ, ਇਹ ੩੧ ਰਾਗ ਹਨ।

ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬਾਣੀ ਅੰਕਿਤ ਹਨ -

ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੧	4
ਸਲੋਕ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਮਹਲਾ ੫	67
ਮਹਲਾ ੫ ਗਾਥਾ	243
ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫	23
ਚਉਬੋਲੇ ਮਹਲਾ ੫	11

ਸਲੋਕ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀਉ ਕੇ	130
ਸਲੋਕ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਕੇ	130
ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕੁ	9
ਸਵਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਬਾਕੁ	11
ਸਵਯੇ 11 ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ	
ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇ ੧	10
ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਦੂਜੇ ਕੇ ੨	10
ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਤੀਜੇ ਕੇ ੩	22
ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਚਉਥੇ ਕੇ ੪	60
ਸਵਈਏ ਮਹਲੇ ਪੰਜਵੇਂ ਕੇ ੫	21
ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ	
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧	33
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩	67
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪	30
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫	22
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯	57
ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫	1
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫	1
(ਰਾਗ ਮਾਲਾ)	

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰਾਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

	ਸ਼ਬਦ	ਅਸ਼ਟਪਦੀਆਂ	ਛੰਤ	ਜੋੜ
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੧	209	123	25	357
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੩	172	79	19	270
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੪	264	58	38	360
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫	1322	45	63	1430
ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੯	59			59
	2026	305	145	2476

ਵਾਰਾਂ ਕੁਲ 22 ਹਨ, 21 ਵਾਰਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਵਾਰ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਹੈ। ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਉੜੀਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ, ਰਾਗ ਮਾਝ, ਆਸਾ ਤੇ ਮਲਾਰ 3 ਪਉੜੀਆਂ 78

ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ, ਗੁਜਰੀ, ਸੂਹੀ, ਰਾਮਕਲੀ ਅਤੇ ਮਾਰੂ 4 ਵਾਰਾਂ 85 ਪਉੜੀਆਂ

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਸਿਰੀ ਰਾਗੁ, ਗਉੜੀ, ਬਿਹਾਗੜਾ, ਵਡਹੰਸ, ਸੋਰਠਿ, ਬਿਲਾਵਲ, ਸਾਰਗ ਅਤੇ ਕਾਨੜਾ 8 ਵਾਰਾਂ 183 ਪਉੜੀਆਂ

ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ - ਗਉੜੀ, ਗੁਜਰੀ, ਜੈਤਸਰੀ ਰਾਮਕਲੀ ਮਾਰੂ ਅਤੇ ਬਸੰਤ 6 ਵਾਰਾਂ 117 ਪਉੜੀਆਂ

ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀ ਵਾਰ 8 ਪਉੜੀਆਂ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀਆਂ 21 ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ 463 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ ਸੱਤੇ ਬਲਵੰਡ ਦੀਆਂ 8 ਪਉੜੀਆਂ ਪਾ ਕੇ 471 ਪਉੜੀਆਂ ਹਨ।

ਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਲੋਕ ਵੀ ਗੁੰਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਹਰ ਪਉੜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 2-2-3-3 ਸਲੋਕ ਦਰਜ ਹਨ। ਸਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ -

ਮਹਲਾ ੧	227
ਮਹਲਾ ੨	063
ਮਹਲਾ ੩	343
ਮਹਲਾ ੪	015
ਮਹਲਾ ੫	252
ਜੋੜ	900

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 31 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚੋਂ 22 ਰਾਗਾਂ ਵਿਚ ਭਗਤਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ। ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਕੁੱਲ 349 ਸ਼ਬਦ ਹਨ। ਵੇਰਵਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ -

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ	224	ਭੀਖਨ ਜੀ	2
ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ	61	ਪਰਮਾਨੰਦ ਜੀ	1
ਰਵਿਦਾਸ ਜੀ	40	ਸੈਣ ਜੀ	1
ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਜੀ	4	ਪੀਪਾ ਜੀ	1
ਫਰੀਦ ਜੀ	4	ਸਧਨਾ ਜੀ	1
ਬੋਣੀ ਜੀ	3	ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ	1
ਧੰਨਾ ਜੀ	3	ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ	
		(ਕੇਵਲ 1 ਪੰਕਤੀ)	
ਜੈ ਦੇਵ ਜੀ	2		

ਕਬੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਣੀਆਂ ਬਾਵਨ ਅੱਖਰੀ, ਪੰਦੁਰ ਬਿਤੀ ਅਤੇ ਸਤਵਾਰ ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿਚ ਦਰਜ ਹਨ।

ਡਾ. ਚਰਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਰੇ ਬਾਣੀਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਬਾਣੀ ਬਿਉਰਾ ਵਿਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ

ਦਿਤਾ ਹੈ -

ਨਾਮ	ਜਾਤੀ	ਦੇਸ	ਕੁੱਲ ਸ਼ਬਦ
ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ	(1469-1538)	ਖਤਰੀ	ਪੰਜਾਬ ੯੭੪
ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ	(1504-1552)	ਖਤਰੀ	ਪੰਜਾਬ ੬੨
ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ	(1479-1574)	ਖਤਰੀ	ਪੰਜਾਬ ੯੭੭
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ	(1534-1581)	ਖਤਰੀ	ਪੰਜਾਬ ੬੭੯
ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ	(1563-1606)	ਖਤਰੀ	ਪੰਜਾਬ ੨੨੧੮
ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ	(1621-1675)	ਖਤਰੀ	ਪੰਜਾਬ ੧੧੬
ਕਬੀਰ	(1379-1495)	ਜੁਲਾਹਾ ਯੂ.ਪੀ.	੫੪੧
ਨਾਮਦੇਵ	(1270-1350)	ਛੀਂਬਾ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ	੬੦
ਰਵਿਦਾਸ	(ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)	ਚਮਾਰ ਯੂ.ਪੀ.	੪੧
ਫਰੀਦ	(1173-1265)	ਮੁਸਲਮਾਨ	ਪੰਜਾਬ ੧੩੪
ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ	(1268 ਜਨਮ...)	ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ	੪
ਬੇਣੀ	()	ਬਿਹਾਰ ੩
ਧੰਨਾ	(1416 ਜਨਮ)	ਜੱਟ ਰਾਜ	ਪੂਤਾਨਾ ੪
ਜੈ ਦੇਵ	(11ਵੀਂ ਸਦੀ)	ਬ੍ਰਾਹਮਣ	ਬੰਗਾਲ ੨
ਭੀਖਨ	(1574 ਦੇਹਾਂਤ)	ਮੁਸਲਮਾਨ	ਯੂ.ਪੀ. ੨
ਸੈਣ	()	ਨਾਈ	ਸੀ.ਪੀ. ੧
ਪੀਪਾ	(1426 ਜਨਮ)	ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੁਜਰਾਤ	੧
ਸਧਨਾ	()	ਕਸਾਈ	ਸਿੰਧ ੧
ਰਾਮਾਨੰਦ	(1366-1446)	ਮਦਰਾਸ	੧
ਪਰਮਾਨੰਦ	ਬ੍ਰਾਹਮਣ	ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ	੧
ਸੂਰਦਾਸ	(1526)	ਅਵਧ ੨
ਸੁੰਦਰ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)		ਖਤਰੀ	ਪੰਜਾਬ ੬
ਮਰਦਾਨਾ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)		ਮਿਰਾਸੀ	ਪੰਜਾਬ ੩
ਸੱਤਾ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)		ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੫
ਰਾਇ ਬਲਵੰਡ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)		ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੫
ਕਲ ਸਹਾਰ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)		ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੫੪
ਜਾਲਪ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)		ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੫
ਕੀਰਤ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)		ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੮
ਸਲ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)		ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੩

ਭਲ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)	ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੧
ਨਲ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)	ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੧੬
ਭਿਖਾ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)	ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੨
ਗਯੰਦ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)	ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੧੩
ਬਲ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)	ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੫
ਹਰਬੰਸ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)	ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੨
ਮਥਰਾ (ਸੋਲ੍ਹਵੀਂ ਸਦੀ)	ਰਾਅ ਭੱਟ	ਪੰਜਾਬ ੧੪

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ 6 ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ, 15 ਭਗਤ, 11 ਭੱਟ ਅਤੇ 4 ਸਿੱਖਾਂ ਸਮੇਤ 36 (37) ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਹੈ।

ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਈਸ਼ਵਰੀਯ ਗਿਆਨ, ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ, ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ-ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿਤਾ ਬਲਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੇ ਸ਼ਬਦ, ਸਲੋਕ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਸਾਧਨ/ਮਾਰਗ ਦੱਸਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਹੈ ਇਹ ਭਗਤ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਮਕਾਲੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਨਿੱਜ ਪ੍ਰਾਂਤ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਕੋਈ ਸੰਪਰਕ ਨਹੀਂ ਸੀ 12ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ 16ਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ ਦੇ ਸੱਤਿਵਾਦੀ, ਸੱਤਿ ਭਾਸ਼ੀ, ਸੱਤਿ ਦੇ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸਤਿ ਦੇ ਧਾਰਨੀ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਬਾਣੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ-

ਨੀਚਰ ਉਚ ਕਰੈ ਮੇਰਾ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾਹੁ ਤੇ ਨ ਡਰੈ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੦੬
ਭਗਤ ਜਨਾ ਕੀ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਰਹੀ ਸਮਾਈ ॥

ਅੰਗ - ੯੦੯

ਸਭੇ ਸਾਝੀਵਾਲ ਸਦਾਇਨਿ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦਿਸਹਿ ਬਾਹਰਾ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੯੭

ਨਾਨਕ ਸਤਿਗੁਰੁ ਐਸਾ ਜਾਣੀਐ ਜੋ ਸਭਸੈ ਲਏ ਮਿਲਾਇ ਜੀਉ॥

ਅੰਗ - ੭੨

ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਅਜਿਹਾ ਸਰਬ ਸਾਝਾ ਗ੍ਰੰਥ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਸੰਪਾਦਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਵਿਸ਼ਵ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਾਹਿਤਕ ਨਿਯਮਬੱਧ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੰਪਾਦਨਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਪੂਰਬ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਦਵਾਨ ਦੀ ਨਿਯਮਬੱਧ ਰੂਪ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਰਚਨਾ ਇਸ (1604 ਈ:) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

ਧੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਕਰਦਿਆਂ, ਆਪਣੀ ਅੰਤਰਜਾਮਤਾ/ਸੰਪਾਦਕੀਯ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਿਆਂ ਭਗਤ

ਬਾਣੀ ਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਕਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪੂਰੇ ਉਤਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇ ਹਨ। ਸਹੰਸਰ ਰਾਮ ਵਾਲੀ ਪੋਥੀ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

'ਕੁਸਲ' ਸੰਬੰਧੀ ਕਬੀਰ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗਉੜੀ (45) ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। 'ਅੰਤਰਿ ਮੈਲੁ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ (37) ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ 'ਧੰਧਾ ਕਰਤ ਚਰਨ ਯਾ ਕੇ' ਰਾਮਕਲੀ ਵਿਚੋਂ ਲੈ ਕੇ ਸੂਹੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਪਾਦਕੀਯ ਤਰਤੀਬ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਇਕ-ਇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਕ-ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਬਾਣੀ ਕਾਰ ਦਾ ਉਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਬਾਣੀਕਾਰ ਦੀ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਤੋਂ ਹੀ 'ਸੱਤਿ' ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਹੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਭਗਤ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਭਾਗ ਬਣਨ ਦਾ ਮਾਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿ ਬਿਮੁਖਨ ਕੇ ਸੰਗੁ (ਅੰਗ 1253) ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ੬ ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਇਕ ਪੰਕਤੀ ਦਰਜ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਖਿਆਤ ਅਤੇ ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ।

ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਭਗਤ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਪਰ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਣੀਕਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅੰਤਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ 'ਮਹਲੇ' ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਮਹਲਾ ਪਹਿਲਾ, ਦੂਜਾ, ਤੀਜਾ, ਚੌਥਾ ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ, ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 'ਨਾਨਕ ਕਾਵਿ ਛਾਪ' ਹੋਠ ਬਾਣੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਪਰ ਸਰਬ ਸਾਧਾਰਨ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿ ਇਹ ਬਾਣੀ ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ 'ਮਹਲੇ' ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ। 'ਮਹਲੇ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ 'ਸਰੂਪ', ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਰੂਪ, ਦੂਜਾ ਸਰੂਪ, ਤੀਜਾ ਸਰੂਪ, ਚੌਥਾ ਸਰੂਪ ਅਤੇ ਪੰਜਵਾਂ ਸਰੂਪ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬਾਣੀ ਦਾ ਨਿਰਣੈ ਪੂਰਵਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਥਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬਾਣੀ ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹੈ। ਮਹਲੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਭਾਰਤੀਯ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਚ ਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਆਵਿਸ਼ਕਾਰ ਹੈ।

ਮਹਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਰਹਾਉ' ਵੀ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ। ਭਾਰਤੀਯ ਧਾਰਮਿਕ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਪਦਿਆਂ ਵਿਚ (ਰਾਗੀਆਂ ਲਈ) 'ਟੇਕ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। 'ਰਹਾਉ' ਸ਼ਬਦ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅਣਥੱਕ ਪਰਿਸ਼੍ਰਮ ਅਤੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਮਤ 1661 (1604) ਭਾਦਰੋਂ, ਵਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਬੀੜ ਪੂਰਨ ਕੀਤੀ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੀੜ

ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਦਿਨ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਵਦੀ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

*ਸੰਮਤ ਸੋਲਹਿ ਸੈਇਕ ਸਾਠਹਿ, ਭਾਦਵ ਕੀ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਜਾਨੋ।
ਗ੍ਰੰਥ ਸਮਾਪਤ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੀਨ, ਮਹਾਂ ਉਤਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਘਰ ਠਾਨੋ।
ਸੰਗਤਿ ਦੇਸ ਬਿਦੇਸਨ ਕੀ, ਸੁਨਿ ਕੈ ਮਨਿ ਆਨੰਦ ਦੀਰਘ ਮਾਨੋ।
ਦੇਖਨ ਆਵਤ ਭਾਉ ਬਧਾਵਤ, ਕੈ ਲਿਖਵਾਵਨ ਕੋ ਹਿਤ ਵਾਨੋ।*

ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ (ਪਾ: 6ਵੀਂ) ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਵੀ ਏਹੀ ਤਿਥਿ ਸੰਮਤ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ।

*ਸੰਮਤ ਸੋਲਾਂ ਸੈ ਸੁਖ ਕਾਰੀ, ਇਕ ਸਠ ਤਾਂ ਕੇ ਉਪਰ ਧਾਰੀ।
ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦਿ ਏਕਮ ਸੁਖਦਾਈ, ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਭਯੋ ਪੂਰ ਸਹਾਈ।
ਤਤਕਰੇ ਮੈਂ ਸੰਮਤ ਲਿਖ ਧਾਰਾ, ਦੁਯਾ ਸਿੰਘ ਕੀਆ ਪਰਉਪਕਾਰਾ।*

ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੂਰਵ ਦੀ ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪਰ ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੀੜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਦਾ ਦਿਨ ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ ਏਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਲੇਖ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ।

ਸੂਚੀ ਪੜ੍ਹ ਪੋਥੀ ਕਾ, ਤਤਕਰਾ ਰਾਗਾਂ ਕਾ ਸੰਮਤ 1661 ਮਿਤੀ ਭਾਦੇਉ ਵਦੀ ਏਕਮ 1 ਪੋਥੀ ਲਿਖਿ ਪਹੁੰਚੇ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ/ਗੁਰ ਬਿਲਾਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ ਏਕਮ ਅਤੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਲਿਖਤ ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ ਏਕਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 15 ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ ਪੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ 15 ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

'ਦੇਹਾਂ ਵੱਖ ਦਿਸਦੀਆਂ ਤਿੱਥਾਂ ਦਾ ਅਸਲ ਨਿਰਣੈ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਆਦਿ ਬੀੜ ਦੀ ਸਾਰੀ ਮੂਲ ਬਾਣੀ ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ 1 ਤੱਕ ਸਮਾਪਤ ਕਰ ਲਈ ਸੀ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਤਤਕਰਾ ਲਿਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਭਾਦਰੋਂ ਸੁਦੀ 1 ਉਹ ਦਿਹਾੜਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤਤਕਰੇ ਸੰਮਤ ਸਾਰੀ ਬੀੜ ਇਸ ਜੋਗ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਹੋਇਆ।

ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋ: ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਪੂਰਨ ਸੰਮਤੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਗਈ ਅਤੇ ਇਹ ਜਿਲਦ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਛਿਬਰ ਵਿਚ ਹੀ ਬੱਝੀ। ਜਿਲਦ ਦੇ ਬੱਝਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਤਿਅੰਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸੰਗਤ ਦੇ ਅਥਾਹ ਇਕੱਠ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਰਾਮਸਰ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਲਿਆ ਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਿਯਤ ਹੋਏ। ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸੋਭਾ ਵਿਚ ਹੋਰ ਵੀ ਅਲੌਕਿਕ ਵਾਧਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਬਚਨ ਹੈ।

*ਸਬਦ ਚੀਨਿ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ਸਚੈ ਨਾਇ ਪਿਆਰ ॥
ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਬਦੇ ਸੋਹਣਾ ਕੰਚਨੁ ਕੋਟੁ ਅਪਾਰ ॥ ਅੰਗ - ੧੩੪੬
ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਹਰਿ ਕਾ ਹਾਟੁ ਹੈ ਰਖਿਆ ਸਬਦਿ ਸਵਾਰਿ ॥
ਤਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਉਦਾ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਲੈਨਿ ਸਵਾਰਿ ॥*

ਅੰਗ - ੧੩੪੬

ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਜੁਗੇ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਬਾਣੀ ਦੇ ਬੋਹਿਥ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ 'ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਪਰਤਖੁ ਹਰਿ' ਨੇ 'ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ' ਅੱਗੇ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਫੁਰਮਾਇਆ।

ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਹੈ ਬਾਣੀ ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਸਾਰੇ ॥

ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੯੮੨

ਸਾਧਸੰਗਿ ਗਾਵਹਿ ਗੁਣ ਗੋਬਿੰਦ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨੁ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੨੬

ਪੂਰੇ ਕਾ ਕੀਆ ਸਭ ਕਿਛੁ ਪੂਰਾ ਘਟਿ ਵਧਿ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੧੨

ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਾਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਹੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਵਿਚ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ (ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ) ਦੇ ਅਦਬ-ਸਤਿਕਾਰ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ, ਉਚੀ ਮਨੋਹਰ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਥਾਪੀ, ਉਪਰ ਛਾਏਵਾਨ ਲਾਉਣਾ, ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਰੁਮਾਲੇ ਲਾਉਣੇ, ਪਲਕਾਂ (ਪਾਸਿਆਂ ਵਾਲੇ ਰੁਮਾਲੇ) ਲਾਉਣੀਆਂ, ਚਵਰ ਕਰਨਾ, ਧੂਪ-ਦੀਪ-ਜੋਤਿ ਕਰਨੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਮਹਾਂਵਾਕ (ਹੁਕਮਨਾਮਾ) ਲੈਣਾ, ਮਹਾਂਵਾਕ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣਾ, ਅਰਦਾਸ ਕਰਨੀ, ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨਾ, ਕਥਾ ਕਰਨੀ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਨਿਤਨੇਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ, ਮਹਾਂਵਾਕ ਲੈ ਕੇ, ਸੁਖਾਸਨ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਸੇਵਾ ਸਤਿਕਾਰ ਸੰਭਾਲ ਵਾਸਤੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਦੀ ਪਦਵੀ ਨਿਯਤ ਕੀਤੀ। ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਉਪਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਪਹਿਲੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨਿਯਤ ਹੋਏ।

ਪੋਥੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸਰਵੋਪਰੀ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਉੱਚੇ ਆਸਨ ਉੱਤੇ ਨਹੀਂ ਬੈਠਦੇ ਸਨ। ਰਾਤ ਦੇ ਸੁਖਾਸਨ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪਲੰਘ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਤੇ ਸੈਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਮਰਯਾਦਾ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅੰਕਾਲ ਤਖਤ ਵਿਖੇ ਕੋਠਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪਲੰਘ ਤੇ ਸੁਖਾਸਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੰਚਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿਚ ਪਲੰਘ ਹੇਠ ਫਰਸ਼ ਤੇ ਚਾਦਰ ਵਿਛਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਭਰੀ ਮਰਯਾਦਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਧਾਰਮਿਕ (ਇਸਟ) ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ ਨੂੰ ਸਵਯੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪੁਰਾਤਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਵਿਦਵਾਨਾਂ/ਲੇਖਕਾਂ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਨਿਜ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਰਹੀਆਂ ਤਰੁੱਟੀਆਂ ਦੀ ਖਿਮਾਂ/ਯਾਚਨਾ ਵੀ ਮੰਗਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਗੁਰ ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਮਾ ਲਿਖਦੇ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ ਹੈ -

ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮਹਲਾ ੫

ਥਾਲ ਵਿਚਿ ਤਿੰਨਿ ਵਸਤੁ ਪਈਓ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਵੀਚਾਰੈ॥

ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨਾਮੁ ਠਾਕੁਰ ਕਾ ਪਇਓ ਜਿਸ ਕਾ ਸਭਸੁ ਅਧਾਰੈ॥

ਜੇ ਕੈ ਖਾਵੈ ਜੇ ਕੈ ਭੁੰਚੈ ਤਿਸ ਕਾ ਹੋਇ ਉਧਾਰੈ॥

ਏਹ ਵਸਤੁ ਤਜੀ ਨਹ ਜਾਈ ਨਿਤ ਨਿਤ ਰਖੁ ਉਰਿ ਧਾਰੈ॥

ਤਮ ਸੰਸਾਰੁ ਚਰਨ ਲਗਿ ਤਰੀਐ ਸਭੁ ਨਾਨਕ ਬ੍ਰਹਮ ਪਸਾਰੈ॥ ੧ ॥

ਅਗਲੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋਲੋਂ ਖਿਮਾ ਯਾਚਨਾ ਮੰਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਤਨਾ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਬਖਸ਼ੀ।

ਸਲੋਕ ਮਹਲਾ ੫

ਤੇਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਤੇ ਨਾਹੀ ਮੈਨੋ ਜੋਗੁ ਕੀਤੇਈ॥

ਮੈ ਨਿਰਗੁਣਿਆਰੇ ਕੇ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ ਆਪੇ ਤਰਸੁ ਪਇਓਈ॥

ਤਰਸੁ ਪਇਆ ਮਿਹਰਾਮਤਿ ਹੋਈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਸਜਣੁ ਮਿਲਿਆ॥

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਮਿਲੈ ਤਾਂ ਜੀਵਾਂ ਤਨੁ ਮਨੁ ਥੀਵੈ ਹਰਿਆ॥

ਜਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਵਨ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਮਹਮਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਨਾਮ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੱਡਪਨ/ਗੌਰਵ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਇਸੀ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ ਮਹਾਨ ਮਹਾਤਮ ਜਾਹਿ ਬਖਾਨਤ ਕਰੈ ਸਮੁਦਾਇ॥

ਅੰਤ ਨਾ ਪਾਵਤ ਸ਼ੇਸ਼ ਨ ਸ਼ਾਰਦ ਨੇਤ ਹੀ ਨੇਤ ਅਸ਼ੇਸ਼ ਬਤਾਇ॥

ਜੇ ਸਰਵੋਤਮ ਜੇ ਸਰਵਾ ਸ੍ਰਿਯ ਤਾਹੀਂ ਕੇ ਨਾਮ ਇਸੀ ਮੈਂ ਗਾਇ॥

ਨਾਮ ਸੁ ਨਾਮੀ ਕੇ ਭੇਦ ਨਹੀ ਇਹ ਮੂਰਤ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰ ਸੁਹਾਇ॥

ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਮਾ ਵੇਦ ਪੁਰਾਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਦਿਨ-ਰਾਤ ਗਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੁਰਤੀਆਂ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਸਵਾਸ ਸਵਾਸ ਯਸ਼ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਕ ਸਵਾਸ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਹਜ਼ਾਰ ਨਾਮ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਵੀ ਨਾਮ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ ਪਾ ਸਕਿਆ। ਨਾਮ ਦਾ ਅੰਤ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਦੇਵੀ ਸ਼ਾਰਦਾ ਵੀ ਅਸਮਰੱਥ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਭ ਨੇਤਿ-ਨੇਤਿ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹਨ। ਜੇ ਸਰਵ ਸ਼ੇਸ਼ਟ ਉਤਮ ਸਰਵੋਪਰੀ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ, ਸਰਵ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਪਰਤੋਖ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਾਮ ਤੇ ਨਾਮੀ ਵਿਚ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਯੋ ਪ੍ਰਭੁ ਦਰਬਾਰਾ॥

ਗ੍ਰਿੰਥ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਕੋ ਅਵਤਾਰਾ॥

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਨਮਸਕਾਰ ਹੈ।

ਸੀਖ ਲਗੇ ਸਭਿ ਕੇ ਤਬਿ ਦੇਵਨਿ,

ਸ੍ਰੇਸ਼ ਭਰਯੋ ਬਚ ਯੋਂ ਫੁਰਮਾਯੋ॥

ਗ੍ਰਿੰਥ ਜਹਾਸ ਸੁ ਭੋਜਲ ਕੇ ਤਰ,

ਜਾਤਿ ਸੁਖੇਨ ਜਿਨੀ ਚਿਤ ਲਾਯੋ॥

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਸਰੀਰ ਜੁਊ,

ਸਭਿ ਥਾਨ ਸਮੈ ਸਭਿ ਨ ਦਰਸੈ ਹੈਂ॥

ਗ੍ਰਿੰਥ ਰਿਦਾ ਗੁਰ ਕੇ ਇਹ ਜਾਨਹੁ,

ਉਤਮ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲ ਰਹੈ ਹੈਂ॥

ਮੇਰੇ ਸਰੂਪ ਤੇ ਯਾਂਤੇ ਹੈ ਦੀਰਘ,

ਸਾਹਿਬ ਜਾਨਿ ਅਦਾਇਬ ਕੈ ਹੈਂ॥

ਪੂਜਹੁ ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਕੇ ਘਸਿ,
ਪੂਪ ਧੁਖਾਇ ਕੈ ਫੁਲ ਚਢੈ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹਿਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਫੁਰਮਾਉਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਕਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਜਹਾਜ਼ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਜੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਪੰਚ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਹੈ (ਭਾਵ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਹੈ) ਇਹ ਇਕ ਦੇਸ਼ੀਯ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਹਰ ਥਾਂ ਤੇ ਹਰ ਸਮੇਂ, ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹਿਰਦੈ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਬ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਸਰਬ ਵਿਆਪਕ ਹੈ।

ਤਿੰਨ ਕਾਲ (ਭੁਤ, ਭਵਿੱਖ, ਵਰਤਮਾਨ) ਵਿਚ ਵਿਦਮਾਨਯ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਜੁਗੋ ਜੁਗ ਅਟੱਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ, ਮਹਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਪਰਤੱਖ ਗੁਰੂ' ਜਾਣ ਕੇ ਸਾਡੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰੋ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਚੰਦਨ-ਕੇਸਰ ਆਦਿਕ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਉਤਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਪੂਜਾ ਕਰੋ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਓ। 'ਵਾਹੁ ਵਾਹੁ ਬਾਣੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਹੈ' ਇਹ ਲੋਕ ਸੁਖੀ ਪੁਲੋਕ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ 'ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਨੀ' ਹੈ।

ਜਿਸ ਮਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਗਿਆਨ ਹੈ, ਮਾਣਕ ਭਗਤਿ ਵੈਰਾਗ।
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਉਦਧਿ, ਬੰਦੋ ਕਰਿ ਅਨੁਰਾਗ।

ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਕਾਰਜ ਤੋਂ 102 ਵਰਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਸੰਮਤ 1763 ਬਿ. (1706 ਈ.) ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ, ਤਲਵੰਡੀ ਸਾਬੋ, ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਬਠਿੰਡਾ ਵਿਖੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਲਿਖਾਰੀ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਰਾਗਾਂ ਦੀ ਤਰਤੀਬ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ (ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ) ਬੀੜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਜੈਜੈਵੰਤੀ ਰਾਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਕਰਕੇ 31 ਰਾਗ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਹਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਸਤੁਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਤੱਕ 6 ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਕਾਵਯ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਸੰਕਲਨ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਬੀੜ ਵਿਸਾਖੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲਿਖਣੀ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ ਤੀਜ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੱਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਨਾਂਦੇੜ) ਵਿਖੇ ਇਸੇ ਬੀੜ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੀ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਵਿਭੂਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਪੰਥ ਵਿਚ ਇਸ ਬੀੜ ਨੂੰ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੀ ਲਿਖਾਈ ਸੰਬੰਧੀ ਅਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ 'ਦੌਰਾ ਸਾਖੀ' (1736 ਈ. ਵਿਚ ਲਿਖੀ ਗਈ) ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਵੇਰਵੇ ਸਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ 'ਦੌਰਾ ਸਾਖੀ' ਦੀ ਪੁਰਾਤਨ ਲਿਖਤ ਨੂੰ ਹੁ-ਬ-ਹੁ ਅੰਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ -

"ਓਸ ਦਿਨ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬੀੜ ਵਧੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਸੇ ਹਉ ਫੇਰ ਦਮਦਮੇ ਬੀੜ ਰਚਿਨਾ ਕਰਉਗਾ ਉਸ ਦੀ। ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ ਨ ਦਈ। ਤਾਂ ਬਾਣੀ ਦੇ ਉਚਾਰਨ ਹਿਤ ਤਾਂ ਆਗਿਆ ਕਰੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਅਗਵਾਈ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿਚ ਲਿਖਣ ਦੀ ਬੀੜ ਦੇ ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕੀ ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਆਖਿਆ 'ਸਤਿ ਬਚਨ ਜੀ

ਜੇ ਆਗਿਆ ਹੈ ਹਜ਼ੂਰ ਕੀ' ਤਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਲਗੇ ਬੀੜ ਲਿਖਣ ਹੁਕਮ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਓਸ ਜਗਾ ਦਾ ਨਾਂ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੌਥਾ, ਜਦੋਂ ਹਜ਼ੂਰ ਗੁਰਾਈ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਸਖਾਇਤ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੋਰ ਉਤਾਰੇ ਕਰਦੀ ਚਾਰ ਹੋਏ ਉਤਾਰੇ ਬੀੜ ਉਸਦੇ। (ਪਤਰਾ 105)"

ਇਸੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਬੀੜ ਦੀ ਪੂਰਨਤਾ/ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਯਗਯ ਕਰਨ, ਉਤਸਵ ਮਨਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

"ਬੈਸਾਖੀ ਤੋਂ ਨਿਤ ਬਾਣੀ ਦੀ ਰਚਿਨਾ ਹੋਵੇ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਉ ਚੜੈ ਤਕ ਉਤਾਰੇ ਭੀ ਹੋਵਨ ਬੀੜ ਦੇ ਪੂਰਨ ਹੋਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਰੀ ਜਗਯ ਕੀਤਾ ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ ਤੀਜ ਨੂੰ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀ ਦੇਗ ਵਰਤੀ ਤਰਾ ਤਰੀ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਕੀ ਬਾਣੀ ਚੜੀ ਹੋਰ। ਭੋਗ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੇ ਪਾਇਆ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਕਾ। ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ ਤੀਜ ਨੂੰ ਏਕਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਉਤਸ਼ਾਹ ਕੀਤੀਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਏ ਚੌਰਾਸੀ ਕਟੀ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਤਾਂ ਬੜੇ ਵਰ ਦੀਨੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਕੋ। ਭਾਈ ਡੱਲਾ ਕੋ ਅਰ ਸਰਬੱਤ ਕੋ ਤਾਰਿਆ। ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿਖੇ ਜਾਏ ਤੁਰਤ ਹੀ ਹਜ਼ੂਰ ਆਵਹੁ ਬੀੜ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਰ ਵਿਖੇ ਥਾਪਨ ਕਰੋ ਉਤਾਰਾ ਏਸ ਦਾ। ਹੋਰ ਬੀੜਾਂ ਹੋਰਨਾ ਬਾਈ ਘੱਲੀਆਂ ਗੁਰਧਾਮ ਨੂੰ ਹਜ਼ੂਰ ਨੇ ਤਾਂ ਸਰਬਤ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ ਹੋਇਆ।" (ਪਤਰਾ 133)

ਜਿਸ ਦਿਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਈ, ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਨ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ ਏਕਮ ਤੋਂ ਭਾਦਰੋਂ ਵਦੀ ਤੀਜ ਤੱਕ ਉਤਸਵ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦਿਨ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜ ਸੰਪੰਨ ਹੋਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿੱਖੀ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਸਥਾਨ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤੱਕ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਉਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ, ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੇ ਵਿਧੀ-ਵਿਧਾਨ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਇਤਿਆਦਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਰੋਜ਼ ਉਤਸਵ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਿਨ ਕਈ ਹਜ਼ਾਰ ਮਾਈ ਭਾਈ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ।

'ਦੌਰਾ ਸਾਖੀ' ਦੇ ਇਸ ਕਥਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ -

"ਅਉਰ ਚਾਰ ਤਿਸ ਪ੍ਰਤੇ ਭਾਏ।
ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਲਖਾਏ।
ਇਕ ਅਕਾਲ ਬੁੰਗੇ ਇਕ ਪਟਨੇ।
ਤਿਰਤੀ ਹਜ਼ੂਰ ਦਿਯੋ ਹਿਤ ਪਛਨੇ।
ਚਤਰਥ ਰਾਖਯੋ ਮਾਹਿ।
ਬਢ ਬਾਬੇ ਯਹਿ ਚਾਰ ਕਹਾਏ।

ਭਾਵ, ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੀ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤੀ ਦਮਦਮੀ ਬੀੜ ਦੇ ਚਾਰ ਉਤਾਰੇ ਬਾਬਾ ਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ

ਇਕ ਪ੍ਰਤਿ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ/ਅਕਾਲ ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜੀ ਗਈ। ਇਕ ਉਤਾਰਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਸੱਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ। ਇਕ ਉਤਾਰ ਸ੍ਰੀ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

ਦੌਰਾ ਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਕਥਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਖਤ ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਹੀ ਚੌਹਾਂ ਤਖਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਸਰੂਪ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਜਿਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਲੈ ਗਏ ਸਨ, ਉਸ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸੱਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਸੰਨ 1708 ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਦੇ ਤਖਤ ਤੇ ਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂ' ਦੀ ਪਦਵੀ ਨਾਲ ਵਿਭੂਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਸੱਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚ ਪੰਜ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ (ਦੇਹਧਾਰੀ) ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਰਬੱਤ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਗੁਰ-ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਅਭੇਦ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ) ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਵਾਕ -

*ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਕੇਰ ਸਰੀਰ ਜੁਊ ਸਭ ਥਾਨ ਸਮੇਂ ਸਭਿ ਨ ਦਰਸੇ ਹੈਂ।
ਗ੍ਰੰਥਿ ਰਿਦਾ ਗੁਰ ਕੇ ਇਹ ਜਾਨਹੁ ਉਤਮ ਹੈ ਸਭਿ ਕਾਲ ਰਹੈਂ।*

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਦੇ ਓਧਾਰ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰਗੁਣ ਤੋਂ ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਰਗੁਣ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਨਾਲ ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਿਰਗੁਣ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਹੋ ਗਏ -

*ਆਪਿ ਨਰਾਇਣੁ ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਗ ਮਹਿ ਪਰਵਰਿਯਉ ॥
ਨਿਰੰਕਾਰਿ ਆਕਾਰੁ ਜੋਤਿ ਜਗ ਮੰਡਲਿ ਕਰਿਯਉ ॥*

ਅੰਗ - ੧੩੯੫

*ਨਿਰਗੁਣ ਆਪਿ ਸਰਗੁਣ ਭੀ ਓਹੀ ॥
ਕਲਾ ਧਾਰਿ ਜਿਨਿ ਸਗਲੀ ਮੋਹੀ ॥*

ਅੰਗ - ੨੮੭

ਸੱਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਵਨ ਧਾਮ ਤੇ ਸਰਬ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਦਸਮ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਵਾਸਤੇ, ਸੰਤਾਂ ਨੂੰ ਉਭਾਰਨ ਵਾਸਤੇ, ਦੁਸ਼ਟਾਂ/ਅਤਿਆਚਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਘਾਰਨ ਵਾਸਤੇ ਨਿਰੰਕਾਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਦਸ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੋਤਿ ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਰਤੀ ਜਗ ਅੰਤਰਿ

ਇਸੁ ਬਾਣੀ ਤੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਪਾਇਦਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੬੬

ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀ ਖੇਡ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਹੈ। ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਹੀ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਆਤਮਿਕ ਸਤਯ/ਜੋਤਿ ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਰਤੇਗੀ। ਜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹ ਕੇ,

ਤੱਤ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਝ ਕੇ, ਪਰਮਾਰਥ (ਮੋਕਸ਼) ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰੇ। ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ (ਵਾਹਿਗੁਰੂ) ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਅਭਿੰਨ ਹਨ, ਇਕ ਜੋਤਿ ਹਨ। ਇਹ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸੀਆਂ ਨੂੰ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲੇ ਜਹਾਜ਼ ਹਨ। ਜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਨੂੰ ਸ਼ਰਧਾ ਪੂਰਬਕ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਣਗੇ, ਉਹ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕਰ ਜਾਣਗੇ।

ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਸਵਾਮੀ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ (ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ) ਦਸ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ (ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ) ਸ਼ਬਦ, ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ, ਸਭ ਨੂੰ ਓਤ-ਪੋਤ, ਤਾਣੇ-ਪੋਟੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਕ ਰੂਪ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜੇ ਆਪਸ ਵਿਚ ਅਭਿੰਨ ਹਨ, ਅਭੇਦ ਹਨ। ਇਕ ਰੂਪ, ਇਕ ਜੋਤਿ ਹਨ।

ਸੱਚਖੰਡ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਸਮੇਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਚ ਭੂਤਕ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਅੰਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿਚ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

*ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ, ਪੂਰਨ ਹਰਿ ਅਵਤਾਰ।
ਜਗ ਮਗ ਜੋਤਿ ਬਿਰਾਜ ਰਹੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਮਝਾਰ।
ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੈ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ।
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ।
ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਮਾਨੀਓ, ਪ੍ਰਗਟ ਗੁਰਾਂ ਕੀ ਦੇਹ।
ਜੇ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਮਿਲਬੋ ਚਹੇ ਖੋਜ ਸ਼ਬਦ ਮੈ ਲੇਹ।
ਜੇ ਦਰਸਯੋ ਚਹਿ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸੇ ਦਰਸੈ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ।
ਪਵੈ ਸੁਨੈ ਸ੍ਰਾਰਥ ਲਹੈ ਪਰਮਾਰਥ ਕੇ ਪੰਥ।
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਉਭੈ ਜਹਾਜ ਉਦਾਰ।
ਜੇ ਸਰਧਾ ਸੇਵਹੈ ਸੇ ਉਤਰੈ ਭਵ ਪਾਰ।*

ਅਸੀਂ ਉਪਰ 'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚੋਂ ਉਹ ਦੋਹਰੇ ਲਿਖ ਆਏ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਅਰਦਾਸ ਤੋਂ ਉਪਰੰਤ ਸਤਿਕਾਰ ਪੂਰਬਕ ਉਚ ਸ੍ਰਵ ਵਿਚ ਸੁਬਹ-ਸ਼ਾਮ ਬੋਲ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। 'ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼' ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਨੂੰ 'ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਵਾਕ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹੀ ੧੦੬੬' ਕਹਿ ਕੇ ਅੰਕਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਰਿਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਸਮੇਤ ਸਿੱਖੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਨਿਰੂਪਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਗੁਰਤਾ ਬਾਰੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਪੁਰਾਤਨ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ, ਵਿਦਵਾਨਾਂ, ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖਣੇ ਅਵਸ਼ਯਕ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ। ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਲਾ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਕੇਵਲ ਅਜਿਹੇ ਲੇਖਕਾਂ, ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਾਂਗੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਰਹੇ ਹਨ।

੧. ਭੱਟ ਅਤੇ ਪੰਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੀਆਂ ਦੇ ਲੇਖ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੱਟ ਅਤੇ ਪੰਡੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਨ ਦੇ ਤੁਰੰਤ ਲਿਖ ਕੇ ਵਹੀ ਵਿਚ ਦਰਜ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭੱਟ ਬਹੀਆਂ

ਅਤੇ ਪੰਡਾ ਬਹੀਆਂ ਵਿਚ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਰਜ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗੁਰਤਾ ਅਰਪਨ ਬਾਰੇ 'ਭੱਟ ਬਹੀ ਮੁਲਤਾਨੀ ਸਿੰਘੀ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਮਹਲ ਦਸਮਾ ਬੇਟਾ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਜਾ,
ਸੰਮਤ ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਪੈਂਸਨ ਕਾਰਤਿਕ ਮਾਸ ਕੀ ਚਉਥ,
ਸ਼ਕਲ ਪਖੇ ਬੁਧਵਾਰ ਕੇ,
ਦਿਹੁੰ ਦੈਆ ਸਿੰਘ ਸੇ ਬਚਨ ਹੋਆ - 'ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਲੇ ਆਉ।'

ਬਚਨ ਪਾਇ ਦੈਆ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਆਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪਾਂਚ ਪੈਸੇ ਏਕ ਨਲੀਏਰ ਭੇਟ ਕਰਕੇ ਮਥਾ ਟੇਕਾ। ਸਰਬਤਿ ਸੰਗਤਿ ਸੇ ਕਹਾ ਮੇਰਾ ਹੁਕਮ ਹੈ - 'ਮੇਰੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਜਾਨਨਾ, ਜੋ ਸਿੱਖ ਜਾਨੈਗਾ ਤਿਸ ਕੀ ਘਾਲ ਥਾਇ' ਪਏਗੀ। ਗੁਰੂ ਤਿਸਕੀ ਬਾਹੁੜੀ ਕਰੇਗਾ।

ਗੁਰੂ ਕੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ (ਗ੍ਰੰਥ) ਵੀ 'ਭਟਖਰੀ ਲਿਪੀ' ਵਿਚ ਵਹੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

'.....ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੇ ਕਹਾ 'ਭਾਈ ਸਿੱਖਾ! ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਆਈਏ, ਅਸਾਂ ਇਸੇ ਗੁਰਤਾ ਦੇਣਾ ਹੈ, " ਬਚਨ ਪਾਇ ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਲਿਆਇ ਕੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਆ। ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਏਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਲਿਆ ਰਾਖਾ। ਅਰਦਾਸ ਉਪਰੰਤ ਸਤਿਗੁਰ ਜੀ ਗੁਰਤਾ ਦੇਨੇ ਲਾਗੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਾਂਚ ਪੈਸੇ, ਏਕ ਨਲੀਏਰ ਹਾਥ ਮੇ ਲੇ ਕੇ ਚਾਰ ਪਾਈ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਹੋਇਆ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਸੇ ਕਹਾ, ਇਨ੍ਹੇ ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ ਆਗੇ ਟਿਕਾਇ ਦਿਉ। ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਥੀਂ ਬਚਨ ਹੋਆ।

ਆਗਿਆ ਭਈ ਅਕਾਲ ਕੀ ਤਬੈ ਚਲਾਯੋ ਪੰਥ।
ਸਭ ਸਿੱਖਨ ਕੇ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗੁਰੂ ਮਾਨੀਓ ਗ੍ਰੰਥ।

ਛਿੱਬਰ ਬੰਸ ਦਾ ਰਤਨ ਭਾਈ ਚਉਪਾ ਸਿੰਘ, ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਏ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਆਇਆ। ਗੁਰੂ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਖਿਡਾਵਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਣ ਮਿਲਿਆ। ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਾਲਾ ਮਹਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਤਿਆਗ ਸਮੇਂ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ 'ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਹਜੂਰੀ' ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ -

ਪੂਜਾ ਅਕਾਲ ਕੀ, ਪਰਚਾ ਸ਼ਬਦ ਕਾ.....
ਆਗਿਆ ਗ੍ਰੰਥ ਕੀ, ਦੀਦਾਰ ਖਾਲਸੇ ਕਾ।

ਸਰਬ ਲੋਹ ਵੀ ਪੁਰਾਤਨ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਜੋ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ 10-11 ਵਰਸ਼ ਮਗਰੋਂ 1719 ਦੇ ਨੇੜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਾਰੇ ਬੜਾ ਸਪਸ਼ਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ -

ਗੁਰ ਆਪਨ ਪੈ ਖਾਲਸੇ ਦੀਨਾ,
ਦਤਿਯ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਗੁਰ ਗ੍ਰੰਥਾ।

ਬੋਲਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਸ਼ਬਦ ਸੰਭਾਖਨੁ,
ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਕੀਰਤਨ ਸੰਥਾ।
ਗੁਣਨੁਵਾਦ ਪੁਨ ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹਨੁ,
ਉਠਤ ਬੈਠਤ ਸੈਨ ਕਰੰਥਾ।
ਪਾਵਨ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਪ੍ਰਗਟਯੋ,
ਚਾਰ ਬਰਨ ਆਸ਼ਮ ਸੁਭ ਪੰਥਾ।
ਇਨ ਕੇ ਦਰਸ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਦਰਸਨੁ,
ਬੋਲਨੁ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਾ।
ਦ੍ਰਾਦਸ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰ ਏ ਕਹੀਅਤ,
ਦ੍ਰਾਦਸ ਭਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਹਰਿ ਸੰਤਾ।
ਪ੍ਰਤੱਖਯ ਕਾਲ ਪਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਧਣੀ ਛੈ,
ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ ਵਰਤੰਤਾ।
ਦਾਸ ਗੋਬਿੰਦ ਫਤਿਹ ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ,
ਖਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਬਦੰਤਾ।

ਭਾਈ ਦਯਾ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਪਿਆਰੇ) ਨੇ 'ਰਹਿਤਨਾਮੇ' ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਕੇ ਬਚਨ ਸਿਉਂ,
ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਪੰਥ ਮਹਾਨ।
ਗ੍ਰੰਥ ਪੰਥ ਗੁਰ ਮਾਨੀਏ, ਤਾਰੇ ਸਕਲ ਕੁਲਾਨ।

ਸੋ ਸਾਖੀ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ, ਜੋ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਤੋਂ 5-6 ਵਰਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਰਾਮ ਕੰਵਰ ਜੀ ਦੀਆਂ ਸੁਣੀਆਂ ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਕਥਨ ਆਇਆ ਹੈ -

ਦਸ ਅਵਤਾਰ ਗੁਰ ਏਕ ਸਮ ਜੋ ਜਾਨਹੁ ਸੋ ਮੇਰ।
ਏਕਾਦਸ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਜੀ, ਬਾਣੀ ਸਤਿਗੁਰ ਹੇਰ।

ਭਾਈ ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵਡਾਰੂਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਹ ਬੰਸ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਪਦਵੀਆਂ ਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਕੇਸਰ ਸਿੰਘ ਛਿੱਬਰ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਸਵਾਮੀ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਭਾਵੇਂ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਕਈ ਮਹੀਨੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਦਾ ਮਾਮਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਕਰਕੇ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਗ੍ਰੰਥ 'ਬੰਸਾਵਲੀ ਨਾਮਾ-ਦਸਾਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀਆਂ ਕਾ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚ ਗੁਰਤਾ ਗੱਦੀ ਬਾਰੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਪਸ਼ਟਤਾ ਨਾਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ -

'ਗ੍ਰੰਥ ਨਿਵਾਜ਼' ਸਿਖ ਸੰਗਤ ਹੈ ਤੇਰੀ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਹਵਾ?
ਬਚਨ ਕੀਤਾ 'ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ ਗੁਰੂ' ਲੜ ਪਕੜਹੁ ਅਕਾਲ। (੬੫੦)
ਦਸਵਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਗੱਦੀ ਗੁਰਿਆਈ ਦੀ
ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦੇ ਹੈ ਗਇਆ
ਅਜ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗੁਰੂ ਅਸਾਡਾ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਹੈ।
ਸੋਈ ਗਇਆ ਜੋ ਗ੍ਰੰਥੋਂ ਗਇਆ। (੨੬੪)

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਆਗਮਨ

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਚਮਤਕਾਰ)

ਪਦਮ ਭੂਸ਼ਨ-ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਅਗਸਤ ਅੰਕ, ਪੰਨਾ-63)

5. ਸਚਖੰਡ ਤੋਂ ਮਾਤ ਲੋਕ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪਣੇ ਡਾਢੇ ਦਿਆਲੂ ਸੁਭਾਵ ਵਿਚ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ।

ਬਾਝ ਗੁਰੂ ਅੰਧੋਰੁ ਹੈ ਖਹਿ ਖਹਿ ਮਰਦੇ ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਲੋਆ॥
ਵਰਤਿਆ ਪਾਪੁ ਜਗਤੁ ਤੇ ਧਉਲ ਉਡੀਣਾ ਨਿਸਦਿਨੁ ਰੋਆ॥
ਬਾਝ ਦਇਆ ਬਲਹੀਨੁ ਹੋ ਨਿਘਰ ਚਲੈ ਰਸਾਤਲਿ ਟੋਆ॥
ਖੜਾ ਇਕਤੇ ਪੈਰ ਤੇ ਪਾਪੁ ਸੰਗਿ ਬਹੁ ਭਾਰਾ ਹੋਆ॥
ਬੰਮੇ ਕੋਇ ਨ ਸਾਧੁ ਬਿਨੁ ਸਾਧੁ ਨ ਦਿਸੈ ਜਗ ਵਿਚ ਕੋਆ॥
ਧਰਮ ਧਉਲ ਪੁਕਾਰੇ ਤਲੈ ਖੜੋਆ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧/੨੨

ਪਰਜਾ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੜਫਦਾ ਦੇਖ ਕੇ ਦਇਆ ਦੀ ਖਾਣ ਤੇ ਕਰੁਣਾ ਦੀ ਨਿਧੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸਹਾਰ ਨਾ ਸਕੇ, ਇਕ ਦਮ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਣੇ ਸੁਖ ਦਾ ਕੀਹ ਹੈ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਸੈਲ ਕਰਦੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤ ਤੋਂ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਲਿਬੜ ਕੇ ਪਰਲੋਕਾਂ ਵਿਚ ਆਏ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਪਾਉਂਦੇ ਡਿੱਠਾ। ਚਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਧਰਤੀ ਤੇ ਚੱਲ ਕੇ ਮੌਤ ਦੇਈਏ, ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੀਏ, ਜੀਅ ਦਾਨ ਲਾਈਏ ਜੋ ਲੋਕੀਂ ਓਥੇ ਆਪਣਾ ਸਮਾਂ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚ, ਮਾਲ ਧਨ ਇੱਜ਼ਤਾਂ ਦੇ ਬਖੇੜਿਆ ਵਿਚ, ਗੁਆ ਕੇ ਦੁਆਲੀਏ ਹੋ ਕੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿਚ ਆ ਕੇ ਦੁਖ ਨਾ ਪਾਉਣ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿਚ ਸਨ ਕਿ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਜਗਤਾਰ ਜੀ ਕਿਸੇ ਮਿਹਰ ਦੇ ਰੰਗ ਵਿਚ ਹਨ। ਆਪ ਨੇ ਬੜੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਪਿਤਾ ਜੀ ਪਾਸ ਦਿਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਆਨੰਦ ਹੋਏ। ਆਨੰਦ ਕੀ ਹੋਏ ਆਨੰਦ ਤਾਂ ਸਰੂਪ ਹੀ ਉਸੇ ਦਾ ਹੈ। ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਅਭਾਵੀ ਭਾਵ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਸਾਂਈਂ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇ ਹੋਏ ਅੰਕਿਤ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਪਰ ਫੇਰ ਬੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋਈ ਸੋ ਸਾਡੀ ਸਮਝੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਵਿਉਂਤ ਵਿਚ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਐਉਂ ਸਮਝੋ - ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਮਾਨੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ -

ਨਾਨਕ! ਦੁਨੀਆਂ ਕੈਸੀ ਹੋਈ।

ਗੁਰੂ ਜੀ -

ਸਾਲਕੁ ਮਿਤੁ ਨ ਰਹਿਓ ਕੋਈ ॥ ਭਾਈ ਬੰਧੀ ਹੇਤੁ ਚੁਕਾਇਆ ॥
ਦੁਨੀਆ ਕਾਰਣਿ ਦੀਨੁ ਗਵਾਇਆ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੧੦
ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇ ਮੁਹੀ ਖਾਸੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ ॥
ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਬੋਲਿ ਭਉਕਣਾ ਚੁਕਾ ਧਰਮੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੧੨੪੨

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ -

ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਿਨਿ ਬਿਧਿ ਗਤਿ ਹੋਈ ॥ ਅੰਗ - ੧੪੫

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ -

ਇਸ ਪਾਪ ਰੂਪ ਦੈਤ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮਾਰੇਗਾ?

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ -

ਹੈ ਹਜੂਰਿ ਹਾਜਰੁ ਅਰਦਾਸਿ ॥
ਦੁਖੁ ਸੁਖੁ ਸਾਚੁ ਕਰਤੇ ਪ੍ਰਭ ਪਾਸਿ ॥ ਅੰਗ - ੩੫੨

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ -

ਮੰਦਾ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਆਪੇ ਹੀ ਕੀਤਾ ਪਾਵਣਾ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੦

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ -

ਨਦਰਿ ਕਰਹਿ ਤੂ ਤਾਰਹਿ ਤਰੀਐ ਸਚੁ ਦੇਵਹੁ ਦੀਨੁ ਦਇਆਲਾ ॥
ਪ੍ਰਣਵਤਿ ਨਾਨਕੁ ਦਾਸਨਿ ਦਾਸਾ ਤੂ ਸਰਬ ਜੀਆ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਾ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੧੨

ਤੁਝ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਕਿਛੁ ਨ ਹੋਇ ॥
ਤੂ ਕਰਿ ਕਰਿ ਦੇਖਹਿ ਜਾਣਹਿ ਸੋਇ ॥ ੧ ॥
ਕਿਆ ਕਹੀਐ ਕਿਛੁ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਅਹੈ ਸਭ ਤੇਰੀ ਰਜਾਇ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੁ ਤੇਰੈ ਪਾਸਿ ॥
ਕਿਸੁ ਆਗੈ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ ॥ ਅੰਗ - ੧੧੨੫

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ -

ਜਗੁ ਕਰੜਾ ਮਨਮੁਖੁ ਗਵਾਰੁ ॥ ਅੰਗ - ੯੪੩

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁਣ ਕੇ ਐਸੀ ਨਿੰਮਤਾ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨਿਵਾਇਆ ਕਿ ਮਾਨੋ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਉੱਤਰ ਨੂੰ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹੀ ਸਨ ਪਰ ਚੌਥੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਗੋਚਰਾ ਕਰਨੇ ਲਈ ਐਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ -

ਹਉ ਕਾਟਉ ਕਾਟਿ ਬਾਢਿ ਸਿਰੁ ਰਾਖਉ
ਜਿਤੁ ਨਾਨਕੁ ਸੰਤੁ ਚੜਿ ਆਵੈ ॥ ਅੰਗ - ੮੮੧

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ -

ਅੰਤਰਿ ਰਤਨੁ ਪਦਾਰਥੁ ਹਿਤੁ ਕੌ ਦੁਰੈ ਨ ਲਾਲੁ ਪਿਆਰੀ ॥
ਨਾਨਕੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਅਮੋਲਕੁ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੀ ॥
ਅੰਗ - ੧੧੯੮

ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਹੇ ਨਾਨਕ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈਂ ਇਸ ਲਈ ਤੈਨੂੰ ਵਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਉਧਾਰ ਕਰ।

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ -

ਭੂਤ ਭਵਿਖ ਨਾਹੀ ਤੁਮ ਜੈਸੇ ਮੇਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪ੍ਰਾਨ ਅਧਾਰਾ ॥

ਹਰਿ ਕੈ ਨਾਮਿ ਰਤੀ ਸੋਹਾਗਨਿ ਨਾਨਕ ਰਾਮ ਭਤਾਰਾ ॥

ਅੰਗ - ੧੧੯੭

ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਭਾਵ ਦੇ ਵਾਕ ਕਹੇ -

ਸਰਬ ਸੀਲ ਮਮ ਸੀਲੋਂ ਸਰਬ ਪਾਵਨ ਮਮ ਪਾਵਨਹ ॥

ਸਰਬ ਕਰਤਬ ਮਮ ਕਰਤਾ ਨਾਨਕ ਲੇਪ ਛੇਪ ਨ ਲਿਪੁਤੇ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੭

ਹੁਣ ਇਕ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਇਆ। ਜਿਸਨੂੰ 'ਪਰਉਪਕਾਰ' ਕਰਕੇ ਸੱਦੇ ਹਨ, ਪਿਆਰੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਗੋਦੀ ਥੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਵਿਚ ਬਿਠਾਇਆ। ਤਿੰਨ ਜਣੇ ਹੋਰ ਆਏ, ਚੌਹਾਂ ਨੇ ਰਲ ਕੇ ਬਿਬਾਨ ਨੂੰ ਚੁਕਿਆ।

ਜਿਕਰ ਬ੍ਰਿਛਾਂ ਵਿਚੋਂ ਟਾਹਣੀ ਫੁੱਟ ਕੇ ਹਵਾ ਮੀਂਹ ਗੜੇ ਦੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਭੋਗਣ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ, ਪਰ ਬ੍ਰਿਛ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਹੋਈ ਨਿਕਲ ਤੁਰਦੀ ਹੈ; ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸੁਗੰਧੀ ਦੇਵੇ ਤੇ ਫਲ ਖੁਆਵੇ, ਤਿਵੇਂ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨਾਲ ਸਦੀਵ ਮਿਲੇ ਹੋਏ, ਪਰਉਪਕਾਰ ਕਰਨ ਹਿਤ ਉਸ ਤੋਂ ਟਾਹਣੀ ਦੇ ਵਿਛੋੜੇ ਵਾਂਗ ਅਵਿਛੜ-ਵਿਛੋੜੇ ਵਿਚ ਵਿਛੜਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਖੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸਹਾਰਨ ਤੁਰੇ।

ਜਦ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਸਰੂਪ ਦੇ ਮਹਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤਦ ਕੋੜ੍ਹਾਂ ਕੋੜ੍ਹ ਜੜੋਤੀ ਰੂਪ ਵਾਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਿਚ ਬਿਹਬਲ ਹੋਏ ਪਿਆਰ, ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਭਗਤੀ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਜਲ ਪੂਰਤ ਅੱਖਾਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਵਿਛੋੜੇ ਪੁਰ ਸ਼ੋਕ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਮੰਨਣ ਤੇ ਉਪਕਾਰ ਪੁਰ ਆਨੰਦ ਤੇ ਮਿਲਾਪ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੋਏ ਸਦਕੇ ਹੋ ਹੋ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣਾ ਆਪ ਵਾਰ ਰਹੇ ਨਜ਼ਰੀਂ ਪਏ।

ਗੱਲ ਕੀ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਤੁਰੀ ਗਿਆ, ਹੇਠਾਂ-ਹੇਠਾਂ ਹੋਈ ਗਿਆ, ਸੂਖਮ ਮੰਡਲ ਪਿਛੇ ਰਹਿੰਦੇ ਗਏ, ਸਥੂਲਤਾ ਵਧਦੀ ਗਈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਘਟਦਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਟੁਰੀ ਗਿਆ। ਸੰਗੀਤ, ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਤੇ ਆਨੰਦ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਨ। ਹਰ ਲੋਕ, ਹਰ ਖੰਡ, ਹਰ ਟਿਕਾਣੇ ਤੇ ਆਦਰ ਸਤਿਕਾਰ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਜੈਕਾਰੇ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਆਖਰ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਇਸ ਧਰਤੀ ਦੇ ਮਾਨੋ ਹਨ੍ਹੇਰੇ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ। ਚਾਹੇ ਏਥੇ ਚਾਨਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਓਸ ਚਾਨਣੇ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇਥੋਂ ਦਾ ਚਾਨਣਾ ਪਰਛਾਵੇਂ ਜੇਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸੰਸਾ ਫੁਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪਾਪੀਆਂ ਦੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਉੱਚੇ-ਉੱਚੇ ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕਿੱਕੁਰ ਰਹਿਣਾ ਪਸੰਦ ਕਰਨਗੇ। ਭਲਾ ਬਰਫ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਅੱਗ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਕਿਸ ਦਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਦ ਇਸ ਪਾਪੀ ਜੀਵ ਦੇ ਮੱਥੇ ਟੇਕਣੇ ਪੁਰ ਆਪ ਹੱਸੇ ਅਰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਖਸ਼ਿੰਦ ਬੋਲੀ ਬੋਲੇ ਤਦ ਸਮਝ ਵਿਚ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਜੇ ਸੁਖ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਪੀਆਂ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਹੁਣ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਸ਼ਹਿਰ

ਤੋਂ ੩● ਕੋਹ ਪੱਛੋਂ ਨੂੰ ਰਾਇ ਭੋਇੰ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਨਾਮੋਂ ਇਕ ਨਗਰ ਵਲ ਮੁੜਿਆ। ਇਥੇ ਇਕ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਨਾਮੇ ਬੇਦੀ ਘਰਾਣੇ ਦੇ ਰੱਜੇ ਘਰ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪਟਵਾਰੀ ਤੇ ਹਾਕਮ ਦਾ ਮੂੰਹ ਚਿਤ ਲਗਦਾ ਕਾਰਦਾਰ ਤੇ ਮਸਾਹਿਬ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਵਿਚ ਇਕ ਸੁਹਣੇ ਸੁਥਰੇ ਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਦਾਲਾਨ ਅਰਥਾਤ ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਜੀ ਤੇ ਨਾਲ ਦੋ ਇਕ ਸੇਵਕਾਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਮਾਧਾਨ ਲਟ ਲਟ ਬਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਆਪ ਤੋਂ ਆਪ ਭਾਰਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਜਗ ਰਹੇ ਦੀਪਕ ਦਾ ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹਿਸ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਉਸ ਦੀਵਾਨਖਾਨੇ ਵਿਚ ਡਾਢੇ ਮਿੱਠੇ ਗਾਉਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕੰਨੀ ਪੈਣ ਲੱਗੀ ਤੇ ਫੇਰ ਕੁਝ ਸੂਰਤਾਂ ਦੇ ਝਾਂਵਲੇ ਪਏ। ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸੱਭੇ ਬੀਬੀਆਂ ਸਹਿਮ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਚਿਤੋਂ ਸੁਖੀ ਤੇ ਇਕਾਗਰ ਹੋਈਆਂ। ਅਚਰਜਤਾ ਜਿਹੀ ਛਾ ਗਈ ਅਰ ਕੰਨ ਤੇ ਅੱਖ ਲਾ ਕੇ ਉਸ ਅਚਰਜ ਗਤੀ ਦੇ ਸਮਝਣੇ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗੀਆਂ। ਫੇਰ ਕੀ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗੁਪਤ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸੰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਤਪਸੀ ਲੋਕ ਜੋ ਲੁਕੇ ਛਿਪੇ ਤਪਸਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਆਪਣੇ ਸੂਖਮ ਸਰੀਰਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਆ ਜੁੜੇ। ਬੁਹੇ ਵੱਜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਕਿੱਥੋਂ ਲੰਘੀ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਾਰੇ ਜਣੇ ਜਦ ਬੈਠ ਗਏ ਤਦ ਸਭ ਨੇ ਇਕ ਭਜਨ ਗਾਵਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਜ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੁਕਾਂ ਵਿਚ ਹੈ -

ਆਉ ਸਾਜਨ ਸੰਤ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ ॥

ਮਿਲਿ ਗਾਵਹ ਗੁਣ ਅਗਮ ਅਪਾਰੇ ॥

ਗਾਵਤ ਸੁਣਤ ਸਭੇ ਹੀ ਮੁਕਤੇ ਸੇ ਧਿਆਈਐ

ਜਿਨਿ ਹਮ ਕੀਏ ਜੀਉ ॥ ੧ ॥

ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਿਲਬਿਖ ਜਾਵਹਿ ॥

ਮਨਿ ਚਿੰਦੇ ਸੇਈ ਫਲ ਪਾਵਹਿ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਾਹਿਬੁ ਸੇ ਸਚੁ ਸੁਆਮੀ

ਰਿਜਕੁ ਸਭਸੁ ਕਉ ਦੀਏ ਜੀਉ ॥

ਅੰਗ - ੧੦੪

ਜਦ ਇਸ ਭਾਵ ਦਾ ਸੰਗਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਕੋਲੋਂ ਵਧੀਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨਿਹੁਤਾਕੇ 'ਜੀ ਆਇਆਂ' ਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਭਰੇ ਸੁਨਹਿਰੀ ਭਾਵਾਂ ਨਾਲ ਭਰ ਕੇ ਹੱਥ ਜੋੜ ਖੜੋਤੇ। ਇੰਨੇ ਨੂੰ ਅਰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਉਸ ਸੰਤ ਦਰ ਬਾਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਸ਼ੋਭ ਗਿਆ ਅਰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਦਬ ਨਾਲ ਇਸ ਭਾਵ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਗਾਵਿਆਂ -

ਨਉਤਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਦਾ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਅਨਦਿਨੁ ਭਗਤਿ ਸੁਹਾਵੀ ॥

ਮੁਕਤਿ ਭਏ ਗੁਰ ਦਰਸੁ ਦਿਖਾਇਆ ਜੁਗਿ ਜੁਗਿ ਭਗਤਿ ਸੁਭਾਵੀ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੫

ਹੁਣ ਪੁਸ਼ਪ ਬਿਬਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਏ ਦੇਵ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜਸ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ ਅਰ ਐਸਾ ਸੁੰਦਰ ਰਾਗ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਕੌਣ ਉਪਮਾ ਕਹੇ। ਜਿਸ ਮਗਰੋਂ ਸਾਰੇ ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਗਾਵਿਆ, ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਭਾਵ ਕੁਛ ਕੁਛ ਇਸ ਕਥਿਤ ਵਿਚ ਲੱਝਦਾ ਹੈ-

ਸੁਪਨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਚਿਤ੍ਰ ਬਾਨਕ ਬਨੇ ਬਚਿਤ੍ਰ ਪਾਵਨ

ਪਵਿੱਤ੍ਰ ਮਿਤ੍ਰ ਆਜ ਮੇਰੇ ਆਏ ਹੈਂ ॥

ਪਰਮ ਦਿਆਲ ਲਾਲ ਲੋਚਨ ਬਿਸਾਲ ਮੁਖ
ਬਚਨ ਰਸਾਲੁ ਮਧੁ ਮਧੁਰ ਪੀਆਏ ਹੈਂ।
ਸੋਭਤ ਸਿਹਜਾਸਨ ਬਿਲਾਸਨ ਦੈ ਅੰਕਮਾਲ
ਪ੍ਰੇਮ ਰਸ ਬਿਸਮ ਹੁਇ ਸਹਿਜ ਸਮਾਏ ਹੈਂ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਕ ਸੁਣ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬੜੇ
ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸੰਤ ਮੰਡਲੀ ਨੂੰ ਕੁਛ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਦੇਸ਼
ਦਿਤਾ -

ਤਿਸੈ ਸਰੇਵਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀਹੋ ਜਿਸਦੈ ਨਾਉ ਪਲੈ॥
ਐਥੇ ਰਹਹੁ ਸੁਹੇਲਿਆ ਅਗੈ ਨਾਲਿ ਚਲੈ॥
ਘਰੁ ਬੰਧਹੁ ਸਚ ਧਰਮ ਕਾ ਗਡਿ ਬੰਮੁ ਅਹਲੈ॥
ਓਟ ਲੈਹੁ ਨਾਰਾਇਣੈ ਦੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਝਲੈ॥
ਨਾਨਕ ਪਕੜੇ ਚਰਣ ਹਰਿ ਤਿਸੁ ਦਰਗਹ ਮਲੈ॥

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੫/੮

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਕੁਛ ਹੋਰ ਉਚਾਰਿਆ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਸ
ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ -

ਸਾਰੰਗ ਮਹਲਾ ੫ ਸੁਰਦਾਸ
ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ
ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੈ ਹਰਿ ਲੋਕ ॥
ਤਨੁ ਮਨੁ ਅਰਪਿ ਸਰਬਸੁ ਸਭੁ ਅਰਪਿਓ
ਅਨਦ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਝੋਕ ॥ ੧ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਦਰਸਨੁ ਪੇਖਿ ਭਏ ਨਿਰਬਿਖਈ ਪਾਏ ਹੈ ਸਗਲੇ ਥੋਕ ॥
ਆਨ ਬਸਤੁ ਸਿਉ ਕਾਜੁ ਨ ਕਛੁਐ ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ ਅਲੋਕ ॥ ੧ ॥
ਸਿਆਮ ਸੁੰਦਰ ਤਜਿ ਆਨ ਜੁ ਚਾਹਤ ਜਿਉ ਕੁਸਟੀ ਤਨਿ ਜੋਕ ॥
ਸੁਰਦਾਸ ਮਨੁ ਪ੍ਰਭਿ ਹਥਿ ਲੀਨੋ ਦੀਨੋ ਇਹੁ ਪਰਲੋਕ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੫੩

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕੁਛ ਐਸਾ ਭਾਵ ਕਥਨ ਕੀਤਾ -

ਕੀਰਤਿ ਸੂਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਇਕ ਨਾਈ ॥
ਤਹੀ ਨਿਰੰਜਨੁ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ ॥
ਨਿਜ ਘਰਿ ਬਿਆਪਿ ਰਹਿਆ ਨਿਜ ਠਾਈ ॥ ੧ ॥
ਉਸਤਤਿ ਕਰਹਿ ਕੇਤੇ ਮੁਨਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ॥
ਤਨਿ ਮਨਿ ਸੂਚੈ ਸਾਚੁ ਸੁ ਚੀਤਿ ॥
ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਭਜੁ ਨੀਤਾ ਨੀਤਿ ॥

ਅੰਗ - ੨੨੨

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਦੇ ਕਈ ਵਾਕ ਕਹੇ -

ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ ਖੜ ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮ ਪੁਰਖੁ ਮਨਿ ਵੁਠਾ ॥
ਸਭੇ ਕਾਜ ਸੁਹੇਲੜੇ ਥੀਏ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੁਠਾ ॥

ਅੰਗ - ੩੨੨

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਹੁਣ ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ -

ਨਾਨਕੁ ਆਖੈ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ ॥ ਸਿਫਤੀ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥

ਅੰਗ - ੧੪੩

ਕੈਸੀ ਅਸਚਰਜ ਲੀਲਾ ਹੈ। ਸੰਤ ਜਨ ਤਾਂ ਆਪ ਦੀ
ਉੱਚੀ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਐਡੇ ਵੱਡੇ ਹੋ
ਕੇ ਨਿਮਰਤਾ ਭਾਵ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸੁਰ ਦੇ ਲੜ ਫੜਨੇ ਦਾ
ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਬੀ ਗੁਪਤ ਵਰਤਾਰੇ ਦੇ ਜਾਣੂ
ਸਨ। ਝੱਟ ਕੁਛ ਐਸੇ ਭਾਵ ਦੇ ਵਾਕ ਬੋਲੇ -

ਆਪੇ ਪਟੀ ਕਲਮ ਆਪਿ ਉਪਰਿ ਲੇਖੁ ਭਿ ਤੂੰ ॥

ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ ਦੂਜਾ ਕਾਹੇ ਕੂ ॥

ਅੰਗ - ੧੨੯੧

ਗੁਰੂ ਜੀ -

ਭਨਤਿ ਨਾਨਕੁ ਸਭਨਾ ਕਾ ਪਿਰੁ ਏਕੋ ਸੋਇ ॥
ਜਿਸ ਨੋ ਨਦਰਿ ਕਰੇ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਹੋਇ ॥

ਅੰਗ - ੩੫੧

ਤਪੱਸੀਆਂ ਨੇ ਫੇਰ ਐਸੇ ਕੋਈ ਵਾਕ ਕਹੇ -

ਜਿਤੁ ਤੂ ਲਾਇਹਿ ਸਚਿਆ ਤਿਤੁ ਕੋ ਲਗੈ ਨਾਨਕੁ ਗੁਣ ਗਾਈ ॥ ਅੰਗ
- ੧੨੯੧

ਗੁਰੂ ਜੀ -

ਆਪੇ ਬਖਸੇ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ ਨਾਨਕੁ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ॥

ਅੰਗ - ੯੦੮

ਸੰਤਾਂ ਨੇ ਹੁਣ ਆਪਣੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਸੁਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕ
ਗੀਤ ਗਾਂਵਿਆਂ, ਜਿਸ ਵਰਗਾ ਭਾਵ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ
ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿਚ ਅੰਕਿਤ ਹੈ -

ਕੋਟਿ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕੋ ਠਾਕੁਰੁ ਸੁਆਮੀ ਸਰਬ ਜੀਆ ਕਾ ਦਾਤਾ ਰੇ ॥
ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਨਿਤ ਸਾਰਿ ਸਮਾਲੈ ਇਕੁ ਗੁਨੁ ਨਹੀ ਮੂਰਖਿ ਜਾਤਾ ਰੇ ॥
ਹਰਿ ਆਰਾਧਿ ਨ ਜਾਨਾ ਰੇ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਕਰਤਾ ਰੇ ॥
ਹਰਿ ਜੀਉ ਨਾਮੁ ਪਰਿਓ ਰਾਮਦਾਸੁ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਸੁਖ ਸਾਗਰ ਸਰਬ ਘਟਾ ਭਰਪੂਰੀ ਰੇ ॥
ਪੇਖਤ ਸੁਨਤ ਸਦਾ ਹੈ ਸੰਗੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਜਾਨਿਆ ਦੂਰੀ ਰੇ ॥ ੨ ॥
ਹਰਿ ਬਿਅੰਤੁ ਹਉ ਮਿਤਿ ਕਰਿ ਵਰਨਉ

ਕਿਆ ਜਾਨਾ ਹੋਇ ਕੈਸੇ ਰੇ ॥

ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਸਤਿਗੁਰ ਅਪਨੇ ਮੈ ਮੂਰਖ ਦੇਹੁ ਉਪਦੇਸੇ ਰੇ ॥ ੩ ॥
ਮੈ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੇਤਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ ਤਰਿਆ ਰੇ ॥

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਜਿਨ ਸੁਣਿਆ ਪੋਖਿਆ

ਸੇ ਫਿਰਿ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ ॥

ਅੰਗ - ੬੧੨

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਵਿਚ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਤੇ ਨਮਸਕਾਰ
ਕਰਦੇ ਸੰਤ ਜਨ ਅਸੀਸਾਂ ਲੈ ਕੇ ਵਿਦਾ ਹੋਏ, ਉਪਰ ਪੁਸ਼ਪ
ਬਿਬਾਨ ਤੇ ਦੇਵ ਲੋਕ ਵਿਦਾ ਹੋ ਗਏ।

ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਤਲਵੰਡੀ ਨਗਰ ਦੇ ਲੋਕੀ ਸੁੱਤੇ ਪਏ
ਸੀ, ਬਾਹਰ ਬਨ ਦੇ ਵਣ ਨੀਂਦਰਾਂ ਵਿਚ ਸਨ, ਵਗਦੇ ਖੂਹ ਬੀ
ਅਜੇ ਅਡੋਲ ਖੜ੍ਹੇ ਜਾਗੇ ਨਹੀਂ ਸਨ ਤੇ ਤਾਰਿਆਂ ਦੀ ਡਲੂਕ
ਧਰਤੀ ਤੇ ਟਿਕਵੀਂ ਝਲਕ ਰਹੀ ਸੀ। ਰਾਤ-ਚੁਪਾਤੀ ਟੁਰੀ ਗਈ,
ਕੋਈ ਪਹਿਰ ਕੁ ਰਹਿ ਗਈ ਹੋਊ ਤਾਂ ਇਸੇ ਨਗਰ ਵਿਚ ਇਕ
ਪੰਡਤ ਤਾਰਿਆਂ ਵਲ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਨਜ਼ਰ ਪਿਆ। ਕਦੇ ਪੱਤਰੀ
ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਲੇਖਾ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਅਕਾਸ਼ ਵਲ ਤੱਕਦਾ ਤੇ ਕੁਝ
ਵਿਚਾਰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਕਦੇ ਸੋਚ ਵਿਚ ਡੁੱਬ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅੰਦਰੋਂ ਸੁਆਣੀ
ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਦਿਤੀ, "ਪੰਡਿਤ ਜੀ! ਅੱਜ ਐਸ ਵੇਲੇ ਨਛੱਤਰਾਂ
ਨਾਲ ਕੀਹ ਲੰਮੇ ਲੇਖੇ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?"

ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਜ਼ਰਾ ਸੰਭਲੇ ਤੇ ਬੋਲੇ ਮਹਿਤੇ ਕਾਲੂ ਦੇ ਘਰ
ਕਾਕਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਨਛੱਤਰ ਵਿਚਾਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਉਹ
ਤਾਂ ਭਾਗ ਭਰੀਏ ਕੋਈ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਅਵਤਾਰ ਜਾਪਦਾ ਹੈ।

ਮਿਹਰਾਂ ਦੇ ਸਾਂਈਂ ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਆਉਣ
ਤੇ ਜਗਤ ਵੱਲੋਂ।

'ਚਲਦਾ.....!'

ਬਾਲਮ ਸਾਖੀਆਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ

(ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼)

ਡਾ. ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਨੋਟ : ਸਾਖੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਉੱਤਰ ਲਿਖ ਕੇ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਭੇਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੇ ਫੋਟੋ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਵਿਚ ਛਾਪੇ ਜਾਣਗੇ। (ਮੁੱਖ-ਸੰਪਾਦਕ)

11. ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ

ਮਰਦਾਨਾ ਮੁਸਲਮਾਨ ਆਪਣੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਸਮੇਤ ਉਸ ਨਗਰ ਰਾਇ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ (ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ) ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਲਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਘਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਜੰਗਲ ਜਾ ਉਜਾੜ ਵਿਚ ਨਿਕਲ ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ ਸਮਾਧ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਜਾਂਦੇ ਤਾਂ ਘਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਫਿਕਰ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਤੇ ਲੱਭਦੇ ਫਿਰਦੇ। ਫਿਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਾਡਲੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਖਿਡਾਉਣ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨ ਪਰਚਾਉਣ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਾ ਦਿਤਾ। ਮਰਦਾਨੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹਰ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਸੀ।

ਮਰਦਾਨਾ ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹਦੀ ਸੁਰੀਲੀ ਆਵਾਜ਼ ਤੇ ਗਾਉਣ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬਾਲਕ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਉਹਦੇ ਗੀਤ ਸੁਣਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਉਹਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਬਣਾਣ ਵਾਲੇ ਰੱਬ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸੁਣਾ। ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜਦ 'ਪੁਰ ਕੀ ਬਾਣੀ' ਉਚਾਰਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਅਜੇਹਾ ਸਾਥੀ ਤੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਗਿਆ ਕਿ ਮਰਨ ਤਕ ਮੁੜ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਰਿਹਾ ਤੇ ਚਾਰੋਂ ਉਦਾਸੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਮਾਣਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਮਰਦਾਨਾ ਹੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਰਿਹਾ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਵੀ ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨੀਆਂ ਰਿਹਾ ਤੇ ਮੁੜ ਕੇ ਇਹਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿਚੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਰਬਾਬੀ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿਚ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

12. ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਪਿਆਰ

ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਕੇਵਲ ਦੋ ਬੱਚੇ ਹੀ ਸਨ। ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੋਹਾਂ ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਦਾ ਆਪਸ ਵਿਚ ਬੇਹੱਦ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਪੰਜਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭੈਣ ਕੁੜੀਆਂ ਵਿਚ ਖੇਡਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਹੀ ਯਾਦ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਟੱਪੇ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਉਹ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਟੱਪਾ ਬੋਲਦੀ -

"ਆ ਵੀਰਾ ਮੇਰਿਆ ਭੈਣ ਵਾਜਾਂ ਪਈ ਮਾਰੇ।

ਆ ਵੀਰਾ ਸੋਹਣਿਆਂ, ਭੈਣ ਤੈਥੋਂ ਗਈ ਵਾਰੇ।"

ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਬਾਲ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਖਿਡਾਉਂਦੀ ਤੇ ਲਾਡ ਪਿਆਰ ਕਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਬਾਲ ਨਾਨਕ ਤੁਰਨ ਲਗ ਪਏ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਘਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਤੱਕ ਤੁਰ ਜਾਂਦੇ। ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਕਦੇ ਵੀ ਰੋਕਦੀ, ਟੋਕਦੀ ਜਾਂ ਗੁੱਸੇ ਨਾ ਹੁੰਦੀ। ਉਹ ਵੀਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ-ਪਿੱਛੇ ਤੁਰੀ ਰਹਿੰਦੀ। ਜਦ ਵੀਰ ਦਸ ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਭੈਣ ਪੰਦਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ। ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਘਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹਦਾ ਵੀਰ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਤਾਂ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਨੂਰ ਹੈ। ਜਦ ਸੱਚਾ ਸੋਚਾ ਕਰਕੇ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀਹ ਰੁਪਏ ਦਾ ਭੋਜਨ ਛਕਾ ਕੇ ਆਏ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਚਪੇੜਾਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਆ ਕੇ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਿਤਾ ਜੀ ਰੱਬ ਨੂੰ ਕਿਉਂ ਪਏ ਮਾਰਦੇ ਹੋ। ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਭਾਈ ਜੈ ਰਾਮ ਨਾਲ ਹੋ ਗਿਆ ਜੋ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਾਕਮ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਲੋਧੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ। ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਸਹੁਰੇ ਚਲੀ ਗਈ ਪਰ ਵੀਰ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਥੋੜ੍ਹੇ-ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਂਦੀ ਰਹੀ।

13. ਗੁਰੂ ਜੀ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਆ ਗਏ

ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਨੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਜਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਬੁਲਾ ਲੈਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ ਤੇ ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਪਤੀ (ਜੈ ਰਾਮ ਦਾਸ) ਨਾਲ ਵੀ ਸਲਾਹ ਕੀਤੀ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਸੱਚਾ ਪੱਤਰ ਭਿਜਵਾਇਆ। ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੀ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਪਸੰਦ ਆਇਆ। ਉਹ ਭੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਰਾਮ ਜੀ ਇਸ ਰੱਬੀ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਤੇ ਸਾਧਾਰਨ ਬੱਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਉਹ ਹਰ ਗੱਲ ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਲਈ ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਨੇ ਵੀ ਜ਼ੋਰ ਪਾਇਆ, ਤੇ ਅਖੀਰ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਰਾਮ ਜੀ ਆਪਣੇ ਸਪੁੱਤਰ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਭੇਜਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਰਾਏ ਭੋਇ ਦੀ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਚੱਲ ਕੇ ਲਾਹੌਰ ਤੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਠਹਿਰਨ ਪਿੱਛੋਂ, ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਤੇ ਜੈ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਯੁਵਕ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਪਹੁੰਚੇ।

14. ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੋਦੀ ਬਣ ਗਏ

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਲੋਧੀ ਸੀ ਤੇ ਇਹ ਨਗਰ ਉਸਦੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ। ਜੈ ਰਾਮ ਦਾਸ ਜੀ ਦੌਲਤ ਖਾਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਕਾਰਦਾਰ ਸਨ, ਤੇ ਰਾਜ ਵਿਚ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ

ਤੇ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਇਕ ਦਿਨ ਮੌਕਾ ਦੇਖ ਕੇ ਨਵਾਬ ਨੂੰ ਦਸਿਆ ਕਿ ਤਲਵੰਡੀ ਤੋਂ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਦਾ ਵੀਰ ਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਫਾਰਸੀ, ਹਿੰਦੀ ਸਭ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਅਤਿ ਦਿਆਨਤਦਾਰ ਹੈ। ਨਵਾਬ ਦੌਲਤ ਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬੁਲਾਇਆ, ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਉਹ ਇੰਨਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਆਪਣੇ ਭੰਡਾਰ, ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਮੁਖੀ ਮੋਦੀ ਲਾ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਚੰਗੀ ਤਨਖਾਹ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਨਾਲ ਹੀ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚੋਂ ਆਟਾ, ਦਾਲ, ਘਿਓ ਤੇ ਖੰਡ ਆਦਿ ਭੀ ਮੋਦੀ ਲਈ ਰਸਦ ਲਾ ਦਿਤੀ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਹੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦੇ ਮੁਖੀ ਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਲਗ ਗਏ। ਪਹਿਲੇ ਲੱਗੇ ਮੋਦੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਵਤੀਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵਖਰਾ ਸੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਦੂਜਾ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਉਹ ਚੰਗਾ ਮਾਲ ਲਿਆ ਕੇ ਰੱਖਣ ਲਗ ਪਏ। ਤੀਜੀ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਉਹ ਕੋਈ ਵਸਤ ਭੀ ਘਟ ਨਹੀਂ ਤੋਲਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਹੋਰ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਥੇ ਮੁਖੀ ਬਣਨ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਕੋਈ ਗਰੀਬ ਭੁੱਖਾ ਨੰਗਾ ਜਾਂ ਬੇਆਸਰਾ ਆ ਜਾਏ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਉਸ ਤੇ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ 'ਚੋਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਰਸਦ ਵਿਚੋਂ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਦੇਣ, ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਤਨਖਾਹ 'ਚੋਂ ਪੈਸੇ ਦੇ ਦੇਣ। ਸਰਕਾਰੀ ਵਸਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਉਹਨਾਂ ਕਦੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਐਵੇਂ ਮਾਲ ਦੇ ਕੇ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿਤਾ।

ਮੋਦੀ ਬਣ ਕੇ ਵੀ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਕੰਮ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲੇ। ਰੋਜ਼ ਸਵੇਰੇ ਸ਼ਾਮ ਸਤਿਸੰਗ ਲਗਾਉਂਦੇ ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਕਰਦੇ। ਜਦ ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਪਹੁੰਚਦੇ, ਤਾਂ ਉਥੇ ਭੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇਂਦੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਨਾਲ ਵਗਦੀ ਨਦੀ 'ਵੇਈ' ਵਿਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਉਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਵਿਚ ਧਿਆਨ ਲਗਾਈ ਰਖਦੇ। ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਬੈਠੇ ਭੀ ਕਦੇ 'ਧੰਨ ਨਿਰੰਕਾਰ' ਬੋਲਦੇ ਤੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਤੇ ਤੱਕੜੀ ਤੋਲਦਿਆਂ 'ਤੇਰਾ-ਤੇਰਾ' ਦੀ ਧੁਨ ਲਗਾਈ ਰਖਦੇ। ਕੰਮ ਭੀ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਤੇ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਯਾਦ ਵੀ ਹਰ ਵੇਲੇ ਦਿਲ ਤੇ ਜਬਾਨ ਤੇ ਰਹਿੰਦੀ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੱਟ ਸਾਹਿਬ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਵਿਖੇ ਉਹ ਵੱਟੇ ਅਜੇ ਤਕ ਪਏ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤੋਲਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ।

15. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ

ਪੁਰਾਤਨ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਵਿਆਹ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮ ਸਾਖੀ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਆਹ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਆ ਕੇ ਹੋਇਆ। ਪਰ ਸਾਰੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਵਿਆਹ ਬਟਾਲੇ ਵਿਚ ਬੀਬੀ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜੰਝ ਵੀ ਅਨੋਖੀ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸੰਤ ਮਹਾਤਮਾ ਜਾਂਝੀ ਬਣ ਕੇ ਗਏ। ਇਸ ਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਬਟਾਲੇ ਵਿਚ ਉਹ ਕੰਧ ਅਜੇ ਤਕ ਸੰਭਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕੰਧ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜੰਝ ਆ ਕੇ ਉਤਰੀ ਤੇ ਠਹਿਰੀ। ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਲੋਕ ਇਸ ਨੂਰਾਨੀ ਚਿਹਰੇ ਵਾਲੇ ਲਾੜੇ ਨੂੰ ਤੇ ਨਵੀਂ ਕਿਸਮ ਦੀ ਜੰਝ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸਚਰਜ ਹੋਏ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਹਿਤਾ ਕਾਲੂ ਰਾਮ ਜੀ, ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਸ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ ਵਿਆਹ ਲਈ ਮੰਨ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਰ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਚੱਲੀ ਤਾਂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਨੇ ਵਿਆਹ ਲਈ ਹਾਂ ਕਰ ਦਿਤੀ। ਸਗੋਂ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਧਰਮ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਆਖਿਆ।

ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਸੇਹਰਾ ਬੰਦੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਉਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਹਿਸਥ ਜੀਵਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਭੈਣ ਨਾਨਕੀ ਦੇ ਘਰ ਹੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਖਰੇ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲੰਗਰ ਬਣਦਾ ਤੇ ਹਰ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਘਰ ਵਿਚ ਸਵੇਰੇ ਤੇ ਸ਼ਾਮ ਦੋਵੇਂ ਵੇਲੇ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਤੇ ਮਰਦਾਨਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦਾ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੋ ਸਪੁੱਤਰ ਹੋਏ। ਇਕ ਦਾ ਨਾਂ ਬਾਬਾ ਲਖਮੀਦਾਸ ਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਸੀ।

16. ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਜੀ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਵਿਆਹ

ਕੀਰਤਨ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਾਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨਾ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਛੁੱਟੀ ਲੈ ਕੇ ਤਲਵੰਡੀ ਗਿਆ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਤਲਵੰਡੀ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਰਾਏ ਬੁਲਾਰ ਖੁਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵਿਚ ਰੱਬੀ ਰੰਗ ਦੀ ਮੌਜ ਵਿਚ ਹੋ।

ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਧੀ ਜਵਾਨ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਛੇਤੀ ਵਿਆਹ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਪਰ ਘਰ ਵਿਚ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਿਆਹ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਆਖਿਆ ਕਿ ਰੱਬ ਮੇਹਰ ਕਰੇਗਾ। ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਜ ਉਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਕੀਤੀ ਕਿ ਲਾਹੌਰ ਜਾ ਕੇ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਧੀ ਲਈ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਖਰੀਦ ਦਿਓ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਉਹ ਸਾਰਾ ਸਾਮਾਨ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਦੂਰ ਹੋ ਗਈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - ਸਾਖੀ 11. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਕਾਲ ਤੱਕ ਕਿਸਨੇ ਸਾਥ ਨਿਭਾਇਆ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 12. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸਨੇ ਪਛਾਣਿਆ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਧਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਨਹੀਂ, ਰੱਬੀ ਨੂਰ ਹਨ?

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 62 'ਤੇ)

ਰੈਡ ਕਰਾਸ ਦੇ ਪਿਤਾਮਾ : ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ

(295 ਵੀ. ਬਰਸੀ - 18, 19, 20 ਸਤੰਬਰ - ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ)

ਕਰਨੈਲ ਸਿੰਘ, ਐਮ.ਏ

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਸੇਵਕ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰੋਂ ਘਰੋਂ ਵਰੋਸਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਕਾਨ੍ਹ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾ ਨੇ 'ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼' ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਪੇਜ 50 'ਤੇ ਜੋ ਵੇਰਵਾ ਦਿਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ ਦੇ ਸੋਦਰਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਧੰਮਨ ਗੋਤ ਦਾ ਖੱਤਰੀ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ, ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਲੰਗਰ ਲਈ ਜਲ ਢੋਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਇਸਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿਚ ਜ਼ਖਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਭਾਵ ਨਾਲ ਜਲ ਪਿਆ ਕੇ ਅਤੇ ਮਰ੍ਹਮ ਪੱਟੀ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ। ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਨੇ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਸਤੀ ਰੁਮਾਲ ਬਖਸ਼ ਕੇ ਮਹੰਤ ਥਾਪਿਆ। ਇਸ ਦੀ ਗੱਦੀ 'ਤੇ ਸਹਿਜ ਰਾਮ, ਰਾਣਾ ਰਾਮ, ਲਛਮਣ ਰਾਮ, ਨਾਰਾਇਣ ਰਾਮ, ਸਾਹਿਬ ਰਾਮ, ਭੱਦਰ ਰਾਮ, ਸੰਤੋਖ ਰਾਮ, ਅੱਡਣਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਮਹੰਤ ਹੋਏ। ਅੱਡਣ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਮਹਾਂਪ੍ਰਤਾਪੀ ਅਤੇ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਦੀ ਸੰਪਰਦਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੱਡਣਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਸੇਵਾਪੰਥੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੇਵਾਪੰਥੀਆਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਡੇਰਾ ਥਲ (ਸਿੰਧ ਸਾਗਰ ਦੋਆਬੇ) ਵਿਚ ਹੈ।

ਅੱਡਣਸ਼ਾਹੀ ਸਿੱਖ ਸਾਧੂ ਦੀ ਧਰਮ ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪੁਰਾਣੇ ਲਿਖਾਰੀ ਅੱਡਣਸ਼ਾਹੀਆਂ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਿਆਹੀ (ਰੋਸ਼ਨਾਈ) ਵਰਤਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ 'ਅੱਡਣਸ਼ਾਹੀ ਸਿਆਹੀ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ।

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼ ਦੇ ਪੇਜ 224 'ਤੇ ਕਨੈਯਾ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਸੰਗਿਆ ਕੰਸਹਨੈਯਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਅਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਨੈਯਾ ਵੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਨੈਯਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੩੬੫ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਲਾਗੇ ਸਿਆਲਕੋਟ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਸੋਦਰਾ' ਵਿਖੇ ਪਿਤਾ ਭਾਈ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਖੱਤਰੀ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੀ ਕੁੱਖੋਂ ਸੰਮਤ 1705, ਸੰਨ 1648 ਈ: ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਜੀ ਜਰਨੈਲ ਅਮੀਰ ਸਿੰਘ ਮੁਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੈਨੇਜਰ ਸਨ। ਜਗੀਰਾਂ ਮੁੱਲ ਲੈ ਕੇ ਅੱਗੋਂ ਵੇਚਣ ਦਾ ਕੰਮ ਵੀ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਪੂਰਨ

ਪੁਰਖ ਹੈ। ਜਿੰਨਾ ਕੋਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਭਾਉ (ਪ੍ਰੇਮ) ਕਰੇਗਾ, ਓਨਾ ਹੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਰਹੇਗਾ।

ਹੋਰ ਤੇ ਹੋਰ ਇਹ ਆਪ ਵੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜੀਵਨ ਮੁਕਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਗੇ।

ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਐਸੀ ਅਵਸਥਾ ਬਣ ਗਈ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਤਿਸੰਗ ਹੋਵੇ, ਕਥਾ-ਕੀਰਤਨ ਹੋਵੇ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾ ਬੈਠਦੇ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰੈਣ-ਬਸੇਰਾ ਵੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਕਰ ਛੱਡਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਹਰ ਸਮੇਂ ਜੋਬਾਂ ਪੈਸਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰੀ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਜਿੱਥੇ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਨੰਗਾ, ਭੁੱਖਾ, ਗਰੀਬ, ਲੋੜਵੰਦ ਵੇਖਦੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਛੱਡਦੇ ਸਨ। ਜਦ ਘਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰੱਜੇ-ਪੁੱਜੇ ਘਰ ਦਾ ਇਹ ਨੌਨਿਹਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਭਾਰ ਢੋਅ ਕੇ ਇਸ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੀ ਸ਼ਰਮ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ। ਘਰ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਘੂਰਦੇ ਤੇ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ।

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆਂ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ 12 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੀ ਭਗਤ ਨਨੂਆ ਨਾਲ ਭੇਟ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੜਪ ਦੱਸਣ 'ਤੇ ਭਗਤ ਨਨੂਆ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਰਮਪਦ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਧਰੂ ਭਗਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆਂ ਰਾਮ ਸਾਧਨਾ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਵਿਚ ਆ ਗਏ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਬਹੁਤਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਮਿਲ ਸਕੀ। ਭਗਤ ਨਨੂਆ ਜੀ ਸੱਚ-ਖੰਡ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ, ਉਪਰੰਤ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਆ ਗਏ। ਘਰ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਪਿਤਾ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਜੀ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਇਸ ਮਗਰੋਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਤੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਸਾਰਾ ਬੋਝ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ। ਪਰ ਆਪ ਘਰ ਦਾ ਸਭ ਕੁਝ ਤਿਆਗ ਕੇ ਜੰਗਲ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ ਅਤੇ ਭੁੱਖੇ ਭਾਣੇ ਕਈ ਦਿਨ ਜੰਗਲਾਂ ਦੀ ਖਾਕ ਛਾਣਦੇ ਫਿਰਦੇ ਰਹੇ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਭਟਕਣ ਮਗਰੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਾਪ ਇੱਕ ਸਾਧੂ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਸਾਧੂ ਤੋਂ ਪਰਮਪਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਪੁੱਛਿਆ। ਇਕ ਦਿਨ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅੰਨ-ਜਲ ਤਿਆਗ ਕੇ ਬੈਠ, 31 ਦਿਨਾਂ ਬਾਅਦ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਣ ਦੀ ਆਕਾਸ਼ਵਾਣੀ ਹੋਈ। ਭਾਈ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚਣ 'ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਹਿਰਦੇ ਦੀ ਵੇਦਨਾ ਪੂਰੀ ਹੋਈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆਂ ਰਾਮ ਜੀ ਜਦ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਲੈ ਆਏ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੱਥ ਧੋ

ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਿਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਜਦ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਭਰ ਲਿਆਏ ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਨ ਧੋ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਫਿਰ ਇੰਝ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਇਮਤਿਹਾਨ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਜੇ ਅੱਜ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਇੰਝ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹਣਾ ਨਾ ਭਾਉਂਦਾ ਤਾਂ ਉਹ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖ ਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾ ਪਿਲਾ ਸਕਦੇ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾ ਕੋਈ ਉਜਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਗੁੱਸਾ-ਗਿੱਲਾ, ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਵੱਟ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਸਤਿ ਬਚਨ ਕਹਿ ਕੇ ਹੀ ਜਲ ਲਿਆਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲ ਢੋਣ ਦਾ ਚੰਗਾ ਅਭਿਆਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਕਦੇ ਲੰਗਰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ, ਕਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰ ਵਿਚ ਬੈਠੀਆਂ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ (ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ) ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਵੀ ਲੈਂਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਜਲ ਛਕਾਉਣ, ਘੋੜਿਆਂ ਲਈ ਘਾਹ, ਦਾਣਾ, ਲਿੰਦ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਤੇ ਨਹਾਉਣ ਆਦਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਦੇ।

ਸੰਮਤ 1752 (ਸੰਨ 1675 ਈਸਵੀ) ਵਿਚ ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਤੁਹਾਡੀ ਸੇਵਾ ਥਾਇ ਪਈ ਹੈ, ਜਾਉ! ਆਪ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਜਪਾਉ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ, ਸੇਵਾਪੰਥੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਲਾਹੌਰ ਅਤੇ ਪਿਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਜ਼ਿਲਾ ਕੈਮਲਪੁਰ (ਪਾਕਿਸਤਾਨ) ਦੇ ਪਿੰਡ 'ਕਰਵਾ' ਵਿਚ ਸੰਮਤ 1732-33 (ਸੰਨ 1675-76 ਈਸਵੀ) ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਬਣਾਈ। ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਵੱਸਿਆ ਇਹ ਪਿੰਡ ਪਹਾੜਾ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਕੋਹ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਤੈਅ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ ਪਾਣੀ ਲਿਆ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ 'ਤੇ ਰਾਹਗੀਰ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਆਰਾਮ ਅਤੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਾਈ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤਨ, ਮਨ ਅਤੇ ਧਨ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਮਾਈ।

ਦੋ ਸੌ ਮੰਜੇ ਬਿਸਤਰੇ ਆਏ-ਗਏ ਰਾਹੀਆਂ-ਪਾਂਧੀਆਂ ਦੇ ਸੁੱਖ ਆਰਾਮ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਦੋ ਸੌ ਘੜਾ ਪਾਣੀ ਦਾ ਹਰ ਸਮੇਂ ਭਰੇ ਕੇ ਰੱਖਦੇ। ਇੱਥੇ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਮਾਨ, ਸਿੱਖ, ਈਸਾਈ ਸਭ ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਆ ਕੇ ਸੁੱਖ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ। ਇਹ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਬਣ ਗਈ। ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਲਾਹੌਰ ਚਲੇ ਗਏ।

ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਉਪਰੰਤ

ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਗੱਦੀ ਉਤੇ ਬੈਠੇ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਤਾਂ ਨਦਰੀ-ਨਦਰ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਸੇਵਾ 'ਚ ਲੱਗ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਵਲੋਂ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤਰਬੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਉਹ (ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ) ਵੀ ਸ਼ਸਤਰਧਾਰੀ ਹੋ ਗਏ। ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਭਾਈ ਜੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਤੇਗ (ਕ੍ਰਿਪਾਨ) ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਧਾਰਨ (ਪਹਿਨੀ) ਕੀਤੀ ਹੈ? ਤਾਂ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਗ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਫੜੀ ਬਲਕਿ ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਮਾਰਨ ਆਵੇਗਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤੇਗ ਦੇ ਦੇਵਾਂਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਖੋਚਲ ਨਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਰੂਪ ਜਾਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਦੀ ਤਾਹੀਦ ਕੀਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਵੱਲੋਂ 1704 ਈਸਵੀ ਵਿਚ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਜਬਰ, ਜ਼ੁਲਮ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਅਤੇ ਗਰੀਬਾਂ, ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਧਰਮ ਯੁੱਧ ਵਿਚ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਕੇ ਜਲ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਚਮੜੇ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਜਲ ਦੀ ਭਰ ਕੇ ਸਭ ਵਿਚ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਇੱਕ ਜੋਤ ਜਾਣ, ਜਲ ਛਕਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੱਥੋਂ ਕਿਤੇ ਵੀ ਜਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਦੇ, ਜਲ ਛਕਾ ਆਉਂਦੇ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੰਘ ਸੀ, ਭਾਵੇਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦਾ ਸਿਪਾਹੀ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਮਨ ਵਿਚ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਜੋਤ ਸਮਝ ਕੇ ਜਲ ਛਕਾ ਰਹੇ ਸਨ। ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਛਕਾਉਂਦੇ ਵੇਖ, ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਰੋਕਿਆ, ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ! ਇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਨਾ ਛਕਾਉ। ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣੀ-ਅਣਸੁਣੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਬਿਨਾਂ ਵਿਤਕਰੇ ਦੇ ਜਲ ਛਕਾਉਂਦੇ, ਸੇਵਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋਲ ਕੁਝ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਮੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਖਮੀ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਪਰ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਮੁੜ ਜੀਵਿਤ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਕਿ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ। ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆਂਦਾ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ! ਕੀ ਹੁਕਮ ਹੈ?

ਗੁਰੂ ਜੀ : ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ! ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਹੋ?

ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ, ਨਹੀਂ ਜੀ।

ਗੁਰੂ ਜੀ : ਕੀ ਫਿਰ ਕੇਵਲ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜਲ ਛਕਾਉਂਦੇ ਹੋ?

ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਨਿਮਰਤਾ

ਸਹਿਤ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਹਜ਼ੂਰ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪਿਲਾਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿਚ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਦੂਸਰਾ ਕੋਈ ਨਜ਼ਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ

ਜਹਾਂ ਕਹਾਂ ਇਕ ਰੂਪ ਤੁਮਾਰਾ।
ਨਹਿੰ ਦੂਸਰ ਮੈਂ ਕਹੁੰ ਨਿਹਾਰਾ।
ਮੇਂ ਕੇ ਤੇ ਇਮ ਹੀ ਦਿਸ਼ਟਾਵੈ।
ਤੁਮ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਨਦਰ ਨ ਆਵੈ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਰੁੱਤ ੬, ਅੰਸੂ ੧੮, ਪੰਨਾ ੫੭੯੧)

ਤੁਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਪਾਣੀ ਮੰਗਦੇ ਹੋ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦਾ ਹਾਂ।

ਤੈਨੂੰ ਪਿਆ ਪਿਲਾਵਾਂ ਪਾਣੀ
ਸਿਰ ਮੇਰੇ ਦੇ ਸਾਈਂ।
ਤੁਰਕ ਅਤੁਰਕ ਨ ਦਿਸਦਾ ਮੈਨੂੰ
ਤੂੰ ਸਾਰੇ ਦਿਸ ਆਈ।

(ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ)

ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ (ਜੁਬਾਨ) ਤੋਂ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਬੋਲੇ, ਐ ਖਾਲਸਾ ਜੀ! ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਬੋਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਇਹ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਸਾਧ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਚਰਿੱਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਪੂਰਨ ਪੁਰਖ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੇ, ਜੋ ਕਰੇ, ਜਿੱਥੇ ਕਰੇ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਕਰਨ ਦਿਉ। ਇਸ ਸਾਧ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਬੜੀ ਉੱਚੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾ ਕੇ ਮਲੂਮ ਦੀ ਡੱਬੀ ਤੇ ਪੱਟੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਥੇ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਖਮਾਂ 'ਤੇ ਮਲੂਮ ਪੱਟੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵੀ ਕਰਿਆ ਕਰੋ।

ਹੱਸੇ ਤੇ ਗਲ ਲਾਇਆ ਪਿਆਰਾ
ਡੱਬੀ ਹੱਥ ਫੜਾਈ।
ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਲੂਮ ਵੀ ਰੱਖੀਂ
ਲੋੜ ਪਈ ਤੇ ਲਾਈਂ।

(ਕਲਗੀਧਰ ਚਮਤਕਾਰ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਘਾਲ-ਕਮਾਈ 'ਤੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਦਸਤੀ ਰੁਮਾਲ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀਆਂ ਦਾ ਮੂੰਹ ਵੀ ਸਾਫ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰਨਾ।

ਸੁਨ ਕਲਗੀਧਰ ਮਨ ਮਦ ਠਾਨਾ।
ਹੋਇ ਤੁਸਟ ਕਰ ਦਯੋ ਮਹਾਨਾ।
ਨਿਜ ਕਰ ਕਾ ਰੁਮਾਲ ਬਖਸੀਓ।
ਰਿਧ ਸਿਧ ਦੈ ਪੂਰਨ ਕੀਓ। (ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗਿਆਨੀ ਗਿਆਨ ਸਿੰਘ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ 'ਤੇ ਮਿਹਰਾਂ, ਬਖਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਫੁਰਮਾਨ ਕੀਤਾ। ਭਾਈ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੀ ਘਾਲ (ਸੇਵਾ) ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਦਰਗਾਹ ਵਿਚ ਥਾਂਇ ਪਈ ਹੈ। ਆਪ ਨਾਮ ਜਪੋ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਪਾਵੋ। ਆਪ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਸਿਖਾਉ। ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗੀ। ਤੇਰੇ ਨਾਂ 'ਤੇ 'ਸੇਵਾ ਪੰਥੀ'

ਸੰਪਰਦਾ ਚੱਲੇਗੀ, ਜੋ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਦੁੱਤੀ ਸ਼ਾਖਾ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇਹ ਭੀ ਅਪਨੇ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੈ।
ਬਹੁਤ ਲੋਕਨ ਕੀ ਕੁਮਤਿ ਬਿਨਾਸੈ।
ਸੁਨਿ ਪ੍ਰਭੂ ਤੇ ਸਭਿ ਸਿੰਘ ਅਨੰਦੇ।
ਦੈਤ ਹਤੀ ਲਹਿ ਬ੍ਰਹਮ ਅਨੰਦੇ।

ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰੁੱਤ ੬ ਅੰਸੂ ੧੯, ਪੰਨਾ ੫੭੯੩)

ਇਸ ਸ਼ਾਖਾ/ਸੰਪਰਦਾ ਵਿਚ ਮਹਾਨ ਤਪੱਸਵੀ, ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ, ਸੰਤ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼, ਜਤੀ-ਸਤੀ-ਤਪੀ ਹੋਣਗੇ। ਗੁਰੂ ਸਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਗ-ਸੰਗ ਰਹੇਗਾ।

ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜਦੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰਵਾਨਾ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿੰਡ 'ਕਹਵਾ' ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਖੀਰਲੇ 10 ਕੁ ਸਾਲ ਪਿੰਡ ਹੀ ਬਤਾਏ। ਪਿੰਡ ਕਹਵਾ ਵਿਚ ਥਾਂ-ਥਾਂ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਸਹਿਜ ਅਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਦੇ ਪੁਤਲੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸੇਵਾ-ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸ਼ੌਕ ਸੀ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਣ ਤੱਕ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸੁਣਦੇ ਸਨ।

ਇਕ ਦਿਨ ਆਪ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕੁਝ ਢਿੱਲਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਨਿਤਨੇਮ ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਬਾਣੀਆਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਕੇ ਸਮਾਧੀ ਲਾਈ। ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ-ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਸੋਚਦੇ ਵਿਖੇ 20 ਸਤੰਬਰ ਸੰਨ 1718 ਈਸਵੀ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸੰਮਤ 1775 ਬਿਕਰਮੀ ਨੂੰ 70 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਬਤੀਤ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਅਭੇਦ ਹੋ ਗਏ।

ਰੈਂਡਕਰਾਸ ਦਾ ਅਸਲੀ ਪਿਤਾਮਾ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਨਾ ਇੰਡੀਅਨ ਰੈਂਡਕਰਾਸ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦਾ ਨਾਂ ਬਦਲ ਕੇ 'ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਸੰਸਥਾ' ਰੱਖ ਦਿਤਾ ਜਾਏ। ਜੇਕਰ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਵਾਚਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਇਸ ਸਮਾਜ-ਸੇਵੀ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਅਸਲੀ ਪਿਤਾਮਾ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹਿ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਕੋਈ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਮਨੁੱਖੀ ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੇ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਾਰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਭਾਈ ਕਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੇ ਨਾਂ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ ਸਤਰਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਨੇ ਦੇਖੇ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਸਿਹਤ ਕੇਂਦਰ ਰੱਖੇ ਜਾਣ।

ਸੇਵਾ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਅਮਨਦੂਤ, ਮਾਨਵਵਾਦੀ, ਸਮਦਰਸ਼ੀ, ਸਾਂਝੀਵਾਲਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤ, ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਰਾਮ ਜੀ ਦੀ 295ਵੀਂ ਬਰਸੀ 18, 19, ਤੇ 20 ਸਤੰਬਰ ਸਮੁੱਚੇ ਪੰਥ ਵੱਲੋਂ ਬੜੀ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਮਨਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ

(ਗੁਰਗੱਦੀ ਦਿਵਸ - 18 ਸਤੰਬਰ 2013)

ਪ੍ਰਿੰ. ਹਰਿਭਜਨ ਸਿੰਘ

ਲਹਣੇ ਦੀ ਫੇਰਾਈਐ ਨਾਨਕਾ ਦੇਹੀ ਖਟੀਐ ॥
ਜੋਤਿ ਓਹਾ ਜੁਗਤਿ ਸਾਇ ਸਹਿ ਕਾਇਆ ਫੇਰਿ ਪਲਟੀਐ ॥
ਝਲੈ ਸੁ ਛੁਤੁ ਨਿਰੰਜਨੀ ਮਲਿ ਤਖਤੁ ਬੈਠਾ ਗੁਰ ਹਟੀਐ ॥
ਕਰਹਿ ਜਿ ਗੁਰ ਫੁਰਮਾਇਆ ਸਿਲ ਜੋਗੁ ਅਲੁਣੀ ਚਟੀਐ ॥
ਲੰਗਰੁ ਚਲੈ ਗੁਰ ਸਬਦਿ ਹਰਿ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਖਟੀਐ ॥
ਖਰਚੇ ਦਿਤਿ ਖਸੰਮ ਦੀ ਆਪ ਖਰਦੀ ਖੈਰਿ ਦਬਟੀਐ ॥
ਹੋਵੈ ਸਿਫਤਿ ਖਸੰਮ ਦੀ ਨੂਰੁ ਅਰਸਹੁ ਕੁਰਸਹੁ ਝਟੀਐ ॥
ਤੁਧੁ ਡਿਠੇ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ਮਲੁ ਜਨਮ ਜਨਮ ਦੀ ਕਟੀਐ ॥
ਸਚੁ ਜਿ ਗੁਰਿ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਿਉ ਏਦੁ ਬੋਲਹੁ ਹਟੀਐ ॥
ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਉਲੁ ਨ ਪਾਲਿਓ ਕਰਿ ਪੀਰਹੁ ਕੰਨ ਮੁਰਟੀਐ ॥
ਦਿਲਿ ਖੋਟੈ ਆਕੀ ਫਿਰਨਿ ਬੰਨੁ ਭਾਰੁ ਉਚਾਇਨਿ ਛੁਟੀਐ ॥
ਜਿਨਿ ਆਖੀ ਸੋਈ ਕਰੇ ਜਿਨਿ ਕੀਤੀ ਤਿਨੈ ਥਟੀਐ ॥
ਕਉਣੁ ਹਾਰੇ ਕਿਨਿ ਉਵਟੀਐ ॥ ਅੰਗ - ੯੬੭

ਜੀਵਨ ਝਲਕ - ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ

ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਿਆ - ਵਿਸਾਖ ਵਦੀ 1 (5 ਵਿਸਾਖ) ਸੰਮਤ 1561 ਮੁਤਾਬਿਕ 31 ਮਾਰਚ, 1504 ਸੰਨ ਈਸਵੀ।

ਜਨਮ ਨਗਰੀ - ਮਤੇ ਦੀ ਸਰਾਂ (ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ)

ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ - ਪਿਤਾ ਬਾਬਾ ਫੇਰੂਮਲ, ਮਾਤਾ - ਦਇਆ ਕੌਰ।

ਵਿਆਹ - ਸ੍ਰੀ ਦੇਵੀ ਚੰਦ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ, ਸ੍ਰੀ ਖੀਵੀ ਜੀ ਨਾਲ, ਪਿੰਡ ਸੰਘਰ (ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨੇੜੇ) ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਸੰਤਾਨ - ਸ੍ਰੀ ਦਾਸੂ ਜੀ, ਸ੍ਰੀ ਦਾਤੂ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਤੇ ਬੀਬੀ ਅਣੋਖੀ ਜੀ।

ਗੁਰੂ ਮਿਲਾਪ - ਸੰਮਤ 1589, ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿਚ (1532 ਈ.)

ਗੁਰਿਆਈ ਮਿਲੀ - ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਹਾੜ ਵਦੀ 13 (17 ਹਾੜ) ਸੰਮਤ 1596 (1539)

ਗੁਰਤਾ ਦਾ ਕੰਮ ਸੰਭਾਲਿਆ - ਫੱਗਣ ਵਦੀ 5, ਸੰਮਤ 1596 (1539 ਈ.)

ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾਏ - ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ, ਚੇਤ ਸੁਦੀ 4 (3 ਵਿਸਾਖ) ਸੰ: 1609

ਜੀਵਨੀ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਵੀ-ਭਗਤ ਤੇ ਇਕ ਧਾਰਮਕ ਭਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਨੇਕ ਇਨਸਾਨ ਸਨ। ਜਦ ਇਕ ਦਿਨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਭਾਈ ਜੋਧ (ਖਡੂਰ ਵਾਸੀ) ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਮਈ ਬਾਣੀ ਕੰਨੀ ਪਈ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅੰਤਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਲਈ ਡਾਢੀ ਖਿੱਚ ਪਈ। ਜਦ ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਗ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੇਵੀ ਭਗਤਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਲੈ ਕੇ ਜਵਾਲਾਮੁਖੀ ਨੂੰ ਤੁਰੇ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਅਪੜੇ ਤਾਂ ਸਾਥੀਆਂ ਦਾ ਡੇਰਾ ਬਾਹਰ ਲਵਾ ਕੇ, ਆਪ ਘੋੜੀ ਉਤੇ ਚੜ੍ਹ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਲ ਹੋ ਤੁਰੇ। ਅੱਗੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਗੁਰੂ ਜੀ

ਹੀ ਮਿਲ ਪਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਥਹੁ ਪਤਾ ਪੁੱਛਿਆ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਬੜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, ਆ ਪੁਰਖਾ, ਮੇਰੇ ਮਗਰ ਮਗਰ ਘੋੜੀ ਲਈ ਆ। ਮੈਂ ਵੀ ਉਧਰ ਹੀ ਜਾਣਾ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਪੁੱਜ ਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕਿੱਲੇ ਨਾਲ ਘੋੜੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਆਪ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਸਨ ਉੱਤੇ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਜਦ ਇਹ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਉਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਮੇਰੀ ਘੋੜੀ ਦੇ ਅੱਗੇ-ਅੱਗੇ ਪੈਦਲ ਸੈਨੂੰ ਲਿਆਏ ਹਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੈਰਾਗ ਵਿਚ ਆਏ ਤੇ ਚਰਨੀਂ ਢਹਿ ਕੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਅੱਗੋਂ ਪਿਆਰ-ਭਰਪੂਰ ਦਿਲਾਸਾ ਦਿਤਾ, ਸਿਰ ਉਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਤੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂ ਨੇ ਨਾਮ ਪਤਾ ਆਦਿ ਪੁੱਛਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਵਾਹ ਵਾਹ, ਪੁਰਖਾ! ਵਾਹ ਵਾਹ! ਤੇਰਾ ਨਾਉਂ ਲਹਿਣਾ ਹੈ। ਸੋ ਤੂੰ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਅਸਾਂ ਤੇਰਾ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਚੰਗਾ ਹੋਇਆ ਜੋ ਆਪਣਾ ਲਹਿਣਾ ਲੈਣ ਲਈ ਤੂੰ ਆਪ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹੈਂ।

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਜੀ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਅੰਦਰ ਠੰਢਾਂ ਵਰਤ ਗਈਆਂ ਤੇ ਭਟਕਣ ਮੁੱਕ ਗਈ। ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਹ ਜੇ ਚਾਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਦੇਵੀ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਚਲੇ ਜਾਣ। ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਤੁਰ ਗਏ, ਪਰੰਤੂ ਆਪ ਜੀ ਟਿਕ ਗਏ ਸੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ, ਗੁਰੂ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ। ਉਹ ਹੁਣ ਨਾਮ ਜਪਣ ਤੇ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਮੇਵਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਗਾਡੀ-ਰਾਹ ਪੈ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਰਬਾਰੇ ਜਿਵੇਂ ਪੂਰਨ ਤੌਰ ਉਤੇ ਆਪਾ ਸਮਰਪਣ ਕਰਕੇ ਘਾਲ ਕਮਾਈ ਘਾਲੀ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਿਸਾਲ ਆਪ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਸਮੇਂ ਹੀ ਇਹ ਸੰਕੋਤ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਸਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੀ ਮਹਾਨ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਹੀ ਨਿਭਾਉਣੀ ਹੈ। ਪਰੰਤੂ ਫੇਰ ਵੀ ਸ੍ਰੀ ਚੰਦ ਤੇ ਲਖਮੀ ਚੰਦ (ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ) ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਅਤੇ ਸੰਗਤਾਂ ਉਤੇ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਤੇ ਹੱਕ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਲਈ, ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਇੱਕ ਪਰਤਾਵੇ ਲੈਣੇ ਵੀ ਯੋਗ ਜਾਤੇ, ਜੋ ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਉਂ ਅੰਕਿਤ ਹਨ -

1. ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਗਤੀ ਵੇਖ ਕੇ ਭਾਈ ਭਗੀਰਥ ਜੀ, ਭਾਈ ਅਜਿੱਤਾ ਜੀ ਤੇ ਭਾਈ ਸਧਾਰਨ ਜੀ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਰੀਝ ਉਪਜੀ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਤੇ ਰਾਵੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਲਈ ਜਾਇਆ ਕਰਨ। ਪੁੱਤ੍ਰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਹੀ ਅਤਿ ਠੱਕੇ ਤੇ ਠੰਡ ਦੇ ਕਾਰਨ ਉਹ ਚਾਰੇ ਹੀ ਉਥੋਂ ਪਰਤ ਆਏ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਸਤਰ ਹਿੱਕ ਨਾਲ ਲਾਈ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਉੱਤੇ ਕਿ ਉਹ ਇਤਨੀ ਠੰਢ ਵਿਚ ਕਿਉਂ, ਬਾਕੀਆਂ ਸਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿਤਾ, ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਸੇਵਕ, ਖਸਮ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਕਿਵੇਂ ਤੇ ਕਿੱਥੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਇੱਕ ਚਾਕਰ ਤਾਂ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿਚ ਚਾਕਰੀ ਕਰਦਾ ਹੀ ਸੋਭਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਤਾਂ ਫੁਰਮਾਨ ਹੈ -

ਚਾਕਰ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲੈ ਖਸਮੈ ਭਾਇ ॥ ਅੰਗ - ੪੨੪

2. ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤੇ ਢੱਠੀ ਕੰਧ ਉਸਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਤੇ ਹੋਰ ਉੱਘੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਨਾਂ ਲੈ ਲੈ ਯਾਦ ਕੀਤਾ; ਪੁੰਡੂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਕੰਮ ਤੁਰੰਤ ਠੰਡ ਤੇ ਠੱਕੇ ਵਿਚ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਹਸ ਨਾ ਧਾਰਿਆ। ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕੰਧ ਢਾਹ ਢਾਹ ਕੇ ਚੌਥੀ ਵੇਰ ਉਸਾਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੇਵਕ ਤਾਂ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁਕਮ ਮੰਨ ਕੇ ਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਹੁਕਮ ਦੀ ਯੋਗਤਾ, ਅਯੋਗਤਾ ਵੇਖਣਾ ਨਹੀਂ।

3. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂਹ ਕਰਨ ਉਤੇ ਅੱਧੀ ਰਾਤੀਂ ਬਸਤਰ ਧੋਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ।

4. ਕਹੇਂ ਦੇ ਛੰਨੇ ਨੂੰ ਇਕ ਚਿੱਕੜ ਦੇ ਡੁੰਘੇ ਚਲ੍ਹੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢਣੋਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਜਦ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿਤੀ ਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਇਸ਼ਾਰਾ ਮਿਲਦਿਆਂ ਹੀ ਸਣ ਕਪੜੀਂ ਉਸ ਵਿਚ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਬਰਤਨ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆਏ।

5. ਇਕ ਵੇਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਬੜਾ ਡਰਾਉਣਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਲਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਾਂਗਲੀਆਂ ਵਾਂਗ ਪਾਟੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਪੜੇ ਪਹਿਨ ਲਏ। ਕੁਝ ਸੇਵਕ ਤਾਂ ਇਹ ਦਾਨਿਕ ਰੂਪ ਵੇਖ ਕੇ ਹੀ ਘਬਰਾ ਗਏ, ਕੁਝ ਕਰੜੇ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਵਾਪਸ ਪਰਤ ਗਏ। ਕੁਝ ਖਿਲਰੇ ਰੂਪਿਆਂ ਪੈਸਿਆਂ ਤੇ ਮੋਹਰਾਂ ਨਾਲ ਝੋਲੀਆਂ ਭਰ ਕੇ ਮੁੜ ਗਏ। ਆਖਰ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਸਿੱਖ ਰਹਿ ਗਏ।

ਅੱਗੇ ਗਏ ਤਾਂ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ ਨਾਲ ਢਕਿਆ, ਬਦਬੂ ਛੱਡਦਾ, ਇਕ ਮੁਰਦਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਦੂਜੇ ਦੋਵੇਂ ਸਿੱਖ ਤਾਂ ਨੌਕ-ਮੂੰਹ ਵੱਟਦੇ ਪਿਛਾਂਹ ਹਟ ਗਏ, ਪਰੰਤੂ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਮੁਰਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠ ਗਏ ਤੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਹਜ਼ੂਰ ਕਿਹੜੇ ਪਾਸਿਓਂ ਖਾਵਾਂ। ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਵਿਚਕਾਰੋਂ। ਸ੍ਰੀ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੇ ਜਦ ਚਾਦਰ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਦਰ ਹੇਠ ਕੋਈ ਮੁਰਦਾ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਆਖਰ ਭਾਈ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨੂੰ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯੋਗ ਜਾਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਤੇ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 14 ਜੂਨ 1539 ਨੂੰ ਪੰਜ ਪੈਸੇ ਤੇ ਨਰੋਲ ਰੱਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿਤਾ। ਗੱਦੀ ਦਾ ਤਿਲਕ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੇ ਲਾਇਆ। ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ -

ਬਾਪਿਆ ਲਹਿਣਾ ਜੀਵਦੇ,

ਗੁਰਿਆਈ ਸਿਰ ਛੁੜ ਫਿਰਾਇਆ।

ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਮਿਲਾਇ ਕੇ,

ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਰੂਪ ਵਟਾਇਆ।

ਲਖ ਨ ਕੋਈ ਸਕਈ, ਆਚਰਜੇ ਆਚਰਜ ਕਰਾਇਆ।

ਕਾਇਆ ਪਲਟ ਸਰੂਪ ਬਣਾਇਆ॥

(ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, ਵਾਰ ੧)

ਹੋਰ ਉਗਾਹੀ ਇਉਂ ਹੈ -

ਗੁਰਿ ਚੇਲੇ ਰਹਿ ਰਾਸਿ ਕੀਈ, ਨਾਨਕ ਸਲਾਮਤਿ ਥੀਵਦੈ।

ਸਹਿ ਟਿੱਕਾ ਚਿਤੋਸੁ ਜੀਵਦੈ। ਅੰਗ - ੯੬੬

ਭਾਵ - ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ

(ਜੀਵਦਿਆਂ) ਹੀ ਚੇਲੇ (ਭਾਈ ਲਹਿਣੇ ਜੀ) ਨੂੰ ਰਹਿਰਾਸ ਕੀਤੀ, ਭਾਵ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਮਾਲਕ ਨੇ ਜੀਵਦਿਆਂ ਹੀ ਤਿਲਕ ਤੇ ਗੱਦੀ ਦੇ ਦਿਤੀ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਆਗਿਆ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾਇਆ। ਏਥੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਿਤਾਂਤ ਲਿਖਵਾਇਆ। ਇਥੇ ਹੀ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਦਾ ਭਜਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹਮਾਯੂੰ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਆਇਆ ਸੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਬਾਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਖੇਡਾਂ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ। ਜਦ ਉਹ ਘੋੜੇ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਵਲ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਨਾ ਦਿਤਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਾਦਰੀ ਸਮਝ ਕੇ ਜਦ ਕੋਧਾਤੁਰ ਹੋ ਕੇ ਤਲਵਾਰ ਸੂਟਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਸ਼ਾਂਤ-ਚਿੱਤ ਮੁਸਕਰਾ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਜਿਹੜੀ ਤਲਵਾਰ ਫਕੀਰਾਂ ਉਤੇ ਸੂਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ ਇਹ ਸ਼ੇਰ ਸ਼ਾਹ ਸੂਰੀ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਸੀ? ਹਮਾਯੂੰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੁੱਲ ਮੰਨ ਕੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਅਦਬ ਨਾਲ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅਸੀਰਵਾਦ ਦਿਤੀ ਅਤੇ ਸੱਚ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ - ਖਡੂਰੋਂ ਤਿੰਨ ਕੁ ਕੋਹ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਜੀਵਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਲਈ ਰੋਜ਼ ਦਹੀਂ ਤੇ ਖਿਚੜੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਉਤੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਉਸ ਦੀ ਧੀ, ਜਵਾਈ ਨੇ ਆਪਣੇ ਜ਼ਿੰਮੇ ਲੈ ਲਈ। ਇਕ ਦਿਨ ਦਹੀਂ ਤੇ ਖਿਚੜੀ ਲੈ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਵੱਡੀ ਹਨੇਰੀ ਝੁੱਲ ਪਈ। ਜਵਾਈ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਹਨੇਰੀ ਹੱਟ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਇਹ ਵਸਤਾਂ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕੇ। ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਇਆ। ਪਰੰਤੂ ਉਸ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਦਹੀਂ ਤੇ ਖਿਚੜੀ ਨਾ ਖਾਧੀ। ਜਦ ਜਵਾਈ ਨੇ ਨਿਮਰਤਾ ਸਹਿਤ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫੁਰਮਾਇਆ, ਬੱਚੀ, ਕਾਦਰ ਵਲੋਂ ਕੁਦਰਤ ਜਿਵੇਂ ਵਰਤਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿਚ ਹੀ ਭਲਾ ਮੰਨੋ। ਕੀ ਪਤਾ, ਇਹ ਹਨੇਰੀ ਕਿਸੇ ਦੇ ਭਲੇ ਵਿਚ ਵੀ ਵਗ ਰਹੀ ਹੋਵੇ? ਇਸ ਤੇ ਸਭ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰੱਬ ਦੀ ਰਜ਼ਾ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਕੀਤਾ।

ਕਸਰਤ -

ਮਨ ਤੇ ਤਨ ਦਾ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਬਲਵਾਨ ਮਨ ਦਾ ਤਨ ਵੀ ਬਲਵਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਲਵਾਨ ਤੇ ਅਰੰਗ ਤਨ ਵਿਚ ਮਨ ਵੀ ਤਕੜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਕਸਰਤ ਲਈ ਮਲ-ਅਖਾੜਾ ਰਚਿਆ, ਓਥੇ ਆਪ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਘਿਆਲੀ ਖੀਰ ਬਣਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਹੱਥੀਂ ਆਪ ਵੀ ਵਰਤਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਾਕ ਵੀ ਹੈ -

ਬਲਵੰਡ, ਖੀਵੀ ਨੇਕ ਜਨ, ਜਿਸੁ ਬਹੁਤੀ ਛਾਉਂ ਪੜ੍ਹਾਲੀ॥

ਲੰਗਰ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ, ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੀਰਿ ਘਿਆਲੀ॥

(ਰਾਮਕਲੀ ਕੀ ਵਾਰ)

(ਭਾਵ - ਹੇ ਬਲਵੰਡ, ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਨੇਕ ਸੀਰਤ ਪਤਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਿੱਖਾਂ ਸੇਵਕਾਂ ਉਤੇ ਛਾਂ ਬੜੀ ਸੰਘਣੀ ਹੈ (ਵੱਡਾ ਸਹਾਰਾ ਹੈ)। ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਲੰਗਰ ਵਿਚ ਘਿਉ ਵਾਲੀ ਖੀਰ ਵਰਤਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।)

(ਬਾਕੀ ਪੰਨਾ 63 'ਤੇ)

ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਪੂਰ ਸਹਿਜ ਮਾਰਗ ਭਾਗ - ੨ (PATH OF FIRE AND LIGHT) Vol. II

ਡਾ. ਸਵਾਮੀ ਰਾਮ ਜੀ
ਅਨੁਵਾਦਕ ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਮਲਹੋਤਰਾ

ਅਧਿਆਇ ਪੰਜਵਾਂ

ਸੰਬੰਧ

ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਜਾਣੇ ਅਣਜਾਣੇ ਤੁਹਾਡੀ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਕੁਝ ਹਟ ਕੇ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਅਸਧਾਰਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਕੁੰਡਲਨੀ ਜਾਗ੍ਰਤ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਾਧਕ ਕੁੰਡਲਨੀ ਵਿਚ ਰੁੱਚੀ ਰਖਦੇ ਹਨ - ਆਤਮਕ ਸ਼ਕਤੀ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਨਹੀਂ, ਜਾਣਦੇ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਫੇਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਾਂਗੇ, ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਬਾਰੇ ਦਸਾਂਗੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਲੋੜ ਹੈ ਇਹ ਜਾਨਣ ਦੀ, ਸਮਝਣ ਦੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਸਖਸ਼ੀਅਤ, ਆਪਣੇ ਵਿਅਕਤੀਤੁ ਦੇ ਚੇਤਨ ਪੱਖ ਨੂੰ ਜਾਣੋ, ਸਮਝੋ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਪੱਖ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਔਕੜਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋ।

ਇਹ ਕਦੀ ਨਹੀਂ ਸੋਚੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿ ਕੇ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਲੋੜ ਹੈ ਅਭਿਆਸ ਦੀ, ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਲੋੜ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਸਮਾਯੋਜਨ ਕਰਨ ਦੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਜਿਹੜੇ ਆਪਣੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿਚ ਨਿਯਮਬੱਧ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਬਹੁਤ ਰੁਖੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੜੇ ਖਰਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਏਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਵੀ ਤੰਗ ਕਰਕੇ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ, ਸਮਾਯੋਜਨ ਕਰਕੇ ਜਾਗ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ, ਇਥੇ ਹੀ ਰਹਿੰਦਿਆਂ। ਲੋੜ ਹੈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਦੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਨਿਸ਼ਚੇ ਦੀ।

ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਲਈ ਬਹੁਤ ਆਲੋਚਕ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦੀ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕਦੀ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਦੂਸਰਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤਾ ਚੰਗਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸੋਚਣਾ ਅਧਿਆਤਮਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਠੀਕ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਉਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

'ਆਤਮ ਮਾਰਗ' ਤੇ ਕੋਈ ਈਰਖਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਜੇਕਰ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਤਸ਼ਾਹ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਸਾਥੀ ਤੋਂ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ ਵਧੇਰੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਹੈ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਹੋਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਬਣੋ, ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ ਵਧੇਰੇ ਅਧਿਆਤਮਕ ਹੈ ਉਸ ਕਰਕੇ ਬੁਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਹ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੁਹਾਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ

ਵਿਚ ਨਿਖੇਧੀ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਨਾ ਆਉਣ ਦਿਓ।

ਇਕ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ - ਸੱਚ - ਜਿਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿਚ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਸੱਚ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਕਦੀ ਵੀ ਉਹ ਸੱਚ ਨਾ ਬੋਲੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਦੂਸਰੇ ਦਾ ਦਿਲ ਦੁਖੀ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚੇ। ਜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸੱਚ ਬੋਲਣ 'ਤੇ ਇਹ ਕੁਝ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੋਗ ਵਿਗਿਆਨ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਸੱਚ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਿਆਰ ਤੇ ਸੱਚ ਦਾ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਪਿਆਰ ਤੋਂ ਸੱਚ ਸੱਖਣਾ ਹੈ, ਇਕ ਖੋਖਲਾ ਅਨੁਭਵ ਹੈ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪੁਸਤਕ ਪਿਆਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ, ਕੇਵਲ ਯੋਗ ਹੀ ਦਸਦਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ - ਅਹਿੰਸਾ, ਭਾਵ ਮਾਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਣੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ।

ਸੋ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਣੀ ਕਿਸੇ ਤੇ ਅਨਿਆ ਨਾ ਕਰੋ, ਅਤਿਆਚਾਰ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸਭ ਤੋਂ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ। ਇਸ ਸਭ ਕੁਝ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਘਰ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਿਆਰੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ, ਉਸ ਨਾਲ ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਵਿਆਹ ਕਰਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ ਕਸਮਾਂ ਖਾਧੀਆਂ ਸੀ, ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗਾ ਮਿੱਤਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਆਪਾ ਸਾਝਾਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਸਭ ਕੁਝ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਸੋ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਭਿਆਸ ਕਰੋ ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਖ ਨਾ ਦਿਓ, ਉਸ ਤੇ ਕੋਈ ਅਤਿਆਚਾਰ ਨਾ ਕਰੋ, ਉਸ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਪਹੁੰਚਾਓ। ਉਸ ਨਾਲ ਬਦਸਲੂਕੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਹ ਹੀ ਸੱਚੇ ਪਿਆਰ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰੋ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ, ਅਨਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ, ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਓਗੇ, ਬਦਸਲੂਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ, ਇਹ ਹੀ ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਡਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਦੀ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਰੋਗੇ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਤੁਹਾਡਾ ਸਾਥੀ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਮਝ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਹਾਡੀ ਸਥਿਰਤਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ, ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਕਲਪ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਗਲਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਾ ਬਣਾਓ। ਕਦੀ ਵੀ ਇਹ ਨਾ ਕਰੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਵਾਰੀ ਤੁਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਬਣੋ, ਇਸ

ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਕੋਈ ਠੀਕ ਨਹੀਂ।

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਸੁੱਖ ਨਹੀਂ ਮਾਣਦੇ। ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼, ਕੋਈ ਮਨੁੱਖ ਐਨਾ ਸਮਰੱਥ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਕਰ ਸਕੇ। ਤੁਹਾਡਾ ਪਿਆਰ, ਤੁਹਾਡੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸੁਖ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਉਸ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਸੁਖ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਕਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਖਤਮ ਨਾ ਕਰੋ।

ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਬੰਧ ਆਪਸ ਵਿਚ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਇਕ ਹੀ ਹਨ, ਜੀਵਨ ਤੇ ਸਬੰਧ, ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਹੋ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਸਬੰਧੀ ਹੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਕੁਝ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਆਸ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਉਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹੋ, ਕੁਝ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਰਖਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਹੀ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਝ ਹੀ ਸਬੰਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਾਂਝ ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੁੰਦੀ। ਜਦੋਂ ਸਬੰਧ ਇਕ ਤਰਫਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸੰਤੁਲਨ ਵਿਗੜ ਜਾਵੇ, ਬਹੁਤ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਤੰਗ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।

ਤੁਸੀਂ ਸਬੰਧਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਜੀ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਸਬੰਧ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ, ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੋ ਸਬੰਧ ਅਤਿ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋ, ਪਾਦਰੀ ਹੋ, ਤਿਆਗੀ ਹੋ, ਘਰ-ਬਾਰ ਵਾਲੇ ਹੋ, ਸੰਸਾਰਕ ਹੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ। ਜੀਵਨ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਨਾਮ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਹੈ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਸ ਆਏ ਹਾਂ ਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਵਹਾਰ ਤੋਂ ਨਹੀਂ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਭਿਵਿਅਕਤ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕ ਮਿਸਾਲ ਬਣ ਜਾਓ, ਤੁਸੀਂ ਉਪਕਾਰੀ, ਉਪਯੋਗੀ ਬਣ ਸਕੋ। ਕਦੀ ਵੀ ਇਹ ਨਾ ਸੋਚੋ ਕਿ ਦੂਸਰਾ ਅਭਿਆਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ, ਤੁਸੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਦੂਸਰਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾ ਕਰੋ, ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਭਾਗ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ ਕਿ ਬਾਹਰੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਅਭਿਵਿਅਕਤਤਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।

ਵਾਸਤਵ ਵਿਚ ਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਸਿਖਿਆ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਤ ਅਵੱਸ਼ਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਚੱਜਾ ਗਿਆਨ ਸੰਚਾਰ ਨਾ ਕਰਨ, ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅੰਤ ਤੱਕ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਹਾਲਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਕੋਈ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ, ਨਾ ਫਿਲੋਸਫੀ, ਨਾ ਕੋਈ ਚਕਿਤਸਾ ਕਿਉਂਕਿ ਬਹੁਤ ਛੋਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਹੀ ਗਲਤ ਬੀਜ, ਬੀਜ ਦਿਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੇ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਸ਼ਟ ਕਰਕੇ ਆਖੋ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਖਸ਼ਕ ਹੋ, ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਸਿਖਦੇ ਹੋ, ਮੱਖਲ ਕਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹੋ, ਹਾਸਾ ਸਿਖਦੇ ਹੋ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਕਿੰਨੀ ਕੁਦਰਤੀ ਹੈ, ਕਿੰਨੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਹੈ, ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਉਛਲਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀਆਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲਵਾਨ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਰੇਤ ਦੇ ਘਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਹਾਡੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ, ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੀ, ਗਿਆਨ ਦੀ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹਨ ਬੇਹੱਦ ਖੁਸ਼ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲੋਂ ਚੰਗੇ ਹਨ, ਬਹੁਤ ਪੱਖੋਂ ਚੰਗੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਉਲਟ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਖੋ, ਤੁਸੀਂ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਕਿੰਨੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਹੋ, ਕਿੰਨਾਂ ਮੋਹ ਹੈ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਤੁਸੀਂ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਪਰ ਇਹ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਿਆਰ ਨਹੀਂ ਇਹ ਸੁਆਰਥ ਹੈ, ਮੋਹ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹੋ, ਮੋਹ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਲੈਂਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਦੇਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ, ਦੇਣ ਤੇ ਲੈਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਅੰਤਰ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਦੇਣਾ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਕੇਵਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮੰਗਤੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘਾ ਮੋਹ ਹੈ ਉਹ ਦੂਸਰਿਆਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁੱਖ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਦਿਲ ਨਾਲ ਵੰਡਦੇ ਹਨ, ਦੂਸਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝਾਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਿਆਰ ਤੇ ਮੋਹ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਅੰਤਰ ਹੈ।

ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਆਸਾ ਰਖਦੇ ਹੋ, ਉਮੀਦਾਂ ਰਖਦੇ ਹੋ। ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਤੁਸੀਂ ਰਚਿਆ ਹੈ ਸੰਸਾਰ ਜਿਹੜਾ ਹੈ ਰੱਬੀ ਸੰਸਾਰ। ਜਿਹੜਾ ਸੰਸਾਰ ਤੁਸੀਂ ਰਚਿਆ ਹੈ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤੁਹਾਡੇ ਮਾਤਾ, ਪਿਤਾ, ਭੈਣ ਭਰਾ ਹੋਰ ਰਿਸ਼ਤੇ।

ਤੁਹਾਡਾ ਸਿਰਜਿਆ ਸੰਸਾਰ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਭੂਤਕਾਲ ਵਿਚ ਤੁਸੀਂ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਆਸ ਰਖਦੇ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪਣੇ ਨੂੰ ਠੀਕ ਰੱਖੋ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਾ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕਰੇ। ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਖ ਹੋ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ, ਗਿਆਨ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਆਸ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪ੍ਰਭੂ ਆ ਕੇ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰੇ, ਉਹ ਹੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਹੱਲ ਲੱਭੇ। ਇਹੋ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਨਾਲ, ਪਤੀ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲੋਂ ਉਹ ਆਸ ਰਖਦੇ ਹੋ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ।

ਸਿਹਤ ਵਿਗਿਆਨ

ਵੈਦ ਮੇਘ ਨਾਥ ਸਿੰਘ (ਫਫੜੇ ਭਾਈਕੇ ਵਾਲੇ)

ਮੋਬਾਈਲ ਨੰ. 98156-07803

ਅਨਾਰ - ਅਨਾਰ ਨੂੰ ਸਭ ਲੋਕ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਾਗਾਂ ਵਿਚ, ਜੰਗਲਾਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਖੱਟਾ, ਮਿੱਠਾ ਤੇ ਖੱਟ ਮਿੱਠਾ। ਖੱਟ ਮਿੱਠਾ ਨੂੰ ਹਿੰਦੀ ਵਿਚ ਦਾੜ੍ਹਮ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿਚ pomegranate ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਨਾਰ ਦਾ ਬੂਟਾ ਦਸ ਫੁੱਟ ਤੋਂ ਵੀਹ ਫੁੱਟ ਤੱਕ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕਾਂ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।

ਅਨਾਰ ਦੇ ਗੁਣ - ਮਿੱਠਾ ਅਨਾਰ ਤ੍ਰਿਦੋਸ਼ (ਵਾਤ, ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ) ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਤੂ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦਸਤ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਯਾਦਦਾਸਤ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਭੁੱਖ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਦਿਲ ਦੇ ਰੋਗ, ਮੂੰਹ ਦੇ ਰੋਗ, ਗਲੇ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿਚ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

ਖੱਟਾ ਅਨਾਰ - ਖੂਨ ਵਿਚ ਗਰਮੀ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਤ, ਕਫ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ।

ਖੱਟਾ ਮਿੱਠਾ ਅਨਾਰ - ਭੁੱਖ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਵਾਤ ਪਿੱਤ, ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ।

ਅਨਾਰ ਦਾਣਾ - (ਕੱਚੇ ਬੀਜ ਸੁਕਾਏ ਹੋਏ) ਅਗਨੀ ਦੀਪਣ, ਭੁੱਖ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ।

ਅਨਾਰ ਦਾ ਛਿਲਕਾ - ਗਰਮੀ ਨਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਕਬਜ਼ ਕਾਰਕ, ਖੂਨ ਦੇ ਦਸਤ ਅਤੇ ਖਾਂਸੀ ਵਾਸਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ।

ਕੱਚਾ ਫਲ - ਪਾਚਕ, ਪੋਸ਼ਟਿਕ, ਧਾਤੂ ਵਰਧਕ, ਪਿੱਤ ਕਾਰ, ਵਮੁਣ (ਉਲਟੀ) ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਅਨਾਰ ਦੇ ਪੱਤੇ - ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ, ਨਕਸੀਰ, ਦਸਤਾਂ ਵਿਚ ਖੂਨ ਆਉਣਾ, ਰਕਤ ਪ੍ਰਦਰ (ਪੈੜਾ) ਗਰਭ ਰੋਧਕ ਹੈ। ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਮਲਣ ਨਾਲ ਜਲੁਣ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਖੂਨ ਦੇ ਦਸਤਾਂ ਲਈ - ਅਨਾਰ ਨੂੰ ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ ਕੁੱਟ ਕੇ ਪਾਣੀ ਨਿਚੋੜ ਲਵੋ। ਦਿਨ ਵਿਚ ਸੁਭਾ-ਸ਼ਾਮ ਪੀਣ ਨਾਲ ਖੂਨ ਦੇ ਦਸਤ ਠੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਖੁਰਾਕ 30 ਤੋਂ 50 ਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ।

ਗਰਭ ਸਰਾਫ ਜਾਂ ਪਾਤ ਲਈ - ਅਨਾਰ ਦੇ ਪੱਤੇ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਪਾਣੀ 10 ਤੋਲੇ ਪਾ ਕੇ ਰਗੜ ਕੇ, ਪੁਣ ਕੇ ਪਿਲਾਵੋ। ਬਾਕੀ ਪੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਪੇਡੂ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰੋ। ਗਰਭ ਸਰਾਫਪਾਤ ਰੁਕ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਨਕਸੀਰ - ਖੱਟੇ ਮਿੱਠੇ ਅਨਾਰ ਦਾ ਰਸ 10 ਤੋਲੇ, ਮਿਸਰੀ ਦੇ ਤੋਲੇ ਮਿਲਾ ਕੇ ਰੋਜ਼ ਦੁਪਹਿਰੇ ਪੀਵੋ, ਨਕਸੀਰ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਅਨਾਰ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ, ਘਾਹ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਬਰਾਬਰ ਲਵੋ, ਸੁੰਘਣ ਨਾਲ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਗੰਜ ਵਾਸਤੇ - ਅਨਾਰ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਇੱਕ ਕਿਲੋ,

ਅਨਾਰ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸੌ ਗ੍ਰਾਮ ਰਗੜ ਕੇ ਚਟਨੀ ਕਰੋ, ਸਰੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਅੱਧਾ ਕਿਲੋ ਵਿਚ ਸਿੱਧ ਕਰੋ। ਇਹ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਤੇਲ ਗੰਜ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੇ ਲਾਵੋ, ਵਾਲ ਉੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਕਿੱਲ, ਛਾਈਆਂ ਵੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸ਼ਰਬਤ ਅਨਾਰ - ਖੱਟਾ ਮਿੱਠਾ ਅਨਾਰ, ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਰਸ ਇੱਕ ਕਿਲੋ, ਮਿਸਰੀ ਤਿੰਨ ਸੌ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾ ਕੇ ਛਾਣਨੀ ਕਰੋ, ਖੁਰਾਕ ਛੇ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਦਸ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਕੇ ਪਿਲਾਵੋ, ਮਿਹਦੇ ਦੀ ਜਲੁਣ, ਘਬਰਾਹਟ, ਪਿਆਸ, ਉਲਟੀ ਆਦਿ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੈ।

ਅਨਾਰ ਦੀ ਸਾਧਾਰਨ ਮਾਤਰਾ - ਖੱਟਾ ਜਾਂ ਮਿੱਠਾ ਅਨਾਰ ਦਾ ਰਸ 10 ਤੋਂ 20 ਤੋਲੇ ਮਿੱਠੇ ਅਨਾਰ ਦਾ ਰਸ ਦੋ ਤੋਂ ਪੰਜ ਤੋਲੇ ਬਰਾਬਰ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾ ਕੇ, ਅਨਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ, ਛਿੱਲ ਦਾ ਚੂਰਣ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੋ ਗ੍ਰਾਮ ਕਾੜ੍ਹੇ ਵਾਸਤੇ ਛੇ ਤੋਂ ਦਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੱਕ।

ਨੋਟ - ਤੰਦੁਰਸਤ ਰਹਿਣ ਲਈ ਆਯੁਰਵੈਦਿਕ ਗਿਆਨ ਭੰਡਾਰ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹੋ। ਲੇਖਕ ਵੈਦ ਮੇਘਨਾਥ ਸਿੰਘ। ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਬੂਟਿਆਂ ਵਾਲੀ ਮੇਘ ਹਰਬਲ ਚਾਹ ਪੀਓ।

(ਪੰਨਾ 53 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 13. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਕਿਸ ਪਾਸ ਠਹਿਰੇ ਸੀ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 14. ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਲੋਧੀ ਦਾ ਹਾਕਮ ਕੌਣ ਸੀ?

ਮੋਦੀਖਾਨੇ ਵਿਚ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦਿਆਂ ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਿੱਥੋਂ ਕਰਦੇ ਸੀ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 15. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਦਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਲਿਖੋ?

ਪ੍ਰਸ਼ਨ - 16. ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਦੀ ਧੀ ਦੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਵੇਂ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ?

ਸਾਖੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦਿਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਠੀਕ ਉੱਤਰ ਭੇਜਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ -

1. ਖੁਸ਼ਵੰਤ ਕੌਰ ਪਿੰਡ ਹਰੀਪੁਰ ਝੁੰਗੀਆਂ ਘਨੌਰ (ਪਟਿਆਲਾ)

2. ਕਰਨਵੀਰ ਸਿੰਘ ਸਪੁੱਤਰ ਸ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡੀ ਖਰੜ।

3. ਰਤਨ ਕੌਰ ਸਪੁੱਤਰੀ ਸ. ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਸੂਹਾ (ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ)

4. ਚੇਤਨ ਜੋਤ ਸਿੰਘ ਦੀਮਾਨ ਪੰਚਕੁਲਾ।

(ਪੰਨਾ 59 ਦੀ ਬਾਕੀ)

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵਨਾਥ ਤਪੇ ਦੇ ਭੜਕਾਏ ਤੇ ਕੁਰਾਹੇ ਪਾਏ ਹੋਏ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਇਹ ਮੰਗ ਕਿ ਗੁਰੂ ਜੀ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਤੇ ਬਾਹਰ ਚਲੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਰਸ਼ ਪੈ ਜਾਵੇ, ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਖੜੂਰੋਂ ਖਾਨਰਜ਼ਾਦੇ ਆ ਟਿਕੇ। ਤਪੇ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪੋਲ ਖੁਲ੍ਹ ਜਾਣ ਅਤੇ ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਣ ਉਤੇ ਜਦ ਸੰਗਤਾਂ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਕੇ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਤਾਂ ਦਿਆਲੂ ਤੇ ਨਿਰਮਾਨਤਾ ਦੇ ਪੁੰਜ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸਭ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਤੇ ਸਤਿਕਾਰ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਵਾਪਸ ਖੜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਟਿਕੇ।

ਆਖਰ, ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਵੇਖ ਕੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ, ਗੁਰੂ ਥਾਪ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਗੁਰਿਆਈ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਵਾਇਆ ਅਤੇ ਓਸੇ ਦਿਨ ਹੀ ਜੋਤੀ ਜੋਤ ਸਮਾ ਗਏ।

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮ, ਸ਼ਰਧਾ, ਸਿਦਕ, ਸੇਵਾ, ਨਿਡਰਤਾ, ਨਿਰਵੈਰਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਨਤਾ ਆਦਿ ਦੈਵੀ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਪੁੰਜ ਸਨ। ਇਹੀ ਗੁਣ ਪ੍ਰਭੂ ਲੋਕਾਂ ਵਲੋਂ ਰੱਬੀ ਰਾਹ ਉਤੇ ਤੁਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਅਮਰ, ਅਮੁੱਕ ਤੇ ਅਮੁੱਲ ਰਾਸ, ਪੂੰਜੀ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ।

ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ

ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਐਤਵਾਰ ਬਡਮਾਜਰਾ ਬਲੌਂਗੀ ਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਐਤਵਾਰ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ।

ਸਮਾਂ - 12.00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ ।

ਸੰਗਰਾਂਦ - 16 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਸੋਮਵਾਰ (ਸਮਾਂ ਸਵੇਰੇ 5.30 ਵਜੇ ਤੋਂ 8.30 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - 19 ਸਤੰਬਰ, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ (ਸਮਾਂ - ਦੁਪਹਿਰ 12.00 ਤੋਂ 4.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ - ਹਰੇਕ ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੁਰਦਵਾਰਾ ਈਸ਼ਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ - ਨਿਰਮਲ ਡੇਰਾ ਹਿਰਦਾਪੁਰ ਖੇੜੀ (ਨੇੜੇ ਬਿੰਦਰਖ)

(ਸਮਾਂ - ਸ਼ਾਮ 6.00 ਤੋਂ ਰਾਤ 12.00 ਵਜੇ ਤੱਕ)

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੋਂ

ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ - ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ - ਮਹੀਨਾ ਸਤੰਬਰ 2013

ਮਿਤੀ	ਸਮਾਂ	ਸਥਾਨ
01-09-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਬਲੌਂਗੀ (ਐਤਵਾਰ)
02-09-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਉਤਮ ਨਗਰ, ਨੇੜੇ ਕਿੱਛਾ (ਉਤਰਾਂਚਲ)
03-09-2013	" " " " "	" " " " "
04-09-2013	" " " " "	" " " " "
08-09-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਐਤਵਾਰ)
09-09-2013	ਰਾਤ 07.00 ਤੋਂ 10.30	ਭਿੱਖੀਵਿੰਡ (ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ)
10-09-2013	" " " " "	" " " " "
11-09-2013	" " " " "	" " " " "
12-09-2013	ਰਾਤ 07.00 ਤੋਂ 10.30	ਖਰੜ, ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ
13-09-2013	" " " " "	" " " " "
14-09-2013	" " " " "	" " " " "
15-09-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਐਤਵਾਰ)
18-09-2013	ਰਾਤ 07.00 ਤੋਂ 10.30	ਡੇਰਾਬਸੀ, ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ
19-09-2013	" " " " "	" " " " "
20-09-2013	" " " " "	" " " " "
19-09-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਪੂਰਨਮਾਸ਼ੀ)
21-09-2013	ਰਾਤ 07.00 ਤੋਂ 10.30	ਮੋਰਿੰਡਾ, ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ
22-09-2013	" " " " "	" " " " "
23-09-2013	" " " " "	" " " " "
26-09-2013	ਰਾਤ 07.00 ਤੋਂ 10.30	ਰੋਪੜ, ਅਨਾਜ ਮੰਡੀ (ਗੁ. ਭੱਠਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ)
27-09-2013	" " " " "	" " " " "
28-09-2013	" " " " "	" " " " "
29-09-2013	ਦਿਨੇ 12.00 ਤੋਂ 4.00	ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ (ਐਤਵਾਰ)

ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰੱਸਟ

ਦੇ ਬਾਨੀ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਲੋਂ ਲਿਖਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਜੋ ਕਿ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਉਪਲਬਧ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਹਿੰਦੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ	ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਮ	ਪੰਜਾਬੀ	ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ
1. ਸੁਰਤਿ ਸਬਦ ਮਾਰਗ	50/-	70/-	150/-	30. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਸਾਧ ਕੀ ਬਾਣੀ	80/-	
2. ਕਿਵ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਪਾਲ	40/-	35/-	70/-	31. ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਪਰਸੀਐ	50/-	
3. ਬਾਤ ਅਗੰਮ ਕੀ -ਸੰਤ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ	155/-	235/-	270/-	32. ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ.....I	100/-	
4. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੧	30/-	35/-	80/-	33. ਅਨੰਦਮਈ ਜੀਵਨ ਜਾਚ	50/-	
5. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੨	60/-	65/-	80/-	34. ਪੱਤਰਕਾਰ ਦੇ ਪੁਸ਼ਨ?	25/-	
6. ਕਿਵ ਸਚਿਆਰਾ ਹੋਈਐ -੩	100/-	100/-	110/-	ਮਹਾਪੁਰਸ਼ਾਂ ਵਲੋਂ ਉਤਰ	50/-	
7. ਹੋਵੈ ਅਨੰਦ ਘਣਾ	25/-	30/-	70/-	35. ਅਨੁਭਵੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	35/-	
8. ਚਉਥੈ ਪਹਰਿ ਸਬਾਹ ਕੈ	55/-	60/-	70/-	36. ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਮੁਨੀਆਂ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨ	130/-	200/
9. ਸੁਰਤਿਆਂ ਉਪਜੈ ਚਉ	40/-	40/-	70/-	37. ਅੰਦਰਲੀ ਖੋਜ	135/-	
10. ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ	50/-	50/-	10/-	38. ਸਿਮਰਤ ਕਹਾਂ ਨਹੀਂ	35/-	
11. ਸਰਬ ਪ੍ਰਿਅ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ	10/-	10/-	10/-	39. ਰੂਹਾਨੀ ਪ੍ਰਵਚਨ	150/-	
12. ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਫੁਹਾਰ	10/-	10/-	80/-	41. 'ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਜੁਗਤੀਆਂ'	160/-	
13. ਅਗੰਮ ਅਗੋਚਰ ਦਾ ਮਾਰਗ	60/-	70/-	80/-	42. 'ਮਾਨੁੱਖ ਤਨ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ'	30/-	
14. ਪੁਰਾਤਨ ਟੀਕਾ - ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ	10/-	15/-	20/-	43. 'ਯੋਗਾ ਉਪਰ ਲੈਕਚਰ',	30/-	
15. ਅਮਰ ਜੋਤਾਂ	15/-	15/-	20/-	44. 'ਕਰਮ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ' :-	300/-	
1੬. ਹਿਮਾਲੀਆ ਦੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗ ਨਿਵਾਸ	100/-	100/-	100/-	45. ਜੀਵਨ ਜੁਗਤਿ	60/-	
18. ਅਮਰ ਗਾਥਾ	100/-	100/-	100/-	46. ਮਾਰਗ ਚੋਣ	50/-	
19. ਧਰਮ ਯੁਧ ਕੇ ਚਾਇ	50/-			47. ਮਨੋਭਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਵਰਤੋਂ		
20. ਪਵਿਤਰ ਪੈਂਡਾ	25/-					
21. ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ	10/-	10/-	10/-			
22. ਵੈਸਾਖੀ	10/-	10/-	10/-			
23. ਰਾਜ ਯੋਗ	40/-					
24. ਸਾਜਨ ਚਲੇ ਪਿਆਰਿਆ	10/-	10/-	10/-			
25. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-1	90/-	90/-	90/-			
26. ਅਥਿਨਾਸੀ ਜੋਤ ਭਾਗ-2	90/-	90/-	90/-			
27. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ -1	60/-	60/-	60/-			
28. ਰੂਹਾਨੀ ਗੁਲਦਸਤਾ - 2	60/-	60/-	60/-			
29. ਸੰਤ ਤੁਮਾਰੇ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰੀਤਮ	50/-	50/-	50/-			

ਉਪਰੋਕਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਆਪ ਜੀ ਮਨੀਆਰਡਰ,ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ ਰਾਹੀਂ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜਾਂ ਟਰਸਟ ਦੇ ਅਕਾਉਂਟ ਵਿੱਚ ਸਿੱਧੀ ਮਾਇਆ ਜਮਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਮੋਬਾਇਲ ਨੰਬਰ **9417214391, 9592009106, 9417214379** ਤੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ।

Bank Name : Oriental Bank Of Commerce
A/c No. 11962011005435 A/c Name . VGRMCT/Atam Marg
Rtgs/Netf Ifsc Code: ORBC0101196

Our Address: VGRMCT, Gurdwara Ishar Parkash, Ratwara Sahib,
(Near Chandigarh) P.o. Mullanpur Garibdas,
Teh. Kharar, Distt. Ajjgarh (Mohali) 140901, Pb. India

ਸੰਤ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਮੈਮੋਰੀਅਲ ਹਸਪਤਾਲ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ 'ਮੈਡੀਕਲ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕੇਂਦਰ'

ਸਮਾਂ : ਸਵੇਰੇ 9.00 ਤੋਂ 3.00 ਤੱਕ (ਸੋਮਵਾਰ ਤੋਂ ਸ਼ਨਿੱਚਰਵਾਰ), ਸਵੇਰੇ 10.00 ਤੋਂ 1.00 ਤੱਕ (ਐਤਵਾਰ)
ਫੋਨ ਨੰ: 0160-2255007, 8872485694, Email : atammarg1@yahoo.co.in

ਡਾ. ਦਾ ਨਾਮ	ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਦਿਨ
1. ਡਾ. ਸੁਖਦੇਵ ਕੌਰ ਗਰੇਵਾਲ	ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਸੋਮਵਾਰ
2. ਡਾ. ਕਨਵਲਜੀਤ ਕੌਰ ਚਹਿਲ	ਕੈਂਸਰ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ /ਐਮ.ਐਸ	ਸੋਮਵਾਰ
3. ਡਾ. ਹਰਬੰਸ ਸਿੰਘ	ਹੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ	ਮੰਗਲਵਾਰ
4. ਡਾ. ਤੇਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ (ਐਮ.ਡੀ)	ਮੰਗਲਵਾਰ
5. ਡਾ. ਐਮ. ਐਲ. ਕਟਾਰੀਆ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਸਰਜਨ	ਬੁੱਧਵਾਰ
6. ਡਾ. ਜੇ. ਐਸ. ਗੁਜਰਾਲ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ/ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਬੁੱਧਵਾਰ
7. ਡਾ. ਸੰਤੋਸ਼ ਅਨੇਜਾ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
8. ਡਾ. ਜੇ ਲੁਥਰਾ	ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਵੀਰਵਾਰ
9. ਡਾ. ਵਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ	ਜਨਰਲ ਮੈਡੀਸਨ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਰੋਗਾਂ ਦੇ	ਸ਼ੁਕਰਵਾਰ
10. ਡਾ. ਐਨ. ਕੇ. ਭਾਟੀਆ	ਹਾਰਟ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ	ਸ਼ਨੀਵਾਰ
11. ਡਾ. ਨੰਦਨੀ ਨਾਇਰ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਐਮ.ਡੀ.ਐਸ)	ਐਤਵਾਰ
12. ਡਾ. ਪ੍ਰੀਤੀ ਰੰਧਾਵਾ	ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ (ਬੀ.ਡੀ.ਐਸ)	ਐਤਵਾਰ

ਲੈਬੋਰੇਟਰੀ ਟੈਸਟ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ

1. ਬਲੱਡ ਟੈਸਟ, 2. ਪੇਸ਼ਾਬ ਟੈਸਟ, 3. ਸਟੂਲ ਟੈਸਟ, 4. ਥਾਇਰੋਡ ਟੈਸਟ, 5. ਈ.ਸੀ.ਜੀ, 6. ਐਕਸਰੇ, 7. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 8. ਈ.ਐਨ.ਟੀ., 9. ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 10. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ, 11. ਅੱਖਾਂ ਦਾ ਚੈਕਅੱਪ

Subscription form

(ਇਥੋ ਕੱਟ ਕੇ ਭੇਜੋ ਜੀ)

ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਆਪ ਜੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਪਤ੍ਰਿਕਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਬਣੇ ਤਾਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਲਤਾ ਕਰੋ ਜੀ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂਬਰ ਹੋ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਫਾਰਮ ਨੂੰ ਭਰ ਕੇ ਚੈਕ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜੋ ਜੀ।

ਕਿਰਪਾ ਕਰਕੇ ਚੈਕ ਜਾਂ ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ "VGRMCT/
ATAM MARG" ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ ਜੀ।
with in India

ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਰਿਨੀਊਵਲ ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ

Foreign Membership

Subscription Period	By Ordinary Post/Cheque	By Registered Post/Cheque	Annual	Life
1 Year	Rs. 200/280	Rs. 450/530	U.S.A. 50 US\$	500 US\$
3 year	Rs. 500/580	Rs. 1250/1330	U.K. 30 £	300 £
5 Year	Rs. 700/780	Rs. 2450/2530	Aus. 60 \$	600 \$
life	Rs.2000/2080		Europ 50 Euro	500 Euro

ਪੁਰਾਣੇ ਅੰਕ ਮੰਗਵਾਉਣ ਲਈ ਟਿਕ ਕਰੋ ਜੀ ਜਨਵਰੀ ਫਰਵਰੀ ਮਾਰਚ ਅਪ੍ਰੈਲ ਮਈ ਜੂਨ ਜੁਲਾਈ ਅਗਸਤ ਸਤੰਬਰ ਅਕਤੂਬਰ ਨਵੰਬਰ ਦਸੰਬਰ

ਨਾਮ/Name ਅਤੇ ਪਤਾ/Address.....

.....Pin Code.....Phone..... E-mail :.....

ਮੈਂ.....ਰੁਪਏ ਮਨੀਆਰਡਰ/ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ/ਚੈਕ ਨੰ.....ਮਿਤੀ.....ਰਾਹੀਂ ਭੇਜ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ

ਸੱਚਖੰਡਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਬਾਰੂਵੀਂ ਬਰਸੀ ਸਬੰਧੀ

ਮਹਾਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਾਗਮ

ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ

28,29,30,31

**ਸਮਾਂ - ਸਵੇਰੇ 4.00 ਤੋਂ
ਰਾਤ 10.00 ਵਜੇ ਤੱਕ**

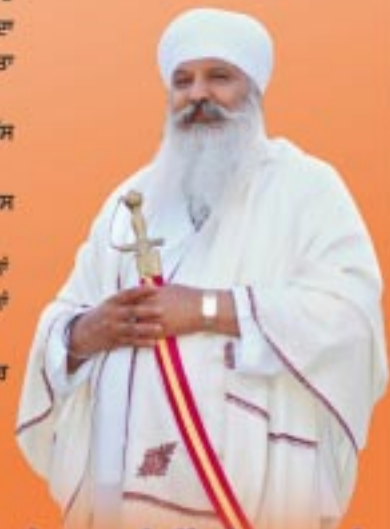
ਅਕਤੂਬਰ

ਪਹਿਲੀ ਸਾਹਿਬਾਨੀ ਸੰਤ ਮਾਯਾ (ਬੀਜੀ) ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਜੀ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

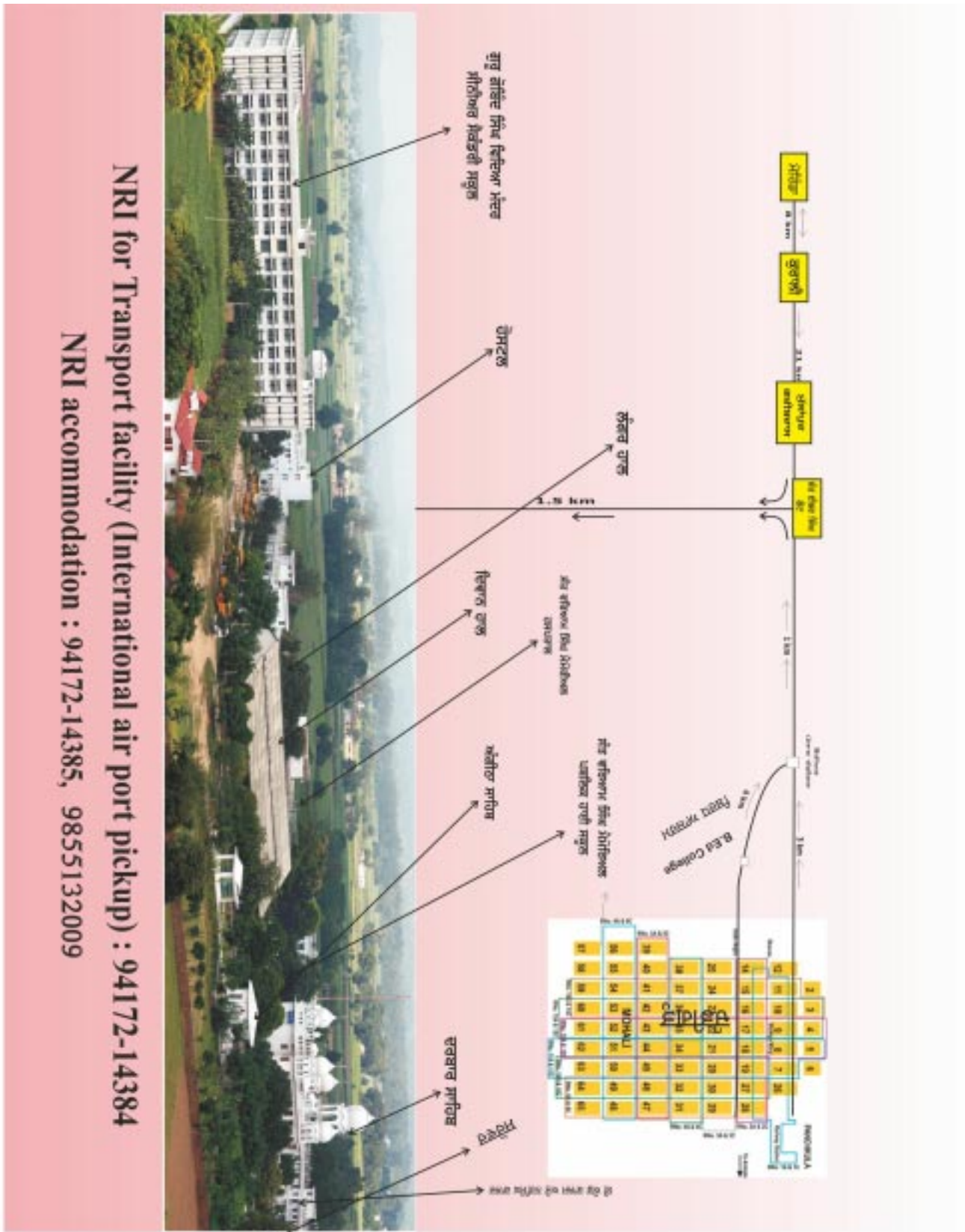
ਸਮਾਗਮ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਪਹਿਲੀ
ਮੀਟਿੰਗ 15 ਸਤੰਬਰ (ਐਤਵਾਰ),
ਸਮਾਂ ਦੁਪਿਹਰ 2.00 ਤੋਂ 4 ਵਜੇ ਤੱਕ
ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਹੋਵੇਗੀ ।

1. ਤੱਖਰ ਬੁਦਬਜ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ
ਉਪਰੋਸ਼ਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿ ਰਹਿਣ ਸਹਿਣ ਤੱਕ ਦਾ
ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਰੀ ਸੋਡੀਕਲ ਕੈਂਪ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤਾ
ਜਾਵੇਗਾ।
2. ਖਰੜ, ਕੁਰਾਲੀ ਅਤੇ ਸੈਕਟਰ 17, 43 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਲੋਕਲ ਬੱਸ
ਸਟੈਂਡ ਤੋਂ ਸਪੈਸ਼ਲ ਬੱਸਾਂ ਸਮਾਗਮ ਅਸਥਾਨ ਲਈ ਚਲਣਗੀਆਂ।
3. ਰਾਤ ਠਹਿਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੰਪਲੈਕਸ
ਅੰਦਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਹੋਵੇਗੀ।
4. ਹਰ ਸਾਲ ਵਾਲੂੰ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ
ਤੋਂ ਵਿਦਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਪੈਸ਼ਲਿਸਟ ਡਾਕਟਰ ਸਾਜੇ ਸਮਾਨ ਦਵਾਈਆਂ
ਆਦਿ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਤੰਤਰਪਰ ਰਹਿਣਗੇ।
5. 30,31 ਅਕਤੂਬਰ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੇ 11.00 ਵਜੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸੰਚਾਰ
ਹੋਵੇਗਾ।
6. ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਅਕੁੰਟ ਵਰਤਣਗੇ।

ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਲਖਸ਼ੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

ਪ੍ਰਾਰਥਕ : ਵਿਸ਼ਵ ਗੁਰਮਤਿ ਰੂਹਾਨੀ ਮਿਸ਼ਨ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਟਰਸਟ, ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ

NRI for Transport facility (International air port pickup) : 94172-14384
 NRI accommodation : 94172-14385, 9855132009

How to Serve The Lord and Meditate on Him ?

Sant Waryam Singh Ji
English Translation: Prof. Beant Singh

(Continued from P. 84, issue August, 2013)

Only if there is love and yearning for the Lord, will you find Him –

'Sit not idle those who, in their heart, have intense yearning.

Day and night, in their eyes flows love's slumbering.

On an endless march urges them, our sole longing.

Know they not any place before their love's meeting.

So, ever and ever are they moving.'

Dr. Bhai Vir Singh Ji

ਸੀਨੇ ਖਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਖਾਧੀ ਓ ਕਰ ਅਰਾਮ ਨਹੀਂ ਬਹਿੰਦੇ।
ਨਿਹੰ ਵਾਲੇ ਨੈਣਾਂ ਕੀ ਨੀਂਦਰ ਓ ਦਿਨੇ ਰਾਤ ਪਏ ਵਹਿੰਦੇ।
ਇਕੋ ਲਗਨ ਲਗੀ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਟੋਰ ਅਨੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ
ਵਸਲੋਂ ਉਰੇ ਮੁਕਾਮ ਨ ਕੋਈ ਸੋ ਚਾਲ ਪਏ ਨਿਤ ਰਹਿੰਦੇ।

He, who has love for the beloved Lord in his heart, remains in search of Him day and night. Such is the Guru's edict –

'As without water the fish finds not life;

As without the drop of rain the 'chatrik' (cuckoo) feels not content.

As the deer attracted by sound rushes to face the hunter;

As the humming-bee, greedy for fragrance of the lotus gets bound –

Thus is love for the Lord in the heart of His devotees:

By His sight feel they fulfilled.' P. 708

ਜਿਉ ਮਛਲੀ ਬਿਨੁ ਪਾਣੀਐ ਕਿਉ ਜੀਵਣੁ ਪਾਵੈ ॥

ਬੁੰਦ ਵਿਹੂਣਾ ਚਾੜ੍ਹਕੋ ਕਿਉ ਕਰਿ ਤਿਪਤਾਵੈ ॥

ਨਾਦ ਕੁਰੰਕਹਿ ਬੇਧਿਆ ਸਨਮੁਖ ਉਠਿ ਧਾਵੈ ॥

ਭਵਰੁ ਲੋਭੀ ਕੁਸਮ ਬਾਸੁ ਕਾ ਮਿਲਿ ਆਪੁ ਬੰਧਾਵੈ ॥

ਤਿਉ ਸੰਤ ਜਨਾ ਹਰਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ

ਦੇਖਿ ਦਰਸੁ ਅਘਾਵੈ ॥

Guru Sahib said, "If there is yearning

in the heart, it is called love. If there is longing in the heart for having a glimpse of the Lord, make this longing your pen." Then the Brahmin teacher came to know the third thing also. He said to himself, "Now Nanak is prescribing the pen of love and devotion." He asked, "Should I write, Nanak, with my hands?" Guru Sahib said, "No, instead of hands, make your heart and mind the writer. Don't write superficially but write with the heart and mind, because such a writing is never forgotten. It has power and strength. Consult the Guru (Holy Preceptor) what you should write. The Guru will tell you to write God's Name on the slate of the mind with the pen of love."

Guru Sahib reiterated, "Padha Ji! (Mr. Teacher) don't write on the heart on your own. First ask the Guru (Holy Preceptor). If you don't consult the Guru, your effort will not be fruitful. Worship and meditation of a person without the Guru does not find approval and acceptance at the Divine Portal. On the other hand, even a little worship and devotion of a person having a Guru is accepted by the Lord. Therefore, you should ask the Guru and make your heart the scribe. If the mind is not the writer, you will make mistakes. Concentrate your mind and restraining it from entertaining all other thoughts, write God's Name on the slate of your mind." He asked, "What more should I write?" Guru Sahib said, "Write God's laudations. Make thy mind the scribe. Sing the Guru's hymns.

Write the praises of the Lord. Write - 'Thou, O Lord, hast no limit, this or that end.' Also write - 'God is endless'. Contemplate in your mind - 'What a great world has God created! How did He fashion it? From where did the world originate? Was there any matter lying?' As man advances towards God, he probes nature. First he says - 'I am a Ph.D. I am a D. Litt. I am highly educated.' Then he says - 'I am not a student of even first standard.' It is because the study of God's nature is vast, which does not seem to end. Therefore, write what I have told you -

'O brother! learn how to write this account, so that where an account is called for, there thou mayest have a true mark of approval.'

P. 16

ਬਾਬਾ ਏਹੁ ਲੇਖਾ ਲਿਖਿ ਜਾਣੁ ॥
ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥

The *Padha* was surprised and said, "O Nanak! you have imparted to me a totally new learning. I was completely bereft of it. I had no knowledge of this learning. But tell me one thing - those who imbibe the learning which I impart, get high offices and positions. Now, take the case of your own father. What a big office he is occupying! The accounts of the entire state, it is his duty to maintain. He has a high position. He enjoys honour and respect. He has a good rapport with the Raja (ruler). O Nanak! tell me if by imbibing your learning one gets any high office or not. Guru Sahib said, "Look *Padha* Ji! (Mr. Teacher) this world is not everlasting. Everybody has to depart from here, and whatever we do here shall be accounted for in the Divine Court, as I have told you.

'Where an account is called for, there thou mayest have a true mark of approval.'

ਜਿਥੈ ਲੇਖਾ ਮੰਗੀਐ ਤਿਥੈ ਹੋਇ ਸਚਾ ਨੀਸਾਣੁ ॥

If you write this account in the Divine

Court, you will get an exalted position. You are talking of worldly positions, but you will get there the most exalted position. You will get a place in God's Court, where death cannot touch you again. From there, man does not fall again into the mortal world. He remains there in eternal bliss.

'In this Realm where exaltation is conferred, and everlasting joy and happiness reign.'

P. 16

ਜਿਥੈ ਮਿਲਹਿ ਵਡਿਆਈਆ
ਸਦ ਖੁਸੀਆ ਸਦ ਚਾਉ ॥

There, in the Divine Court, man always remains happy. But here, we remain happy for a short while, and then become unhappy and angry. We become irritated and get disturbed. Our exultation dies. Now only a little zest for life is left in the people. In earlier times, even a small thing afforded great joy. If some vegetable happened to be cooked in the home, we were filled with joy and zest. Now everybody seems to be put out and in low spirits. Only a rare one experiences zest and pleasure. But in God's home, vibrations of joy are perennial. Man is ever-filled with joy. God puts his mark of approval on those who have done noble and virtuous deeds. God puts this mark very much like the sacred mark put on the brow and ordains that the man be granted a place there (in the Divine Court), a place of eternal bliss and exultation -

'If man becomes recipient of God's grace, then alone does he obtain such honours and not by idle words.'

P. 16

ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਤਾ ਪਾਈਐ
ਨਾਈ ਗਲੀ ਵਾਉ ਦੁਆਉ ॥

This state comes by God's grace, because when you engage in God's spiritual commerce, His grace shall come upon you automatically. Otherwise, Mr. Brahmin, there is idle chatter in the world. Even the coming of those whom you call

big men, kings and princes too, is fruitless. You were telling me that I would get high ranks and positions. Leave aside ranks and offices, even kings and monarchs waste their life.

*'Some arrive in the world, some depart -
Many of these are styled lords.'* P. 16

ਇਕਿ ਆਵਹਿ ਇਕਿ ਜਾਹਿ
ਉਠਿ ਰਖੀਅਹਿ ਨਾਵ ਸਲਾਰ ॥

Lords and Chief Generals are they called. They die and are born again -

'Some has He made beggars; others are given to hold high courts.' P. 16

ਇਕਿ ਉਪਾਏ ਮੰਗਤੇ ਇਕਨਾ ਵਡੇ ਦਰਵਾਰ ॥

Some obtain high honours, while some wander about begging -

'In the hereafter will it be revealed that those without the Name are worthless indeed.' P. 16

ਅਗੈ ਗਇਆ ਜਾਣੀਐ ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਵੇਕਾਰ ॥

If you have not engaged in spiritual commerce and written this God's account, your life have you wasted; it is worthless. It is of no use. Even ash and earth are put to use. But he who does not learn God's account is of no use. His life goes waste by forgetting the Name. Those whom you call *nabobs* and kings do not find joy in God's Court. Their worldly achievements and acquisitions are subject to come to an end and fade into oblivion.

Padha Ji! (Mr. Teacher) the things you run after and in which you remain involved are indicative of worldly progress. The so-called big and important people will not survive.

'The fear of Thy retribution is mightily terrifying;

The body therewith is trembling, going to tatters (i.e. decay).

Those called kings and lords have we seen reduced to dust.

Saith Nanak: When departure comes, all

false attachments get snapped.' P. 16

ਭੈ ਤੇਰੈ ਡਰੁ ਅਗਲਾ ਖਪਿ ਖਪਿ ਛਿਜੈ ਦੇਹ ॥
ਨਾਵ ਜਿਨਾ ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਹੋਦੇ ਡਿਠੇ ਖੋਹ ॥
ਨਾਨਕ ਉਠੀ ਚਲਿਆ ਸਭਿ ਕੂੜੇ ਤੁਟੇ ਨੇਹ ॥

Offices and positions will not last in the world. Therefore, imbibe the learning pertaining to Truth; write the account of Truth. Why are you needlessly involving me in worldly commerce and account?"

After saying this much, Guru Nanak Sahib closed his eyes. He became silent and got lost in deep contemplation. The Brahmin teacher looked at him intently. Sometimes he saw light. Then he saw a circle of light surrounding Guru Sahib. This circle of light (halo) kept increasing and there was light all around. He thought, "O my mind! what can you be now proud of? Get off the stool and fall at the feet of this child. He is truly God. So much intelligence and understanding I have not seen in any child so far. Although I have become old, yet I know nothing of these matters. He (Guru Nanak Sahib) has put me on the right path." So he held Guru Sahib's lotus feet and said, "O Nanak! be kind to me and tell me how to write this account truly. Let the pen of love and devotion start moving on the slate of my heart."

So Guru Sahib showed grace of his own free will and pleasure; he opened his eyes. Then he looked at neither the wooden slate, nor the satchel and went home quietly. After a couple of days, his father again asked him to go to school. Guru Sahib went to the school all right, but this time, the *Padha* felt Divine awe and reverence for him. He observed, "Today Nanak hasn't shown him the wooden slate. He is simply writing on it continuously. He has already filled three wooden slates." He asked very affectionately, "Nanak Ji! what are you writing today? I haven't told you

even the letters you should write. But you are writing text." Guru Sahib quietly put the wooden slate before him. He started reading what Guru Sahib had written -

'Of S learn:

He who created all existence, is the Sole Lord of all.'

P. 432

ਸਮੈ ਸੋਇ ਸਿਸਟਿ ਜਿਨਿ ਸਾਜੀ
ਸਭਨਾ ਸਾਹਿਬੁ ਏਕੁ ਭਇਆ ॥

In the '*Pati*' (wooden slate for writing) enshrined in Guru Granth Sahib, Guru Sahib started writing the meaning of each alphabet or letter. The *Padha* (Brahmin teacher) saluted Guru Sahib: "O Nanak! now you should teach me. I won't teach you anymore." Guru Sahib came back home. Once again he became silent. For periods of one week at a stretch, he did not utter a word. If it pleased him, sometimes he spoke, but otherwise, he did not speak to anyone. Sometimes, he would go to the forest. His father once again went to the '*Padha*' (Brahmin teacher), who had written the '*Pattri*' (description of the alphabet). He said, "*Padha* Ji! (Mr. Teacher) what good have you done by writing the '*Pattri*'? I had sent my son to you for learning accounts, but he does not learn at all." *Padha* replied, "Instead of learning from me, he has imparted learning to me."

The father said, "Are you making fun of me?"

Padha said, "No, Mr. Mehta. He has taught me spiritual learning. If he were a child, I would teach him. He is not a child. Your eyes are closed to his greatness. It is God Himself who has taken birth in your home." Mr. Mehta said, "Everybody ridicules me. You should teach him accounts." He (Brahmin teacher) said, "Mehta Ji! don't be impatient. The time will come when he will reveal himself to the world."

The *Padha* (Brahmin teacher) said, "Let your child receive instruction in something else. Let him learn Persian."

Guru Nanak Sahib was taken to the *Sayyad* (a Muslim descended directly from Prophet Mohammed) who was requested to teach him Persian, the Quran Sharif and Arabic and make him perfect and proficient in them. Guru Sahib went to the Muslim teacher for a few days. Whatever the latter taught him, he learnt immediately and recited to him. The Mullah wondered, "Such an intelligent child; the moment a word escapes from my lips, he learns it at once and repeats verbatim. What should I teach him?" Guru Nanak in his grace wrote the corresponding month against each Arabic letter and described them in his '*bani*' (utterance). That is not included in *Guru Granth Sahib*. The *Sayyad* paid obeisance at Guru Sahib's feet and said - "O Nanak! you have come into the world fully instructed in everything. So nobody can instruct you in anything."

Once again, Guru Sahib started repairing to the forests. His father, Mehta Ji, again started feeling unhappy and miserable. Then Mehta Ji was advised to get the child instructed in Sanskrit which one does not learn in 50 years; it takes 26 years to learn its grammar alone. He was advised to make the child learn some difficult subject like '*Brahm vidya*' (theosophy; or highest spiritual knowledge).

Immediately, Guru Nanak Sahib was enrolled with 'Pandit Brij Lal to learn *Sanskrit*. He taught him Sanskrit letters. After a few days, Guru Sahib's father was seen carrying a piece of writing. He said, "Nanak! what is this - *Gita* in seven '*slokas*' (couplets)? The entire '*Gita*' is contained in

seven 'Slokas' (couplets)." He asked in amazement, "Have you memorized it?" Guru Sahib replied, "No respected father! it is I who have composed it." He took Guru Nanak Sahib to Pandit Brij Lal and said to him, "Pandit Ji! look at this paper. Is it Nanak's writing?" He was surprised at Nanak's writing the 'Gita' in seven couplets. He said, "O Nanak! do you know its meanings also?" Guru Sahib explicated the writing. At this, Pandit Brij Lal, a Sanskrit scholar, fell at Guru Nanak Sahib's feet and said, "Mehta Ji! this child is no ordinary personage. Try to comprehend him. He is a very exalted being." But he (Mehta Ji) did not feel like believing it. Parents will never agree, that their son is a 'sadhu' (ascetic), and that he is a person of spiritual attainments. Rare indeed are the parents who are not deluded by 'Maya'. Brothers and sisters, friends and relatives, and fellow villagers refuse to believe it. The rest of the world do realize this. That is why it is said-

'A member of the family is not accepted as a yogi, while an outsider is believed to be a 'Siddha' (possessing miraculous powers).'

ਘਰ ਦਾ ਜੋਗੀ ਜੋਗੜਾ ਬਾਹਰ ਦਾ ਜੋਗੀ ਸਿੱਧ।

At that point of time, Guru Nanak's father was in a fix, where to put his son for schooling because he was accomplished in all branches of learning. All the teachers declared that they had no learning which they could impart to him. What they had to teach, he already knew. Not only that, he was, on the other hand, imparting higher learning to them. Mehta Ji felt that they were talking in vain and were not serious in their professions.

Thereafter, Guru Nanak Sahib neither went anywhere, nor spoke to anyone. If he went to the forest, he stayed there till evening. If he took anything from home, he

left it in the forest. If he took some garment, he gave it to some holyman while returning home. In this manner, the household started suffering losses. Besides, he did not talk to anyone. For periods of seven days at a stretch, he did not eat anything. All the members of his brotherhood assembled to discuss Guru Nanak Sahib's strange conduct. They said, "Mehta Ji! it appears to us that he (Nanak) is under the influence of some evil spirit, some ghost or goblin, because, otherwise, children of his age remain absorbed in playing. Call some exorciser so that the influence of the evil spirit may be removed." So, the same Mullah (Muslim priest) with whom Guru Sahib had been enrolled for studying, was sent for, because in those days, Mullahs did this kind of work - making of charms amulets etc. The Mullah kept uttering incantations. Sometimes, he tied charmed threads, sometimes, he recited chants, sometimes, he jumped, sometimes, he drove a nail into a tree, and then said to Mehta Kalu - "I have bound the evil spirit here. Now it will no longer bother Nanak." But when he came to Guru Nanak Sahib, he found him still sitting silent, not talking to anyone. Then, declaring that it was beyond his power to cure Guru Nanak, he thought that Guru Nanak was not an ordinary mortal. The stories we hear about Guru Sahib are all true. At that moment, he prayed, "O Nanak! please talk to me in the name of the Lord God in whom you believe and in whose contemplation you ever remain absorbed."

At once, Guru Nanak Sahib got up, opened his eyes and started smiling. The Mullah asked, "O Nanak! why don't you speak?" At that moment, Guru Sahib made the following utterance -

'Jogis' (practitioners of yoga), Jatis (celibates) Brahmcharis (youngmen who preserve continence during their studentship) and very great kings, the shadow of whose canopies extended for many miles, who wandered subduing kingdoms and crushing the pride of very great kings, sovereigns like Man¹ and lords of the umbrella like Dilip², great kings who prided themselves on the strength of their arms,

Proud men like Dara³, like the kings of Delhi, and like Daryodhana⁴ having enjoyed the earth in their turn at last were blended with it.' Kabit (Akal Ustat) - Tenth Guru

ਜੋਗੀ ਜਤੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ ਬਡੇ ਬਡੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ,
ਛਤ੍ਰ ਹੀ ਕੀ ਛਾਇਆ, ਕਈ ਕੋਸ ਲੋ ਚਲਤ ਹੈ॥
ਬਡੇ ਬਡੇ ਰਾਜਨ ਤੇ ਦਾਬਤ ਫਿਰਤਿ ਦੇਸ,
ਬਡੇ ਬਡੇ ਭੂਮਨ ਕੇ ਦ੍ਰੁਪ ਕੋ ਦਲਤੁ ਹੈ॥
ਮਾਨ ਸੇ ਮਹੀਪ ਔ, ਦਿਲੀਪ ਕੇ ਸੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ,
ਬਡੇ ਅਭਿਮਾਨ ਭੁਜ ਦੰਡ ਕੋ ਕਰਤ ਹੈ॥
ਦਾਰਾ ਸੇ ਦਿਲੀਸਰ, ਦ੍ਰੁਜੋਧਨ ਸੇ ਮਾਨਧਾਰੀ,
ਭੋਗ ਭੋਗ ਭੂਮ, ਅੰਤ ਭੂਮ ਮੈ ਮਿਲਤ ਹੈ॥

[1. Man - Mandhatri, the author of a hymn in Rigveda. 2. Dilip - He belonged to the solar race, and was ancestor of Ram Chander. 3. Dara - Darius, a king of Persia. 4. Daryodhana - Kaurava Prince in 'Mahabharata'.]

Guru Sahib said, "O Mullah! this world is not a place to live in -

'I utter one supplication before Thee,
Hear it Thou, O my Creator.

Thou art the true, great, merciful and faultless cherisher.

The world is a perishable place.

Know it for certain in thy mind, O man.

Azrail, death's courier, has caught me by the hair of my head, yet I know it not in the least, in my heart.'

P. 721

ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ॥

ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ ਬੇਐਬ ਪਰਵਰਦਗਾਰ॥

ਦੁਨੀਆ ਮੁਕਾਮੇ ਫਾਨੀ ਤਹਕੀਕ ਦਿਲ ਦਾਨੀ॥

ਮਮ ਸਰ ਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ

ਗਿਰਫਤਰ ਦਿਲ ਹੇਚਿ ਨ ਦਾਨੀ॥

Guru Sahib said, "Such a disbeliever man is: Although Death's courier is holding him by the hair, yet he continues on and on treading the mammonic path. He is like a frog caught in a snake's mouth. Even in this state when death is hovering over his head, he opens his mouth on seeing a moth in order to catch it. Death is holding him by his hair, but in his heart, he has not realized this patent truth.

'Wife, progeny, father, brothers - none is man's helper.'

P. 721

ਜਨ ਪਿਸਰ ਪਦਰ ਬਿਰਾਦਰਾਂ
ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ॥

Neither brother, nor son, nor mother, nor father can come to man's help and hold his hand.

'At last, when I fall and the time of last prayer is reached, there shall be no one to rescue me.'

P. 721

ਆਇਖਰ ਬਿਅਫਤਮ ਕਸ ਨ
ਦਾਰਦ ਚੁੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ॥

At last, what should be done -

'Night and day wandering about in desire,
Evil have we contemplated.'

P. 721

ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ

ਹਵਾ ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ॥

The day passes, then the night passes, but within us evil thoughts continue coming.

'Never have I done good: such is my state.'

P. 721

ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ

ਮਮਈ ਚਿਨੀ ਅਹਵਾਲ॥

I never do good and virtuous deeds. Such is my condition.

'Unlucky, calumniator of others, forgetful of God without shame or fear of God am I -

Thus states Thy servant Nanak, dust of feet of Thy servitors.'

P. 721

ਬਦਬਖਤ ਹਮ ਚੁ ਬਖੀਲ

ਗਾਫਿਲ ਬੇਨਜਰ ਬੇਬਾਕ॥

(... to be continued)

Compilation of Guru Granth Sahib

(1st installation of Sri Guru Granth Sahib is being celebrated on 1st September, 2013)

History

During the Guruship of Guru Nanak, collections of his hymns were compiled and sent to distant Sikh communities for them to use in morning and evening prayers. His successor, Guru Angad, began the tradition of collecting his predecessors' sacred writings which was continued by the third and fourth gurus.

When the fifth Guru, Guru Arjan, was collecting the writings of his predecessor, he discovered that pretenders to the Guruship were releasing forged anthologies of the previous gurus' writings and including their own writings alongside them. In order to prevent spurious scriptures from gaining legitimacy, Guru Arjan began compiling a sacred granth for the Sikh community. He finished collecting the religious writings of Guru Ram Das, his immediate predecessor, and convinced Mohan, the son of Guru Amar Das, to give him the collection of the religious writings of the first three Gurus. In addition, he sent disciples to across the country to find and bring back any previously unknown writings. He also invited members of other religions and contemporary religious writers to submit writings for possible inclusion. Guru Arjan selected hymns for inclusion into the granth and Bhai Gurdas acted as his scribe.

While the manuscript was being put together, Akbar, the Mughal Emperor, received a report that the manuscript

contained passages vilifying Islam so while traveling north he stopped enroute and asked to inspect it. Bhai Buddha and Bhai Gurdas brought him a copy of manuscript so far, and after choosing three random passages to be read, determined the report to be false. He also granted a request from Guru Arjan to remit the annual tax revenue of the district because of the failure of the monsoon.

In 1604, Guru Arjan's manuscript was completed and installed at the Harmandir Sahib with Bhai Buddha as the first granthi, or reader. Since communities of Sikh disciples were scattered all over northern India, copies of the holy book needed to be made for them.

The sixth, seventh and eighth Gurus did not write religious verses, however the ninth Guru, Guru Tegh Bahadur did and the tenth Guru, Guru Gobind Singh did as well.

In 1704, at Damdama Sahib during a one-year respite from the heavy fighting with Aurengzeb the Khalsa was engaged in at the time, Guru Gobind Singh and Bhai Mani Singh added the religious compositions of Guru Tegh Bahadur to the Guru Granth Sahib to create a definitive version. During these months of "intense literary activity" they used the original volume prepared by Guru Arjan by borrowing it from the descendants of Dhirmal, the elder brother of Guru Har Rai and inserted Guru Tegh Bahadur's verses in the appropriate places. The

religious verses of Guru Gobind Singh were not included in the Guru Granth Sahib, but some of his religious verses are included in the daily prayers of Sikhs. During this period, Bhai Mani Singh also collected Guru Gobind Singh's writings as well as his court poets and included them in a non-religious volume known as the Dasam Granth.

This final compilation of the Guru Granth Sahib had many copies made, however, the original was lost in the Sikh holocaust of 1762. The edition used in Sikh Gurdwaras today is based on the copies produced at Damdama Sahib by Bhai Mani Singh.

Elevation of Adi Granth to Guru Granth Sahib

The Adi Granth was conferred the title of "Guru of the Sikhs" by the tenth Guru, Guru Gobind Singh, in 1708. The event, when Guru Gobind Singh installed Adi Granth as the Guru of Sikhism, was recorded in a Bhatt Vahi (a bard's scroll) by an eyewitness, Narbud Singh, who was a bard at the Guru's court. There are a variety of other documents attesting to this proclamation by the tenth Guru.

Thus, despite some aberrations, the Sikhs overwhelmingly accept that the Guru Granth is their eternal Guru. This has been the understanding and conviction of the Sikhs, since that October day of 1708.

Guru's commandment

Transliteration: "Sab sikhan ko hukam hai guru manyo granth"

English: "All Sikhs are commanded to

take the Granth as Guru."

- Guru Gobind Singh, in October, 1708, Nanded

A close associate of Guru Gobind Singh and author of Rehit-nama, Prahlad Singh, recorded the Guru's commandment saying "With the order of the Eternal Lord has been established [Sikh] Panth: all the Sikhs hereby are commanded to obey the Granth as their Guru".(Rehat-nama, Bhai Prahlad Singh) Similarly Chaupa Singh, another associate of Guru Gobind Singh, has mentioned this commandment in his Rehat-nama.

Composition of Guru Granth Sahib

Ragas in the Guru Granth Sahib

The Sikh Gurus developed a new writing system, Gurmukhi, for writing their sacred literature. Although the exact origins of the script are unknown, it is believed to have existed in an elementary form during the time of Guru Nanak. According to Sikh tradition, Guru Angad is said to have invented the script, and popularised its use among the Sikhs. It is stated in Mahman Prakash, an early Sikh manuscript, that the script was invented by Guru Angad at the suggestion of Guru Nanak during the lifetime of the founder. The word Gurmukhi translates as "from the mouth of the Guru". The script was used, from the outset, for compiling Sikh scriptures. The Sikhs assign a high degree of sanctity to the Gurmukhi language script; it is also the official script for the Indian State of Punjab.

The Guru Granth Sahib is divided into

fourteen hundred and thirty pages known as Angs (limbs) in Sikh tradition. It can be divided into three different sections:

1. Introductory section consisting of the Mul Mantra, Japji and Sohila composed by Guru Nanak

2. Compositions of Sikh Gurus followed by those of Different Bhagats who just know Only the God, collected according to chronology of Ragas or musical notes (see below).

3. Compositions of Guru Tegh Bahadur.

The poems are divided on the basis of their musical setting in different ragas. A raga is a series of melodic motifs, based upon a definite scale or mode, that provide a basic structure around which the musician performs. The ragas are associated with different moods and times of the day and year. The total number of ragas in the Sikh system is thirty one, divided into fourteen ragas and seventeen raginis (less important or less definite ragas). Within the raga division, the songs are arranged in order of the Sikh gurus and Sikh bhagats with whom they are associated.

Sanctity among Sikhs

Sikhs observe total sanctity of the text in the Guru Granth Sahib. No one can change or alter any of the writings of the Sikh Gurus written in Adi Granth. This includes sentences, words, structure, grammar, meanings etc. This total sanctity was observed by the Gurus themselves. Guru Har Rai had disowned his elder son, Ram Rai, because he had attempted to alter the wording of one of

Guru Nanak's hymn. Ram Rai had been sent to Delhi, by Guru Har Rai, to explain Gurbani to Mughal Emperor Aurangzeb. To please the Emperor he altered the wording of some hymns of Guru Nanak. The matter was reported to the Guru, who was displeased with his son and disowned him. Later when aged, Ram Rai was forgiven by Guru Gobind Singh.

Authenticity of Guru Granth Sahib

Max Arthur Macauliffe writes about the authenticity of the scriptures:

The Sikh religion differs as regards the authenticity of its dogmas from most other theological systems. Many of the great teachers the world has known, have not left a line of their own composition and we only know what they taught through tradition or second-hand information. If Pythagoras wrote of his tenets, his writings have not descended to us. We know the teachings of Socrates only through the writings of Plato and Xenophon. Buddha has left no written memorial of his teaching. Kungfu-tze, known to Europeans as Confucius, left no documents in which he detailed the principles of his moral and social system. The founder of Christianity did not reduce his doctrines to writing and for them we are obliged to trust to the gospels according to Matthew, Mark, Luke and John. The Muhammad did not himself reduce to writing the chapters of the Quran. They were written or compiled by his adherents and followers. But the compositions of Sikh Gurus are preserved and we know at first hand what they taught.

Pearl Buck (Noble Prize winner) gives the following comment on receiving the First English translation of the Guru Granth Sahib:

I have studied the scriptures of the great religions, but I do not find elsewhere the same power of appeal to the heart and mind as I find here in these volumes. They are compact in spite of their length, and are a revelation of the vast reach of the human heart, varying from the most noble concept of God, to the recognition and indeed the insistence upon the practical needs of the human body. There is something strangely modern about these scriptures and this puzzles me until I learned that they are in fact comparatively modern, compiled as late as the 16th century, when explorers were beginning to discover that the globe upon which we all live is a single entity divided only by arbitrary lines of our own making. Perhaps this sense of unity is the source of power I find in these volumes. They speak to a person of any religion or of none. They speak for the human heart and the searching mind.

The Guru Granth Sahib is truly unique among the world's great scriptures. It is considered the Supreme Spiritual Authority and Head of the Sikh religion, rather than any living person. It is also the only scripture of its kind which not only contains the works of its own religious founders but also writings of people from other faiths. The living Guru of the Sikhs, the Ganth is held in great reverence by Sikhs and treated with the utmost respect. Sikhism rejects idol worship, so the Guru Granth Sahib is not worshipped as an idol, but rather emphasis is placed on respect of

the book for the writings which appear within. Guru Granth Sahib is a collection of devotional hymns and poetry which proclaims God, lays stress on meditation on the True Guru (God), and lays down moral and ethical rules for development of the soul, spiritual salvation and unity with God.

Sri Guru Granth Sahib Authors & Contributors

The writings of the Gurus appears chronologically. Each of the Gurus signed their hymns as Nanak. Their compositions are identified by the numerals at the beginning of each hymn, ie. Mahalla 1 is Guru Nanak, Mahalla 2 is Guru Angad and so on. These are then followed by those of other saints (Bhagtas) and other contributors. There are 3,384 hymns found in the Guru Granth Sahib broken down by author are:

The Gurus

Guru Nanak: 974 hymns including sloks and pauris

Guru Angad: 62 sloks

Guru Amar Das: 907 hymns including sloks and pauris

Guru Ram Das: 679 hymns including sloks and pauris

Guru Arjan: 2,218 hymns including sloks and pauris

Guru Tegh Bahadur: 59 hymns and 57 sloks

The Bhagatas: Saints of various faiths

Kabir (292 hymns): Bhagat Kabir (1398 to 1495) was born to a Brahmin mother and raised by a muslim step mother. Bhagat Kabir was a proponent of the Bhakti movement. He lived as a householder, abhorred the caste system and religious rituals. He was a saintly apostle of peace, love and unity and a great poet. Bhagat Kabir believed in inward purity, and was respected by both Hindus and Muslims.

Namdev (60 hymns): Bhagat Namdev (1270 to 1350) was a celebrated saint from Maharashtra who travelled extensively across the country. He lived in Punjab for a number of years.

Ravidas (41 hymns): A contemporary of Bhagat Kabir and a disciple of Bhagat Ramanand, Bhagat Ravidas represents the culmination of the Bhakti Movement. He came from a low caste cobbler family but had many disciples because of his spirituality. He stressed a life of simplicity and piety.

Sheikh Farid (4 hymns and 130 sloks): Sheikh Farid (1175 to 1265) was a muslim Sufi saint of great piety. He is considered the father of Punjabi poetry. He was greatly loved for his kindness and humanity. He stressed living a simple yet purposeful life concentrating on One God.

Trilochan (4 hymns): A contemporary of Bhagat Kabir and a celebrated saint of the Vaish caste. He believed in One God and condemned superficial rituals and stressed the holiness of the heart.

Dhanna (4 hymns): Bhagat Dhanna was a Jat from Rajasthan who was born in 1415. He lived most of his life as an idol worshipper but in later years became a worshipper of One God and renounced all superstitious practices.

Beni (3 hymns): Probably a contemporary of Bhagat Namdev, not much is known about him. He was unperturbed by poverty and enjoyed a life of solitude enriched by his spiritual pursuits. He was a great scholar as is evident from his writings.

Sheikh Bhikan (2 hymns): A muslim Sufi scholar saint Sheikh Bhikan died in the early part of Akbar's reign. He was one of the most learned men of his time. He believed that only God's name can heal a diseased mind and body.

Jaidev (2 hymns): Bhagat Jaidev was a renowned poet laureate in the royal court of king Lakshman Sen of Bengal. His famous work of poetry Gita Govinda is well known for its poetic beauty and musical richness.

Surdas (1 hymn): Bhagat Surdas was a Brahmin born in 1529. He was learned in Sanskrit and Persian and studied music and poetry. He was appointed a governor by emperor Akbar, but was later imprisoned for dereliction of duty. Towards the end of his life, he became a hermit and lived among holy men.

Parmanand (1 hymn): Born in Maharashtra, little is known about Bhagat Parmanand's life. It is believed that he lived in Maharashtra and was devotee of Krishna. He later became a proponent of One God.

Pipa (1 hymn): Born in 1425, Bhagat Pipa was the king of the princely state of Gagaraungarh. He abdicated his throne, travelled extensively and became a disciple of Bhagat Ramanand. He lived a life of extreme austerity and humility.

Ramanand (1 hymn): Bhagat Ramanand, a Brahmin was born in 1359 in Madras. He is regarded as the pioneer of the Bhakti movement in northern India. A Vaishnava in his early life, he became a worshipper of Brahm and condemned the caste system. Bhagat Kabir was the most renowned amongst his disciples.

Sadhna (1 hymn): A butcher by profession, Bhagat Sadhana was born in Sind. His piety and meditation of God elevated him to saintly status. He was condemned by Brahmins and on a false charge was arrested and buried alive.

Sain (1 hymn): Bhagat Sain was a barber of the royal court of Raja Ram, king of Rewa. He was a follower of Bhagat Ramanand and Bhagat Kabir.

The Bhatts

The Bhatts were a group of musicians who lived in the sixteenth century. All of them were scholars, poets and singers.

Kal: 49 Swayyas (a poetic form)

Kalsahar: 4 Swayyas

Tal: 1 Swayya

Jalap: 4 Swayyas

Jal: 1 Swayya

Kirat: 8 Swayyas

Sal: 3 Swayyas

Bhal: 1 Swayya

Nal: 6 Swayyas

Bhikha: 2 Swayyas

Jalan: 2 Swayyas

Das: 1 Swayya

Gayand: 5 Swayyas

Sewak: 7 Swayyas

Mathura: 10 Swayyas

Bal: 5 Swayyas

Harbans: 2 Swayyas

Sikhs

Mardana (3 sloks): Baba Mardana was a rabab (rebeck) player who spent most of his life as a disciple and musician of Guru Nanak. Born a Muslim, Baba Mardana was a childhood friend of Guru Nanak and accompanied him on all his great travels.

Satta and Balwand (1 Var): Satta was a rebeck player who served Guru Angad, Guru Amar Das, Gur Ram Das and Guru Arjun. Along with his fellow musician Balwand they jointly composed a ballad which appears in the Guru Granth Sahib.

Sunder (1 hymn): Baba Sunder (1560-1610) was the great grandson of Guru Amar Das. His composition called Sadd (Calling) was written at the request of Guru Arjun after the death of Guru Ram Das.

Introduction Origins & Development
Philosophy & Scriptures
Way of Life Resources

Sri Guru Granth Sahib Arrangement & Layout

The majority of the language of the Guru Granth Sahib is the Punjabi dialect prevalent at that time, some hymns are also found in Persian, medieval Prakrit Hindi and Marathi, Sanskrit as well as Arabic. All of these hymns are written in the standard Punjabi script known as Gurmukhi, popularized by the Second Master; Guru Angad. The Guru Granth Sahib is exactly 1430 pages in length. Each page contains in bold print 18 or 19 lines dependent on the page size.

The hymns of the Guru Granth Sahib have been laid out in a very scientific and well planned manner devised by Guru Arjun Dev. The hymns have been arranged according to the melody (Raga) in which they are meant to be sung. Secondly they are arranged on the nature or the metre of the poems themselves. Next they are arranged by author and finally on the clef or key deemed appropriate to them.

Divided into 33 sections. The first section contains the epic Japji poem by Guru Nanak, which is not meant to be sung. The final section is a collection of assorted verses including the Slokas and the Swayyas of Bhatts (a group of musicians). The remaining 31 sections are the Ragas: (1) Sri Rag, (2) Majh, (3) Gauri, (4) Asa, (5) Gujari, (6) Devgandhari, (7) Bihagra, (8) Wadhans, (9) Sorath, (10) Dhanasari, (11) Jaitsari, (12) Todi, (13) Bairari, (14) Tilang, (15) Suhi, (16) Bilawal, (17) Gaund, (18) Ramkali, (19) Nat, (20) Maligaura, (21) Maru, (22) Tukhari, (23) Kedara, (24) Bhairo, (25) Basant, (26) Sarang, (27) Malar, (28) Kanara,

(29) Kalian, (30) Prabhati and (31) Jaijawanti.

The Ragas are further divided into the nature of the metre: (1) Chaupadas: an average of four verses each, (2) Ashtpadis: an average of eight verses each, (3) Special long poems, (4) Chhants: six line verses, (5) Special short poems, (6) Vars: consisting of two or more paragraphs (Sloks) followed by a concluding stanza (Pauri) and (7) Poems of Bhagatas (various saints).

The Order of the Guru Granth Sahib:

Prayers:

Japji (Morning); Page 1 to 8

Sodar (Evening); Page 8 to 10

So Purkh (Evening); Page 10 to 12

Sohila (Bed Time); Page 12 to 13

Main Body:

Musical hymns; Page 14 to 1,353

Slokas Sahskriti; Page 1,353 to 1,360

Gatha; Page 1,360 to 1,361

Phanhas; Page 1,361 to 1,363

Chaubolas; Page 1,363 to 1,364

Concluding Portion:

Shlokas of Kabir; Page 1,364 to 1,377

Shlokas of Sheikh Farid; Page 1,377 to 1,384

Swayyas; Page 1,385 to 1,409

Shlokas of the Gurus; Page 1,410 to

1,426

Shlokas of Guru Tegh Bahadur; Page 1,426 to 1,429

Mundavani; Page 1,429

Rag Mala; Page 1,429 to 1,430

Sikh Religious Philosophy

"Realization of Truth is higher than all else.

Higher still is Truthful Living." (Guru Nanak, Sri Rag)

There is only one God, He is the Creator, Sustainer and Destroyer.

"You are the Creator, O Lord, the Unknowable. You created the Universe of diverse kinds, colours and qualities. You know your own Creation. All this is your Play." (Guru Nanak, Var Majh)

"The Formless Supreme Being abides in the Realm of Eternity. Over His creation He casts His glance of grace. In that Realm are contained all the continents and the universes, Exceeding in number all count. Of creation worlds upon worlds abide therein; All obedient to His will; He watches over them in bliss, And has each constantly in mind." (Guru Nanak, Japji)

God cannot take human form.

"He neither has father, nor mother, nor sons nor brothers." (Guru Nanak, Maru)

"Burnt be the mouth that asserts, the Lord takes birth. He is neither born nor dies; neither enters birth nor departs. All pervasive is Nanaks Lord." (Guru Arjan Dev, Raga Bhairon)

The goal of human life is to break the cycle of birth's and deaths and merge with God. This can be accomplished by following the teachings of the Guru, meditation on the Holy Name and performance of acts of service and charity.

Without devotion to the Name Divine is birth in the world gone waste. Such consume poison, poisonous their utterance; Without devotion to the Name, without gain they die, and after death in transmigration wander." (Guru Nanak, Raga Bhairon)

"True life is life in God, contemplation on the Name and the society of the saints" (Guru Arjan Dev, Dhanasari)

"I shall merge in the Lord like the water in the sea and the wave in the stream. The soul will merge in God and like air I shall look upon all alike. Then why shall I come again? The coming and going is under the Will of the Lord and Realising This Will, I shall merge in the Lord" (Bhagat Kabir, Maru)

"The disciple of the True Guru (God) dwells upon the Lord through the teaching of the Guru and all his sins are washed away" (Guru Ram Das, Var Gauri)

"Our service in the world gets us a seat in the Court of the Lord" (Guru Nanak, Sri Rag)

"One known as disciple of the holy Perceptor must, rising at dawn, on the Name Divine meditate" (Guru Ram Das, Raga Gauri)

The five cardinal vices are; Kam (lust), Krodh (anger), Lobh (greed), Moh (worldly attachment) and Ahankar (pride). If one can overcome these, they will achieve salvation.

"Five thieves who live within this body are lust, anger, greed, attachment and ego. They rob us of ambrosia, but the egocentrics do not understand it and no one listens to their cries" (Guru Amar Das, Sorath)

"I am in the Refuge of the Lord; Bless me, O Lord with your Grace, so that the lust, anger, greed, attachment and ego may be destroyed" (Guru Arjan Dev, Gauri Sukhmani)

Narm Marg; emphasizes daily devotion to the remembrance of God.

"Meditation of the Lord is the highest of the deeds, through which myriads obtain release, through which the thirst (of desires) is quenched, through which one becomes all knowing, through which the fear of death goes away, through which all the desires are fulfilled, through which the dirt of the mind is cleansed and the Nectar of the Name of God is absorbed in the mind" (Guru Nanak, Gauri Sukhmani)

Rejection of all forms of blind rituals such as fasting, religious vegetarianism, pilgrimages, superstitions, yoga, as well as any form of idol worship.

"Let good conduct be thy fasting." (Guru Nanak, Var Majh)

"You keep the fast to please Allah, but slay life for your relish..But you do not reflect on the Lord, Who is within you" (Bhagat Kabir, Asa)

"Only fools argue whether to eat meat or not. They don't understand truth nor do they meditate on it. Who can define what is meat and what is plant? Who knows where the sin lies, being a vegetarian or a non vegetarian?" (Guru Nanak, Var Malar)

"The world is in agony because of the filth of ego, the word is filthy because of duality; The filth of ego cannot be washed away, even if one bathes at one hundred holy places." (Guru Amar Das, Sri Raga)

"They go to holy places for a bath, Their minds are impure and bodies are like thieves; If by bath their dirt drops down, they got on themselves twice as much dirt and ego." (Guru Nanak, Var Suhi)

"Whosoever controls the mind, he is a pilgrim" (Guru Arjan Dev, Maru Solhe)

"You calculate the auspicious moments, but do not realise, That God is far above the effects of these auspicious moments." (Guru Nanak, Ramkali)

"Good omens and ill omens stick to him Who does not remember the Lord." (Guru Arjan Dev, Asa)

"The way to true yoga is found by dwelling in God and remaining detached in the midst of worldly attachments." (Guru Nanak, Suhi)

"Pandits are busy studying Puranas, Yogis are busy in yogic meditations; Sannyasis are intoxicated with ego, Tapsis are intoxicated with secrets of Tapas; All are intoxicated, none is awake, With them are thieves robbing them." (Bhagat Kabir, Basant)

"Five are the Muslim prayers; five their appointed hours, Five their names. These be the true prayers: The first is Truth, the second is lawful earning and the third is to beg the Graces of God for all, The fourth is the right intention in the mind and the fifth is the praise of the Lord." (Guru Nanak, Var Majh)

"He reads the holy books with commentaries, He does not remember God, his way of living is not flowless. He instructs and makes other people firm, But does not practise, whatever he says. Understand the substance of the Vedas, O Pandit!" (Guru Arjan Dev, Ramkali)

"The stone he calls his god, in the end, drowns him with itself... Know that a boat of stone carries one not across" (Guru Arjan Dev, Suhi)

"The stone neither speaks nor gives anything. Therefore its service is fruitless and its worship is of no avail." (Bhagat Kabir, Bhairo)

Normal Family life (Grasth) is encouraged, celibacy or renunciation of the world is not necessary to achieve salvation. The devotee must live in the world yet keep his mind pure. He must be a soldier, a scholar, a saint.

"Beauteous lady! hast not heard with thy ears, To the husband's home must thou come, nor for ever canst thou in the parental home abide" (Guru Nanak, Sri Rag)

"I that in the parents home on the Lord meditated, In the husband's home bliss have found. Blessed is the entire life of such." (Guru Ram Das, Sri Rag)

"Those known as celibates knowing not the right device, discard house and home." (Guru Nanak, Asa)

"Forsaking the household, one's mind took him to the forest, but it could not get peace even for a moment; but when it sought the refuge of the Saint of the Lord, its wanderings ceased and it returned to its own home. One abandoned his relatives and became a Sannyasi, but the craving of

the mind did not cease. One's desires are not finished without the Word of the Guru, which alone can bring peace. When hatred for the world wells up in ones mind, he becomes a naked recluse, but the mind wanders ceaselessly and these wanderings do not end his desires, but when he meets the saints, he reaches the House of Mercy. Siddhas learn numerous Yogic poses; but their mind only after miraculous powers yearns. Thereby comes not to them fulfilment, content and peace of mind." (Guru Ram Das, Bilaval)

The Sikh Holy Book (Guru Granth Sahib) is the perpetual Guru, there is no place in Sikhism for a living Guru today.

"The bani is the preceptor and the preceptor is the bani, All the nectars are present in the bani: If the faithful follows the bani of the preceptor, The preceptor himself helps him in the realisation of his ideal." (Guru Ram Das, Nat)

Sikhism rejects all distinctions of caste, creed, race or sex.

"All are created from the seed of God. There is the same clay in the whole world, the potter (God) makes many kinds of pots." (Guru Amar Das, Bhairo)

"Recognise the light (of God) and do not ask for the caste, There is no caste in the next world." (Guru Nanak, Asa)

The Guru's stressed the full equality of women, rejecting female infanticide, sati (wife burning), permitting widow remarriage and rejects purdah (women wearing veils).

"We are born of woman, we are conceived in the womb of woman, we are engaged and married to woman. We make

friendship with woman and the lineage continued because of woman. When one woman dies, we take another one, we are bound with the world through woman. Why should we talk ill of her, who gives birth to kings? The woman is born from woman; there is none without her. Only the One True Lord is without woman" (Guru Nanak, Var Asa)

"They cannot be called satis, who burn themselves with their dead husbands. They can only be called satis, if they bear the shock of separation. They may also be known as satis, who live with character and contentment and always show veneration to their husbands by remembering them." (Guru Amar Das, Var Suhi)

Honest labour and work (Kirat Karna) are the approved way of living ones life. It is considered honourable to earn ones daily bread through honest work and not by begging or dishonest means.

"He who eats what he earns through his earnest labour and from his hand gives something in charity; he alone, O Nanak, knows the true way of life" (Guru Nanak Dev, Rag Sarang, pg. 1245)

Vand Chhakna, sharing with others is also a social responsibility. The individual is expected to help others in need through charity.

Seva, community service is also an integral part of Sikhism. The free community kitchen (langar) found at every gurdwara and open to people of all religions is one expression of this community service.

Greatest Prophet of Humility

Sri Guru Nanak Sahib was a Prophet of the poor, of the downtrodden, of the outcastes, of the untouchables, of the lepers

and of the sick. He identified Himself with the poor and raised them to lofty heights.

*Neecha Andar Neech Jaat
Neechi Hu At Neech
Nanak Tin Kai Sang Saath
Vadian Sio Kia Rees
Sri Guru Granth Sahib (15)*

Nanak is the companion of the lowest of the low and of the condemned lot. He has nothing in common with the high born.

During his long journeys to far off places He invariably showered grace on the poor, the sick, the low. All being the children of the same God, he recognised no distinction between Muslims and Hindus, between rich and poor, between high caste and low caste. This greatest Incarnation of Love had come to unite the whole global community in one bond of relationship, in a bond of pure love. A low caste Hindu Bhai Bala and a low caste Muslim Bhai Mardana were His permanent companions.

He showered infinite grace on those who had gone astray. With this infinite grace He transformed murderers, robbers, cannibals into saints and gods. He refashioned the condemned ones into divinities. Such was the unique impact of His infinite grace on the low, the poor and the condemned ones.

There is no place for Ego (HUMAIN) in the sphere of Divine Love, in the sphere of true Prema Bhagti. That is why in the House of Guru Nanak one finds Garibi, Nimrata, Humility reigning supreme. Guru Nanak was an Incarnation of Divine Love and a Prophet of True Humility.

All the holy and great events of His life speak of one unmistakable reality and

that is the victory of Truth over Falsehood, of Humility over false Pride and of Love over Hatred. All bowed and fell at His holy feet wonderstruck and overwhelmed with His Majestic Divinity and over-flowing Love and Humility.

The Lord of all Mercy goes all the way to knock at the humble dwelling of a stinking leper to save him.

Elaborating once on the fourfold Swaroop of the Lord Guru Nanak, Baba Nand Singh Ji Maharaj clarified:-

- Nirankar - Guru Nanak is the Formless Lord Himself.

- Sakaar - He appeared in the Luminous form of Jagat Guru Nanak and fascinates all the worlds.

- Gurbani

- Nimrata - Garibi is His fourth Swaroop.

The Supreme Jagat Guru had concealed His True identity with His peerless, unprecedented, unparalleled Humility. Totally clothed, garbed and concealed by his unique and matchless humility Guru Nanak Sahib could not be recognised by every one. He revealed his true identity to the blessed few.

Sri Guru Nanak Sahib revealed His Supreme and True Grandeur to Baba Nand Singh ji Maharaj and Baba Nand Singh Ji Maharaj broadcast the same to the world as never witnessed earlier.

It is again out of infinite love and mercy for the mankind that He passed on for posterity His Eternal Form - Holy Sri Guru Granth Sahib. Never has the Lord set such a unique precedent before.

When Sri Guru Nanak Sahib

incarnated, the sinning humanity was redeemed through His Holy Glance, through His Holy Word, through His Holy Touch, through His Holy Association, through His Holy Remembrance. The Nectar, of His Divine Sight, His Divine Word, His Divine Touch, His Divine Association, His Holy Remembrance continues to be available to us through Sri Guru Granth Sahib.

A mere glance, look, word or touch of Sri Guru Nanak Sahib was enough to redeem, to save. The same holds good even today. Through Gurbani the most compassionate Lord Guru Nanak reaches out to us with His Glance of Grace. He mercifully looks at us. His Grace touches the chords of one's heart through the nectarous Holy words (Gurbani) which flows like an Ocean of Nectar from His holy lips. If we tune our minds and hearts to the nectarous melodies of Gurbani with a live faith in Sri Guru Granth Sahib, we are saved. Sri Guru Arjan Sahib assures us salvation in His famous closing hymn.

Thaal Vich Tin Vastu Paio

Sat Santokh Vichaaro

Amrit Nam Thakur Ka Paio

Jis Ka Sabas Adhaaro

Je Ko Khave Je Ko Bhunchai

Tis Ka Hoe Udhaaro

Eb Vast Taji Neh Jaai

Nit Nit Rakh Urdharo

Tam Sansaar Charan Lag Tariyai

Sab Nanak Brahm Pasaaro

In this platter (Holy Book), three holy dishes (delicacies), Truth, Contentment and Divine Wisdom, have been placed and the Nectar of Lord's Nam which is the support of all has been put above all else. He who eats and relishes this food will be saved. This holy food is so precious that it cannot

be forsaken and should be firmly clasped to the heart. Clinging to the Lord's feet one is ferried across this dark ocean of the world.

A true lover of Sri Guru Granth Sahib remains perpetually drunk, intoxicated with the Nectar of the Divine Name, Nectar of Truth, Nectar of Supreme contentment and the Nectar of Divine Wisdom.

Nam feeds contentment. Nam bestows contentment. Contentment is a rare Divine Blessing. It is rare Divine Peace and Joy. The Nectar of contentment flows uninterrupted from the Divine Name (Nam Santokhia), from the Holy Gurbani. To the blessed heart so filled with contentment, the Kingdom and the wealth of the whole world becomes totally insignificant and meaning-less.

Such a Divine Lover perpetually feasting on these Divine Delicacies of the Divine Guru Arjan becomes a blessing unto the world. The lustre of the heart and the body so fed on this holy diet radiates out peace alround. Lustre shines magnificently on such a holy face.

Life of a blessed person so fed on these divine delicacies becomes a blessing unto others. Such a life is more blissful and sacred than the virtue obtained by visiting sixty-eight Tiraths put together.

Let us yearningly take refuge at the Lotus Feet of Sri Guru Granth Sahib and be perpetually fed with the Nectar of the Divine Name, the Nectar of the Eternal Truth, the Nectar of True contentment and the Nectar of Divine Wisdom overflowing directly from the Holy Hands of Sri Guru Arjan Sahib.

Gurbani retains the flavour of Eternal

Freshness. It can never wane or become stale.

Sach Puraana Hovai Nahi

Sri Guru Nanak Sahib says, "Truth never gets old"

Eternal Truths, mystic revelations contained in the sacred hymns of Sri Guru Granth Sahib start appearing to be transmitting the same life giving nectar when uttered by Sri Guru Nanak Sahib first time. One hymn was sufficient to transform the notorious murderer Sajjan Thag into a saint, a cannibal into a god and so on. But we have to have a live faith in Sri Guru Granth Sahib and have to receive this blessing, the sacred hymns coming direct from the holy lips of the Lord; we have to actually sit at the Lotus Feet of Sri Guru Granth Sahib in the living presence of Sri Guru Nanak Sahib and be blessed.

A mere glance, look of Sri Guru Nanak Sahib was enough to set the ego of a person afire. So does the holy Gurbani set the ego on fire. Though it is very difficult to understand the true meaning of great mystic revelations (holy hymns), it is only the grace and compassion of Sri Guru Nanak Sahib which can unfold the great mystic mysteries and the precious treasure of divine wisdom and knowledge implied and hidden therein.

The prevailing mist and darkness disappeared in this world with the appearance of the very source of Light Eternal. There was widespread relief and the humanity experienced true Bliss. He appeared to lighten the burden of the earth.

ਆਤਮ ਮਾਰਗ ਦੀ ਨਵੀਂ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ ਅਤੇ ਰਿਨੀਊਵਲ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿਛ

ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ ਸੰਤ ਬਾਬਾ ਵਰਿਆਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਰਤਵਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਤ ਪੁਸਤਕਾਂ, ਗਾਇਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰਬਾਣੀ ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਕੈਸਟਾਂ, CD.'S, VCD.'S, DVD.'S MP3 ਦੇ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਐਡਰੈਸਾਂ ਤੋਂ ਮੰਗਵਾ ਸਕਦੇ ਹੋ ਜੀ।

For all enquiries about 'Atam Marg' viz. renewal, new membership, non-receipt of the magazine etc. and also for procuring audios, videos & CDs; and books authored by Sant Waryam Singh Ji, please contact the following

England (U.K.)

For U.K. renewal of Atam Marg Magazine please forward cheque \$ 30.00 payable to A.M.S.S.E.C.T. (U.K.) 9 Elizabeth Road, Walsall, West Midlands WS5 3 PF

**Atam Marg Spiritual Scientific
Educational Charitable Trust (U.K.)
9 Elizabeth Rd.,**

Walsall West Midlands, WS5 - 3PF U. K.

Contact : Mrs. Gurbax Kaur,
Mr. Jagtar Kulair : Tel : 0044-1212002818
Fax : 0044-1212002879
Voicemail : 0044-8701654402
Raj Mobile : 0044-7968734058
Email : info@atammarguk.com

U.S.A.

Vishav Gurmat Roohani Mission Charitable Trust, Contact : Baba Satnam Singh Ji Atwal, Po. Box No. 32845, Sanjose, CA - 95152, U.S.A.
Phone & Fax :- 001-408-263-1844, vgrmctusa@yahoo.com

S. Baldev Singh Grewal
Fremont, U.S.A - 001-510-249-9456

Canada

Bhai Sarmukh Singh Pannu
Phone - 001-604-433-0408

Bhai Parmjit Singh Sandhu
Cell: 001-7788389135

Bhai Tarsem Singh Bains
Cell : 001-604-862-9525, Phone : 001-604-599-5000

IN INDIA

09417214391, 09417214379 09814612900, 9417214378
Email: atammarg1@yahoo.co.in

Foreign Membership

	Annual	Life
U.S.A.	50 US\$	500 US\$
U.K.	30 £	300 £
Aus.	60 \$	600 \$
Europ	50 Euro	500 Euro

Australia

Bibi Jasbir Kaur
Cell : 0061-406619858

Bhai Gurinder Singh
Cell : 0061-469927233,